Anul VII Nr. 3–4

BULETINUL
COMISIEI
MONUMENTELOR ISTORICE

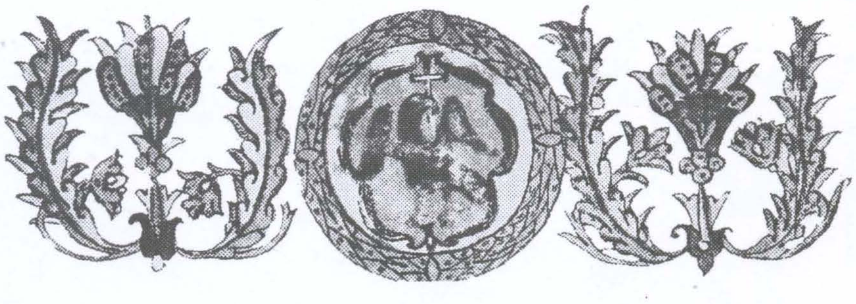

București
1996

http://patrimoniu.gov.ro

Coperta I: Stema Ţării Româneşti pe hrisovul lui Gheorghe Duca Vodă din 12 martie 1677 pentru Mănăstirea Aninoasa
(Arhivele Naţionale, fond Mitropolia Ţării Româneşti, XCIV/26)

Coperta IV: Câmpulung-Muscel (jud. Argeş)
Biserica – bolniţa Naşterea Sf. Ioan Botezătorul (1718) a Mănăstirii Negru Vodă
Foto: Aurelian STROE

COLEGIUL DE REDACŢIE:

Anca Brătuleanu
Peter Derer
Ştefan Gorovei
Eugenia Greceanu
Sergiu Iosipescu
Ioan Istudor
Dan Mohanu
Cezara Mucenic
Paul Niedermaier
Constantin Pavelescu
Andrei Pippidi (preşedintele colegiului)
Marius Porumb
Tereza Sinigalia
Georgeta Stoica
Aurelian Trişcu

REDACŢIA:

Redactor şef: **Doina Florea**
Redactor: **Maria-Elena Negoescu**
Secretar de redacţie: **Dragoş Ardeleanu**

Buletinul Comisiei Naţionale a Monumentelor Istorice – Str. Ienăchiţă Văcărescu nr. 16, sector 4, Bucureşti, cod 70528, telefon 336 54 24, interior 127. Administraţia: Muzeul Naţional de Istorie – Calea Victoriei nr. 12. Abonamentele se vor face la redacţie sau administraţie prin virament la Revista Monumentelor Istorice în contul 50034192952, Trezoreria sectorului 1, Bucureşti. Relaţii suplimentare la Serviciul contabilitate – telefon: 613 28 67; fax: 311 33 56. Contabil şef – Cristina Zimzian.

http://patrimoniu.gov.ro

Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice

BULETINUL
COMISIEI NAŢIONALE A
MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR ŞI SITURILOR ISTORICE

Nr. 3-4/1996

Anul VII

http://patrimoniu.gov.ro

SUMAR

MONUMENTE, ANSAMBLURI, SITURI
Atitudini şi Mentalităţi

SERGIU NISTOR, *Operaţiuni complexe de reabilitare a patrimoniului arhitectural în centre istorice* 5

COMUNICĂRI ŞI RAPOARTE DE CERCETARE

PETER BUGOD, *Le Cardo de Jérusalem - intégration et restauration* 23
MARINA ILIESCU, *Cetatea Făgăraş - restaurare şi punere în valoare* 32
IRINA POPA, *Les peintures murales du pays du Zarand au début du XVème siècle. Considérations sur la technique de la peinture murale* 38
PETRE MUNTEANU-BEŞLIU, *Cercetări arheologice la biserica nobiliară, astăzi dispărută, de la Dumbrăveni, judeţul Sibiu* 49
PETRE OPREA, *Clădiri din Bucureşti cu sculpturi decorative pe faţade (II)* 58

IZVOARE

Procesele verbale ale şedinţelor de avizare organizate de Comitetul de Stat pentru arhitectură şi construcţii, partea a IV-a, mai-iulie 1953 (îngrijite de dr. arh. ***Eugenia Greceanu****)* 68

LEGI, REGULAMENTE, NORMATIVE

SERGIU NISTOR, *Patrimoniul românesc în contextul reglementărilor internaţionale ale protecţiei patrimoniului cultural* 84
*Legea monumentelor istorice - proiect pregătit pentru Societatea Academică din România (****Andrei Pippidi****)* 89

CRONICA INTERNĂ

*Raport asupra participării delegaţiei Comitetului Naţional Român la cea de-a XI-a Adunare Generală ICOMOS, Sofia, 5-9 octombrie 1996 (****Marius Porumb****)* 91
*Aspecte privind ocrotirea monumentelor istorice în judeţul Sibiu în perioada 1990-1996 (****Alexandru Avram, Ioan Bucur****)* 93
*Activitatea Comitetului pentru protecţia monumentelor istorice şi a locurilor comemorative din Crişana şi Banat, (****Dukret Geza****)* 96

VIAŢA ŞTIINŢIFICĂ

*Destinul locuinţelor nobiliare central est-europene. Simpozionul internaţional de la Tuşnad, martie 1996 (****Marina Iliescu****)* 97
*Posibilităţi de integrare a patrimoniului cultural românesc în programele itinerariilor culturale ale Consiliului Europei. Realităţi şi perspective (****Liviu Brătuleanu****)* 101
*Simpozionul şi expoziţia "Principesa Martha Bibescu între arhitectură şi literatură", 18-21 octombrie 1996 (****Liviu Brătuleanu****)* 105
*Primul seminar internaţional dedicat reabilitării patrimoniului arhitectural din România, Bucureşti, World Trade Center, 28-29 noiembrie 1996 (****Liviu Brătuleanu****)* 108

RECENZII, EXPOZIŢII, PREZENTĂRI

Sentimentul federal, prezentarea tezei de doctorat a lui Alexandru Cornescu, Bucureşti, ianuarie 1997 109
*Expoziţia U.N.R.M.I. "Restaurarea monumentelor istorice din România" (****Marina Iliescu****)* 111

*
* *

*Inventarul fondului CMI din arhiva DMI, partea a II-a (****Iuliu Şerban****)* 112

http://patrimoniu.gov.ro

SOMMAIRE

MONUMENTS, ENSEMBLES ET SITES
Attitudes et mentalités

SERGIU NISTOR, *Opérations complexes de rehabilitation du patrimoine architectural des centres historiques*.................................. 5

EXPOSÉS ET RAPPORTS DE RECHERCHE

PETER BUGOD, *Le Cardo de Jérusalem - intégration et restauration*........................... 23

MARINA ILIESCU, *La Cité de Făgăraş - restauration et mise en valeur*..................... 32

IRINA POPA, *Les peintures murales du pays du Zarand au début du XVème siècle. Considérations sur la technique de la peinture murale*.................................... 38

PETRE MUNTEANU-BEŞLIU, *Recherches archéologique à l'église nobiliaire, aujourd'hui disparue, de Dumbrăveni, le département Sibiu* 49

PETRE OPREA, *Sculptures décoratives ornant des bâtiments bucarestois (II)* 58

SOURCES

*Les procés-verbaux des séances d'autorisation organisées par le Comité d'Etat pour Architecture et Bâtiments, IVème partie, mai-juillet 1953 (dr. arh. **Eugenia Greceanu**)* 68

LOIS, RÈGULEMENTS, NORMATIFS

SERGIU NISTOR, *Le patrimoine roumain dans le context des règlementations internationales concernant la protection du patrimoine culturel* 84

La lois des monuments historiques - projet préparé pour la Société Académique de Roumanie par ***Andrei Pippidi*** 89

CHRONIQUE INTÉRIEURE

*Raport sur la participation de la délégation du Comité National Roumain à la XI ème Assemblé Générale ICOMOS, Sofia, 5-9 octobre 1996 (**Marius Porumb**)*........ 91

*Quelques aspects concernant la protection des monuments historique dans le département Sibiu entre 1990-1996 (**Alexandru Avram, Ioan Bucur**)*........ 93

*L'activité du Comité pour la protection des monuments historiques et des lieux commémoratifs des régions Crişana et Banat (**Dukrét Geza**)*............................. 96

LA VIE SCIENTIFIQUE

*Le destin des résidences nobiliaires du Centre et de l'Est de l'Europe. Le Symposium international de Tuşnad, mars 1996 (**Marina Iliescu**)*.................................. 97

*Possibilités d'integration du patrimoine culturel roumain dans les programmes des itinéraires culturels du Conseil de l'Europe. Réalités et perspectives (**Liviu Brătuleanu**)*...............101

*Le Symposium et l'exposition "La princesse Martha Bibescu entre architecture et littérature", 18-21 octobre 1996 (**Liviu Brătuleanu**)*105

*Le premier séminaire international dédié à la rehabilitation du patrimoine architectural en Roumanie, Bucarest, World Trade Center, 28-29 novembre 1996 (**Liviu Brătuleanu**)* 108

COMPTE-RENDU, EXPOSITIONS, PRÉSENTATIONS

Le sentiment fédéral, présentation de la thèse de doctorat d'Alexandru Cornescu, Bucarest, janvier 1997 109

*L'exposition U.N.R.M.I. "La Restauration des monuments historiques en Roumanie" (**Marina Iliescu**)*.................................. 111

*
* *

*L'inventaire du fond CMH dans l'archive D.M.H., II-ème portie (**Iuliu Şerban**)*...... 112

http://patrimoniu.gov.ro

CONTENTS

MONUMENTS, ENSEMBLES, SITES
Attitudes and Mentalities

SERGIU NISTOR, *Complex Operations for the Rehabilitation of the Architectural Patrimony in Historical Centers* 5

RESEARCH PAPERS AND REPORTS

PETER BUGOD, *The Cardo of Jerusalem - Integration and Restoration*........................... 23
MARINA ILIESCU, *The fortress of Făgăraş - Restoration and Evaluation*.................... 32
IRINA POPA, *The Mural Paintings in Zarand Country at the begining of the XV-th Century. Considerations about Mural Painting's Technique*............................ 38
PETRE MUNTEANU-BEŞLIU, *Archeological Researches at the Former Nobiliary Chapel from Dumbrăveni, Sibiu Department*.......... 49
PETRE OPREA, *Decorative Sculptures from Buildings in Bucarest (II)*........................... 58

SOURCES

*The Proceedings of Authorization Sessions Organized by the State Committee for Architecture and Constructions, IV, may-July, 1953 (**Eugenia Greceanu**)*............ 68

LAWS, REGULATIONS, NORMS

SERGIU NISTOR, *The Romanian Patrimony in the Context of International Regulations concerning the Protection of the Cultural Heritage.* 84
*The Historical Monuments Law - a project prepared for the Romanian Academic Society (**Andrei Pippidi**)* 89

THE INTERNAL CHRONICLE

*Report about the participation of Romanian National Committee's Delegation at the XI-th ICOMOS General Assembly, Sofia, 5-9 October 1996 (**Marius Porumb**)*....... 91
*Some Aspects concerning the Historical Monuments Protection in Sibiu Department during 1990-1996 (**Alexandru Avram, Ioan Bucur**)*........... 93
*The Activity of the Committee for Historical Monuments and Commemorative Places Protection in Crişana and Banat (**Dukrét Geza**)*... 96

SCIENTIFIC LIFE

*The Destiny of Nobiliary Residences in Central and East Europe. The International Symposium from Tuşnad, March 1996, (**Marina Iliescu**)*................................. 97
*Some Possibilities to Integrate the Romanian Cultural Heritage in Council of Europe's Cultural Itineraries Programmes. Realities and Perspectives (**Liviu Brătuleanu**)*.. 101
*The Symposium and the Exhibition "The Princess Martha Bibescu between Architecture and Literature", 18-21 October 1996 (**Liviu Brătuleanu**)*.................................. 105
*The First International Seminary Dedicated to the Rehabilitation of Architectural Patrimony in Romania, Bucarest, World Trade Center, 28-29 November 1996 (**Liviu Brătuleanu**)*... 108

REVIEWS, EXHIBITIONS, PRESENTATIONS

The Federal Feeling, the Presentation of Doctorate Dissertation of Alexandru Cornescu, Bucarest, January 1997 109
*The Exhibition of N.U.H.M.R. "The Restoration of Historical Monuments in Romania" (**Marina Iliescu**)* 111

*
* *

*The Inventory of H.M.C. from H.M.D.'s Archive (**Iuliu Şerban**)*......................... 112

http://patrimoniu.gov.ro

)PERAŢIUNI COMPLEXE DE REABILITARE A ›ATRIMONIULUI ARHITECTURAL ÎN CENTRE ISTORICE*

Scopul acestui studiu este de a prezenta ›rincipalele motive pentru care reabilitarea patrimo-ıiului arhitectural la scara ansamblurilor şi cartierelor ;torice se concretizează în operaţiuni complexe.

Conform structurii metodologice prezentată nai jos, am realizat o succintă analiză şi :lasificare a operaţiunilor de reabilitare pe baza ›racticii din cele mai importante centre istorice, lupă cum urmează:

1. Semnificaţia şi domeniul cuprins de ıoţiunea de *centru istoric* în studiul de faţă.
2. Semnificaţia şi domeniul cuprins de noţiunea le *patrimoniu arhitectural* al centrelor istorice.
3. Reabilitarea patrimoniului ca parte şi :ondiţie a succesului reabilitării centrului istoric.
4. Operaţiuni complexe de reabilitare a ›atrimoniului arhitectural - suportul legislativ.
5. Principii şi opţiuni strategice în ›peraţiunile de reabilitare a patrimoniului ırhitectural din centrele istorice.

;ap.1

SENSUL ŞI DOMENIUL NOŢIUNII DE *CENTRU ISTORIC* ÎN STUDIUL DE FAŢĂ

Centrul istoric este definit în general ca acel eritoriu aparţinând *Zonei istorice* în care concentrarea şi intensitatea manifestării valorilor existenţei istorice a organismului urban este maximă şi semnificativă pentru acesta [1].

Principalele caracteristici ale *Centrului istoric* care ne preocupă sunt:

a/ teritorialitatea; fie ea delimitată fizic, administrativ sau juridic, sau nu;

b/ concentrarea semnificativă a valorilor istorice fizic materializate şi social receptate ca atare.

Desfăşurarea operaţiunilor de reabilitare în centrul istoric al localităţilor sau în oricare alt areal caracterizat prin existenţa unor valori culturale grefate pe un suport arhitectural-urbanistic nu prezintă deosebiri esenţiale din punctul de vedere al analizei operaţionale.

Cap.2

SENSUL ŞI CUPRINDEREA NOŢIUNII DE *PATRIMONIU ARHITECTURAL* AL CENTRELOR ISTORICE

Patrimoniul Arhitectural (**PA**) înţeles în spiritul şi litera Declaraţiei de la Amsterdam din 1975 (cu prilejul Anului European al Patrimoniului Arhitectural), care îl priveşte pe acesta ca pe totalitatea construcţiilor şi arealelor urbane sau rurale ce prezintă o *valoare şi un interes cultural-istoric*, fie ele monumente, ansambluri prestigioase sau construcţii şi spaţii mai modeste [2].

Prin această definire se evidenţiază faptul că **PA** cuprinde valori, pe când MI reprezintă instituiri juridice. Diferenţele dintre cele două

---

* Referat în cadrul tezei de doctorat, susţinut în ziua le 15 ianuarie 1996 în cadrul catedrei de Istoria şi teoria ırhitecturii a Institutului de Arhitectură "Ion Mincu" din 3ucureşti. Teza de doctorat are titlul *Operaţiuni complexe le conservare integrată în centre istorice*, conducător ;tiinţific prof.dr.arh.Sanda Voiculescu. Am considerat ›portună publicarea studiului în faza premergătoare apariţiei ınei *Legi a monumentelor şi ansamblurilor istorice*, întrucât ;rată convingător că, în cele mai prospere şi civilizate ţări, ›rotecţia şi reabilitarea patrimoniului arhitectural se ealizează numai printr-un complex de măsuri administra-ve şi cultural-educative, printre care figurează obligatoriu timularea *prin avantaje economice* a investitorilor particulari, recum şi sprijinul financiar acordat proprietarilor care nu ot asigura cu mijloace proprii lucrările de conservare dr.arh.Eugenia Greceanu).

[1] Cf.Alexandru M.Sandu, *Structuri urbane*, curs universitar

[2] "(...)in so doing, the Congress emphasizes the following basic considerations:(...)b) the architectural heritage includes not only the individual buildings of exceptional quality ant their surroundigs, but also all areas of towns or villages of historic or cultural interest". Congresul asupra Patrimoniului Arhitectural European-Amsterdam, 1975.

http://patrimoniu.gov.ro

categorii sunt de esenţă ontologică. Din punctul de vedere al mecanismului protectiv, monumentele istorice sunt supuse în mod individual, subiect cu subiect, unui statut specific conferit de către stat, explicit şi nediferenţiat prin esenţa însăşi a mecanismului juridic de proces.

Dacă **PA** reprezintă fenomenologia valorilor culturale materializate arhitectural, MI sunt doar consemnarea lor juridică.

Pentru aceste motive, în cuprinsul studiului, *OBIECTUL DE PATRIMONIU ARHITECTURAL* reprezintă o entitate fizică individuală, marcată de o *valoare culturală* semnificativă, *grefată inseparabil pe un suport material de esenţă arhitectural-urbanistică* şi care face obiectul unui *statut sau al unor acţiuni de protecţie şi punere în valoare instituţionalizate*.

Valoarea culturală a obiectului de patrimoniu arhitectural este de obicei constituită din dimensiunea sa istorică, artistică, ştiinţifică, etnofolclorică, tehnică sau religioasă.

La rândul său, inseparabilitatea dintre valoarea culturală şi suportul său material de esenţă arhitectural-urbanistică face distincţia dintre **PA** şi alte bunuri culturale.

Protecţia **PA** este realizată pe un suport normativ naţional, regional sau local, prin care se conferă de obicei responsabilitatea şi gestiunea ei autorităţii locale, prin intermediul instrumentelor de planificare urbană.

Cum în zonele şi centrele istorice avem de-a face şi cu un fond construit care excede categoria de monument istoric, pe de o parte, iar pe de o alta, cum în majoritatea centrelor istorice un asemenea fond construit este, inevitabil, şi el parte a operaţiunilor de reabilitare, am considerat util ca, pentru acest studiu, categoria operaţională centrală analizată să fie *PATRIMONIUL ARHITECTURAL AL CENTRELOR ISTORICE*.

Cap.3

REABILITAREA PATRIMONIULUI CA PARTE ŞI CONDIŢIE A SUCCESULUI REABILITĂRII CENTRULUI ISTORIC

Manifestarea unor puternice crize ale oraşului ca model de organizare spaţială, utilizare a terenurilor şi convieţuire umană, distrugerile produse de şi după cel de-al doilea război mondial, presiunea speculativă şi efectele sale asupra cadrului fizic şi social, dar şi manifestările filosofice, religioase şi politice ce au răscolit societatea europeană în deceniul 7, toate aceste fenomene şi-au găsit o cutie de rezonanţă, un spaţiu al manifestării şi totodată şi efectele cele mai acute în centrele oraşelor, cu precădere în centrele istorice [3].

În aceste condiţii, reabilitarea patrimoniului arhitectural a apărut ca o componentă esenţială, indispensabilă pentru reabilitarea centrelor oraşelor europene, de cele mai multe ori centre istorice.

Rezolvările au condus la o mare varietate de abordări ale reabilitării patrimoniului arhitectural al centrelor istorice, care încetează a fi numai o problemă de tehnică sau de metodă. Conflictul între diversele mobiluri şi activităţi umane ce trebuie tranşat în arealele centrelor istorice pe de o parte, discrepanţa dintre mijloacele materiale ce stau la dispoziţie şi cerinţele mult mai mari ale reabilitării patrimoniului, pe de alta, o conduc pe aceasta din urmă la confluenţa dintre planificare şi management urban, social, economic şi, deseori, politic. Prin această prismă, doctrina *conservării integrate*, încearcă să contureze cadrul principial şi metodologic care să concilieze conservarea, punerea în valoare a patrimoniului arhitectural şi dezvoltarea organică a organismului urban [4].

În cei aproape 30 de ani de experienţă şi experienţe în domeniu, marcate de câteva momente de evaluări şi prospecţii [5], conservarea integrată a evoluat de la stadiul de teorie spre cel de metodă verificată şi îmbogăţită de către

---

[3] O enumerare a principalilor factori ai crizei organismului urban o găsim în lucrarea arh.N.Ţarălungă, *Aspecte ale Renovării Urbane*, IHS-România 1995. Autorul consideră următoarele procese drept constituenţi ai stării de criză:
- Presiunea economică asupra vecinătăţilor
- Schimbările social-culturale
- *Deteriorarea fizică a fondului construit*
- *Lipsa sau vechimea infrastructurii din zonă*, congestia traficului
- Schimbări în folosinţa terenurilor
- Lipsa de acţiune din partea autorităţilor locale şi centrale
- Acţiunile destructive ale sectorului privat
- Lipsa de acţiune a sectorului privat în prevenirea şi împiedicarea fenomenului de degradare

(Sublinierile reprezintă factorii cei mai direct legaţi de existenţa şi starea patrimoniului arhitectural)

[4] Într-o încercare de definire a conceptului, Carlo Cesari consideră conservarea integrată drept "păstrarea patrimoniului istoric, complet utilizabil, de către societatea contemporană, prin activităţi de restaurare şi reabilitare, pentru asigurarea conservării ştiinţifice în formele şi materialele originare, împreună cu intervenţii adaptate la viaţa contemporană, în aşa fel încât să fie evitate falsul sau imitaţia stilistică, în cadrul unor opţiuni şi obiective ale dezvoltării social-economice ale comunităţii".

[5] Este vorba de declararea anului 1975 drept "Anul European al Patrimoniului Arhitectural", lucru care a determinat organizarea Congresului de la Amsterdam cu privire la Conservarea Patrimoniului Arhitectural şi care a dus la adoptarea *Declaraţiei de la Amsterdam*; de asemenea, de iniţierea şi semnarea de către statele membre ale Consiliului Europei a *Convenţiei Europene asupra Patrimoniului Arhitectural* (1985), manifestări şi documente ce se bazează pe un mare număr de proiecte şi operaţiuni de reabilitare a patrimoniului arhitectural din centrele istorice ale oraşelor europene.

http://patrimoniu.gov.ro

practică. Numai în perioada pregătitoare a "Anului European al Patrimoniului Arhitectural - 1975" au demarat în toată Europa un număr de 50 de proiecte-pilot în 17 state [6].

Europa statuează prin intermediul Declaraţiei de la Amsterdam a Consiliului Europei - 1975:"Conservarea (patrimoniului arhitectural) trebuie considerată nu o problemă marginală, ci mai degrabă un obiectiv major al planificării urbane şi amenajării teritoriului". *Cartea Verde asupra Ambientului Urban* , document al Uniunii Europene apărut în 1990, constată că patrimoniul îndeplineşte un important rol al oraşelor, acela de a stimula produsul şi consumul cultural, stimulând o activitate economică bogată legată de aceasta [7].

În condiţiile de integrare a conservării patrimoniului în dezvoltarea localităţilor, ca un factor major al durabilităţii acesteia, investigarea operaţiunilor complexe de reabilitare a **PA** din centrele istorice trebuie să cuprindă următoarele domenii:

- Suportul legislativ
- Principii, opţiuni strategice
- Tipuri de intervenţii
- Rolul instituţiilor şi al corpului social, împreună cu interacţiunile lor specifice.

Cap.4

SUPORTUL LEGISLATIV AL OPERAŢIUNILOR COMPLEXE DE REABILITARE A PATRIMONIULUI ARHITECTURAL AL CENTRELOR ISTORICE

În general, suportul legislativ al operaţiunilor de reabilitare trebuie să răspundă următoarelor cerinţe:

- să permită obiectivarea intereselor naţionale, comunitare şi individuale în domeniul şi asupra **PA**;
- să definească acţiunea autorităţii specializate în domeniul protecţiei **PA**;
- să definească limitele şi mijloacele acţiunii edililor în domeniul **PA**.

Complexitatea cadrului normativ are drept cauză esenţială aspectul foarte larg al intereselor implicate şi afectate de protecţia **PA**, de la cel naţional şi până la cel particular, individual. Prin efectele în plan social şi economic, departe de a fi un domeniu de reglementare strict tehnică, cadrul legislativ al protecţiei şi reabilitării **PA** este şi un domeniu al manifestării opţiunilor politice ale legiuitorului.

Mediul legislativ în care se desfăşoară reabilitarea **PA** din **CI** este deci caracterizabil prin:

Cadrul legislativ general:

- reglementările de drept comun (Constituţie, Codul Civil);
- reglementările dreptului administrativ (Contenciosul Administrativ sau reglementări similare, legi de reglementare a autorităţilor locale/regionale).

Reglementări specifice:

- legislaţia urbanistică şi cea privitoare la regimul general al construcţiilor;
- legislaţia specifică de protecţie a patrimoniului.

Rolul reglementărilor urbanistice **(RU)**:

Principalele **RU** implicate în reabilitarea **PA** din **CI** sunt cele care definesc:

- teritoriile protejate, protectorii şi mecanismul lor de gestiune;
- principiile, procedurile şi mecanismele financiar-fiscale implicate de operaţiunile de renovare urbană;
- locuinţa socială ca preocupare şi sarcină a administraţiei locale.

Reglementarea teritoriilor protejate, a protectorilor şi mecanismelor de gestiune

Din acest punct de vedere se pot întâlni două tipuri principale de reglementare:

- zonele de **PA** - instituite şi gestionate de un organism la nivel central al administraţiei de stat,

sau

- instituirea şi gestiunea se realizează descentralizat, la nivel local.

În Europa este prezentă deopotrivă centralizarea şi descentralizarea responsabilităţii asupra zonelor de **PA**.

Trasând pe o scală a factorului de descentralizare principalele caracteristici ale instituirii şi gestiunii protecţiei zonelor de **PA**, situaţia se prezintă în Europa astfel [8]:

---

[6] O listă a acestor proiecte pilot face obiectul *Anexei I*.

[7] "Dezvoltarea urbană depinde de o combinare de dinamici economice, sociale, culturale şi politice: (...)III. dinamica culturală: (...) rolul cultural al oraşelor depinde de densitate, proximitate şi posibilitatea opţiunilor. Aceşti factori facilitează "producerea" de cultură precum şi consumul acesteia. În plus, patrimoniul urban permite activităţi economice speciale legate de cultură, inclusiv turismul." *Cartea Verde a Ambientului Urban*, Cap.I.1.4. (Rolul Oraşelor). Rolul economic crescând pe care îl are patrimoniul arhitectural poate fi atestat şi de cifrele resurselor financiare angajate în reabilitarea sa. O asemenea statistică este prezentată în *Anexa II*.

[8] Pentru mai multe date poate fi consultată lucrarea prof.dr.arh.S.Voiculescu, arh.S.Nistor, *Politici Europene de Protecţie a Zonelor de Patrimoniu Construit şi Natural.*

http://patrimoniu.gov.ro

Ţara	Denumirea elementului protejat	procedura de instituire	Instanţa de instituire
FRANŢA	sector protejat	instituire s.p.	comisia naţională a sectoarelor protejate
FRANŢA	zona de patrimoniu arhitectural/ urbanistic	zonare (delimitare)	prefectul de regiune
GRECIA	zone de caracter special	fişare CCE	direcţia generală a antichităţilor şi restaurării
R.F.G.	zone protejate	listare	oficiul monumentelor al Landului
BELGIA/ Flandra	sit urban	clasare în registrul monumentelor şi siturilor	serviciul de stat pentru protecţia monumentelor şi siturilor
BELGIA/ Wallonia	zone de interes cultural, istoric şi estetic	clasare în planul comunal de amenajare a teritoriului	executivul regional
OLANDA	zone de conservare	registrul zonelor conservate	consiliul local
SUEDIA	clădiri şi zone de interes cultural	ordin administrativ/delimitare PUG	administraţia comitatului
ANGLIA	zone de conservare	zonare	autoritatea urbanistică locală

Se poate observa că în timp ce Franţa şi ırecia rezervă autorităţii centrale un loc reponderent în instituirea şi gestionarea rotecţiei patrimoniului arhitectural, alte state, ı principiu cele care au cunoscut o dezvoltare ıtorică bazată pe un rol deosebit al regiunilor anduri, comitate) acordă o responsabilitate eosebită autorităţilor locale.

În aceste cazuri se poate întâmpla, cum este cazul Marii Britanii, ca autoritatea centrală să aibă doar un rol de garant şi ultim arbitru, ea fiind doar informată despre măsurile de protecţie luate, fie de autorităţi locale, fie de organizaţii non-guvernamentale specializate şi acreditate. [9]

Diferenţele induse de către centralizarea sau descentralizarea sistemului administrativ asupra protecţiei patrimoniului arhitectural pot fi reliefate şi printr-o succintă comparare a funcţionării modelului francez şi a celui englez conform următoarei scheme:

---

[9] Aşa-numitele QUANGOS sau "Quasi Autonomous onGovernmental Organizations" cum este cazul lui nglish Heritage, Scottish Heritage etc.

Proceduri/instrumente	FRANŢA	ANGLIA
autoritatea de instituire	Comisia Naţională a Sectoarelor Protejate	Autoritatea urbanistică locală (corporaţia)
procedura de instituire	Delimitare	Delimitare
autoritatea de delimitare	Comisia Naţională a Sectoarelor Protejate	Autoritatea Urbanistică locală
rolul autorităţii centrale	Rol de Decizie (Cons. de Stat, Min. Echip., Min. Culturii)	Rol Consultativ (Min. Adm. Locale şi a Locuirii trebuie informat)
efectele delimitării	protecţie implicită	control implicit asupra dezvoltării zonei dar nu protecţie implicită
instrument de planificare şi gestiune	Plan de Protecţie şi Punere în Valoare (PUZ)	Plan de Prezervare şi Întărire a Caracterului (PUZ)
instrumentul de protecţie a patrimoniului istoric (clasat/listat)	Avizul Direcţiei Patrimoniului din MC	Avizul RCHB (English Heritage) validat de Min.Mediului
instrumentul de protecţie a patrimoniului arhitectural (neclasat/nelistat)	Avizul Arhitectului Construcţiilor Franceze (funcţionar departamental al Min. Echipamentului)	Avizul Corporaţiei Locale (Building Preservation Notice), valabil 6 luni, în vederea listării construcţiei
rolul colectivităţii/ autorităţii locale	De a fi informată şi de a da sau nu acordul (acesta nefiind indispensabil instituirii)	De iniţiere, instituire, control şi gestiune, prin intermediul Corporaţiei şi al Comitetului Consultativ

Reglementările privind principiile, procedurile şi mecanismele financiar-fiscale implicate de operaţiunile de renovare urbană.

Centrele istorice ale oraşelor sunt zonele de acutizare a fenomenelor de criză a organismului urban. Acestea afectează cadrul fizic, prin fenomene ca:

- distrugeri, degradări, alterări, îmbătrâniri;
- neîntreţinere, folosire abuzivă, părăsire/abandonare;
- dezvoltare speculativă ce reprezintă un consum nereciclabil de ambient [10].

În bună măsură, aceste fenomene fac obiectul operaţiunilor de **RU**.

Ceea ce este comun tuturor reglementărilor legale este prevederea unor stimulente financiare şi/sau fiscale pentru operatorii economici implicaţi în operaţiunile de **RU**.

Importanţa deosebită a "altoirii" reabilitării **PA** pe scheletul unor operaţiuni de **RU** îl prezintă tocmai:

- aportul financiar important prin subvenţii;
- comprehensivitatea operăţiunii;
- posibilitatea de a acţiona la scară urbană (la nivel de insulă, ansamblu sau cartier);
- posibilitatea de a realiza simultan o reabilitare a cadrului fizic şi a celui social.

[10] O situaţie ce ilustrează lipsa cadrului construit din centrele istorice o constituie situaţia Veneţiei, aşa cum a fost ea recenzată de către Mario Rinaldi în 1970 şi prezentată în *Italy, The Other Venice*, "The Conservation of Cities", UNESCO Press-Paris 1975. O succintă prezentare a acestui studiu face obiectul *Anexei III*.

http://patrimoniu.gov.ro

FRANŢA: SUBVENŢII ŞI CREDITE ÎN CADRUL OPERAŢIUNILOR DE **RU** ÎN CENTRE ISTORICE*

Operaţiunea	Nivelul subvenţiei /creditului	Ordonatorul de subvenţie/credit	Observaţii/condiţii
renovare faţadă	max. 50% din cost	Min. Culturii	înscrierea operaţiunii în PSMV[11] sau ZAC/ZAD[12]
reabilitare echipament edilitar	max. 33% din cost	Min. Echipament.	Idem
operaţiuni de renovare interioară	max. 40% din cost	Min. Culturii	idem, pentru construcţiile de importanţă culturală
operaţiuni de îmbunătăţire a locuinţei	max. 20% din costul chiriei pe 1 an	Min. Echipament. prin fondul PALULOS	acordat proprietarului care închiriază
ameliorarea locuinţelor	max. 70% din costul lucrărilor	ANAH[13]	• se închiriază pers. defavorizate • ameliorează confortul sau consumul energetic
renovare/ echipare	max. 30%	Creditul Funciar	constituirea unui AFU[14]
cumpărarea unei locuinţe vechi de mai mult de 20 ani	max. 80% din costul locuinţei	ANAH	credit subvenţionat
reabilitarea unei locuinţe mai vechi de 20 ani	idem	idem	idem
achiziţii, demolări şi despăgubiri, organizări ale terenului	variabil	Min. Echipamnet.	Conform Codului Urbanismului art. 79.1 privitor la renovarea urbană

BELGIA: SUBVENŢII ŞI CREDITE ÎN CADRUL OPERAŢIUNILOR DE **RU** ÎN CENTRE ISTORICE

Operaţiunea	Nivelul subvenţiei /creditului	Ordonatorul de subvenţie/credit	Observaţii/condiţii
transformarea şi ameliorarea clădirilor insalubre	100% din cost	Executivul Regional	Subvenţia preia diferenţa dintre costul achiziţiei şi cel al terenului liber
amenajare, salubrizare	max. 100%	Executivul Regional	Transformarea în locuinţă socială a construcţiei
renovare exterioară	max. 50% sau 150.000 FB/constr.	Executivul Regional	Operaţiunea să se efectueze asupra unei clădiri de locuit
reabilitare loc. insalubre	20-40%	Executivul Regional	Operaţiunea suportată de o persoană fizică
restructurarea în locuinţă a unor construcţii nerezidenţiale	20-40%	Executivul Regional	Operaţiunea întreprinsă de către o persoană fizică

* În cuprinsul tabelelor sublinierile reprezintă subvenţii iar cuvintele nesubliniate credite.

[11] Plan de Protecţie şi Punere în Valoare corespunzător Sectorului Protejat.

[12] Zona de Amenajare Concertată/Zona de Amenajare Diferenţiată.

[13] Agenţia Naţională de Ameliorare a Habitatului.

[14] Asociaţie Funciară Urbană, sindicat cuprinzând cel puţin 50% din proprietarii sectorului protejat (SS) sau ai zonei de amenajare concertată (ZAC), având în posesie cel puţin 80% din imobile.

http://patrimoniu.gov.ro

Operaţiunea	Nivelul subvenţiei /creditului	Ordonatorul de subvenţie/credit	Observaţii/condiţii
Îmbunătăţiri ale ambientului sau locuinţei**	max. 50% din suma eligibilă	Local Housing Authority[15]	reparaţiile trebuie să conducă la atingerea standardului de locuire necesar (construcţia să permită o locuire satisfăcătoare cel puţin încă 30 de ani)
Reparaţii**	max. 75% din suma eligibilă	idem	reparaţii la constr. ante 1919 constr. trebuie să se afle într-o Housing Action Area
Suplimentarea cu o dotare (baie, încălzire etc.)	max. 75% din suma eligibilă	idem	prevederea unei singure dotări standard lipsă sau adaptarea la nevoile unui handicapat
Lucrări speciale (PSI sau facilităţi standard)**	max. 75% din suma eligibilă	idem	doar pentru construcţii cu ocupare multiplă
Renovare şi reconversie	suma fixă (7.700-16.000 BP)	idem	pentru locuinţe sau reconversii în locuinţe a construcţiilor ante 1981 cu deficienţe
Izolare termică a construcţiei	suma fixă (aprox. 200 BP)	Local Housing Authority/Guvern	asigură izolarea podurilor cu 30 mm de polistiren exp.
Subvenţie pt. conservarea şi întărirea caracterului	max. 25 % din costurile reale	Min. Houstingului şi Administraţiei Locale, la recomandarea RCHB	clădiri şi spaţii exterioare deosebite prin Conservation Areas cuprinse într-un program de tipul Town Schemes (PUZ)

* un spor de 15% se adaugă în cazul situării construcţiei într-o zonă de tip GIA (General Improvment Area)

** În situaţii speciale subvenţia poate creşte cu 15%.

Rolul legislaţiei de protecţie a patrimoniului în reabilitarea centrelor istorice.

Prevederile reglementărilor de protecţie a monumentelor şi ansamblurilor istorice intervin prin:

- competenţele pe care le conferă organismelor specializate, autorităţilor locale de planificare urbană şi consiliilor locale;
- stimulentele financiar-fiscale pe care le prevăd pentru opreaţiunile de conservare şi punere în valoare.

Competenţele pe care le instituie legislaţia de protecţie a patrimoniului se circumscriu triadei **obiect al protecţiei - protector - gestionar al protecţiei**.

Toate statele îşi definesc un organism central (protectorul), însărcinat cu delimitarea şi instituirea legală a protecţiei, cât şi cu configurarea instrumentelor care o asigură. Gestionarii protecţiei, prin folosirea instrumentelor (aviz, acord, permis etc.) sunt în cele mai multe cazuri descentralizate, fie într-o relaţie de subordonare administrativă faţă de instanţa centrală [16], fie organisme de planificare şi control urban ale autorităţilor locale [17].

Sistemele ierarhizate

- prezintă avantajul unei mai mari omogenităţi în tratarea problemelor patrimoniului;
- permit o abordare mai lesnicioasă a problemelor sale globale (îmbunătăţirea evidenţei, selectării sau chiar a legislaţiei);
- sunt grevate de dezavantajul unor inerţii mari cauzate de birocraţia inerentă.

Sistemele descentralizate

- conferă organismelor locale o mai mare putere de decizie şi adaptare la soluţii concrete;
- au o viteză de reacţie şi o relaţie cu comunitatea locală mai bună;
- pot fi influenţate negativ de: lipsa de personal local specializat, interesele politice locale;
- au dificultăţi în evaluările şi analizele globale ale **PA**.

Stimulente financiar-fiscale pe care le instituie legislaţia protectivă.

[15] Autoritatea locală poate avansa credite pentru toate operaţiunile ce au ca obiect sau finalitate o clădire de locuit prin ipotecarea ei de către beneficiar.

[16] Este cazul Franţei cu ierarhia Direcţia Patrimoniului - COREPHAE, cazul României.

[17] Este cazul Marii Britanii, Olandei.

http://patrimoniu.gov.ro

1. **Subvenţii**: Depinzând de obicei de gradul de protecţie instituit

Ţara	Subiectul protecţiei	Activitatea subvenţionată	Cuantumul subvenţiei
Franţa	imobil clasat	reparaţii importante	neprecizat şi nelimitat
Franţa	imobil înscris	reparaţii	max. 40%
Belgia	imobil/sit clasat	reparaţii	60-80% Flandra 60-100% Wallonia
Olanda	imobil clasat altul decât biserica, în proprietate privată	exclusiv pentru restaurarea materialului istoric al construcţiei	neprecizat dar uzual 30% din partea Statului + 10% din partea municipalităţii
Olanda	biserici istorice	restaurare	50% din partea Statului + 30% din partea aut. locale + 10% din partea aut. regionale
Olanda	locuinţe clasate	reabilitare	30% pt. cele particulare/ 40% pt. cele aflate în propr. mun.
Italia	imobile clasate	restaurarea mat. istoric	max. 70%
Marea Britanie	clădiri şi spaţii din arealele de conservare deosebite (outstanding CA)	păstrarea şi îmbunătăţirea aspectului	max. 25% (din fondurile bugetare centrale)
Marea Britanie	clădiri şi spaţii din arealele de conservare obişnuite	îmbunătăţiri ale aspectului	max. 25% (din fonduri bugetare centrale)
Marea Britanie	ansambluri de arhitectură	reparaţii structurale la construcţiile deosebite din punct de vedere istoric şi arhitectural	neprecizat (fonduri ale aut. centrale şi locale)
Marea Britanie	constr. de valoare arhitecturală şi istorică (ante 1919 inclusiv pentru biserici)	reparaţii şi întreţinere	max. 75% (bugetul local)
Luxemburg	construcţii anterioare 1913	restaurare	25%

2. Facilităţi fiscale.

Facilităţile fiscale sunt menite să aşeze într-o poziţie echitabilă pe piaţa investiţiilor imobiliare operaţiunile de reabilitare a **PA**, dezavantajate ca urmare a servituţilor pe care le presupun.

De asemenea, facilităţile fiscale urmăresc cointeresarea proprietarilor în întreţinerea şi punerea într-o măsură convenabilă la dispoziţia publicului a imobilelor clasate (drept monumente istorice).

Un studiu întocmit în 1991 de către Consiliul Europei [18] cu sprijinul Asociaţiei Italiene a Bancherilor reliefează realitatea facilităţilor fiscale oferite reabilitării **PA** în Europa:

[18] CoE, *Funding the Architectural Heritage*, Concil of Europe Press, Strassbourg, 1991.

http://patrimoniu.gov.ro

Ţara	Impozit	Fiscalitate	Condiţii
Franţa	I. pe venit	deducere 100%	lucrări de reparaţii asupra imobilelor clasate sau înscrise
Franţa	I. pe venit	deducere 50%	întreţinere a imobilelor clasate/ /înscriere vizitabile
Franţa	I. pe venit	deducere 100%	pierderi cauzate de clasare sau înscriere
Franţa	T. pe câştigul de capital	0% impozitare	moştenire sau donaţie a unui imobil clasat sau listat, vizitabil
Belgia	I. pe venit	deducere de 20% (<100.000 FB)	cheltuieli de renovare din zonele "de protecţie şi renovare"
Belgia	I. pe venit	deducere 50% <250.000 FB/an	cheltuieli pentru întreţinerea şi restaurarea unui imobil clasat la care are acces şi publicul
Belgia	T.V.A.	6% (faţă de 17% - normal)	lucrări de reabilitare ale locuinţelor mai vechi de 20 de ani
R.F.G.	I. pe venit	deducere 100%	cheltuieli de restaurare a constr. istorice pe o perioadă <10 ani
R.F.G.	I. pe venit	deducere 100%	cheltuieli de întreţinere ale ocupantului unei constr. ist.
R.F.G.	I. pe avere	reducere cu 5-40% a bazei de calcul	valoarea proprietăţii (constr. istorică) redusă variabil în funcţie de servituţile impuse
R.F.G.	T. pe câştigul de capital	idem	idem
Spania	I. pe venit	15% deducere	cheltuieli de restaurare a "proprietăţilor de interes cultural"
Spania	I. pe clădiri	0% impozitare	pentru toate "proprietăţile de interes cultural"
Olanda	I. pe clădiri	0% impozitare	constr. istorice vizitabile
Olanda	I. pe venit	până la 100% deducere	costul întreţinerii şi restaurării monumentelor istorice
Olanda	T. pe câştigul de capital	până la 100% deducere	cu condiţia întreţinerii şi permiterii vizitării
Marea Britanie	I. pe venit	0% impozitare	asociaţiile non-profit de conservare
Marea Britanie	T.V.A.	0% taxare	modificări la constr. listate necomerciale/pentru vânzarea unei constr. listate restaurate
Marea Britanie	T. moştenire	0% taxare	cu condiţia vizitării constr. list./ proprietatea decedatului >6 ani
Marea Britanie	T. pe câştigul de capital	0% (normal - 30%)	pentru tranzacţiile asociaţiilor non-profit de conservare

3. Promovarea mecenatului şi a angajării publice în favoarea patrimoniului.

De obicei, fără a face parte din corpul legislaţiei de protecţie a **PA**, măsurile fiscale promovative în favoarea mecenatului contribuie pe două căi la restabilirea acestuia:

- sporirea fondurilor cu surse extrabugetare;
- sporirea bazei sociale a susţinătorilor protejării patrimoniului, până chiar la unele

http://patrimoniu.gov.ro

delegări de gestiune a protecţiei patrimoniului (cum este cazul în Marea Britanie)[19].

Măsurile fiscale de încurajare a mecenatului se concretizează prin:

• deduceri din venitul individual impozabil[20];

• deduceri din încasări (sponsorizări efectuate de către firme) şi din valoarea profitului impozabil [21];

• exceptări sau rate inferioare ale impozitării pentru fundaţiile şi acţiunile de reabilitare beneficiind de sponsorizare.

Caracteristici ale sistemului promoţional financiar-fiscal în domeniul reabilitării patrimoniului arhitectural:

- Un mecanism complet cuprinde o paletă diversă de subvenţii precis destinate pe tipuri de operaţiuni şi categorii de subiecte ale protecţiei.

- Deducerile fiscale sunt esenţiale acolo unde se urmăreşte preluarea iniţiativei şi răspunderii financiare de către proprietarii patrimoniului arhitectural; ele sunt utile pentru operaţiuni ce nu pot fi precis definite din punct de vedere al efortului bănesc sau al momentului şi duratei desfăşurării lor.

- Stimulentele financiar-fiscale trebuie să acopere, desigur în măsuri şi cu specific diferit, întregul câmp de manifestare economică (în sensul alocării, consumului şi schimbului de resurse) al patrimoniului. Din acest punct de vedere este de remarcat prezenţa unor stimulente, atât pentru proprietar cât şi pentru locatar, ai căror beneficiari sunt atât cei care investesc în restaurarea/reabilitarea patrimoniului cât şi cei care îl pun la dispoziţie pentru vizitare.

- În esenţă, regimul stimulentelor financiar-fiscale trebuie să acopere nivelul servituţilor de orice fel induse de reglementările de protecţie a **PA**. Ele trebuie să dea acestuia o şansă reală de a se confrunta pe piaţă şi de a fi competitiv[22].

- Principalele tendinţe din domeniul stimulentelor fiscale sunt următoarele:

- deducerea cheltuielilor de reparaţii şi întreţinere din cuantumul venitului impozabil;

- exonerarea de la plata impozitului pe avere a proprietăţilor parte a **PA** care sunt deschise vizitării publicului;

- exceptarea sau diminuarea taxelor locale pentru acele proprietăţi parte a **PA** care, prin servituţile ce le incumbă, nu aduc beneficii proprietarului;

- exceptarea de la taxarea pe capitalul dobândit a acelor proprietari ce, primind un imobil de **PA**, îl pun la dispoziţia publicului;

- exceptarea de la T.V.A. pentru lucrările de restaurare sau întreţinere ale acelor bunuri de **PA** care nu aduc profit.

Cap. 5

PRINCIPII ŞI OPŢIUNI STRATEGICE ÎN OPERAŢIUNILE DE REABILITARE A PATRIMONIULUI ARHITECTURAL DIN CENTRE ISTORICE

Avem de-a face cu "politici" şi, prin urmare, şi cu "opţiuni strategice", deoarece la scară urbană reabilitarea **PA** se bazează şi pe valorificarea intereselor unor grupuri mai mici sau mai mari de persoane fizice sau juridice.

Autorităţile locale îşi doresc reabilitarea centrelor istorice pentru creşterea produsului lor economic, în vederea taxării sale corespunzătoare.

Comerţul ar dori să beneficieze de prestigiul vechimii centrelor istorice şi al clădirilor de marcă ce-l compun, dar combinat cu prevederea de accese facile şi modernizări care să ducă la un eficient curs de revenire a capitalului investit.

Turismul doreşte atracţii, zone curate şi sigure pentru vizitatori şi totodată facilităţi corespunzătoare din punct de vedere al criteriilor confortului modern.

Tinerii şi cuplurile fără copii îşi revendică un centru istoric boem, în care să locuiască în mijlocul vieţii urbane active.

Femeile trăind din salarii îşi doresc păstrarea unui ambient al cărui cost să şi-l poată permite şi pe care de multe ori îl văd ameninţat de proiectele de renovare urbană.

Unii cercetători, printre care şi Manuel Castells, studiind mişcările sociale din ultimele decenii, au avansat chiar concluzia că în societatea postindustrială conflictul principal de interese s-a mutat din sfera producţiei spre cea a consumului, iar planning-ul "a devenit frontul de atac al claselor dominante în a-şi asigura eficienţa funcţională" [23].

---

[19] Dovada rolului important pe care aceste societăţi îl joacă, în special în Marea Britanie, îl constituie faptul că în 1971, printr-o circulară a Secretarului de Stat al Departamentului Administraţiei Locale, serviciile locale de urbanism erau obligate să notifice unui număr de 7 asemenea societăţi orice aplicaţie referitoare la demolarea unei construcţii. O scurtă prezentare a principalelor organizaţii non-profit ("registred charities") face obiectul *Anexei IV*.

[20] A se vedea *Anexa V*.

[21] A se vedea *Anexa VI*.

[22] Balanţa ce pare a se înclina în favoarea dezvoltării speculative a terenului prin demolarea vechilor construcţii este de multe ori un mit al promotorilor imobiliari. J.M. Fitch arăta că deseori costurile reale sunt transferate de antreprenor fie comunităţii locale, fie altor colectivităţi sau chiar popoare, fie chiar generaţiilor viitoare (in "Curatorial Management of the Built World. Historic Preservation", p.31).

[23] M. Castells, *Urban Struggle and Political Power*, François Maspero, Paris 1973, p.4

http://patrimoniu.gov.ro

Evitând asemenea dispute cu puternic iz ideologic, trebuie totuşi să recunoaştem "caracterul motivaţional diferenţiat care defineşte particularitatea de fond a atitudinii şi deci a operaţiei de revitalizare" [24].

În acest sens, principiul guvernând una sau alta din operaţiunile de reabilitare se identifică cu direcţia şi obiectul efortului principal de reabilitare.

Pentru o anumită operaţiune, principiul director al reabilitării este indus de manifestarea cantitativă şi calitativă a următorilor factori:

- componenţa, tipologia şi starea **PA**;
- rolul economic al **PA** în cadrul organismului urban;
- libertăţile şi oportunităţile oferite de legislaţie;
- influenţa corpului social şi a grupurilor de presiune asupra planificării urbane;
- interese politice ale administraţiei locale.

Într-o analiză după principiul central al reabilitării **PA**, Donald Appleyrand propune următoarea clasificare [25]:

1. Operaţii ce se concentrează asupra reabilitării economice a PA.

Au la bază concepţia ca **PA** trebuie să-şi fie economic autosuficient pentru a conserva valorile pentru care este considerat.

Operaţii ce pornesc de la constatarea unor decăderi majore din punct de vedere economic.

Exemple tipice:

Covent Garden Conservation Area - Londra
Jewellery Quarter - Birmingham

2. Operaţii de reabilitare socială a centrului istoric.

Operaţii ce consideră structura socială a centrelor istorice la fel de importantă ca şi manifestările materiale ale valorilor culturale.

Principiu de acţiune de obicei aflat în combinaţie cu altul.

Apare în zonele care au decăzut şi din cauza unei structuri sociale nepotrivite sau în care reabilitarea poate să conducă către o astfel de situaţie.

Exemple tipice: Bologna
Lambeth Conservation Area
Tours - Rue des Tanneurs
Veneţia

3. Operaţii conservaţioniste.

Cazuri în care principala atenţie a fost acordată reabilitării cadrului urban, privit ca principalul punct de atracţie şi valoare a oraşului/centrului istoric.

Apare deseori în combinaţie cu alt principiu director pe care îl subordonează.

Exemple tipice: Chester
Bath
Split

4. Operaţii empiric - pozitiviste.

Denumirea folosită de D. Appleyard sugerează o abordare tehnică precisă, amănunţită, a problemelor fizice ale **PA**.

Pe de altă parte, acest tip de operaţiuni au o foarte mică preocupare pentru destinaţia ulterioară a valorilor reabilitate.

Exemple tipice:

Edinburgh, New Town Conservation Area.

Opţiunile strategice ale reabilitării **PA** pornesc de la asumarea unuia sau altuia dintre principiile directoare (fie ele cele arătate mai sus sau oricare altele) şi urmăresc stabilirea:

- partenerilor sociali şi economici ai reabilitării;
- metodei operaţiunii (reabilitarea de suprafaţă sau de adâncime a **PA**, conservare activă sau pazivă a acestuia);
- managementului operaţiunii.

Partenerii sociali ai reabilitării.

În "parteneriatul pentru reabilitarea **PA**", una dintre părţi este în mod obligatoriu reprezentată de consiliul local şi de autoritatea tehnică de planificare urbană. In funcţie de stabilirea principiului director al reabilitării, administraţiei locale i se va alătura una sau alta din categoriile sociale afectate/interesate.

Pentru contemporani interesul pentru **PA** din centrele istorice vine de la:

- furnizarea de către acestea a unor valori care asigură o identitate culturală specifică [26] într-o societate contemporană în schimbare rapidă a reperelor;
- capacitatea **PA** de a oferi unor categorii sociale minoritare, atipice sau defavorizate un cadru fizic ce le poate servi drept ambient şi amprentă de identitate culturală [27];
- prestigiul pe care vechimea îl oferă activităţii

[24] Sandu M. Alexandru, *Politică, legislaţie, metodologie în revitalizarea valorilor de patrimoniu arhitectural-urbanistic*, în Lucrările Seminarului Naţional "Zone Istorice Urbane. Delimitare, gestiune, politici de revitalizare", Alba-Iulia 1993, p. 132.

[25] Donald Appleyard, *The Conservation of European Cities*, MIT Press Massachusetts/London 1979.

[26] "Când este foarte rapidă, o schimbare apare ca antiteză a libertăţii, mai ales când atacă identitatea culturală... Fără continuitate nu putem interpreta evenimentele şi sensul lor şi nici nu putem explora noi situaţii cu încredere". Peter Marris, *Loss&Change*, Routledge, London 1974, apud D. Appleyrad, *op. cit.* p. 20.

[27] Este vorba despre vârstnici, tineri necăsătoriţi, familii fără copii, studenţi, mici meseriaşi, minorităţi etnice ce, prin caracteristici de vârstă, venit, profesii sau identitate culturală, sunt avantajaţi de structura spaţială şi funcţională tradiţională, mai versatilă, mai concentrată, facilitând prin scară folosirea şi individualizarea ambientului la bugete şi investiţii reduse.

http://patrimoniu.gov.ro

locate în spaţiile şi clădirile centrului istoric[28].

În relaţia sa cu corpul social, autoritatea locală se sprijină[29] pe o interfaţă constituită din *partenerii economici ai reabilitării*.

1. Corporaţiile publice de dezvoltare (cum a fost cazul operaţiunilor din Veneţia sau Bath).

2. Asocieri între adminsitraţie şi firme private de renovare urbană (cum este cazul societăţilor de economie mixtă[30] - SOREMA/ Marais, SEMIRELY/Lyon).

3. Asociaţiile conservaţioniste şi grupurile comunitare de presiune (Edinburgh, Anvers, Bologna).

Metoda operaţiunilor de reabilitare a PA.

Reabilitarea poate fi o operaţie de conservare activă, în care se urmăreşte atingerea unui regim funcţional care să-i permită **PA** o existenţă autoîntreţinută din punct de vedere economic.

În aceste condiţii, costurile reabilitării **PA** sunt mai degrabă investiţii decât cheltuieli şi trebuie considerate şi taxate ca atare.

Exemple tipice pentru asemenea operaţii sunt reabilitările **PA** din Anvers, Bologna, Covent Garden, Albert Docks - Liverpool.

Conservarea pasivă a **PA** este considerată operaţiunea care, din diverse motive, apelează la o reabilitare a cadrului fizic al centrelor istorice, fără a acorda o importanţă deosebită integrării patrimoniului în circuitul economic contemporan.

Asemenea situaţii se întâlnesc în Suzdal - Rusia, Williamsburg - S.U.A., Ierusalim; au fost tipice pentru perioada imediat următoare celui de-al doilea război mondial şi pentru operaţiunile de reabilitare a centrelor istorice din fostele ţări socialiste.

Conservările de suprafaţă sunt considerate acele operaţiuni în care accentul este pus pe reabilitarea cadrului urban prin renovarea faţadelor şi a încăperilor imediat adiacente acestora[31].

Ele sunt practicate mai ales acolo unde turismul este considerat principala resursă şi motivaţie a reabilitării.

O asemenea metodă poate fi justificată acolo unde principala valoare de patrimoniu este materializată în decoraţia faţadelor şi unde textura spaţiilor urbane este mult mai importantă decât rezolvările arhitecturale ale interioarelor.

Exemple pentru conservarea de suprafaţă sunt operaţiile de reabilitare a centrelor istorice din: Roma, Varşovia, Norwich.

Conservările de adâncime se ocupă de faţade şi de interiorul clădirilor zonei de reabilitare la fel de atent şi profesionist. Ele sunt rodul abordărilor ce acordă importanţă egală turiştilor şi locuitorilor, încercând să evite obţinerea unui oraş pitoresc în favoarea unuia original şi viabil.

Exemple: Bologna, York.

Managementul operaţiunilor de reabilitare.

Conducerea şi coordonarea operaţiilor de reabilitare a **PA** din centrele istorice se realizează cu ajutorul instrumentelor de planificare urbană.

Scopul înglobării măsurilor protective în documentaţia urbanisitcă este dat de necesitatea de integrare a existenţei şi punerii în valoare a **PA** în dezvoltarea oraşului.

Din punctul de vedere al aşezării reglementărilor de protecţie în reţeaua celor urbanistice, avem următoarele situaţii[32]:

1. **PUG + prevederi generale de conservare**, neexplicitate de documentaţia urbanistică. Este cazul Florenţei, Romei, Neapole. În aceste situaţii, intervenţiile majore din **CI** sunt amânate şi înlocuite cu reglementări locale, tranzitorii.

2. **PUG + PUZI** (prevedri detaliate pentru zona/ centrul istoric sub forma unui Plan Urbanistic Zonal). Ademenea situaţii sunt comune Sectoarelor Protejate din Franţa, oraşelor Orvieto, Florenţa, Sighişoara. Ele au avantajul unei fundamentări ştiinţifice detaliate ce permite o punere în valoare şi dezvoltare integrată. Necesită din păcate un staff specializat şi relativ numeros, un timp de elaborare relativ mare şi mijloace financiare în consecinţă.

3. **PUG + Reglementări specifice** pe Zone de Caracter Special. Este cazul operaţiunilor din Conservation Areas (M. Britanie). Se bazează pe un regulament cadru al CA impus prin lege. Aplicarea în situaţii specifice este supusă deciziei autorităţii urbanistice locale, în cooperare cu Comitetul Consultativ al CA şi alte organisme şi asociaţii conservaţioniste interesate.

---

[28] Fie că este folosit pentru locuire sau activităţi economice, **PA** îşi îndeplineşte în această situaţie o funcţie de "valoare economică intangibilă" prin "plusvaloarea de reputaţie". Din punct de vedere economic, aceasta stă la baza procesului de gentrificare a centrelor istorice. Asemenea aspecte au fost tratate pe larg de D. Appleyard în *Conservation of European Cities*. MIT Press, 1979.

[29] Deseori împotriva intereselor companiilor comerciale şi a promotorilor imobiliari, care-şi văd limitate posibilităţile de profit prin dezvoltare speculativă.

[30] O prezentare amănunţită poate fi găsită în "Buletin Informativ", 1/1991, al Departamentului pentru Urbanism şi Amenajarea Teritoriului.

[31] Istoricul Mc Canell deosebeşte 6 stagii ale "profunzimii: restaurării construcţiilor istorice şi implicit ale autenticităţii produsului: 1. Vitrina. 2. Spaţiul de dinapoia vitrinei. 3. O zonă anterioară decorată cu una posterioară istorică. 4. O zonă posterioară organizată pentru accesul vizitatorilor. 5. O zonă posterioară vizibilă dar inaccesibilă. 6. O zonă posterioară inaccesibilă vizitării, - în D. Appleyard, *op. cit.* p. 27.

[32] Documentare realizată pe baza: German Commission for UNESCO, *Protection and Cultural Animation of Monuments, Sites and Historic Towns of Europe*, Bonn 1980.

http://patrimoniu.gov.ro

4. **PUZ concretizat pe sectoare, cuprinzând atât părţi din zona istorică, cât şi teritoriul cu care ea cooperează funcţional**. Abordare avantajoasă prin rapiditatea instituirii reglementărilor şi efortul material mai redus pe care-l implică. Evită o perioadă lungă de timp, necesară studierii şi delimitării precise a zonei istorice. Comună situaţiilor de criză a **PA** dintr-o anumită zonă sau situaţiilor în care se prelimină un aflux investiţional într-un viitor apropiat. Exemple sunt oraşele Rimini, Ferrara, Modena.

Cap. 6

CONCLUZII

Pe baza prezentării făcute se pot trage câteva concluzii valabile în situaţia ţării noastre, aflată la "re-început de drum" în domeniul protecţiei monumentelor şi reabilitării patrimoniului arhitectural.

1. Reabilitarea **PA** presupune existenţa unui "complex legislativ" şi nu doar o lege a monumentelor.
2. Caracteristicile "complexului legislativ" al reabilitării trebuie determinate de principalele trăsături şi caracteristici ale **PA** în România.
3. Printre principalele caracteristici trebuie să se afle şi tipologia ansamblurilor şi zonelor de patrimoniu arhitectural, pentru ca instrumentele şi mijloacele de reabilitare a acestora să-şi găsească compatibilitatea firească.
4. Trebuie găsită o balanţă între nevoia de coordonare ştiinţifică, mai uşor de realizat printr-o formulă oarecare de centralizare, şi necesara descentralizare a răspunderilor şi dreptului la iniţiativa locală.
5. Reabilitarea **PA** nu poate face excepţie de la principiile general-valabile cu privire la gestiunea şi responsabilitatea asupra protecţiei monumentelor. Cu toate acestea, adoptarea unui model sau a altuia trebuie făcută cu analiza premiselor şi evaluarea efectelor asupra situaţiei concrete din România. Anumite experienţe se bazează fie pe o economie mult mai solidă decât a noastră, fie pe o conştiinţă civică în domeniul **PA** care are mai multe sute de ani în spate, fie pe un sistem administrativ mai profesionalizat, susţinut de un buget corespunzător.
6. Există la nivel european consensul asupra faptului că legislaţia trebuie să integreze protecţia patrimoniului în dezvoltarea durabilă a localităţilor. Acest lucru trebuie realizat astfel încât, pe de-o parte, **PA** să devină economic autosuficient, iar pe de altă parte, fără ca de uzufructul reabilitării se să bucure doar cei privilegiaţi.
7. În nici unul dintre cazurile studiate în documentare nu am întâlnit situaţii în care Statul să fie capabil a rezolva pe baza bugetului problemele reabilitării. Ar fi o greşeală ca în situaţia României să fie propuse reglementări şi instrumente de reabilitare care să nu poată fi susţinute financiar. Configurarea unui spectru cât mai larg de stimulente poate avea un dublu avantaj: o presiune mai scăzută asupra bugetului şi totodată o educare implicită a persoanelor fizice şi juridice în spiritul patrimoniului şi protecţiei sale.
8. Dezvoltarea preocupărilor legate de reabilitarea **PA** s-a petrecut peste tot în Europa ultimelor decenii prin:

- descentralizarea atribuţiunilor spre departamente de conservare locale;
- delegări ale unor segmente ale activităţii de protecţie a **PA** către organizaţii non-guvernamentale acreditate de Stat;
- întărirea oficiilor locale de planficare urbană cu specialişti ai protecţiei **PA**;
- încurajarea mecenatului şi a operaţiunilor în regie proprie a proprietarilor (cu respectarea prescripţiilor tehnice ale reabilitării);
- încurajarea implicării publice prin transparenţa activităţii administrative din acest domeniu de interes public.

SERGIU NISTOR

http://patrimoniu.gov.ro

ANEXA I

Cele 50 de proiecte pilot cuprinse în Anul European al Patrimoniului Arhitectural (1975) au fost următoarele:

AUSTRIA:
1. Krems am Donau, Mănăstire Dominicană, sec. XIII-XVIII, împreună cu localitatea omonimă (24.000 loc)
2. Rust, sat (1.700 loc)
3. Salzburg, protecţia centrului istoric (160.000 loc)
BELGIA:
4. Bruges, protejarea construcţiilor din centrul istoric, sec. XIV-XVI, (120.000 loc)
5. Namur, construcţii în cartierul Brasseurs.
CIPRU:
6. Kantara-aya-Nara, inventariere şi protecţia sitului istoric.
7. Nicosia, revitalizare str. Ledra, (120.000 loc)
DANEMARCA:
8. Central Zealand, conservare sit.
9. Christiansfeld, conservare clădiri religioase sec. XVIII, (1.800 loc).
10. Helsingor, conservare centru istoric sec. XV, (52.000 loc).
FRANŢA:
11. Colmar, conservare construcţii religioase de lemn, sec. XIII-XVIII, (70.000 loc).
12. Conques, restaurare abaţie romanică, (500 loc).
13. Rouen, restaurarea monumentelor istorice deteriorate de către al doilea război mondial, (400.000 loc)
14. Sarlat, construire pietonal în centru istoric, sec. XIV-XVIII, (8.000 loc).
IRLANDA:
15. Holy Cross, abaţie Cisterciană sec. XIII, restaurare; (1.000 loc).
16. Limerick, St. John's Square, reabilitare construcţii sec. XIII-XIX, (57.000 loc).
ITALIA:
17. Bologna, restaurare trafic şi conservare în centrul istoric, (485.000 loc)
18. Verona, renovare, housing şi dotări sociale în cartierul istoric Veronetta (250,000 loc)
19. Taranto, conservare centru istoric, regularizare trafic şi housing, (245.000 loc)
LUXEMBURG:
20. Luxemburg, conservare şi construcţii noi în Marché aux Poissons, sec. XVI-XVIII, (78.000 loc)
MALTA:
21. Mdina, restaurare locuinţe, palate şi biserici sec. XVI-XVIII, (2.000 loc)
OLANDA:
22. Amsterdam, conservare cartier Jordaan, sec. XVIII, (1 Mil. loc)
23. Middleburg, locuinţe în centrul istoric, sec. XVI, (35.000 loc)
24. Orvelte, conservare construcţii şi peisaj, sec. XVII-XVIII.
NORVEGIA:
25. Nisfjord, conservare case lemn sec. XVIII-XIX, (200 loc)
26. Roros, conservare construcţii din lemn, sec. XVIII-XIX, (5.000 loc)
27. Stavenager, conservare construcţii din lemn, sec. XIX, (90.000)
SPANIA:
28. Arcos de la Frontera, restaurare constr. romanică, (2.400 loc)
29. Segovia, reabilitare centru istoric.
30. Trujillo, restaurare constr. sec. XV-XVIII, (17.000 loc)
31. Ubeda/Baeza. conservare centru istoric
SUEDIA:
32. Engelsberg, constr. locuinţe în centru istoric, sec. XVII-XIX
33. Falum, conservare construcţii de lemn, sec. XVIII-XIX, (37..000 loc)
34. Visby, conservare în centrul istoric medieval, (23.000 loc).

ANEXA II

Structura fondurilor pieţei construcţiilor (1988)*

ŢARA	Locuinţe noi	Întreţinere şi îmbunătăţire locuinţe vechi	Construcţii noi non-rezidenţiale	Întreţinere şi îmbunătăţire constr. vechi	Total (mil. ECU) brut
R.F.G.	24.700	27.300	25.200	14.200	91.400
Franţa	16.975	15.615	12.135	10.850	55.575
Italia	18.820	16.930	12.410	9.070	57.230
Marea Britanie	12.875	14.175	17.775	9.270	54.095
Spania	10.890	2.210	5.840	3.920	22.860
Elveţia	7.200	3.900	6.600	4.700	22.400
Suedia	4.160	5.960	6.230	2.270	18.620
Olanda	5.540	4.550	4.150	4.200	18.440
Finlanda	4.400	1.500	4.600	1.400	11.900
Danemarca	1.935	2.405	2.760	2.245	9.345
Norvegia	2.180	580	2.640	690	6.090
S.U.A.	118.800	84.300	105.900	?	?

http://patrimoniu.gov.ro

Raportul specific dintre întreţinere/îmbunătăţire şi construcţia nouă (1988)*

ŢARA	Întreţinere/ îmbunătăţire din total (%)	Locuinţe din total (%)	Întreţinere/ îmbunătăţire din total locuinţe (%)	Întreţinere/ îmbunătăţire locuinţe din total întreţinere
R.F.G.	45,4	56,9	52,5	65,8
Franţa	47,6	58,6	47,9	59,0
Italia	45,4	62,5	47,4	65,1
Marea Britanie	43,3	50,0	52,4	60,5
Spania	26,8	57,3	16,9	36,1
Elveţia	38,4	49,6	35,1	45,3
Suedia	44,2	54,4	58,9	72,4
Olanda	47,5	54,7	45,1	52,0
Finlanda	24,4	49,6	25,4	51,7
Danemarca	49,8	46,4	55,4	51,7
Norvegia	20,9	45,3	21,0	45,7
S.U.A.	?	?	41,5	?

*/BIPE/EUROCONSTRUCT, din *Funding the Architectural Heritage*, C.E., 1991

ANEXA III

Criza centrului istoric al Veneţiei aşa cum este ea prezentată în studiul lui Mario Rinaldi, director al Camerei de Comerţ a Regiunii Veneto (*"The Other Venice", The Conservation Of Cities*, The UNESCO Press-Paris 1975).

• 1.126 locuinţe cu 7.376 camere neocupate
• 377 locuinţe clasificate drept nelocuibile dar locuite de 1.113 persoane
• Din totalul de 39.400 locuinţe între 17 şi 19.000 necesită renovări
• 91% din rezidenţi îşi numără bucătăria drept cameră de locuit
• 43% din locuinţe au WC-ul în afara clădirii
• 6,4% din clădiri au mai mult decât o baie
• 1,6% nu au apă curentă
• 10,2% nu au decât electricitate
• Doar 28,8% au încălzire eficientă
• Doar 23,6% au toate camerele încălzite
• 19,3% din case au mai puţin de 2 ore de lumină naturală iarna
• 15,5% din locuinţe şi 22,2% din clădiri suferă de umezeală din cauza acoperişului sau pereţilor
• 31% din clădiri au nevoie de reparaţii serioase
• 2,6% din clădiri se află în construcţii declarate *clădiri istorice*
• 5,4% din locuinţe se află în construcţii ante 1700
• 36,9% din locuinţe se află în construcţii ante 1869

ANEXA IV

Principale asociaţii non-profit din Marea Britanie preocupate de conservarea PA[2]

• **The Ancient Monuments Society**: Fondată în 1924 pentru "Studierea şi conservarea monumentelor istorice, a construcţiilor şi meşteşugurilor istorice". Se preocupă de protejarea construcţiilor împotriva demolărilor nejustificate.

• **Grupul Georgian**: Promovează interesul public pentru arhitectura şi urbanismul perioadei georgiene (sec. XVIII).

• **Grupul Georgian Scoţian**: Similar în scopuri cu Grupul Georgian. Obligatoriu de a-şi da acordul pentru demolarea unei clădiri istorice din Scoţia.

• **Societatea pentru protejarea clădirilor istorice (SPAB)**: Fondată de W. Morris în 1877, SPAB a fost prima organizaţie naţională ce a conştientizat şi militat pentru protecţia **PA**. Vorbele lui W. Morris: " Noi suntem legatarii celor ce ne vor urma" sunt şi astăzi deviza organizaţiei. Organizaţia acordă consultanţă tehnică, organizează cursuri şi întocmeşte rapoarte asupra degradărilor construcţiilor istorice.

• **Societatea Victoriană**: Fondată în 1858 spre "a păstra ce este mai bun din arhitectura perioadei victoriene şi edwardiene şi studia arta şi istoria acestei perioade". Cooperează şi acordă consultanţă Departamentului Mediului (cel de care ţin monumentele istorice - n.a.) pentru listarea construcţiilor din această perioadă.

• **Trustul Civic ("The Civic Trust")**: Fondat în 1957, trustul este preocupat de încurajarea protecţiei şi îmbunătăţirii ambientului. A fost iniţiatorul proiectului legii privitor la arealele de conservare ("The Civic Amenities Act") din 1967. Administrează Fondul Patrimoniului Arhitectural, o instituţie non-profit care oferă credite în scopul reabilitării **PA**. De asemenea, din 1976, Trustul Civic administrează subvenţiile guvernamentale pentru proiecte în arealele de conservare

[2] Cf. Roger W. Suddards, *Listed Buildings; The Law of Historic Buildings, Ancient Monuments and Conservation Areas*, Sweet / Maxwell, Londra 1988, p. 270-277.

http://patrimoniu.gov.ro

obişnuite.

• **Trustul Civic Scoţian**: Preocupat de probleme de conservare şi creştere a calităţii ambientului. Funcţionează drept consultant autorizat în probleme de demolare sau alterare radicală a construcţiilor istorice.

• **Trustul Civic de Nord Est**: Trust asociat cu Trustul Civic. Operează în regiunea Durham, Newcastle upon Tyne, Nordul comitatului Yorkshire.

• **Trustul Civic de Nord Vest**: Trust asociat cu Trustul Civic ce acţionează în zona Manchester, Liverpool, Chester, Cumbria.

• **Trustul Civic din Ţara Galilor**: Similar ca scopuri cu Trustul Civic din Anglia dar neasociat cu acesta.

• **Trustul Naţional pentru Locuri de Interes Istoric ori de Frumuseţe Naturală** ("National Trust for Places of Historic Interest or Natural Beauty", cunoscut pe scurt drept "National Trust"): Infiinţat în 1895 pentru promovarea conservării permanente a terenurilor, construcţiilor cu valoare artistică, istorică sau naturală. Deschis înscrierii persoanelor private, trustul posedă peste 240 de proprietăţi şi mai bine de 45.000 acri de teren în Anglia, Ţara Galilor şi Irlanda de Nord. Primeşte subvenţii din partea Secretarului de Stat al Mediului pentru achiziţionarea de proprietăţi de valoare istorică sau arhitecturală deosebită.

ANEXA V

Deduceri fiscale asupra impozitului pe venit al persoanelor fizice[3] pentru mecenat cultural

ŢARA	Deducere procentuală	Cuantum de deducere	Observaţii
Austria	da	nu	nelimitat în funcţie de cheltuieli
Belgia	da - 5%	da	sponsorizare între 23-230.000 ECU
Danemarca	nu	da	deducere cu 128 ECU a impozitului pe venit
Franţa	da - 1,5%	nu	o rată de 5% este aplicată în cazul asocierii sponzorizării cu o org. non-profit recunoscută
R.F.G.	da - 10%		
Irlanda	da	nu	deducere de 129 ECU
Italia	nu	nu	donaţiile sunt în întregime deductibile din impozitul pe venit
Luxemburg	da	da	sponsorizarea nu poate depăşi 230.000 ECU
Olanda	nu	nu	
Turcia	da - 5%		
Elveţia	da		Situaţia variază de la canton la canton. În general valoarea deducerii reprezintă 10% din taxele locale
Marea Britanie	da	da	în limita unei deduceri de 162 ECU/an din impozitul pe venit

[3] Conf. Jacques de Chalendar, *Mecenat en Europe*, Documentation Francaise, Paris 1987, p.70

ANEXA VI

Relaţia dintre principii şi opţiunile strategice poate fi ilustrată pe un studiu de caz luând Bologna de exemplu, Francesco Bandarin, sub titlul "Experienţa Bologneză: urbanism şi reabilitare într-un oraş comunist" [1] analizează mecanismul reabilitării, întrebându-se dacă este vorba despre un model sau mai degrabă despre un experiment.

Principiul director al reabilitării bologneze este cel al unei conservări sociale.

Urmare a unui deceniu de dezvoltare necontrolată, speculativă a oraşului, care a condus la o criză a habitatului, plecând de la lipsa dotărilor urbane esenţiale pentru mari suprafeţe de locuinţe colective. Aceasta s-a combinat cu decăderea economică şi fizică a centrului istoric al oraşului şi cu o proliferare a unei arhitecturi de un gust deplorabil. Acesta a fost rezultatul elaborării şi aplicării începând cu 1946 a unui plan general de dezvoltare care

[1] Articolul face parte din lucrarea lui D. Appleyard *"The Conservation of European Cities"* (Administraţia locală Bologneză a fost condusă de consilieri comunişti după cel de-al doilea război mondial).

http://patrimoniu.gov.ro

mergea pe linia "consumării" centrului istoric şi extinderii periferiilor.

Opţiunile strategice induse de asumarea principiului reabilitării fizice şi cultural-sociale au fost următoarele:

• **Partenerii sociali ai reabilitării**: au fost invitaţi a fi rezidenţi din centrul istoric al oraşului, pe baza unui mecanism democratic şi descentralizat de asumare a răspunderilor (aşa-numitele consilii de vecinătate).

• **Partenerii economici ai reabilitării**: au fost constituiţi din proprietarii şi patronii micilor întreprinderi din centrul istoric, pe de o parte, şi administraţia comunală, pe de alta. Ultima se obligă să prevadă subvenţii pentru reabilitarea locuirii de până la 80% din costuri, în condiţiile respectării de către proprietar a prevederilor unui contract (convenţie).

• **Metoda reabilitării** s-a bazat pe:

- dirijarea resurselor spre **CI** prin impunerea unui moratoriu asupra creşterii teritoriale a oraşului şi coordonarea dezvoltării sale cu cea a teritoriilor învecinate (Piano Intercomunale Bolognese);
- creşterea rolului agenţilor de locuinţe sociale în reabilitarea locuinţelor din centrul istoric, pe baza unui plan "Piano di Edilizia Economica e Popolare" (PEEP);
- elaborarea programului de Renovare a Centrului Istoric de către prof. Leonardo Benevolo în 1962-1965, bazându-se pe conceptul de "tipologie istorică a clădirilor". Scopul analizei tipologice a fost acela de a desprinde regulile renovării într-o operaţiune de reabilitare activă, în sensul adaptării **PA** la cerinţele vieţii contemporane.

• **Managementul reabilitării** s-a bazat pe:

- definirea criteriilor şi reglementărilor renovării construcţiilor pe baza analizei lor tipologice, cu menţinerea felului transformărilor, a funcţiunilor şi materialelor promise;
- stabilirea prin PUG a 13 zone speciale şi identificarea arealelor şi construcţiilor supuse fie unor reguli stricte de conservare şi restaurare, fie unor prescripţii de restructurare în limitele tipologiei;
- cooperarea administraţiei cu rezidenţii pe baza convenţiilor prin care ultimii se obligă să accepte metodologia ştiinţifică de restaurare şi o serie de norme referitoare la plafonul chiriilor şi regimul chiriaşilor, în schimbul subvenţionării de către administraţie cu până la 80% a reabilitării construcţiilor.

Valabilitatea convenţiilor este de 15 ani.

BIBLIOGRAFIE

1. ***: *La Rénovation Urbaine, Étude d'Ensemble*, Administration, nr. 72-Juin 1971, pp. 19-30
2. APPLEYARD, Donald: *The Conservation of European Cities*, MIT Press 1979
3. BAILLY, G.H. DESBAT, J.P., *Historic Areas and Urban Renewal*, CoE 1974
4. BARNETT, Winston, WINSKELL, Cyril: *A Study in Conservation (Whitehaven)*, Oriel Press 1977
5. BARTHELEMY, Jean, *Dix ans de renovation urbaine en Wallonie - Pour autre urbanisme*, Faculté Politechnique de Mons-Unité d'architecture
6. BURROWS, G.S., *Chichester - A Study in Conservation*, Report to The Minister of Housing and Local Government, London, HMSO, 1968
7. CHAPMAN, Honor, *The Machinery of Conservation. Finance and Planning Problems*, Conservation Planning in Town and Country, Liverpool University Press, 1976, pp. 19-36
8. CoE: *Conservation Policies and Urban Management in Small and Medium Sized Towns*: Final report (Britanny, France, 9-13 June 1986), 1987
9. CoE: *Financing Urban Renewal*, 1981
10. CoE: *Heritage and Succesful Town Regeneration. Report on The Halifax Colloquy*, 1989
11. CULLINGWORTH, J.B., *Town and Country Planning in Britain*, Unwin Hyman Ltd. 1990
12. DAVEY, Andy, HEATH, Bob, HODGES, Desmond, KETCHIN, Roy, *The Care and Conservation of Georgian Houses. A Maintenance Manual for Edinburgh New Town*. Butterworth-Architecture 1995
13. DENNIER, Anne, *Chester, Conservation in Practice*, Conservation Planning in Town and Country
14. DESBAT, J.P., *Historic Areas and Urban Renewal*, CoE, 1974
15. Direcţia Patrimoniului din M. Culturii/Franţa, *Monumente Istorice - Reguli şi Proceduri Franceze*, 1991
16. DOBBY, Alan: *Conservation and Planning*, Hutchinson of London, 1978
17. EARL, John, *Listed Buildings and the Laws of Preservation*, Chartered Surveyor, Febr. 1972
18. EFTENIE, Mariana, MACHEDON, Florin, *Sinteză Documentară privind Aplicarea Regulilor de Renovare Urbană*, Institutul de Arhitectură "Ion Mincu" - Bucureşti, 1992
19. ESCHER, Viscount, *York, A Study in Conservation*; Report to The Minister of Housing / Local Government and York City Council, London HMSO, 1968
20. FEILDEN, Bernard M., *"Conservation of Historic Buildings"*, Butterworth - Henemann Ltd 1994
21. FITCH, James Marston, *Curatorial Management of The Built World*, Historic Preservation, University Press of Virginia 1992
22. GAZZOLA, Pierro, LEMAIRE, Raymond, *Rescue Operation; the Face of Europe*, CoE, Strasbourg
23. The GREATER LONDON COUNCIL, *Covent Garden Action Area Plan. Written Statement*. 1976
24. HAUMONT, Francois, *Memento D'Urbanisme. Region Wallone*, La Charte, 1990
25. INSALL, W. and Ass., Chester: *A Study in Conservation*, HMSO 1968
26. KAIN, Roger, *Conservation Planning in France: Policy and Practice in the Marais-Paris*, "Planing for Conservation", Liverpool University Press, 1976, pp.37-48
27. LEGARET, Jean, Paris-Le Marais, în "*Administration*" nr. 72, iunie 1971
28. MARSCHAL, Johnson, MATTHEW, Robert: *New Life in Old Towns, Report on two pilot studies on urban renewal in Nelson and Rawtenstall Municipal Boroughs*, London, HMSO, 1971
29. McEWEN, Ann, *Edinburgh: An Experiment in*

http://patrimoniu.gov.ro

Positive Conservation, "Conservation Planning in Town and Country", Liverpool Universuty Press, 1976, pp. 49-60

30. PAPAGEORGIOU-Venetas, Alex., *Conservation of the Architectural Heritage of Greece. Means, Methods and Policies*, "Planning for Conservation", Mansell, London, p. 235

31. PEARCE, David, *Conservation Today*, Routledge London 1989

32. PIGEAT, Jean Paul, *Economic and Social Problems Arising From the Revival of the Cultural and Artistic Heritage of Buildings*, CoE, Strasbourg 1973

33. RINALDO, Mario: Italy, *The Other Venice*, "The Conservation of Cities", UNESCO Press-Paris 1975

34. SANDU, Alexandru, *Politică, legislaţie, metodologie în revitalizarea valorilor de patrimoniu arhitectural-urbanistic*, Lucrările Seminarului Naţional "Zone Istorice Urbane. Delimitare. Gestiune. Politici de Revitalizare", Alba-Iulia 1993

35. SUDDARDS, Roger W., *Listed Buildings: The Law and Practice of Historic Buildings, Ancient Monuments and Conservation Areas*, London, Sweet and Maxwell, 1988

36. SUGARMAN, Leon, *"Tax Credits Save Buildings - An American Method"*, AR 2/1985

37. THORNE, Robert, *Covent Garden Market: Its History and Restoration*, The Architectural Press, London 1980

38. VOICULESCU, Sanda, *Restaurarea monumentelor de arhitectură la (re)început de drum*, în "Tribuna" 28-29/1993

39. WRIGHT, Cristopher J., *Housing Improvment and Repair*, Sweet and Maxwell, London 1986.

http://patrimoniu.gov.ro

LE CARDO DE JÉRUSALEM. INTÉGRATION ET RESTAURATION

Les murailles de la Vieille Ville de Jérusalem, oeuvre de Soleiman le Magnifique au 16è. siècle donnent le caractère turc de la ville. A l'intérieur de ces murailles, la ville est toujours divisée en ses quartiers historiques: l'esplanade des mosquées, le Dôme du Roc et la mosquée El-Akza formentl'acropole monumentale, puis les quartiers musulman, chrétien, arménien et juif sont s'inscrivent clairement dans la trame de la ville qui reste quasi telle depuis 13 siècles.
En 1948 les Juifs sont chassés de la vieille Ville mais gardent le Mt. Sion avec le tombeau de David; avec la reconquête de 1967, le partage de Jérusalem est aboli et l'administration israélienne entreprend d'emblée la reconstruction du Quartier Juif.

La reconstruction du Quartier Juif et sa reoccupation furent pour le gouvernement une priorité politique primordiale. Mais, en même temps, repeupler des textures urbaines bâties sur des vestiges vieux de presque 3000 ans posait des problèmes existentiels aux archéologues, qui étaient soucieux d'étudier les structures anciennes enfouies, dont l'existence ne faisait aucun doute. Pour les autorités de l'heure les priorités politiques de revitalisation primaient, l'actualité archéologique était de seconde importance et elle était acceptable, à condition de ne pas déranger le processus du developement et de reconstruction du Quartier Juif. A cet insu, fut publié en 1971 un concours d'architecture pour une partie du quartier bâti en pierre (un des premiers actes urbains entrepris par l'administration du Mandat Britanique fut un plan d'urbanisme, émis en 1919, qui imposait à Jérusalem et dans le voisinage imédiat la bâtisse en pierre ou le parement en pierre de tout édifice).

Le concours proposait une aire comprise entre 2 rues parallèles qui traversent le quartier juif du Nord au Sud sur une longueur de 180 m et une largeur de 17 m pour experimenter l'integration de structures modernes et matériaux différents dans un ancien quartier bâti exclusivement en pierre. Les fonctions proposées étaient des comerce, des petits hôtels et de l'habitat. Un bâtiment croisé ainsi que la synagogue Habad étaient à préserver et à restaurer.

Entre les deux rues, la Rue des Juifs et la Rue Habad, il y avait une denivelation de quelques 5 m. L'alignement de ces deux rues parallèles vers le Sud, dans le prolongement des Bazaars Croisés au Nord du site, nous a intrigués depuis le début et nous a amenés à étudier une mosaïque byzantine qui fut decouverte à la fin du siècle dernier à Mabada, en Jordanie, qui illustre la toute Terre Sainte au pelerin du 6è. siécle. Entre autres, la ville de Jérusalem est représentée à l'intérieur des murailles connues à l'époque. C'est un document extrêmement précieux, étant la première carte connue de la ville: le plan suit la disposition des rues principales mais donne aussi en projection rabattue, les façades des plus importants édifices. Les archéologues ont pu identifier ainsi par la suite les monuments connus par les fouilles ou par la littérature, L'artiste de la mosaïque a placé le Saint-Sepulchre au milieu de la composition; on peut le reconnaître par la coupole dorée de la Rotonde, par l'église du Martyrion et par les trois ouvertures depuis la rue principale qui traverse la ville entière. Plus loin on a pu reconnaître la Porte St. Etienne et l'église de la Probatique, Ste Anne; la Porte de Damasc avec son pilier (jusqu'aujourd'hui la porte est appelée en arabe: Bab-el-Amud, c.a.d. porte du pilier, même si le pilier avec la statue d'Hadrien a disparu depuis des siècles); plus loin le Mt. Sion avec l'église de Haghia Zion, et plus à l'est, la nouvelle église de Justinien, la "Nea".
Un élément urbain central traverse la ville depuis la Porte de Damasc, jusqu'à l'église de la "Nea", donc du nord au sud (sur la mosaïque le nord est à gauche), une large rue ayant sur les côtes des colonnades avec toits de tuiles: c'est le Cardo Maximus, la via publica.

Concepte du projet du concours

Dès le départ, l'analogie entre le Cardo maximus

http://patrimoniu.gov.ro

de la mosaïque de Madaba et l'alignement nord-sud des bazaars et des rues du quartier juif fut frappante.
On a commencé par l'étude de caractère des deux rues et l'inventairé des structures existantes. Les arcs dans les petits magasins, trop grands pour ces espaces de même que les structures des bazaars et des marchés croisés, furent une constante inspiration.
Sur le plan, l'intention de créer un axe central qui traverse le quartier comme une épine dorsale fonctionelle, une structure à la fais ancienne et moderne, s'imposait d'emblée. L'étude des éclairages zénithaux des bazaars nous a mis sur une piste conceptuelle: les croisés avaient bâti des magasins voûtés le long des rues principales, dont les voûtes étaient perpendiculaires sur l'axe des magasins; l'éclairage au dessus reprenait, en plus petit, les sens alternés des voûtes d'en dessous.
Cette superposition aggrandie est devenue le systèm constructif du projet: voûtes des magasins à doubles niveaux perpendiculaires aux voûtes des rues, éclairage zénithal rythmé aux clefs de voûtes du nouveau souk proposé. Le toit de cette structure double devint la cour d'accès aux habitations et petits hôtels proposés par le programme.
Techiquement, la solution intégrait deux façons de mise en oeuvre: l'arc de plein cintre en élément prefabriqué mince et étroit en béton, amené par grue; le reste étant en parement de pierre naturelle, bâti à la main de façon traditionelle. Cet axe commercial devait être dans le prolongement naturel des bazaars croisés, et ce raccord se faisait graduellement tout le long de cette rue.

Sondages préalables

La décision de la compagnie du Quartier Juif fut que les archéologues étaient supposés de faire des fouilles dans chaque site proposé pour être bâti. La plupart des plans conçus initialement a été annulé et on a du les refaire à nouveaux, vu que chaque fois la réalité archéologique depassait la fiction architecturale.
Le site était un conglomerat de bâtiments qui dataient des époques croisées, mameluques, turques et modernes, dont les fonctions étaient des magasins, des ateliers et des habitations. Au long des siècles, grand nombre de ces espaces furent remplis de debris de démolitions et on rebatit au-dessus, enfouissant à tout jamais les structures d'en-dessous.

La première mesure fut l'execution d'égouts dans la rue des Juifs: dans la tranchée on découvrit un dallage de pierres de grandes dimensions. Les 15 sondages archéologiques qui suivirent sur toute la longueur du site (des puits d'environ 1,5x1,5 m) revelèrent unanimement une couche de pierre quasi au même niveau, à quelques 2 m de profondeur.
C'est en conséquence de cette trouvaille qur la Compagnie de Reconstruction du Quartier Juif approuvât le sousbaissement de l'axe central du projet à cette profondeur, à condition de revenir au niveu initial si jamais on trouve des antiquités: rien ne devait retarder l'execution du projet et le repeuplement du quartier.
Ce fut une conclusion décisive pour tout ce qui allait suivre. La fouille archéologique du Quartier Juif fut menée par le doyen des archéoloques en Israel, le prof. Nahman Avigad.

Les premières années, 1972-1974, furent dediées aux démolitions et aux excavations.
Après avoir fait des fiches pour chaque bâtiment, le site fut divisé en 8 unités typologiques, de A à H. Cette division en sections constructives a facilité l'execution tant bien pour les archéoloques, qui avaient pu se concentrer sur des aires plus restreintes, que pour les entrepreneurs qui avaient pu intervenir là où le site le permettait ou là où l'urgence l'exigeait.

Decouverte de Cardo

La section E, l'unique aire où nous pouvions déblayer sur l'entière largeur du site (14), nous a preservé des surprises assez spectaculaires. Du côté de la Rue Habad, une muraille imposante fit son apparition d'en dessous des deblais. En dégageant la crète de ce mur, le tracteur glissa et quasi tomba dans un trou: c'était une citerne qui continuait sous la rue Habad et même sous le pate des maisons de l'autre côté de la rue. En la deblayant, on trouva des debris de l'époque hérodienne et byzantine, à côté des fusils des combatants de la guerre de 1948.

Cette muraille de pierre, une fois nettoyée, présentait dans sa partie supérieure les incisions rythmées tous les mètres environ, pour la pose des poutres en bois. Parallèlement à la muraille, dans un dallage bâti à sa base, des entailles carées coupées dans une rangée de pierres de taille plus basse que ce dallage, tous les 3,20 m, probablement une rangée de colonnes, basée sur un stylobate. En dessous de ce supposé stylobate, un chenal pour eaux de pluie, parallèle aux entailles, donc à la rangée de colonnes.
Et de là, on commence à s'interoger: ne sommes-nous pas devant une colonnade-stoa couverte, dont le toit deverse les eaux de pluie dans le drainage? Et les incisions dans la muraille ne sont-elles l'endroit de pose des poutres en bois de la couverture en tuiles?

http://patrimoniu.gov.ro

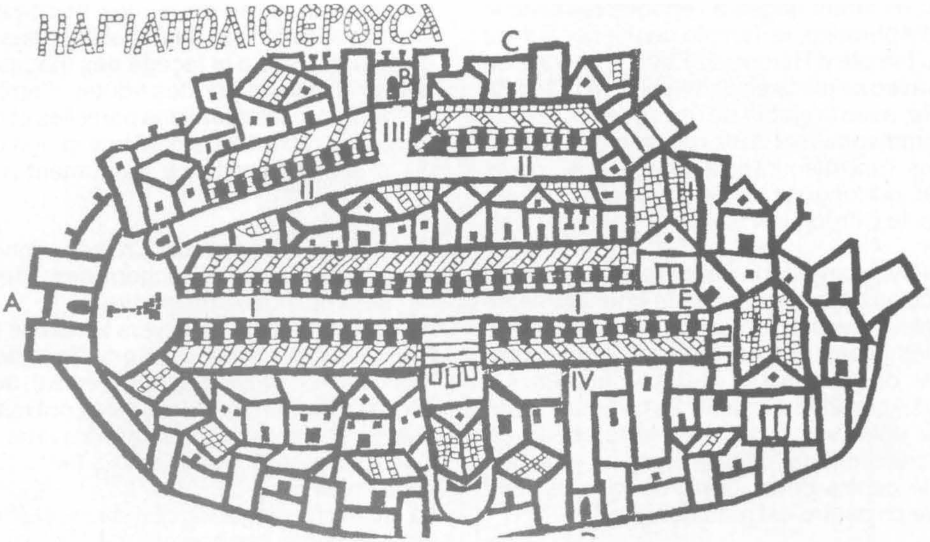

Fig. 1. The mosaic map of Jerusalem from Madaba, Jordan.

En excavant les magasins de la rue des Juifs, un dallage apparut, au même niveau dans tous ces commerces. De concert avec les archéologues, nous avons decidé d'enlever tous les murs de séparation entre ces magasins. Ce qui se devoila, c'est que ce dallage était un dallage unique, avec des rangées de pierre disposées est-ouest; une seule rangée de pierres était dirigée nord-sud.
La rangée du dallage dirigée nord-sud n'est-elle pas l'axe de symetrie de la composition? A partir de cette question, les archéologues ont continué la fouille sous la rue des Juifs, donc sous l'infrastructure des égouts, eaux et electricité, et ont trouvé la même disposition symetriquement: drain d'eaux de pluie, entailles dans le dallage pour la colonnade, mais plus loin pas de muraille, mais de pierres de seuil, entre murs, donc ouvertures probables de magasins.

C'est seulement à ce moment, en 1976, donc 5 ans après le début des travaux que nous avons pu conclure que l'hypothèse de Cardo maximus était juste en principe, mais ses dimensions dépassaient les estimations: la largeur totale était de 22,5 m., avec la via publica à ciel ouvert de 11,5m et des stoas couvertes de 5,5m largeur chacune. Curieusement la stratigraphie ne présentait aucun élément romain, mais seulement byzantins. Des fouilles locales occasionelles dans le Souk Khan-ex-Zeit demontrèrent que le Cardo du nord de la ville était d'origine romaine, de la Jérusalem du 2ème siècle, Colonia Aelia Capitolina. L'axiome normal était que la partie Sud de cette même artère fût romaine aussi .
Mais l'avancement des fouilles ne releva qu'uniquement de la poterie byzantine.
Pour que les byzantins aient bâti une avenue de pareilles dimensions, il fallait qu'elle deserve aussi des structures d'échelle semblable.

Or les fragments de poterie trouvés au Cardo dataient de la même époque que les poteries de l'église de la Nea - dont le vrai nom est "Nouvelle église de Ste Marie, Mère de Dieu (Theotokos)", ou en raccourci en grec, la Nouvelle, la "Nea" - où sur un des pilliers des fondations une plaque indiquait la date de la dédication de l'église (543 A.D.) et le nom de son constructeur, l'Empereur Justinien, et du père abé de l'église, Constantinus.

Apercu historique du Cardo

Peu de bâtisses furent érigées à Jérusalem après la conquête de Trajan en 70 A.D. Seulement à l'époque d'Hadrien (117-138 A.D.), elle vit une certaine floraison constructive. C'est à l'époque qu'il rebaptisat la ville Aelia Capitolina, selon Jupiter Capitolinus et son propre prenom, Aelius. La ville fut ainsi redediée, un ploug laboura symboliquement la terre, et une monnaie fut issue à l'occasion. (L'empereur a probablement visité la ville sur la route de retour de Jérash, où il passat l'hiver de 129-130, et avait promu des nouveaux bâtiments).

http://patrimoniu.gov.ro

Entre autres furent érigés à l'époque romaine le Temple d'Aphrodite, le Temple de Jupiter sur les ruines du temple d'Hérode, le Forum, la Porte de Damasc avec sa place en demi-cercle à l'intérieur de la porte, avec la statue de l'empereur. C'est de là que commenceaent deux rues monumentales à colonnes, l'une menant au temple, et la seconde, plus large, qui longeait le Forum, jusqu'au centre de la ville, le Cardo.

L'époque Byzantine voit la découverte et l'érection des principaux monuments de la chrétieneté en Terre sainte. Constantin et sourtout sa mère Hélène mettent les jalons de ces sites qui deviendront les points de pélérinage de tout Chrétien. Le Temple d'Aphrodite Romain est démoli, pour découvrir dans ses fondations le tombeau de Jésus. Jérusalem est décrite dans les gravures comme le centre de la Terre, et dans le saint Sepulchre ce centre est matérialisé.

Justinien (527-565 A.D.), en ambitieux monarque et constructeur, voulait bâtir un édifice plus grand et plus prestigieux que le saint Sepulchre construit par son prédécesseur de deux siècles, Constantin. Il envoye depuis Constantinople son architecte Theodosius à bâtir cette structure: le plan et la surveillance du chantier prirent 12 ans. La monumentalité et la richesse de cette structure est decrite par le comentateur Procopius, comme tous les édifices monumentaux bâtis par Justinien. On retrouve d'ailleurs la "Nea" illustrée par le créateur anonyme de la mosaïque de Madaba.
La "Nea" fut une structure connue à l'époque dans tout le monde chrétien; elle comprenait le monastère avec sa basilique qui elle seule mesurait 100x50 m, un hôpital, un hôtel-Dieu et une bibliothèque. La face sud du complexe était située à bord d'un ravin, ce qui imposait à la construction de gigantesques contre-forts.

Justinien, pour raccorder la "Nea" au Saint Sepulchre pour des processions religieuses, fit continuer le Cardo Romain d'Hadrien vers le Sud, avec les mêmes éléments architecturaux, gabarits et matériaux. Avec une différence: l'usage de la mesure du pied byzantin de 32 cm, à la place du pied romain de 29,6 cm.
De là, la moitié romaine (Nord) et la moitié byzantine (Sud) du Cardo Maximus de Jérusalem. Justinien a embelli aussi d'autres villes avec des rues à colonnes: Justinian Prima, au Tsaritchin Grad en Serbie.
En 617 Jerusalem et conquise par les Perse et démolie de fond en combles: c'est la fin de la période byzantine en terre Sainte.
Après la conquête musulmane de Jérusalem en 638 ap.J.C., le Cardo est partiellement rebati. Les colonnes et le toit de la stoa étant cassés, les Ommayades ont bâti des massifs carrés de pierre, et de là et jusqu'à la façade des magasins ils ont couvert l'espace par des voûtes d'arrêtes. Mais ce furent des interventions partielles et on n'a pas pu avoir stratigrafiquement une image cohérente de la renovation de ce monument à l'époque ommayade.

Par contre, de l'époque Croisée, donc au 12è. siècle ap.J.C., se détachent des interventions urbaines de grande envergure.
A part les bazaars bâtis vers le nord le long de la façade Est du complexe monastique de la Santa Maria Latina, l'ancien Forum Romain, ou le Khan-ez-Zeit d'aujourd'hui, il y a une continuation d'un autre bâtiment commercial d'environ 40 m de longueur vers le Sud, dans l'aire du Cardo que nous traitons.
La recherche archéologique place cet édifice parmi les bâtiments commerciaux bâtis par la Reine Mélisande, régente à l'époque de Beaudoin IV, vers 1152 apr. J.Chr. Mais dans ce bâtiment nous n'avons pas trouvé ni du dallage byzantin, ni croisé; par contre les magasins sont preservés dans un état remarquable, et on y distingue au moins trois époques de bâtisse, la dernière probablement déjà mameluque. Cet ensemble cohérent et fort, est une des parties les plus fascinantes du Cardo restauré. Ce bâtiment était double face, ce qui nous amenerait à croire que du côté Est il y avait une place. Sur beaucoup de cartes de l'époque, c'est la Place des Changeurs d'argent qui se disputaient le croisement du Cardo et du Decumanus: côté Sud il y avait la Place des Changeurs Latins, ou s'acheminaient les voyageurs en provenance d'Europe; au Nord c'était la Place des Changeurs Chrétiens Syriens.

Les bazaars Croisés côté Nord de ce croisement furent bâtis selon trois artères. Celle de l'Ouest était nommée le "Marché aux légumes" ou le "Marché des épices". Celle du milieu où il y avait probablement des restaurants et des tavernes était le "Marché de la mauvaise cuisine" (Malcuisinat), tandis que celle de l'Est était le "Marché couvert". Le bazaar le long du Decumanus, qui fut bâti sur les ruines Sud du Forum Romain, était le "Marché aux poulets", où on trouvait aussi tous les produits de laiterie.

A l'époque maméluque et turque, donc à partir du 14ème siècle, l'architecture doméstique couvre lentement et engloutit par une dense texture bâtie tout ce qui restait encore de cet axe glorieux. Avec la sympathie du Sultan et de la Sainte Porte, les Juifs repeuplèrent le quartier. Le Cardo a disparu, englouti par des couches de débris de 7 siècles,

http://patrimoniu.gov.ro

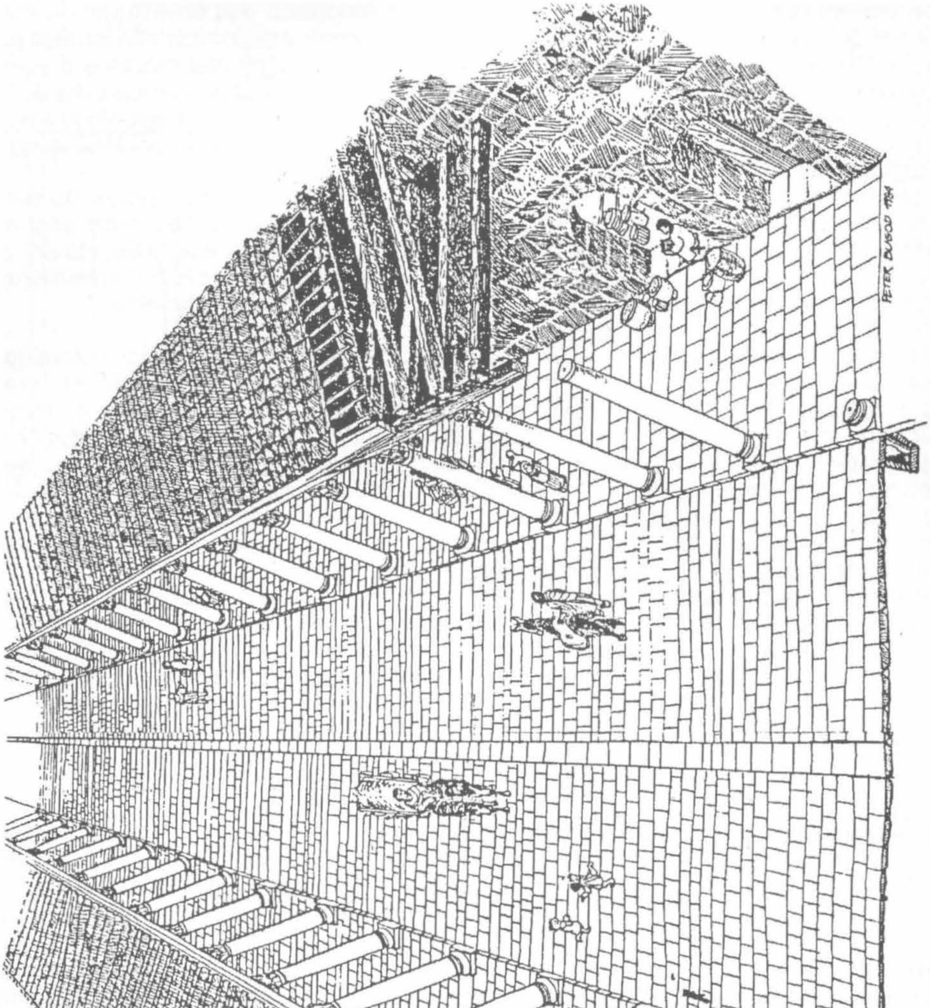

The CARDO in the Byzantine Period

mais l'alignement des rues des Juifs et Habadm et la ligne droite qui menait depuis la Porte de Damasc à la Porte de la "Nea", restent irréfutablement lisibles jusqu'aujourd'hui dans la trame bâtie du quartier.

Priorités et urbanisme

Ici, à Jerusalem, les obligations politiques ont une priorité sur les recherches scientifiques, ainsi les fouilles furent arrêtées pour favoriser les habitation des étages supérieurs.

C'était un processus assez paradoxal que nous devons en fait bâtir les niveaux hauts sans avoir pu conclure et finaliser la recherche sur les fouilles archéologiques des niveaux bas.

Detail: nous ne connaissions pas à l'époque l'hauteur de la colonne monolitique du Cardo, mais dans les murs des magasins démolis nous avons trouvé des debris de colonnes enmurées dans des coulis de béton d'époque assez recente, aussi que des débris de chapiteaux, des bases etc.

Au dessus de la section E furent coulées des voûtes à toneaux, sur toute la largeur de la section de 18 m au dessus du Cardo qui lui, mesurait 22,5 m, la rue des Juifs, coupant le site. Une voûte seule a pu enjamber la rue des Juifs et donner une dimension à la dalle d'au dessus, chose qui au sol n'a pas pu être realisée. A l'époque nous avons proposé l'annulation de la rue des Juifs, mais comme c'était une rue de services, donc d'infrastructures, le coût était haut et la Compagnie n'a pas accepté la solution. Donc l'intrados de ces voûtes à tonneaux, servit de base à la cour d'accès aux habitations.

La suivante section traitée fut la section D, en prolongement de la section E. Ici, autre paradoxe, une fois le dallage du Cardo mis à jour: en enlevant les masses de betons sous des arcs, on a trouvé au centre des bétons, des colonnes de pierre byzantines!

Au dessus du Bâtiment Croisé - section C - qui selon le programme, devait être préservé, il y avait un étage turc, employé par un boulanger. Au dessus de cette boulangerie, nous avons rajouté un niveau d'habitation, mis en service en 1978.

La section B présentait un tout autre caractère: un bâtiment turc du 19è siècle, sans importance architecturale, qui fut démoli, Enrichis par l'experience précédente, nous avons démandé ici des fouilles manuelles sur l'axe de circulation central.

Un bout de façade datant de l'époque croisée apparut sous les pioches des fouilleurs: il s'agissait des ouvertures de magasins d'une taille de pierre extrêmement raffinée. Cette façade fut integrée dans la succesion des ouvertures de magasins vers l'axe central et comme elle tombait juste sur la ligne des façades des maisons d'au-dessus, deux arcs furent rajoutés pour s'écarter de l'ancien. Plus tard, la recherche archéologique a daté cette façade comme celle bâtie en 1152 évoquée lahaut.

Après l'excavation en profondeur de cette section, les dalles du Cardo byzantin sont mises a jour. Mais ici, les archéologues étaient à la recherche des murailles de la Jérusalem israelienne et herodienne, donc pre-romaine.

Depuis des années, il y avait une polémique entre les archéologues britaniques et israéliens concernant l'existence même de cette muraille. Les anglais, présidés par Kathleen Kenyon, soutenaient leur thèse minimaliste de Jérusalem, selon laquelle une telle enceinte n'existait pas, tandis que les israéliens pronaient l'opposé. Mais ni les uns, ni les autres n'avaient des preuves.

Les archéologues ont aussi concentré leurs recherches en dessous du dallage du Cardo, et après quelques sondajes concluants, il fut décidé d'enlever une partie. Les fortifications qui furent mises à jour mesuraient quelques 4,5 m d'épaisseur, dataient de l'époque hasmonéene, donc 2èsiècle av. J.Chr., mais à d'autres endroits elles sont d'époque israélienne, du 7è. siècle av. J.Chr. Dans cette muraille, en plus, une des portes de la ville, la porte Guinat, évoquée par Flavius Josèphe. Ce complèxe de portes et fortifications hasmonéenes fut restauré et exposé au public. Paradoxalement, cette section reste l'unique, sur toute la longueur des 180 m de rues du concours qui furent restaurées, qui rapèlle encore la solution initiale, avec les superpositions des arcs alternés, soutenant les patios des habitations.

Ici aussi, on a du ajourner la restauration archéologique pour se dédier aux habitations des étages supérieurs. Comme les demandes de construction de la Compagnie étaient maintenant différentes des données du programme du concours, la bâtisse d'hôtels et auberges, fut annulé et on ne bâtit que des apartements. Ainsi furent construits 37 apartaments tous differents, dont 20 nouveaux et 17 restaurés. Les toitsterrasses furent aménagés en jardins suspendus, les garde-fous s'inspirèrent des moucharabies typiques jérosolomitains en terrecuite. Au départ, l'intention du concours était de créer un toit unique qui soit une proménade panoramique du quartier. mais l'inégalité de caractère et en conséquence aussi d'exécution des différentes sections, ne permirent pas de réaliser cette idée.

http://patrimoniu.gov.ro

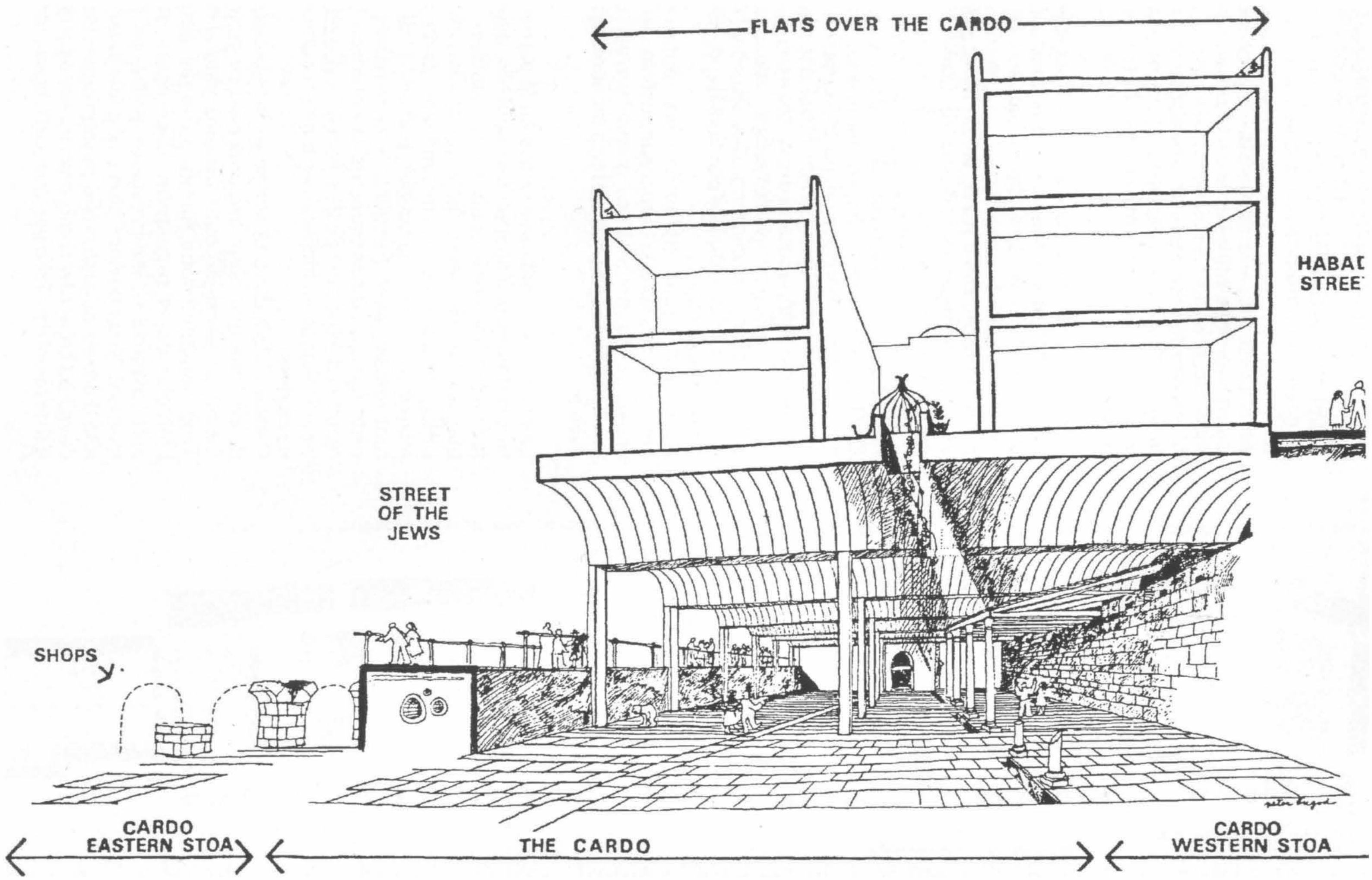
FLATS OVER THE CARDO
HABAD STREET
STREET OF THE JEWS
SHOPS
CARDO EASTERN STOA
THE CARDO
CARDO WESTERN STOA

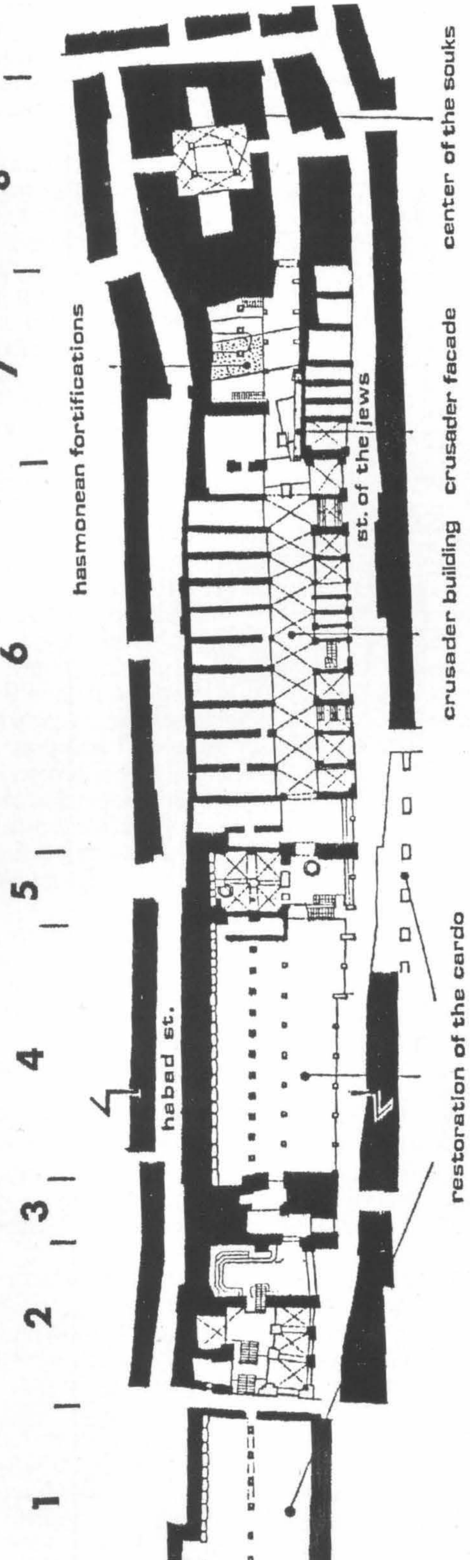

Les problèmes constructifs furent nombreux: des coupoles commencèrent à s'ouvrir et à se fendre, de fissures dramatiques apparurent dans des murs de façades, de murs de separation se detachèrent des voûtes et glissèrent vers l'étage d'en dessous etc. Les solutions des ingénieurs furent des solutions ad-hoc, envelopés par des façades en nouvelle pierre, doublées de béton, ce que aurait pu être resolu autrement aujourd'hui.

Une fois ces habitations remises à la Compagnie et leur occupation assurée, nous avons été chargés en 1981, de reprendre en étude les fouilles archéologiques afin de les rendre présentables au public. Pendant ces travaux, un tunnel fut percé sous la synagogue Habad pour se reliefer à la piazzeta nouvellement excavée. Ce n'est que là, à travers de ce tunnel que gisait une colonne monolitique de pierre, de la colonnade du Cardo. C'est à partir de cette découverte que les vrais gabarits des colonnades ont pu être dessinés et aussi restaurés. Bien qu'elle aussi dépassat l'hauter imaginée, la solution des voûtes à tonneaux de la section E, a permis de réaliser cette reconstruction sans trop d'incongruités visuelles. Au contraire, la solution d'un toit plat, aurait rendu cette oeuvre impossible.
De même furent restaurées les murailles hasmonéenes sous le Cardo, que Justinien avait couvertes au moment des grands travaux de nivellement du site pour créer sa monumentale avenue.

La section C, le bâtiment croisé fut le plus facile à restaurée et à adapter à sa nouvelle, quí en fait fut son ancienne fonction aussi: un souk de magasins moyenageux restaurés et mis à neuf. L'étage turc d'au dessus fut aménagé, partie en musée de l'histoire du quartier, partie en restaurant romain, avec fresques (à la romaine) et plats (quasi) authentiques de la collection de recettes d'Aspecius, du 2è siècle A.D. (On peut y diner allongé au triclinium en toge et couronné de lauriers)
C'est en 1983, donc 12 ans après la publication du concurs que nous avons conclu ce projet. Ce fut un travail de patience et d'endurance. Trop souvent, nous fûmes partagés entre l'éthique de la recherche scientifique des archéologues et les pressions politiques du moment. Nous devions plus d'une fois jouer le rôle d'arbitre ou juge, voire psychologue. Puis devait-on créer des compromis tridimensionels qui devaient satisfaire tant une partie que l'autre,

http://patrimoniu.gov.ro

tout en gardant à vue l'integrité et la synthèse architecturale du projet.

Le résultat est une architecture modeste, pas voyante, adaptée aux textures denses de la vieille ville, On ne voit pas de prouesses de design, mais plutôt la recreation d'une partie de la trame vernaculaire d'un vieux quartier. L'axe de ce quartier est devenu une succession vivante de commerces et présentations muséales d'éléments monumentaux d'archéologie, couverts d'habitations.

PETER BUGOD

BIBLIOGRAPHIE

Nahman Avigad, *Discovering Jerusalem*, Thomas Nelson Publishers, 1980

Dan Bahat, *The Illustrated Atlas of Jerusalem*, carta-Jerusalem, 1989, 1990, 1996

Dan Bahat, *The markets of Jerusalem*, in the "Bulletin of the Engineers and Architects Associoation", march, 1983

Hartwig Schmidt, *Wiederaufbau*, Konrad Theiss Verlag, Stuttgart, 1993

Frank E.Brown, *Roman Architecture*, George Brazillier, New York, 1965

William Mac Donald, *Early Chritian and Byzantine Architecture*, George Brazillier, New York, 1982

Michael Avi-Yonah, *Jewish life in Israel in the Byzantine Period*

Gordon Cullen, *Townscape*, the Architectural Press, London, 1961

Iain Browning, *Jerash and the Decapolis*, Jordan Distribution Agency W.Chatto and Windus, London, 1994

Gibbon's, *Decline and Fall of the Roman Empire*, Gallery Books, 1979

Arieh Sharon, *Planning Jerusalem - the Old City and its Environs*, Weindenfeld and Nicholson, Jerusalem

"Qadmoniot" - a Journal for the Antiquities of Eretz-Israel and the Bible Lands, No. 69, Jerusalem

http://patrimoniu.gov.ro

Orice obiect de patrimoniu este unic, deoarece el poartă imprimate în mod particular tendinţele culturale, sociale, economice şi politice specifice timpului istoric pe care-l parcurge.

Destinul Cetăţii Făgăraş, considerată de cercetători ca unul din cele mai reprezentative monumente ale arhitecturii feudale din România, nu poate fi privit decât în relaţie cu secvenţele timpului istoric parcurs, articulat în trei perioade distincte:

- perioada în care se conturează monumentul ca o chintesenţă unitară de valori în forma sa completă.
- perioada care se extinde de la sfârşitul perioadei de creaţie până în timpul prezent.
- perioada asociată cu percepţia de către societatea contemporană a monumentului.

Istoria cetăţii Făgărăş ce ocupă o poziţie strategică din punct de vedere militar şi comercial în zona centrală a ţării, este strâns legată de istoria frământată a Transilvaniei, amplificând în mod elocvent evoluţia programului de castel fortificat, program arhitectural complet, evoluând în relaţie cu modificările survenite deopotrivă atât în stilul de viaţă, cât şi în tehnica de luptă.

Înfăţişarea actuală a ansamblului Cetăţii ce se conturează în secolul XVII, este rodul unei evoluţii desfăşurate pe parcursul a cinci secole, prin construirea unor etape succesive, strâns legate de funcţiunea pe care a primit-o în epocă acest ansamblu de clădiri.

Principalele etape ale evoluţiei monumentului

I - sec.XIII. Donjon de zidărie de piatră pe plan circular (Turnul Roşu - sud-vest) completat cu incinta fortificată din lemn şi pământ şi clădiri din lemn [1].

II - sec.XIV-XV, Cetatea militară - incinta patrulateră de zidărie cu trei turnuri de flancare la colţ (sud-vest, nord-est) şi turn poartă. [2]

III- prima jumătate a sec.al XVI-lea. Ştefan Mailat (1528-1541) transformă Cetatea în reşedinţă princiară, amplificând zona centrală. Se construiesc cele două niveluri de clădiri adosate primei incinte; se edifică incinta exterioară cu turnul porţii şi turnuri de flancare poligonale.

Această etapă marchează net separarea programului de castel, reşedinţa nobilului feudal şi a suitei sale, de cel de cetate - construcţie eminamente militară.

De numele lui Ştefan Mailat se leagă cu certitudine, nu numai ridicarea zidurilor incintei interioare construite conform cerinţelor tehnicii militare a timpului, dar şi transformarea incintei exterioare într-un somptuos castel, orientare care va fi continuată cu asiduitate timp de cca un secol de urmaşii săi.

IV - a doua jumătate a secolului XVI. Ştefan Bathori (1575-1586) edifică lucrări de amploare la castel: ridicarea nivelului trei al aripei sudice, boltiri. În aceeaşi perioadă la incinta exterioară se construieşte şanţul cetăţii, bastionul sud-est şi corpul de bucătării de pe latura est.[3]

V - prima jumătate a sec.XVII, Gabriel Bethlen (1613-1629) execută amenajări de o mare valoare arhitecturală: nivelul trei al aripilor nord, est şi vest, nivelurile patru şi cinci ale Turnului

---

* Comunicare prezentată la Simpozionul internaţional "Destinul reşedinţelor nobiliare est-europene", Tuşnad, 17-23 martie 1996, cu titlul *"Declinul unui monument. Cetatea Făgaraş: Restaurare şi punere în valoare"*.

[1] Prima atestare documentară a domeniului Făgăraş datează din 1291, dată la care se presupune că exista fortificaţia pe locul actualei Cetăţi. Cu ocazia cercetărilor arheologice desfăşurate în vederea restaurării (1965-1970), se pun în evidenţă vestigiile unei palisade de lemn distrusă prin incendiere, datată sec.XIII, sub aripa nordică a castelului. Cetatea de zid a început să se construiască prin ridicarea Turnului Roşu (sud-vest) donjon pe plan circular, având două niveluri prevăzute cu guri de tragere.

[2] Atestarea documentară a primei cetăţi de zid datează din 1456 şi este legată de solicitarea lui Iancu de Hunedoara de a transporta utilaje de apărare spre cetatea sa din Făgăraş ("fortalicium nostrum Fogoras").

În acea epocă cetatea de zid îngloba zidul exterior al primei incinte cu Turnul Negru (nord-vest) şi primul nivel al aripei sudice; cu ridicarea spre sfârşitul secolului al XV-lea a celor două turnuri răsăritene se încheie prima etapă de edificare a cetăţii de zid. Rolul preponderent ce îi revine acesteia este cel militar, turnurile fiind prevăzute cu creneluri la partea superioară şi cu guri de tragere.

[3] Cu ocazia amenajărilor de mare amploare a castelului se lărgesc încăperile de pe latura nord şi est, se execută nivelul trei al aripei sudice, are loc mutarea porţii de intrare a primei incinte mai spre sud, înălţarea turnului cu creneluri (nord-est) şi a turnului sud-est, boltirea unor încăperi de la nivelul al doilea al castelului şi al turnurilor, boltirea logiei, precum şi nivelul trei al logiei de pe latura sud.

http://patrimoniu.gov.ro

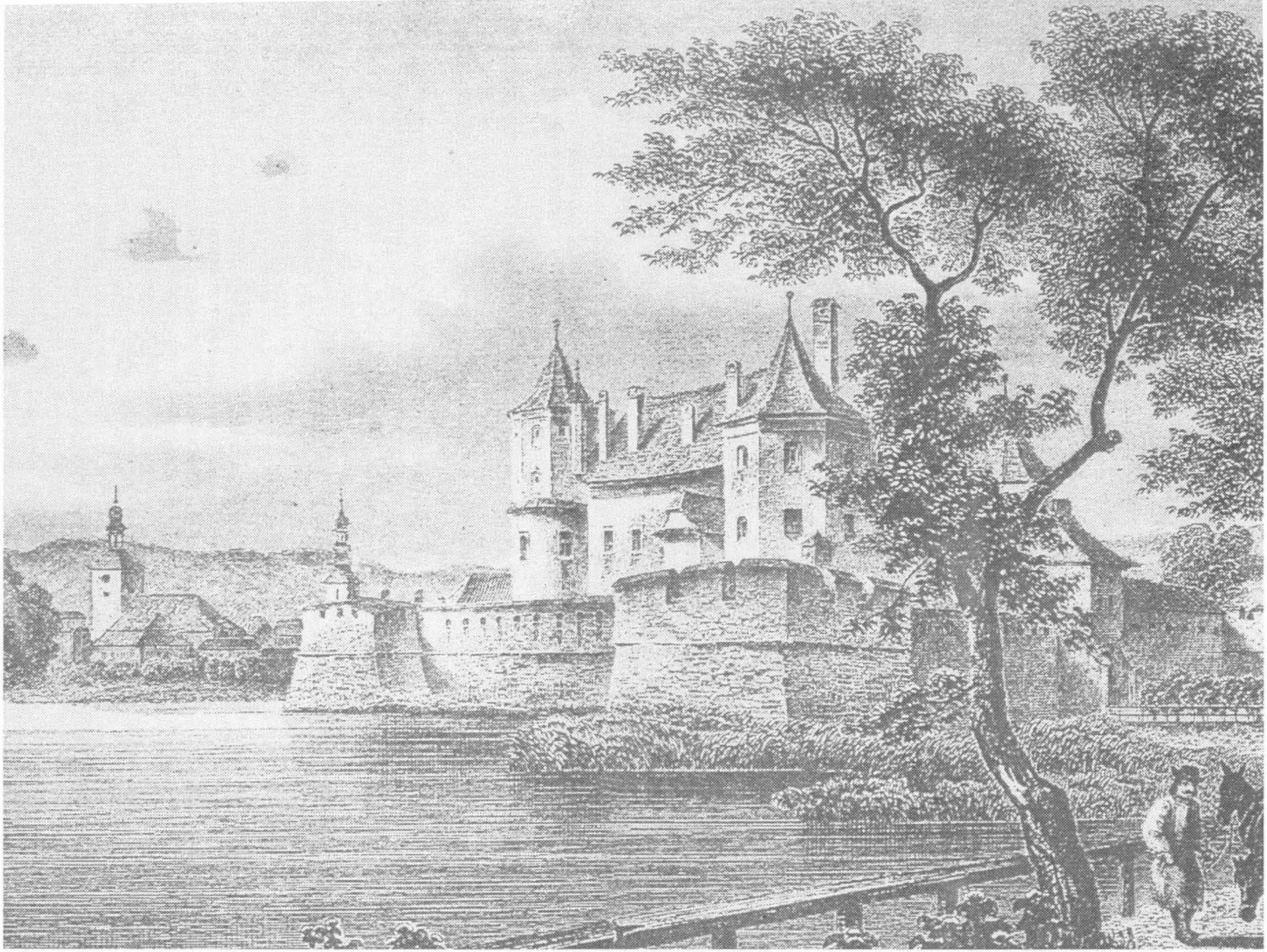

Cetatea Făgăraș sec. XIX. Gravură de Rohbock Lajos 1860
(apărută în: „Ungaria și Ardealul în imagini originale" – Dărmstadt 1864)

http://patrimoniu.gov.ro

Roşu, amenajarea apartamentelor princiare şi a sălii dietei, boltiri, etajul Turnului Tărcat.

Incinta exterioară primeşte bastioanele de colţ de tip Vauban; se amenajează drumurile de strajă exterioare şi rampele de grinzi de stejar pentru turnuri [4].

În timpul domniei lui Gheorghe Racoczy I (1630-1648) şi sistemul de apărare se completează cu o serie de amenajări; în această perioadă se edifică corpul de gardă de pe latura nord şi se reface bastionul sud-est.

VI - a doua jumătate a secolului XVII - Gheorghe Racoczy II (1648-1660). Se completează sistemul de apărare cu lacul din jurul Cetăţii, podul de acces cu travee ridicătoare, precum şi sistemele de alimentare şi deversare a lacului în râul Olt.

Sub această formă Cetatea era aptă de a avea funcţii de ordin militar, administrativ economic, judecătoresc şi politic - reşedinţă a principilor şi loc de desfăşurare a dietelor, primirilor de soli etc.

Aici se încheie acel şir de intervenţii al căror aport valoros conturează imaginea unitară a unei reşedinţe fortificate princiare de mari dimensiuni, prevăzută cu un sistem complex de fortificaţii menite a face faţă condiţiilor specifice de locuire şi apărare [5].

Această primă perioadă reprezintă şi cea în care se cristalizează valorile arhitecturale ale monumentului, care prin ingeniozitatea sistemelor de boltire, prin anvergura sistemelor de fortificare şi prin decoraţia de piatră aparţinând stilului renaşterii, plasează monumentul ca pe un exemplar reprezentativ al acestui stil în Transilvania.

A doua secvenţă de timp legată de destinul Cetăţii este cea a perioadei ce urmează secolului XVII până în prezent, în care spaţiile cetăţii îşi schimbă utilizarea iniţială în funcţie de conjunctura istorică, preocupările utilizatorilor vizând exclusiv dimensiunea funcţional-utilitară a spaţiului.

În *perioada stăpânirii austriece a Cetăţii* (1696-1738), cetatea devine cazarmă militară şi închisoare, noile funcţiuni antrenând modificări multiple.

Rolul militar al Cetăţii devine preponderent, ceea ce conduce la conceperea în anul 1736 a unui amplu proiect de modernizare militară a Cetăţii Făgăraş (autor colonelul Johann Conrad von Weiss). Între anii 1738-1765 cetatea este în proprietatea cancelarului aulic Gabriel Bethlen, iar în anul 1764, trece în proprietatea statului maghiar, fiind folosită pentru funcţia de garnizoană militară.

Nici după trecerea cetăţii în proprietatea statului român (1919) nu se schimbă atitudinea faţă de valoarea monumentului, ea fiind folosită exclusiv în scop militar, ca lagăr al prizonierilor de război.

După 1948, Cetatea Făgăraşului e transformată în penitenciar pentru deţinuţii politici, funcţie pe care o are până la desfiinţarea acestuia în 1960.

Toate aceste funcţiuni alternative de cazarmă şi închisoare de pe parcursul ultimelor două secole, au adus monumentului o serie de modificări constând în special în ziduri de compartimentare şi astupări de goluri, modificări care ţineau cont exclusiv de cerinţele funcţionale, acoperind cu elemente de improvizaţie lipsite de valoare, părţi caracteristice ale monumentului.

A treia secvenţă din timpul istoric ce articulează destinul monumentului este legată de modul de percepere al acestuia de către societatea contemporană, perioadă ce începe cu anul 1962, când curentul de opinie creat în favoarea conservării valorilor culturale ale acestui ansamblu, strâns legat de istoria Transilvaniei, conduce la decizia transformării Cetăţii Făgăraş într-un Muzeu de nivel republican al "obiceiurilor şi creaţiilor artistice populare din România" precum şi amenajarea unui hotel turistic în aripa de nord a corpului de gardă.

Pentru redarea conţinutului istoric şi arhitectural al monumentului trebuiau decelate cu atenţie acele transformări lipsite de valoare, aduse de schimbările de funcţiuni succedate pe parcursul ultimelor două secole.

Proiectul de restaurare executat în perioada 1965-1972 de către Direcţia Monumentelor Istorice - şef de proiect arh. Eugen Chefneux - a avut ca scop respectarea şi punerea în valoare a elementelor semnificative şi îndepărtarea elementelor adăugate lipsite de valoare.

---

[4] Transformarea adusă incintei exterioare se adaptează evoluţiei armelor de foc faţă de care sistemul de apărare al primei Cetăţi devenise insuficient. Bastioanele de tip Vauban sunt construite din zidărie şi au dimensiuni diferite, urechi puternice împinse mult lateral, aproape paralele cu incinta, înălţime 9-10 m. La primul nivel se găsesc cazematele pentru tunuri, la partea superioară platforma pentru artilerie prevăzută cu un parapet cu metereze cu înălţimea de 1,50 m. Pentru evacuarea fumului sunt prevăzute coşuri. Curtina este amenajată conform cerinţelor noului sistem bastionar, fiind alcătuită din două ziduri de cărămidă cu umplutură de 6 m lăţime şi având la partea superioară un parapet cu metereze pe două niveluri.

[5] Cercetătorul Gheorghe Sebestyen, în monografia închinată Cetăţii Făgăraş prezintă pe larg zonarea funcţională a Cetăţii stabilită în baza inventarelor din sec. XVII (1632, 1637, 1656, 1676) publicate de David Prodan, permiţând cunoaşterea atât a tendinţelor ce se conturează în decursul timpului în satisfacerea cerinţelor de confort şi decorare interioară, cât şi modul de rezolvare al aspectelor tehnice legate de acestea.

http://patrimoniu.gov.ro

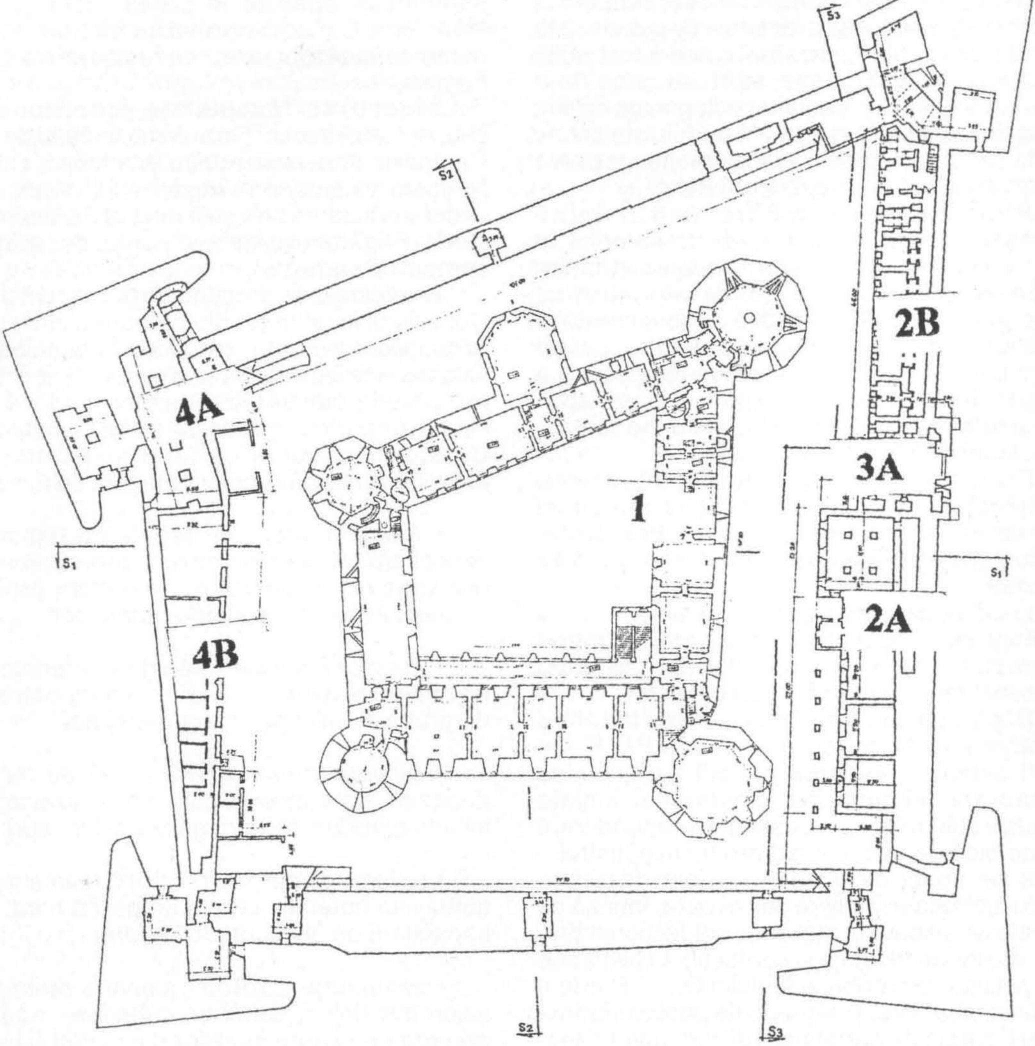

Obiect nr. 1	*CASTEL 3 niveluri*	*spaţii culturale polivalente (muzeu municipal, săli conferinţe, expoziţii)*		*Obiect nr.3A*	*TURN POARTĂ 2 niveluri*	*spaţii culturale (sală conferinţe)*
Obiect nr. 2A	*CORP GARDĂ SUD 2 niveluri*	*spaţii bibliotecă municipală*		*Obiect nr.4A*	*BASTIOANE INCINTĂ EXTERIOARĂ 2 niveluri*	*spaţii publice (terase vizitare, alimentaţie publică)*
Obiect nr. 2B	*CORP GARDĂ NORD - 3 niveluri*	*spaţii cazare (38 locuri)*		*Obiect nr.4B*	*CORP ANEXĂ 1 nivel*	*spaţii tehnice (laboratoare muzeu, centrala termică)*

http://patrimoniu.gov.ro

Ample cercetări multidisciplinare desfăşurate pe parcursul a mai multor ani au condus la descoperirea in situ a golurilor şi fragmentelor de ancadrament originare, nivelurilor de călcare, compartimentări istorice, scoţând la iveală spaţii şi forme arhitecturale de o deosebită semnificaţie pentru perioada în care a fost zidită Cetatea. Au fost găsite scări în grosimea zidurilor, vestigii ale turnurilor octagonale de colţ ale incintei exterioare, urmele podului de acces peste lac ca şi nenumăratele elemente de piatră sculptată în stilul renaşterii ardelene.

Proiectul de restaurare viza redarea înfăţişării unitare ce o primise ansamblul în secolul XVII cu evidenţierea tuturor etapelor valoroase din istoria acestuia. În acord cu importanţa istorică şi artistică a monumentului funcţiunea muzeală propusă pentru castel permitea refacerea încăperilor spaţioase, a spaţiilor boltite destinate expunerii muzeistice şi a vizitării zonei de recepţie, saloane restaurant, legate de funcţia de cazare.

Proiectul avea în vedere restaurarea completă a ansamblului, inclusiv a incintei exterioare, a spaţiilor incluse în bastioane, precum şi amenajarea lacului şi refacerea podului ridicător.

Lucrările de o mare amploare care au cuprins pe lângă consolidări de structură şi restaurarea în proporţie de 90% a spaţiilor din castel au necesitat fonduri mari furnizate de stat.

După o perioadă de întrerupere de trei ani, o hotărâre a fostei conduceri a C.C. a P.C.R. din 1976 cerea, în vederea reluării lucrărilor de restaurare, schimbarea destinaţiei iniţiale exclusiv culturale, cu o destinaţie preponderent economică de spaţii direct productive; astfel o serie de spaţii din Castel au fost destinate producţiei locale (ateliere de covoare, fabrică de obiecte de alabastru, atelier de confecţionat prelate, atelier de tricotaje şi confecţii). O altă serie de spaţii au fost atribuite fostului O.J.T. Predeal cu destinaţia hotel şi alimentaţie publică (crama castel, corpul de gardă nord şi sud, hotel + restaurant).

Întrucât indicaţiile privind utilizarea spaţiului constituiau o decizie dictatorială, ce nu ţinea cont de propunerile specialiştilor, care de altfel au fost reduşi la tăcere prin desfiinţarea în 1977 a Direcţiei Monumentelor Istorice, am putut asista în anii ce au urmat la consecinţele nefaste, atât a întreruperii brusce a lucrărilor de restaurare, cât şi la introducerea în aşa-zisul "circuit economic" a spaţiilor din cetate.

Utilizarea neadecvată şi lipsa de întreţinere elementară a instalaţiilor sanitare şi de încălzire au condus la distrugerea parţială a zonelor a căror restaurare era deja terminată şi la accentuarea degradărilor în zonele nerestaurate (incinta exterioară).

În faţa demersurilor repetate ale administraţiei locale, a conducerii muzeului şi a semnalelor apărute în presă, abia în 1995 Ministerul Culturii a prevăzut în plan fonduri pentru reluarea lucrărilor de restaurare a Cetăţii Făgăraş.

Studiul de fezabilitate (coordonat de subsemnata) întocmit în noiembrie 1995 de către Centrul de Proiectare pentru Patrimoniul Cultural Naţional la comanda Ministerului Culturii, are în vederea valoarea culturală majoră a ansamblului Cetăţii Făgăraşului, optând pentru destinaţia de complex cultural.

Analizându-se propunerile primite din partea Consiliului local în relaţie cu potenţialul valoric al spaţiilor existente, s-a ajuns la concluzia că valoarea instituită de monumentul istoric protejat nu exclude posibilitatea generării unor fluxuri economice directe care să permită includerea Cetăţii în circuitul cultural şi turistic prin prevederea următoarelor categorii de funcţiuni:

• *funcţiuni muzeale* (spaţii de expunere, depozitare, laboratoare de restaurare, birouri administrative) în cadrul reorganizării profilului actualului muzeu de istorie municipal;

• *funcţiuni publice* - săli de conferinţe, săli de cursuri ocazionale, expoziţii temporare, săli de protocol, mici puncte comerciale;

• *biblioteca municipală* - săli de lectură, depozite, sala apariţii cărţi noi - amenajat în incinta exterioară - corp gardă, latura sud;

• *cazare* - camere de hotel prin reamenajarea actualului hotel din corpul de gardă nord, cu o capacitate de 38 locuri de cazare;

• *alimentaţie publică* - saloane restaurant, salon mic dejun, cafe bar, cofetărie - realizate prin reamenajarea spaţiilor din castel şi incintă cu această funcţiune;

• *anexe, spaţii tehnice* - incluzând necesarul de spaţii pentru funcţionarea centralei termice - castel, centrala termică - corpul de gardă, post trafo, garaj, atelier de întreţinere.

Funcţiunile propuse prin studiu ţin cont de posibilitatea folosirii fluente a spaţiilor de circulaţie existente (scări, culoare, degajamente), precum şi de polivalenţa funcţională a ansamblului ce poate fi utilizat ca centru de perfecţionare în activitatea de restaurare (având asigurate în cadrul ansamblului funcţiuni complexe - muzeu, laboratoare restaurare, săli conferinţe, spaţii

http://patrimoniu.gov.ro

cazare şi alimentaţie publică) sau ca obiectiv turistic cu posibilităţi de cazare şi alimentaţie publică pentru grupuri în tranzit ce vizitează obiectivele turistice din zonă.

Aceste utilizări temporare nu exclud desfăşurarea activităţilor permanente cu caracter cultural (muzeu, bibliotecă municipală, sala de proiecţii şi conferinţe), precum şi utilizarea punctelor de atracţie din incintă (spaţii artizanale, terase-cofetărie, cafe bar etc.) de către vizitatorii locali.

Prin propunerile de funcţiuni prevăzute studiul vizează găsirea unui echilibru între valoarea culturală a monumentului şi cea funcţional-utilitară, generatoare de fluxuri economice necesare întreţinerii şi administrării sale.

Studiul de fezabilitate a fost vizat de către C.N.M.A.S.I. - Ministerul Culturii în 15 decembrie 1995 cu recomandarea de a se exclude spaţiile comerciale (salonul restaurant, punctele comerciale) din incinta castelului, acestuia revenindu-i exclusiv funcţiuni muzeale şi culturale, urmând ca suma de 24 miliarde de lei eşalonabilă în 8 ani, necesară restaurării, sumă ce depăşeşte cu mult posibilităţile de restaurare din fondurile alocate anual Ministerului Culturii, să facă obiectul unor Hotărâri de Guvern.

Din păcate, la peste un an de la avizare, în pofida reglementărilor legale privind patrimoniul arhitectural circa 40% din spaţiile monumentului (cele deţinute iniţial de către fostul OJT) au fost scoase la licitaţie în data de 28 februarie 1996 de către COMPACT S.A. Braşov, dovedind cât de tulbure este în perioada de tranziţie economică posibilitatea interpretării corecte a legilor existente, situaţie care impune cu atât mai mult o atitudine decisă din partea celor care prin natura meseriei veghează asupra destinului viitor al monumentelor.

MARINA ILIESCU

http://patrimoniu.gov.ro

LES PEINTURES MURALES DU PAYS DE ZARAND AU DÉBUT DU XVÈME SIÈCLE CONSIDÈRATIONS SUR LA TECHNIQUE DE LA PEINTURE MURALE*

INTRODUCTION

L'église de Saint-Nicolas de Ribitza (1407)[1] et l'èglise La Dormition de la Vierge de Criscior (1411)[2] sont situées dans le pays de Zarand, region de Hunedoara. Elles font partie de l'ensemble de chapelles de cour construites au cours des XIII-XVèmes siècles. Elles appartenaient aux nobles, représentants des communautés orthodoxes roumaines. Certaines ont été édifées sur les fondements des églises plus anciennes en bois de la fin du Xlème siècle, manifestation de l'existence des premières formes fèodales en Transylvanie[3].

L'architecture des églises du type chapelle de cour a commme principale caractéristique l'utilisation presque exclusive du plan le plus simple. Elles sont constituées d'une seule nef avec un sanctuaire carré généralement plus étroit que la nef. Les nefs, sans coupoles ni voûtes, comportent un plafond plat à l'intérieur. Le sanctuaire est voûté en berceau ou en croix d'ogives. Elles possèdent également une tour occidentale décrochée dans la plupart des cas ou parfois intégrées au corps de la nef. Ces églises avec des plans atypiques peuvent être attribuées du point de vue stylistique à l'architecture de l'Europe Centrale, par les tours-clochers et par les encadrements des portails et des fenêtres romanes ou gothiques, qui ont des formes rustiques[4].

Le programme iconographique byzantin a été réduit à la forme et aux dimensions de l'église. La peinture murale des églises de Ribitza et Criscior diffère beaucop, du point du vue de programme iconographique et du style, des peintures valaques du XIVème siècle. Nous sommes donc tenté de chercher des analogies dans une région d'interférences artistiques, comme est la Serbie[5]. Les arguments peuvent être iconographiques, stylistique, mais aussi déduits de la technique de la peinture murale.

Les influences et les délimitations établies au début de l'étude, doivent être confirmées par les résultats des analyses des pigments et les études sur la technique de la peinture. Cet étude présente un grand intérêt afin de réaliser une analyse de l'évolution des techniques d'exécution de la peinture murale roumaine étant donné qu'il s'agit du début de l'art médiéval roumain, ainsi que des plus anciennes techniques.

MÉTHODE D'ÉTUDE

La première approche de la peinture murale demande un examen visuel in situ. Ceci permet de remarquer les caractéristiques et les particularités des matériaux employés: la composition, la texture ou les traces d'outils afin d'émettre des hypothèses sur la technique d'exécution.

Toutes les hypothèses sont vérifées par les analyses de quelques échantillons en laboratoire, prélevées dans les zones les plus

* Travail de DEA dirigé par Jean-Pierre Sodini Paris I, Archéologie byzantine.

Je remercie Monsieur Philippe Walter, chargé de recherche au Laboratoire des recherche des musées de France qui a mis à ma disposition toutes les facilités de travail et m'a guidé dans mes travaux; Madame Claude Coupry du Laboratoire CNRS de spectrochimie Raman et IR de Thiais pour son soutien et Monsieur Ioan Istudor du Laboratoire de recherche des monuments historiques de Roumanie pour ses conseils concernant l'état des recherches sur la peinture murale roumaine.

[1] La datation présente a comme base la dernière lecture de l'inscription en slavon de la paroi de nord du sanctuaire, faite par Adrian Andrei Rusu, *Biserica românească de la Ribiţa* (L'église roumaine de Ribitza) publié dans la revue RMI/1,1990,p.3-9.

[2] La datation a été faite en concordance avec l'inscription en slavon qui accompagne le tableau votif, voir *Pagini de veche artă românească (sec.XIV-1450)*, vol.V (Pages d'art roumain ancien (XIVème-1450, tome V), Bucureşti, 1985, p.72-74.

[3] Pour plus de détails sur les dates historiques voir l'étude de Radu Popa, *La începuturile Evului Mediu românesc, Ţara Haţegului* (Au débuts du Moyen Age roumain. Le Pays de Hatzeg), Bucarest, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1988.

[4] Eugenia Greceanu, *Influenţa gotică în arhitectura bisericilor româneşti de zid din Transilvania* (L'influence gothique dans l'architecture roumaine de Transylvanie)dans SCIA, 18,nr.1, 1971, p.33-39; Corina Popa, *Biserici sală gotice din nordul Transilvaniei* (Eglises gothiques à nef unique dans le nord de la Transylvanie) dans *Pagini de veche artă românească*, vol.IV, Bucarest Ed. Academiei, 1981, p.55-60.

[5] Vasile Drăguţ, *Pictura murală din Transilvania (sec.XIV-XV)*, Bucureşti, Meridiane, 1970.

http://patrimoniu.gov.ro

significatives afin que les résultats des examens et des analyses obtenues puissent être extrapolées à l'ensemble pictural. Les échantillons de matière picturale choisis n'ont pas dépassé 10 mg (2 mm^2).

Afin de faire une première description stratigraphique de l'échantillon, nous avons poursuivi ces observations à l'aide des méthodes de la microscopie optique et électronique. Nous avons préparé des coupes épaisses d'environ 10 μm: un prélèvement solide est enrobé dans une résine polymérisable à froid, taillée selon un plan de coupe approprié, puis polie.

L'examen des coupes épaisses au *microscope optique en lumière réfléchie* permet de mettre en évidence: la succession des enduits et des couches picturales originales, ainsi que la délimitation des interventions récentes aux différents grandissements (entre 40x et 400x). Si on possède une grande expérience, la technique d'exécution de la peinture peut être déterminée dès cette étape. Il est possible de reconnaître les mécanismes de détérioration, la présence de certains pigments ayant des caractéristiques trés spécifiques. Mais l'identification des minéraux n'est pas possible que dans la limite de la résolution du système utilisé; le pouvoir de résolution du microscope utilisé a été d'environ 1,25 μm et la taille des cristaux de pigments n'est que de quelques μm. Les liants des couches picturales peuvent être mis en évidence par tests de coloration et de chauffage, sauf dans le cas qu'ils existent en traces trop fines. Cela nécessite la vérification par des méthodes analytiques plus fines comme c'est le cas de la cromatographie en phase gazeuse.

Les informations obtenus sous le microscope optique sont complétées par l'observation et l'analyse élémentaire à l'aide du *microscope électronique à balayage couplé avec un système d'analyse X*. Les échantillons observés préalablement ont été métallisés en assurant une couche de 20 nm épaisseur de C pour assurer la conduction des électrons qui arrivent sur la surface. On a utilisé un JEOL 840, couplé avec un système d'analyse LINK ISIS. La tension d'accélération du faisceau d'électrons (vide de l'ordre 10^{-5} torr), émis par un filament de tungstène, peut varier de 0 à 40 kV et l'intensité du courant de filament est de quelques nA. La plus grande magnification atteinte a été de 10000x.

Les images en électrons secondaires obtenus par balayge permettent l'étude de la morphologie des pigments en coupe stratigraphique. Il est possible d'identifier des mélanges de pigments, ainsi que les cristallites de carbonate de calcium se trouvant parmi les grains du pigment dans le cas d'une peinture exécutée à fresco. La résolution de l'appareil, entre 5 et 10 nm, donne la possibilité de mesurer la taille des grains qui constituent la matière.

Les électrons rétrodiffusés permettent de visualiser la répartition des éléments à la surface de l'échantillon en fonction de leur nombre atomique. Cette image permet une meilleure visualisation des couches, l'identification des impuretés ou des matériaux ajoutées volontairement dans la composition de l'enduit.

Ensuite, la composition élémentaire de l'échantillon est identifié grace au spectromètre à dispersion en énergie (EDS), utilisé pour la détection des rayons X, couplé au microscope électronique à balayage. Le système d'analyse comporte un détecteur à diode Si(Li), avec une fenêtre à base de nitrure de Silicium d'une épaisseur de quelques micromètres.

Dans le cas présent c'était une méthode d'analyse qualitative, qui peut être détectés à partir du carbone. Un élément est visible à partir d'environ 0,1%, suivant le numéro atomique, l'échantillon et les conditions instrumentales. Une résolution insuffisante du spectromètre à dispersion d'énergie peut rendre impossible la distinction de raies très voisines. La résolution de l'appareil utilisé a été de l'ordre de 150 eV.

L'identification de certains éléments chimiques: Mg, Al, Si, Cl, Fe, Cu peut seulement indiquer la famille de pigments dont font partie les pigments des peintures murales analysées. Pour une identification moléculaire, plus précise qu'une identification élémentaire, nous avons utilisé la *spectromètrie Raman laser*. L'identification des produits a été réalisée par comparaison de leurs spectres avec ceux des produits de référence. La large bibliothèque de données spectrales rend parfois difficile le travail de recherche du pigment. C'est le motif pour lequel elle est généralement associée avec des techniques telles que la microsonde électronique, la microfluorescence X qui sont des méthodes d'analyse élémentaires. En comparaison avec les deux méthodes mentionnées la spectromètrie Raman indique, dans le même temps, la présence des matières organiques caractérisée par des vibrations correspondants aux groupements spécifiques de OH, NH, C=O et CH. Les colorants organiques peuvent être mis en èvidence par cette technique d'analyse parfois associée pour un plus d'assurance avec la spectrométrie IR, méthode encore plus sensible aux composés organiques.

Dans le cas de l'étude d'oeuvres d'art, elle présente un réel avantage: l'échantillon est seulement éclairé localement par une source

http://patrimoniu.gov.ro

lumineuse monochromatique et il ne subit aucune préparation, pas de traitement chimique et pas de mise sous vide. Cette observation visuelle est non destructive et permet de reprendre ultériurement l'analyse par la même méthode mais en utilisant d'autres radiations d'excitation ou d'autres méthodes. On a utilisé l'échantillon entier qui a été mis sous le microscope optique et on a réalisé plusieurs points d'impact de l'ordre de um (2). Cette méthodologie a permis une analyse globale de l'échantillon et pas seulement d'une coupe épaisse de 10 um, comme c'était le cas de la microanalyse de rayons X.

Nous avons utilisé un spectromètre Dilor x-y qui a deux sources laser dans le visible: l'un à hèlium-nèon qui donne une raie rouge (λ =632,9 nm), l'autre à argon ionisé avec lequel on peut obenir une raie verte (λ = 514,5 nm), bleue (λ = 488,0nm) ou violette) λ = 457,9 nm). Il est équipé d'un microscope optique Olympus, un double monochromateur qui disperse la lumière diffusée , un détecteur CCD, refroidi à l'azote liquide et un système d'enregistrement informatique et graphique.

Les spectres Raman ayant une faible intensité, la détection peut être difficile ou impossible en présence du phénomène de fluorescence qui peut être due au composé lui-même ou au milieu environnant, impuretés, liants, produits de pollution...L'effet Raman de résonance, qui modifie considérablement l'aspect du spectre, est favorisé de certaines radiations d'excitation. Pour une rigoureuse interprétation et une vérification supplémentaire de l'attribution des spectres il est préférable l'enregistrement des plusieurs spectres à différents radiations monochromatiques du laser.

Tous les résultats d'examens et d'analyses de laboratoire, ainsi que les observations directes des peintures murales ab initio nous ont conduits à un complexe de dates sur les deux ensembles. Cet étude pourra être élargi aux autres peintures murales de cette région, datant de la même époque, qui présentent les mêmes conditions historiques et qui posent le même problème d'attribution à une aire artistique, à un atelier de peintres locaux ou peintres itinérants.

LES TECHNIQUES DES PEINTURES MURALES. RÉSULTATS

L'église Saint-Nicolas de Ribitza (1407)

L'examen in situ

L'ensemble pictural de Ribitza datant de 1407 a été réalisé sur un support [6] de pierres de rivière irrégulières, fixées par un mortier de chaux et de sable. En comparaison avec la qualité du support des peintures de Criscior, il a donné une surface intérieure du mur plus lisse et uniforme, ce qui a permis aux peintres un travail plus facile. Les maçons de Ribitza semblent avoir su mieux maîtriser les matériaux de construction ou ils ont eu à leur disposition des matériaux de meilleure qualité, ce qui explique le bon état de conservation du monument.

Les parois recouvertes par une seule couche de préparation de 20-30 mm d'épaisseur qui a dans sa composition 90% de chaux et 10% de sable avec des traces de balles de blé. Cet enduit contient suffisamment de chaux pour qu'une peinture puisse être exécutée *a fresco*. Les *giornata* n'ont pas été identifiées, étant donné que les parois sont encore couvertes en grande partie avec une couche de chaux[7].

Des dessins préparatoires jaunes sont visibles dans les zones où la couche picturale est tombée (fig.1). Des rares et très fins dessins incisés, aperçus sous lumière rasante, marquent les drapés des manteaux, les lignes droites et les motifs géométriques de la composition du tableau (fig.2). Parfois ils marquent les registres horizontaux réservés aux inscriptions pour désigner le nom de chaque saint. Ces dessins

[6] Dans cet article nous désignons: par le support de la peinture murale, la structure qui a reçu la préparation de la peinture, par la couche de préparation, *l'arriccio* et *l'intonaco* et par la couche picturale, l'épaisseur de la préparation où sont inclus les grains de pigment.

[7] Comme dans la plupart des cas de cette région, cet édifice de culte orthodoxe au début est devenu catholique au moment où les nobles furent obligés de devenir hongrois et puis reformés pendant les XVI-XVIIèmes siècles, quand ils avaient embrassé la Reforme.

http://patrimoniu.gov.ro

Fig. 1. Le dessin oreoaratoire, executé en ocre souligne la forme des corps des damnés. Scène répresentant les tourments de l'Enfer, Ribitza (1407)

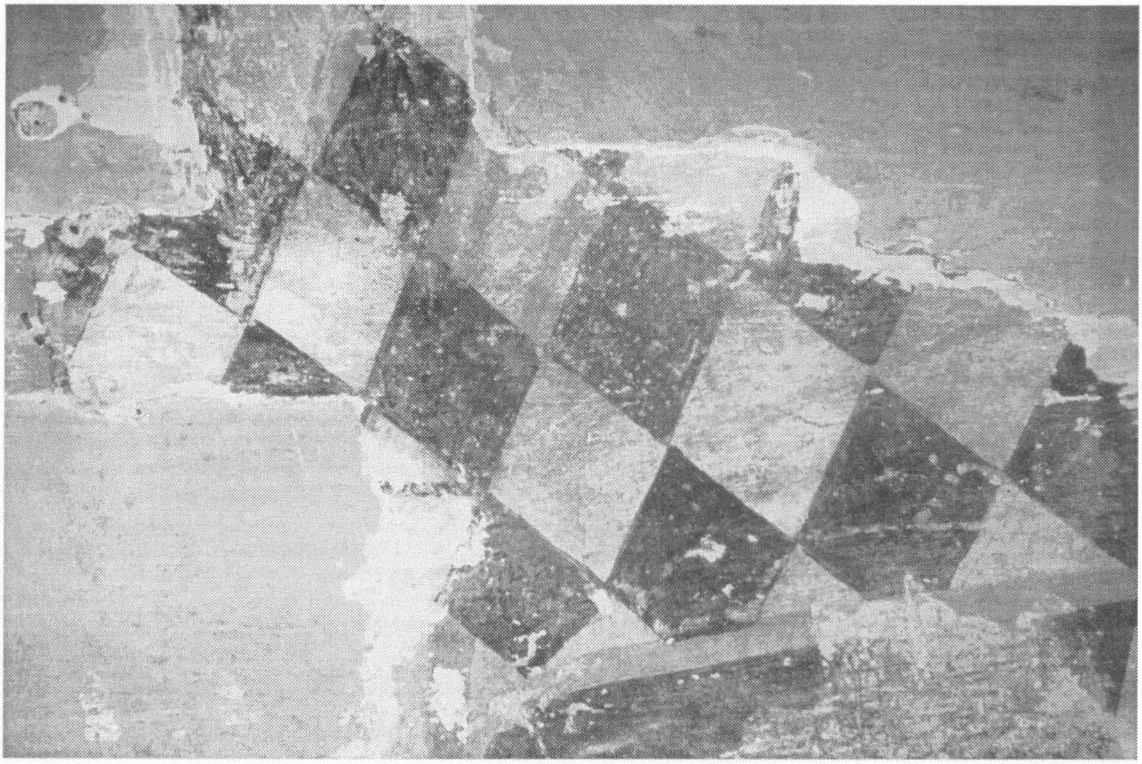

Fig. 2. Des dessins ont été incisés, sur les dessins préparatoires jaunes pour les motifs en damier des phelonion polystavrion des hérarques, Saint Basile, Ribitza

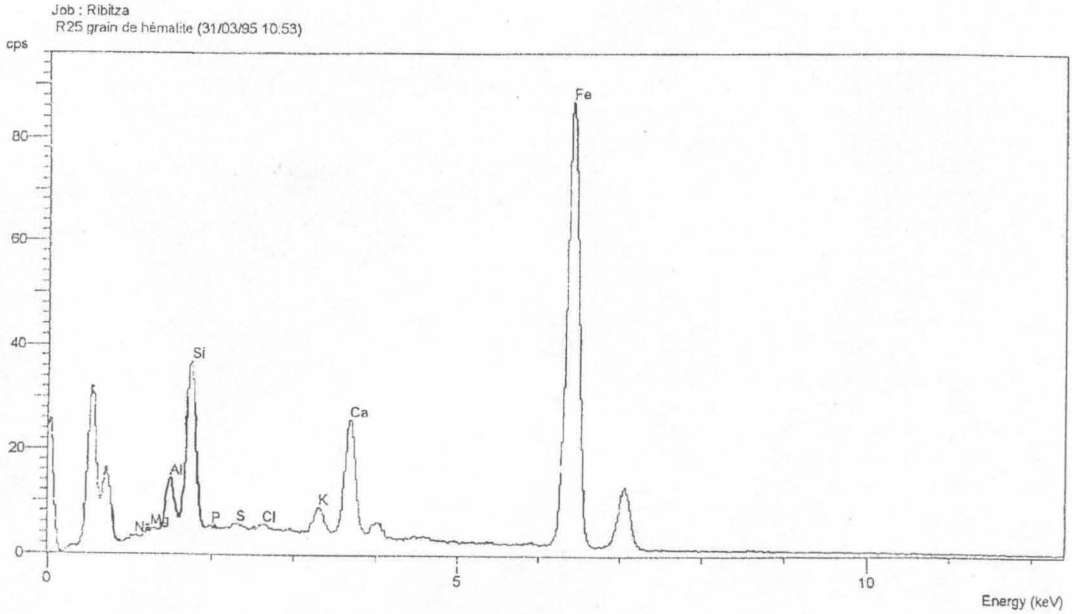

Fig.3. Spectre d'un grain d'hématite obtenu par microanalyse X, prélèvement rosé-orange du carreau du livre de Saint Nicolas, la paroi Est de l'iconostase Ribitza.

ont joué le rôle principal de guider le peintre au cours de l'exécution de certaines zones, aprés la pose de plusieurs couches de couleur, quand le dessin préparatoire en ocre n'ètait plus visible.

La couleur a été appliquée en fines couches successives transparentes qui ont permis au peintre d'obtenir plus de profondeur et qui a offert la possibilité de réaliser le modèle.

Les décorations finales ont été réalisées avec du blanc de carbonate de chaux, comme le montre les analyses de laboratoire. Elles ont été appliquées parfois en couche épaisse comme à Criscior ou en couche très mince, transparente. Leur bon état de conservation dans les deux ensembles picturaux ne peut pas nous indiquer avec certitude qu'il s'agit d'une fresque où l'humidité prolongée de la paroi a permis la fixation de toutes les couches de couleurs, ainsi que des décorations finales. Il est bien connu que les peintures exécutées *a secco* peuvent présenter une couche picturale très bien conservée, comme les fresques,après le processus de minéralisation des liants protéiques transformés en oxalates de calcium. Mais la succession: dessin préparatoire jaune et dessin incisé est très spécifique pour une fresque.

La gamme chromatique est composée de: ocre rouge, ocre jaune, bleu-gris, vert, blanc et noir. La grande variété de tons et de demi-tons utilisée, semble avoir été obtenue, au premier approche, par le mélange en proportions différentes des couleurs de base avec du blanc et du noir. Les analyses de laboratoire, dont nous parlerons ci-dessous, ont confirmé cette hypothèse.

Résultats des analyses physiques et chimiques

Nous avons essayé de mettre en évidence certaines particularités de la structure de l'enduit pour des échantillons provenant de différentes zones. Etant familiarisés avec la technique et les étapes de l'exécution des fresques et des peintures *a secco*, nous avons pu interpréter les résultats des examens et analyses physiques et chimiques des enduits. En général ils nous ont confirmé les hypothèses de l'examen direct.

a) les enduits

Le premier examen au microscope optique a montré que l'enduit est composé de:

- **quartz** en quantité très faible et d'habitude très finement broyé (la taille des grains ne dépasse

http://patrimoniu.gov.ro

pas 250 μm). Il semble que cet unique enduit a joué le rôle de l'*intonaco*, composé principalement de chaux, pour une peinture exécutée *a fresco*.

- **chaux pure.** La présence des grains de silicates à base d'oxyde de fer s'explique par la nature minérale de la chaux ou par l'association de l'argile au sable.

Les images en électrons retrodiffusés ont mis en évidence la présence des craquelures verticales de l'enduit, orientées vers la surface. Elles sont plus fréquentes aux endroits où la paroi a été polie ou quand il s'agit d'une superposition de plusieurs couches de couleurs. Nous pouvons expliquer leurs formation si on prend en considération la migration de l'eau vers la surface au moment du polissage répété pour rendre l'enduit suffisamment humide, afin de fixer les pigments par le processus de carbonatation ralenti de cette manière.

b) les pigments

Le peintre a utilisé comme pigments:

- **blanc** - Nous ne sommes pas édifiés s'il s'agit du blanc de carbonate de calcium issu de la carbonatation de la chaux. Cennino Cennini dans son livre "Il Libro dell Arte" fait la description de la méthode d'obtenir ce pigment, nommé aussi *bianco sangiovanni* [8]. Un autre type de blanc possible avoir été employé c'est le blanc crayeux, une forme naturelle de carbonate de calcium. La distinction entre les deux n'a pas pu être faite en microanalyse X qui a mis en évidence seulement l'existence du calcium mais pas la forme cristalline.
- **noir** - Le noir de charbon de bois a été identifié sous le microscope optique d'après sa structure en fins filaments.
- **rouge** - L'observation au microscope électronique a mis en évidence l'hématite (Fe_2O_3) en amas de grains ronds de taille de l'ordre du μm, associée à la goethite (Fe_2O_3) ou à la limonite (FeOOH) en amas de grains diffus. La nature de l'hématite a été confirmé par microanalyse X, les spectres obtenus étant spécifiques (fig.3). Les différentes nuances on été obtenues en ajoutant du blanc de carbonate de chaux et du noir de charbon de bois comme le montrent les coupes stratigraphiques sous microscope optique.
- **jaune** - De la goethite (Fe_2O_3) ou de la limonite (FeOOH), dont la structure n'a pas été identifiée, mais seulement le ion de Fe. Elles ont été souvent mélangées avec du noir de charbon de bois.
- **bleu** - La lapis-lazuli a été identifé au microscope optique et confirmé en spectrométrie Raman d'après son spectre caractéristique (fig.4)
- **vert** - La microanalyse X a indiqué la présence d'un pigment vert de cuivre. Par spectrométrie Raman nous avons pu établi qu'il s'agit d'un mélange d'atacamite et de paratacamite, chlorures basiques de cuivre. Depuis le début le Cl avait été mis en évidence par microanalyse X, mais nous avons supposé l'existence des sels apportés par l'eau d'infiltration dans la paroi. La présence d'impuretés de As, déterminées par microanalyse X, ainsi que l'existence de rares sources naturelles nous a suggéré la nature artificielle du pigment. Il semble avoir été obtenu suite à un procédé bien connu de corrosion des bronzes en présence du vinaigre et du sel, comme le décrit le moine Théophile au XII-ème siècle [9]. Plusieurs auteurs mentionent des méthodes très simples ou plus compliquées de laboratoire pour préparer les trois types cristallisés de chlorures basique de cuivre: l'atacamite (rhomboédrique), le paratacamite (hexagonale) et la bottalackite (monoclinique). Les paramétres favorisant un composé plutôt qu'un autre sont mal maïtrisés [10]. Des mélanges de ces trois formes cristallisés sont attendues et explicables.

La couche de couleur a une épaisseur qui varie entre 15 et 70 μm.

L'église La Dormition de la Vierge de Criscior (1411)

L'examen in situ

Le support est réalisé en pierre de rivière, sans façonnage, fixée par un mortier. Il semble présenter une faible cohésion pour le crépi à cause des formes rondes des pierres sur lesquelles l'enduit n'a pas fait une prise uniforme.

Le crépi, jouant également le rôle de l'enduit, n'a pas une épaisseur uniforme, il mesure entre 2 et 15 cm. Au premier regard il semble être composé de chaux en quantité réduite, de sable

---

[8] Cennnino Cennini, *Il Libro del Arte*, traduction de C.Déroche, Paris, Berger-Levrault, 1993 ou M. Merrifield, *Original Treatises on the Art of Painting*, New York, Dover Publications Inc., 1967.

[9] La Méthode d'obtenir le sel vert décrite par Theophilus, *On Divers Arts, The foremost Medieval Treatise on Painting, Glassmaking and Metalwork*, New York Dover Publications Inc., 1979, p.41.

[10] N.H. Tennent et K.M. Antonie, *Bronze Disease: Synthesis and Characterisation of botallackite, paratacamite and atacamite by Infrared Spectroscopy*, dans les actes du congrés de l'ICOM Comittee for Conservation 6th Triennial Meeting Ottawa 1981, Working Group: *Metals*, Léone Walter-Levy et Michel Goreaud, *Sur la formation des chlorures basiques cuivriques en solution aqueuse de 25 à 200 grade* dans le "Buletin de la Société chimique de France", 1969, Nr.8, p.2623-2624.

http://patrimoniu.gov.ro

et d'argile rouge. Nous avons pu remarquer la présence de cette composante rouge également dans d'autres mortiers des monuments de cette région [11]. Il s'agit probablement de la même source de sable. Le sable n'était pas suffisamment pur et c'est peut-être l'un des motifs de la friabilité et de la mauvaise cohésion de la couche de préparation. Si les impuretés d'argile dépassent 5% du contenu, elles diminuent la force du mortier et entraînent la contraction du plâtre pendant son séchage, ce qui provoque des cassures assez larges [12]. La quantité trop fiable de chaux pose des questions aux restaurateurs qui doutent la possibilité de fixaton des pigments sur l'enduit frais pour une technique *a fresco*.

La préparation à une seule couche *arricio* a joué également le rôle d'*intonaco*. Cette technique d'execution simplifiée a été remarquée depuis longtemps par Ioan Istudor dans de nombreux ensembles picturaux roumains [13].

Les peintres de Criscior ont été en mesure d'obtenir un ensemble pictural avec des qualités artistiques, en utilisant des matériaux communs, en quantité limitée et dans une technique d'execution apparemment rudimentaire, mais résistante.

L'enduit a pu remplacer à la fois l'*arricio* et l'*intonaco* sur un mur irrégulier dans le cas d'une fresque ou il a été le support d'une peinture réalisée *a secco*.

Le relevé graphique des *pontata* et des *giornata* a mis en évidence que chaque *giornata* coincide en général avec les limites d'un tableau iconographique, c'est le cas le plus souvent rencontré dans les ensembles picturaux roumains. La présence de joints de giornata pourrait indiquer une technique *a fresco*, la pontata existant dans toutes le techniques de peintures murales [14]. Nous espérons qu'un prochain examen plus systèmatique in situ de tout l'ensemble pourra mettre en lumière les traces d'outils au moment du polissage ou les empreintes digitales des peintres, laissées au cours de l'execution, les plus sûres indications d'une technique *a fresco*.

Nous avons remarqué en lumière rasante des incisions directes utilisées pour tracer des lignes droites dans les grands tableaux, comme *Saint Georges terrassant le dragon, le Chemin de la Croix* ainsi que pour les dessins géométriques réguliers des phelonions polystavrion des hièrarques dans le tableau la *Dormition de la Vierge* (fig.5).

Nous cherchons avec grand intérêt un autre type de dessin préparatoire ainsi que la présence de quelques lignes de composition des scènes. Le style très libre et spontané, la variation de la largeur des registres, ainsi que la dimension des personnages, les motifs décoratifs un peu maladroits semblent exclure la possibilité de l'utilisation de modèles, le pochoir ci inclus, ou du poncif.

La couche picturale présentait des nombreuses zones d'exfoliation et de pulvérulence avant la consolidation par injections avec dispersion de caséine de calcium. Ce mauvais état de conservation ne peut être un indice sûr, ni pour une peinture *a secco* réalisée avec un liant actuellement trés détérioré, ni pour une fresque mal conservée à cause d'une faute d'exécution ou de l'utilisation de matériaux insuffisamment résistants. Les analyses de laboratoire pour l'identification des liants ont clarifé partiellement ce problème.

La couche de couleur a l'aspect pâteux, ce qui ne permet pas la transparence des couleurs superposées et le modèle est limité. La gamme chromatique est restreinte aux ocres rouges mélangées en différentes proportions avec du noir et du blanc.

La présence d'une proplasma rouge constitue une particularité de ces peintures. Elle remplace la proplasma byzantine réalisée d'habitude avec une couleur jaune de teinte verdâtre. Cette caractéristique exceptionnelle, ainsi que l'absence inexplicable de l'ocre jaune du panel du peintre, même les auréoles des saints sont rouges, nous laissent encore de questions à élucider. Est ce qu'il ne s'agit pas de traces laissées par un incendie pas consigné dans les documents d'époque? Il est bien connu que le chauffage de la goethite (FeOOH) conduit à l'hématite (Fe_2O3), cette réaction est valable quelle que soit la variété d'hydroxyde.

Son bilan peut s'écrire:

$$2\ FEOOH\text{-}FE_2O_3 + H_2O$$

Il y a de cas semblables d'ensembles picturaux de Bucovine, recherchés par Ioan Istudor, qui présentent l'effet de cette transfor

[11] Nous avons remarqué, avec l'aide du restaurateur Dan Caceu, cette particularité pour les enduits de Sântămărie Orlea (1311), Strei (XIII-XIVème siecles) et Rîu de Mori (début du XIVème siècle).

[12] Ludvik Losos, *Les techniques de la peinture*, Paris, Gründ, 1991, p.131/

[13] Les résultats des analyses sur les ensembles muraux valaques, transylvaines et moldaves ont été publiés par Ioan Istudor dans *Pagini de veche...*, voir *op.cit.*

[14] Nous avons pris en considération les notes de cours présentés par Warner Schmid, *Technological study of wallpaintings*, de IICCROM, România, 1995.

http://patrimoniu.gov.ro

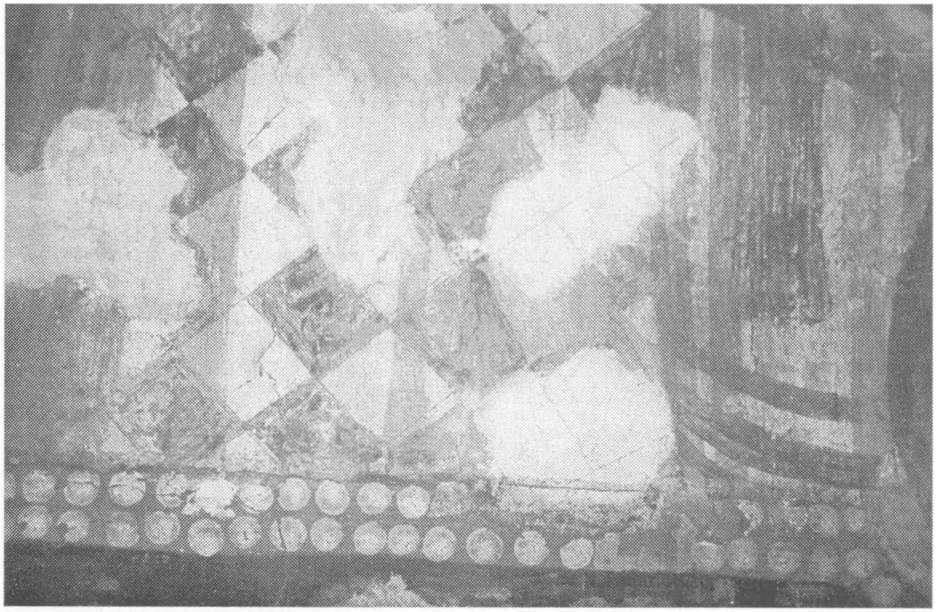

Fig. 4. Spectre d'un grain de lapis-lazuli obtenu par micro spectroscopie Raman, prélèvement du manteu de moine, paroi Sud, registre inférieur, Ribitza.

Fig. 5. Les dessins gravés des peintures de Criscior sont les seules dessins préparatoires qui ont pu être mis en évidence. Phelonion polystavrion du hiérarque du tableau de La Dormition de la Vierge, Criscior.

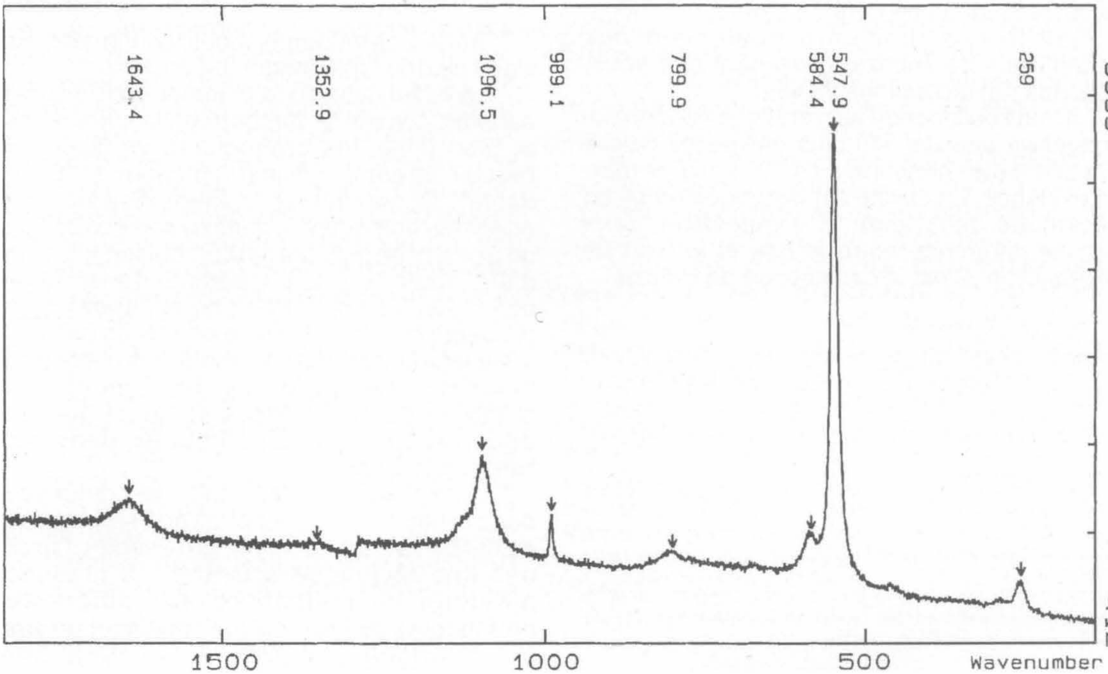

mation accidentelle[15]. Une église de cette région qui présente la même particularité chromatique est l'église reformée de Sântămărie Orlea (peinte 1311).

Les nombreuses décorations des tenues des personnages (*Saints Rois Hongrois, Sainte Marine*) ou du linceul dans le tableau la *Dormition de la Vierge*, très bien conservés, sont réalisées avec du blanc appliqué en couche épaisse, parfois formant des perles.

Résultats des analyses physiques et chimiques

a) les enduits

L'examen au microscope optique et au microscope électronique a mis en évidence qu'ils sont composés de:

-**quartz,** environ 50% de la composition totale de l'enduit comme le montre la cartographie en rayons X. La taille des grains varie entre 200 et 400 um. Cette granulométrie respecte les caractéristiques demandées au sable utilisé dans l'*intonaco*. Le sable est impur comme nous avons pu le remarquer depuis l'examen in situ, au microscope optique et au microscope électronique. Sa composition montre une association de quartz et d'argile (Al, Si, Fe).

- **chaux**. Les images en électrons retrodiffusés ont mis en évidence que les craquelures de l'enduit, assez rares, sont corrélées uniquement aux grains de quartz ou d'argile. Elle ont de formes aléatoires, jamais verticales. Mais nous avons remarqué la présence de nombreux trous, répartis de façon homogène dans tout l'enduit. C'était le cas rencontré également aux échantillons de Ribitza, provenant des sous-couches de décorations finales.

Il faut souligner qu'aucune ligne horizontale suggérant une densité plus élevée de calcite aux différentes profondeurs n'a pas pu être mise en évidence. La calcite est distribuée de façon homogène dans toute la composition, sans aucune différence entre le bas et le haut de l'échantillon. C'est le cas opposé de Ribitza.

b) les pigments

-**blanc** - Il est un pigment à base de calcium ($CaCO_3$). Comme dans le cas des peintures de Ribitza, nous n'avons pas élucider sa nature artificielle ou naturelle. Aucune trace de $Ca(OH)_2$ ne peut plus subsister au présent.

-**noir** - L'examen sous le microscope optique, le seul possible dans ce cas, n'a pas pu mettre en évidence la strucutre spécifique de noir de charbon de bois. Le noir d'os semble être exclu, en dépit de la présence du phosphore, étant donné que le phosphore est associé également aux autre pigments. La présence de phosphore autour des grains des pigments suggère ou l'utilisation d'un liant organique ou le caséine de calcium, le produit de consolidation le plus commun employé pour les peintures roumaines.

- **rouge** - L'hématite (Fe_2O_3) sous forme d'amas de grains de l'ordre du um a été identifié sur les images en électrons secondaires.

- **brun** - Sienne brûlée (Fe_2O_3 et argile) a été identifié sous formes d'amas de grains ronds de l'ordre de 1-3- um.

- **bleu** - Une strucutre filiforme, observé au microscope optique, nous a suggéré le noir-bleu du chêne ou de la lie de vin calcinés (C). La microanalyses X n'a mis en évidence aucun élément chimique qui pourrait indiquer un autre type de pigment bleu parmi ceux employés en peinture murale. Ce pigment a été utilisé pour les fonds de tous les tableaux, ainsi que pour les tenues de certains personnages et les décorations finales.

La couche de coleur a une épaisseur très différente d'une zone à l'autre, allant de 10 um jusqu'à 200 um.

Bilan technique

Toutes ces donnés nous confirment qu'il s'agit de deux tehchnique distinctes.

La techniques de la peinture de Ribitza est *a fresco*, comme le démontrent: la surface lisse et bien polie, les craquelures verticales de l'enduit, sa composition (90% chaux et 10% de sable), la couche de couleur fine et d'une épaisseur homogène a dans sa composition peu de pigment (le pigment était probablement assez dilué dans l'eau). La possibilité de diluer beaucoup les couleurs et de les appliquer en plusieurs couches à la fin a permis au peintre le modelage fin des traits du visage, les décorations blanches transparentes des tenues (voir manteau de Saint Nicolas), ainsi que des décorations plus compliquées dans tout l'ensemble pictural.

L'absence presque totale de craquelures dans l'enduit de Criscior ainsi que son bas taux de chaux (50% chaux pour 50% sable) n'exclut pas une technique *a fresco*. La présence aléatoire du phosphore aux différentes profondeurs de l'enduit peut constituer un argu

[15] Pour plus détails concernant les propriétés et les transformations des pigments à base d'oxydes de fer voir: F. Delamare, *Les pigments à base d'oxydes de fer et leur utilisation en peinture pariétale et murale* dans "Pact" 17 - II.3.2., 1989, p. 333-334. Un cas semblable a été identifié à Moldovitza: Ioan Istudor, *Altérations de la couleur observées sur les peintures murales des églises de Bucovine* dans RMI, 1982.

http://patrimoniu.gov.ro

ment pour l'utilisation lors de restaurations de caséine de calcium (Ca et P déterminés par microanalise X) ou un autre consolidant organique. Il est très peu probable que ce soit l'indication d'une technique utilisant un liant organique. En outre nous avons trouvé quelques prélèvements sans phosphore dans leur composition. Mais la couche épaisse de couleur, où les grains de pigment sont enrobés de calcite indique le liant de chaux et nous supposons une *peinture à la chaux* sur l'enduit sec. La présence des giornata peut indiquer aussi une *fresque à la chaux*, peinture sur l'enduit frais en utilisant des pigments mélangés avec du lait de chaux (CaOH).

Théophile dans son livre *De Diversis artibus* (XIIème siècle) affirme que pendant la période de l'art roman la technique byzantine *a fresco* est encore la plus répandue, mais en conséquence de ce nouveau style, des variantes différentes de la fresque apparaissent au nord des Alpes. Une de ces nouvelles technique semble être la fresque à la chaux, d'après l'interprétation de ce texte par Mora. [16]

Le dessin gravé en profondeur semble avoir été incisé sur l'enduit frais.

CONCLUSION

Les deux ensembles étaient considérés comme apparentés d'après les dernières recherches menées en histoire de l'art et au sujet des techniques de peinture murale. Après notre étude, nous considérons qu'il s'agit soit de deux ateliers de peinture différents, soit du même atelier qui connaissait plusieurs façons de peindre. Les peintres ont employé des techniques d'exécution distinctes, différenciées seulement grâce aux moyens d'analyse les plus fins (microscopie électronique à balayage, microanalyse X couplée à la microscopie électronique à balayage). Du point de vue iconographique, les églises ont des programmes byzantins typiques réduits à un espace plus petit. La différence du point de vue technique se reflète dans le style de ces deux ensembles picturaux.

La technique *a fresco* de Ribitza a été employée de manière à donner aux tableaux des qualités de transparence et de profondeur. Le fin modelage byzantin des visages conférant une expresion hiératique aux saints, peints sur un fond bleu pour mettre davantage en évidence leurs auréoles, ne pouvait pas être obtenu en utilisant une autre technique d'exécution. La fresque offre une plus grande facilité pour obtenir des tons et des demi-tons en diluant le pigment dans l'eau ou en ajoutant du blanc de chaux à la couleur de base. Le lapis-lazuli était un pigment rare est très cher à cette époque, apporté d'habitude de l'Orient. Ioan Istudor a mis en évidence sa présence dans les ensembles muraux valaques de Curtea de Argeş (1359), de Voditza (1374) et de Cozia (1387).

L'expressionisme presque roman des peintures de Criscior, obtenu grâce aux rehauts at aux lignes de visage blanches sur les fonds rouge-brun, ainsi qu'en utilisant une ligne épaisse pour le dessin des formes et des drapés, a demandé une technique à la chaux (fresque à la chaux ou peinture *a secco* à la chaux). Ici le contraste entre les rouge, les bruns des fonds et les lignes blanches ou noires, donne de l'accent et du rythme aux scènes.

Ces deux monuments, ainsi que les autres édifices de culte de cette région (pays du Zarand, pays du Hatzeg) datant des XIV-XVèmes siècles sont unitaires du point de vue architectural et apparentées du point de vue iconographique. Ils appartenaient au même monde artistique et culturel.

La recherche de leurs techniques d'exécution pourra fournir des informations complémentaires. En effet, en comprenant mieux les particularités de chaque cas, nous pourrions expliquer les différences de style, déjà remarquées par les historiens d'art. L'église de Sântămărie Orlea (1311) présente un style éclectique, où les formes du gothique italianisant s'interfèrent avec des éléments de l'art byzantin. En même temps Saint-Nicolas de Strei (environ 1370) a été peinte dans un style proche du gothique international, mais il ne manque pas des éléments de l'art byzantin.

Par contre toutes les ensembles de peinture murale datant du XVème siècle: Lesnic, Ribitza, Criscior, Râu de Mori et Densus présentent des variantes de l'art byzantin Paléologue.

Nous proposons de comparer les résultats de nos recherches sur les technique d'exécution de ces ensembles avec les peintures serbes ou bulgares du début du XVème siècle. Pour cette période il n'y avait pas d'autres exemples en Transylvanie, sauf les peintures gothiques. A partir de la fin du XIVème siècle et puis au XVème siècle (1359 la constitution de la hiérarchie de l'Église orthodoxe de Valachie), nous les comparerons avec les peintures valaques. En effet, nous disposons déjà des recherches sur les techniques de l'exécution et sur les matériaux employés pour les peintures valaques,

[16] P. et L. Mora/P. Philippot, *op. cit.*, p. 118

http://patrimoniu.gov.ro

poursuivies par le chimiste Ioan Istudor[17]. En ce qui concerne les oeuvres serbes, nous allons chercher des informations parmi les publications ou par le biais de contacts directs avec le laboratoire du Musée des Répliques des peintures murales de Belgrade, subordonné à l'Institut National de Restauration des Monuments Historiques; pour les peintures bulgares les chercheurs du Musée National de Sofia détiennent des informations importantes pour notre étude comparative.

Nous considérons que le niveau de la recherche sur les techniques d'exécution des peintures murales pourra être élevé grâce aux photographies en IR et sous lumière UV. Ces méthodes permettront une meilleure comparaison entre les peintures des églises, afin d'identifier le même artiste dans deux ensembles. Les méthodes d'analyse très fines (permettant l'observation à l'échelle microscopique de la granulométrie, résultat du broyage, de la superposition des couches ou des mélanges des pigments, les caractéristiques de l'enduit etc.) sont les seules qui peuvent nous rendre service dans l'analyse et l'examen du geste de l'artiste, et nous permettre de mettre en évidence sa personnalité.

La recherche du point de vue de la technique des peintures murales de ces églises permettra en même temps une analyse sur l'évolution des techniques d'exécution des peintures dans cette région. Jusqu'à présent dans notre cas, le style du peintre a constitué le seul critère pour reconnaître son appartenance à une certaine aire artistique. Ce mémoire, utilisant des moyens de recherche interdisciplinaires, vise à améliorer nos connaissances et sur la formation des artistes peintres dans la petite région de Zarand, à la frontière entre le monde byzantin et le monde occidental.

IRINA POPA

RÉSUMÉ

Les ensembles de peinture murale de l'église de Saint-Nicolas de Ribitza (1407) et de l'église La Dormition de la Vierge de Criscior (1411) ont constitué l'objet d'une recherche iconographique, stylstique et de la technique d'exécution afin de réaliser le projet de restauration et de conservation des monuments.

L'examen in situ et les analyses de laboratoire des matériaux employés pour la réalisation des peintures murales (pigments, liants et diffèrents types d'enduit apppliqués succesivement) a mis en èvidence deux techniques d'exécution: *a fresco* et *a secco* avec liant de chaux. Les techniques complexes d'analyse appliquées dans le cadre du Laboratoire de recherche de musées de France: microscopie électronique à balayge associé au système de microanalyse élémentaire ainsi que dans le cadre du Laboratoire CNRS de Thiais: microspectroscopie Raman ont permis une identification plus précise de la structure des matériaux et une méthode faiblement ou non destructive.

[17] *Pagini de veche artă...*, op. cit., p. 19-32

http://patrimoniu.gov.ro

BISERICA NOBILIARĂ, ASTĂZI DISPĂRUTĂ, DE LA DUMBRĂVENI (JUD. SIBIU) - CERCETĂRI ARHEOLOGICE

În luna februarie 1989, când am fost solicitat să efectuez un sondaj arheologic pentru eliberarea terenului de sarcină istorică la Dumbrăveni, în groapa săpată de excavator se puteau distinge morminte de inhumaţie răvăşite, resturile unei cripte din cărămidă, fundaţii din piatră. La sfârşitul lunii aprilie, pe un timp friguros, a urmat cercetarea arheologică de salvare, pe terenul în cauză urmând să fie construit un bloc de locuinţe. În timpul cercetării arheologice, săpătura mecanică a continuat până la distrugerea substrucţiilor din groapa de fundaţie. După evenimentele din decembrie, proiectul de construcţie a fost abandonat, astfel că în vara anului 1990 am putut continua cercetarea arheologică în zona neafectată de săpătura mecanică. La sfârşitul campaniei arheologice am efectuat un sondaj în curtea Palatului Apafi. Sondajul, ca de altfel întregul raport prezentat, ar dori să suscite interesul pentru monumentul din Dumbrăveni, ca şi pentru edificiile renascentiste în general.

Terenul supus cercetărilor arheologice se află în vecinătatea unei construcţii care a servit drept penitenciar. În secolul trecut, după cum ne arată harta ce însoţeşte Carta funduară, terenul din jurul bisericii era liber şi intersectat de mai multe drumuri. Piaţa actuală a oraşului Dumbrăveni se afla în vecinătate, fiind rezultatul unei restructurări din secolul al XVIII-lea, când localitatea a înflorit ca urmare a aşezării armenilor (fig. 1).

Oraşul Dumbrăveni, precum multe localităţi mici şi mijlocii din Transilvania nu a beneficiat de o monografie istorică modernă. Subliniem utilitatea celei editate de Lukacs Avedik la sfârşitul secolului trecut. Monografia reflectă stadiul cunoaşterii istorice şi a interesului societăţii în ultimii ani ai secolului XIX. Contrariază însă unele informaţii între care datarea "bisericii vechi" doar în secolul al XVIII-lea [1].

Amplasamentul şi numărul secţiunilor arheologice au fost impuse de timpul scurt afectat cercetării arheologice din 1989 (două săptămâni), de insuficienţa şi calitatea forţei de muncă. În perioada permisă de "sponsori" au fost dezvelite şi trecute în plan fundaţiile corului, a fost practicată o secţiune lungă de 13 m ce a intersectat latura de nord a navei. Reţeaua de secţiuni şi casete a fost întregită în anul 1990. În a doua campanie, a fost cercetată o substrucţie aflată la vest de clădirea bisericii, criptele neatinse de săpătura mecanică.

Curtea Palatului Apaffi a fost secţionată de un şanţ trasat perpendicular pe turnul locuinţă şi o casetă practicată pe faţa monumentului (fig. 2).

Cercetarea arheologică, deşi limitată şi de aceea lacunară în informaţii, a contribuit la recuperarea planului unei biserici, la acumularea unor informaţii stratigrafice, date despre materialul şi tehnica de construcţie, la recoltarea de material arheologic. Informaţiile au permis degajarea unor date cerute sau ipoteze de lucru, conturarea unei imagini mai clare asupra istoriei aşezării medievale Dumbrăveni, un orăşel de pe Valea Târnavei Mari, aflat între mai cunoscutele oraşe Mediaş şi Sighişoara.

Planul bisericii din Dumbrăveni este simplu: o navă de 27 m lungime în interior şi un altar pentagonal. Treimea vestică a navei a fost marcată de urmele unor stâlpi cu fundaţia din piatră. Stâlpii susţineau, probabil, o tribună. Spaţiul amintit era iluminat prin golurile din peretele de vest şi de sud. Din fotografia publicată de Avedik, remarcăm golurile mici ale ferestrelor de la vest şi jumătatea vestică a laturii de sud (fig. 8).

Zidurile masive ale bisericii au fost susţinute de contraforturi, parţial surprinse în săpătura arheologică, vizibile şi în fotografia amintită.

Intrarea principală în biserică, cu acces la tribună, a fost practicată la vest. O altă intrare se afla pe latura de sud.

La vest de clădirea bisericii au fost surprinse urmele unei substrucţii din cărămidă (criptă) şi ale unei incinte marcate de patru stâlpi din cărămidă.

Fundaţiile zidurilor bisericii au fost alcătuite din pietre cioplite, de dimensiuni mijlocii. Pietre de dimensiuni mari (de exemplu: 30/50/40 cm) s-au aflat în fundaţia corului. Intre rosturile pietrelor au fost aşezate bucăţi de cărămidă. Zidul de fundaţie coboară, faţă de nivelul pavajului din cărămidă al bisericii până la 1,60 m. Lăţimea fundaţiilor este diferită: zidul de vest avea 1,60 m în timp ce corul avea fundaţii late de 1,20 m. Latura de nord se îngusta

[1] Avedik Lukacs, *Szabad Kiraly Erzsebetvaros Monografiaja*, p. 79 şi urm., Gherla, 1896.

http://patrimoniu.gov.ro

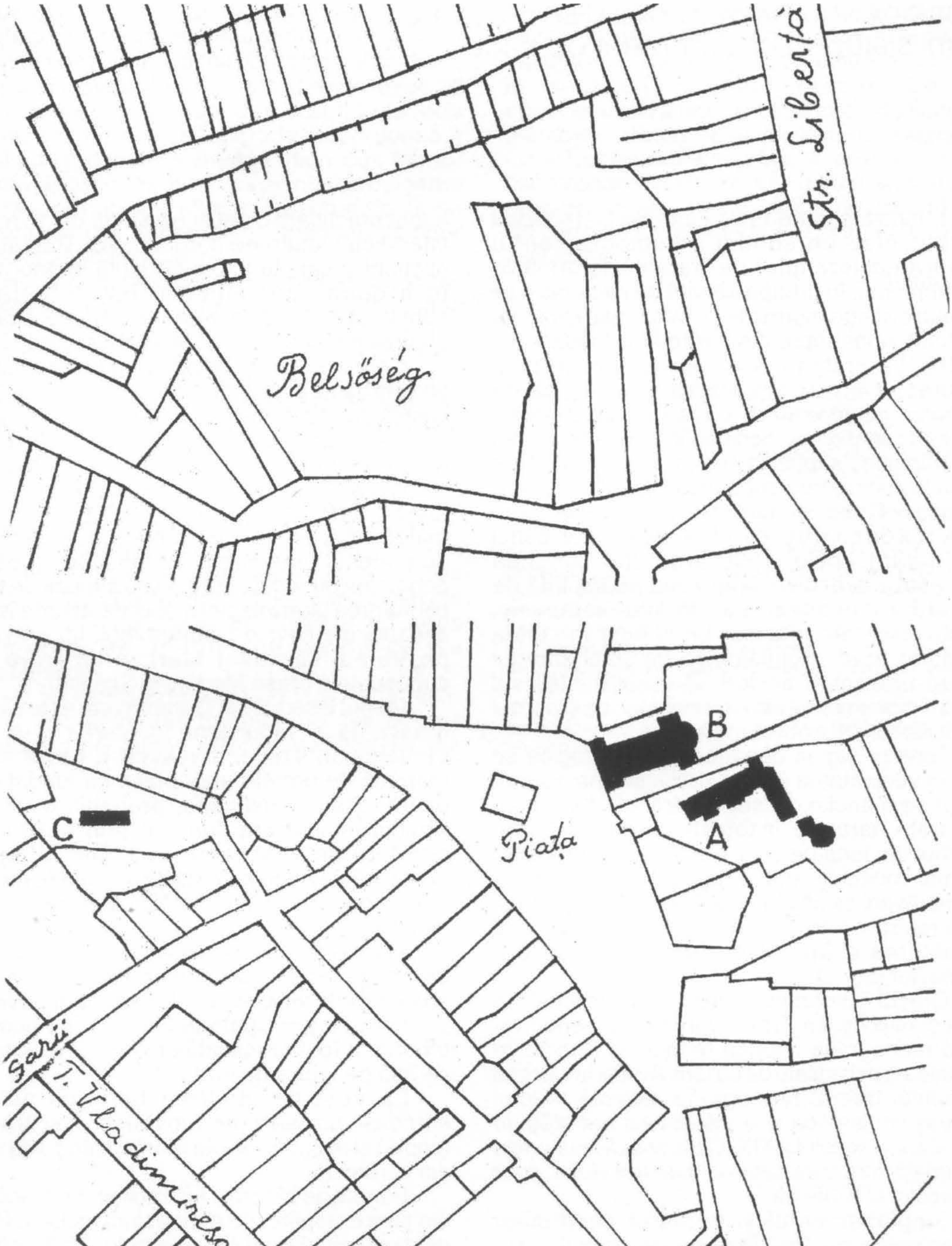

Fig. 1 Biserica nobiliară din Dumbrăveni; planul localităţii după Cartea funduară a localităţii Dumbrăveni, fără an de apariţie, (planul se află la notariatul din Mediaş). În plan am identificat principalele monumente istorice din localitate: A. Palatul Apaffi. B. Biserica Armenească (romano-catolică). C. Biserica descoperită în săpătură arheologică. (Planul palatului Apaffi a fost adăugat).

http://patrimoniu.gov.ro

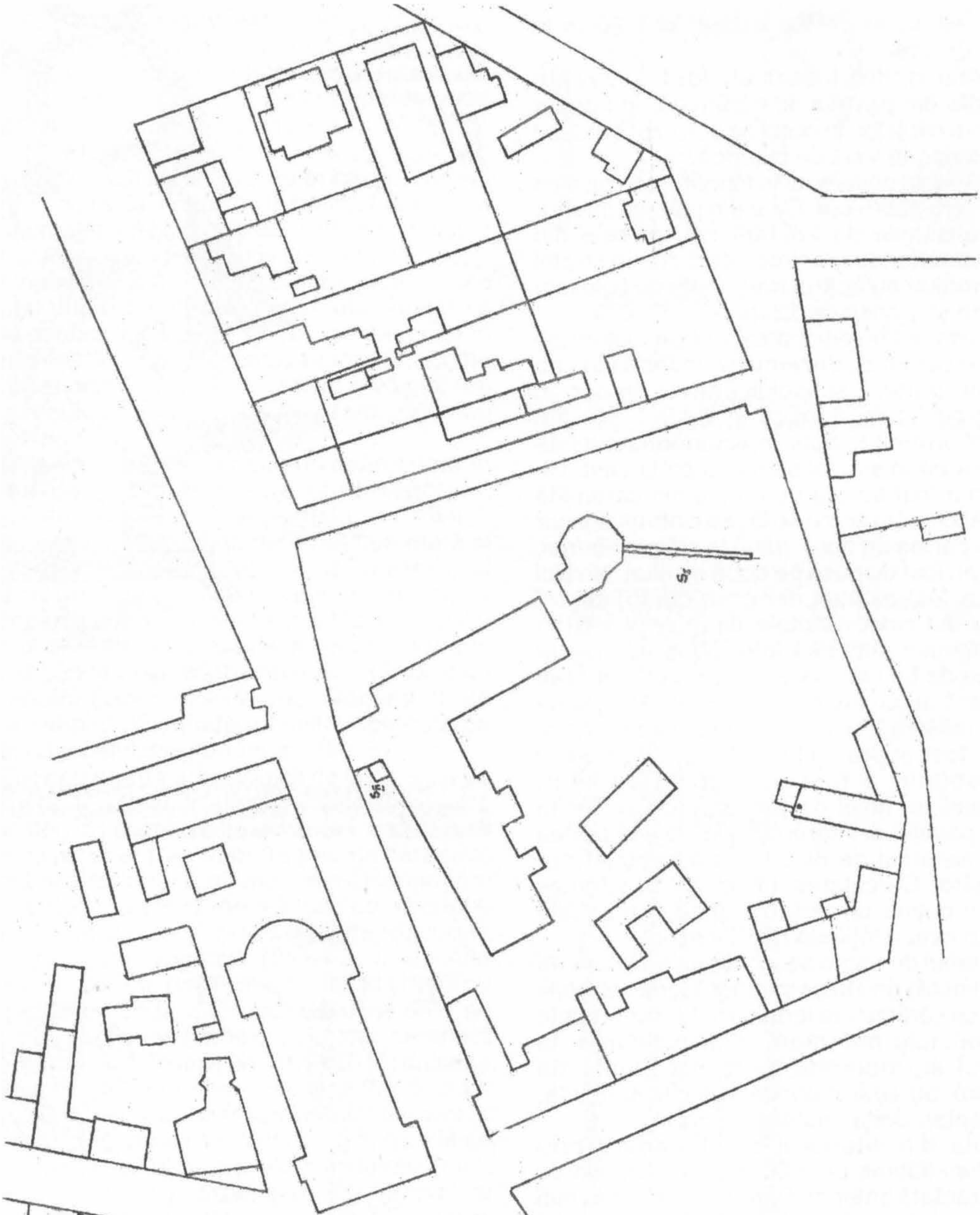

Fig. 2 Palatul Apaffi: amplasamentul secţiunilor arheologice.

http://patrimoniu.gov.ro

de la 1,40 m, în partea estică, la 1,20 m la capătul de vest.

În mai multe locuri au fost dezvelite fragmente din pavajul de cărămidă: în interior (deasupra criptelor, în colţul de nord-est al navei) şi în exterior, la vest de biserică.

Cărămizile observate în fundaţia corului sunt groase de 5 sau 6 cm. Cele din pavajul interior au dimensiunile de 28/14/4 cm iar cele din pavajul exterior au grosimea de 5 cm. În stratul de dărâmături au apărut fragmente de ţigle late de 18 cm şi groase de 1 cm.

În subsolul bisericii a existat un sistem de cripte din cărămizi. Sistemul se întindea în cea mai mare parte a subsolului navei, în cor, în exterior pe latura nordică şi vestică. Nu am observat urme de cripte în exteriorul laturii de sud. Intrarea în subsol se făcea pe la vest. Ulterior ea a fost barată de un zid din cărămidă (fig. 9). Accesul la cripte se făcea dintr-un coridor boltit. În partea de nord, până la stâlpii tribunei, criptele au fost dispuse pe două niveluri. Nivelul inferior a fost alcătuit din şase cripte, iar cel superior din cinci. Criptele din nivelul inferior aveau lăţimea cuprinsă între 50 şi 80 cm, iar înălţimea de 50 cm. Cele de deasupra lor erau înalte de 1 m, cu lăţimea de 65 cm. Lungimea criptelor măsura 2 m. Zidurile despărţitoare dintre nişe au fost supraînălţate cu 50 cm. Spaţiul astfel obţinut a fost umplut cu pământ, constituind un nivel de protecţie ce se înălţa până la pavajul din cărămizi (fig. 11). În partea sudică, sistemul de dispunere a criptelor era asemănător. Cercetarea arheologică a surprins însă mai puţine urme în această zonă. Cele dezvelite aveau lăţimea de 60 cm.

Sistemul de cripte se continuă pe latura de nord şi dincolo de stâlpii tribunei. Coridorul boltit şi pavat cu cărămizi se termină în faţa unei cripte de dimensiuni mai mari decât celelalte. În interiorul ei, inundate de apele ploilor de primăvară, au apărut urmele a şapte schelete, fără inventar. Bolta criptei era spartă.

Cripta din interiorul corului apare prin dimensiuni (lăţime de 1,50 m) comparabilă cu cea prezentată anterior. Pereţii laterali erau mai laţi, amenajarea adosindu-se fundaţiei corului (fig. 3).

În exteriorul bisericii, pe latura de nord, criptele au fost aşezate pe trei niveluri, cel de jos coborând sub talpa fundaţiei. Criptele dezvelite în SI aveau lăţimea de 70 cm şi înălţimea de 50 cm. Altele erau late de 1 m şi înalte de 80 cm. Înspre est, fundaţia a fost parţial suprapusă de cripte late de 50 cm. Ele nu conţineau schelete şi aveau, spre deosebire de celelalte, direcţia est-vest.

La vest de biserică a existat o criptă lată de

Fig. 3 Biserica nobiliară din Dumbrăveni: planul bisericii, rezultat din săpătură arheologică.

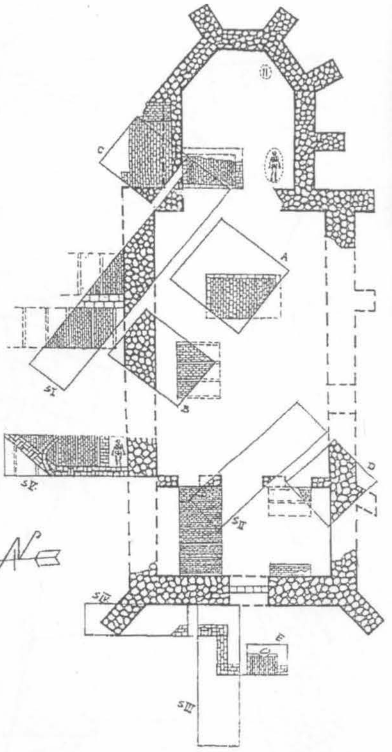

Fig. 4 Biserica nobiliară din Dumbrăveni; materialul arheologic: a. crucifix din bronz; b. aplică din bronz; c. fragment de cahlă nesmălţuită; d. fragment de cahlă smălţuită.

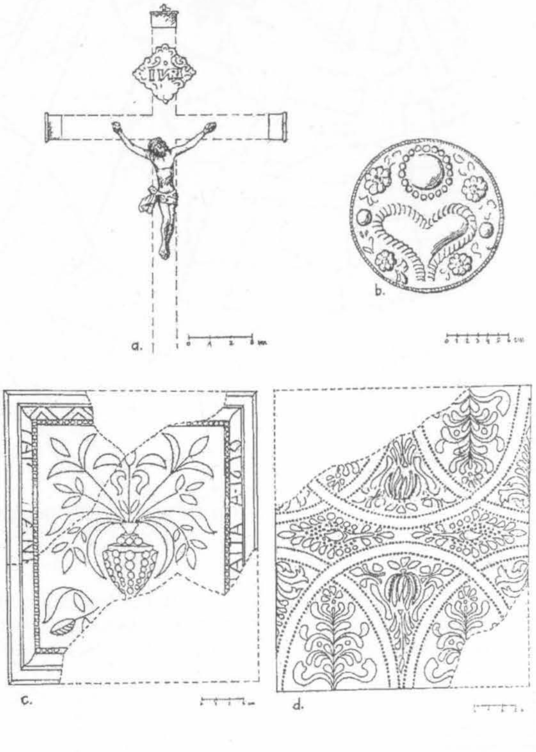

http://patrimoniu.gov.ro

1,50 m. Peretele criptei exterioare a fost spart şi ulterior astupat cu o lespede din piatră.

În spaţiul rămas liber între cripte şi fundaţia bisericii s-au găsit două schelete umane: unul în interiorul şi altul în exteriorul bisericii. Scheletul din SIV avea craniul aşezat spre est. Surpinzătoare a fost prezenţa în spaţiul corului a unui schelet de femeie cu inventar. Mormântul de inhumaţie din cor conţinea partea metalică a unui crucifix: capetele crucii şi Cristul (fig. 4,a).

Criptele au fost, în cea mai mare parte, jefuite imediat după depunerea cadavrului. Astfel se poate explica lipsa pieselor de inventar chiar în criptele desfăcute în prezenţa noastră. Alte cripte au fost sparte ulterior, oasele fiind răvăşite. Am putut recupera două aplice din bronz, una mai bine conservată (fig. 4b).

Fire din ţesătura hainelor au apărut doar în stratul de dărâmături. Ele sunt vegetale, acoperite cu un strat superficial de aliaj [2]. Comparativ cu suprafaţa de teren cercetată şi cu starea socială a ctitorilor, materialul arheologic este sărac. Cele 11 monede descoperite aparţin unei perioade târzii: două din secolul al XVIII-lea şi nouă din cel următor. Ele au fost găsite în exteriorul bisericii. Rămâne să prezentăm fragmentul de ancadrament cu un decor simplu: o baghetă rotunjită încadrată de altele cu profilul dreptunghiular (fig. 6).

Din cercetarea arheologică de la biserică au apărut doar câteva fragmente dintr-un vas ars reducător. În schimb, sondajul de la Palatul Apaffi a dus la recuperarea unor fragmente ceramice de valoare documentară mai mare. Remarcăm fragmentele de cahlă nesmălţuită cu inscripţie şi an de datare, ca şi cele smălţuite, decorate cu reprezentări vegetale (fig. 4-a, c, d). Alte fragmente aparţin unor oale, strachini şi tigăi cu trei picioare. Chiar dacă buzele unor oale se lăţesc spre exterior, formele nu aparţin ceramicii kragenrand. Anul înscris pe cahlă (1610) datează întregul lot de fragmente ceramice (fig. 5: b-k).

Inventariem apoi fragmentele ceramice aparţinând secolelor VII-VIII (fig. 5 a, b). Ele se deosebesc prin tehnica prelucrării lutului (sunt lucrate cu mâna), ardere (reducătoare) şi ornamentaţie (linie în val incizată). Pe unele fragmente aparţinând secolului al XVII-lea acelaşi ornament apare trasat cu vopsea albă (fig. 5 k).

Secţiunile arheologice au intersectat în mare măsură substructura bisericii astfel că doar una are relevanţă stratigrafică. Din acest profil se distinge etapa deosebită de construcţie a

[2] Analizele au fost efectuate de doamna Agata Olaru de la Institutul de Fizică Atomică din Bucureşti. Firele au fost poleite cu un aliaj format din: 78% argint, 1,6% aur, 800 ppm cupru, 1500 ppm fier, 7100 ppm cobalt.

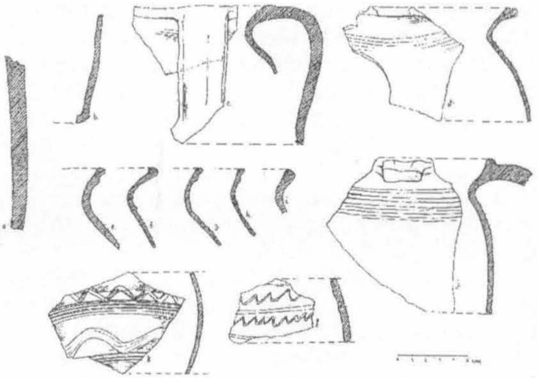

Fig. 5 Biserica nobiliară din Dumbrăveni: Materialul arheologic: fragmente ceramice din secolele XVII-VIII şi secolul al XVII-lea (b-k).

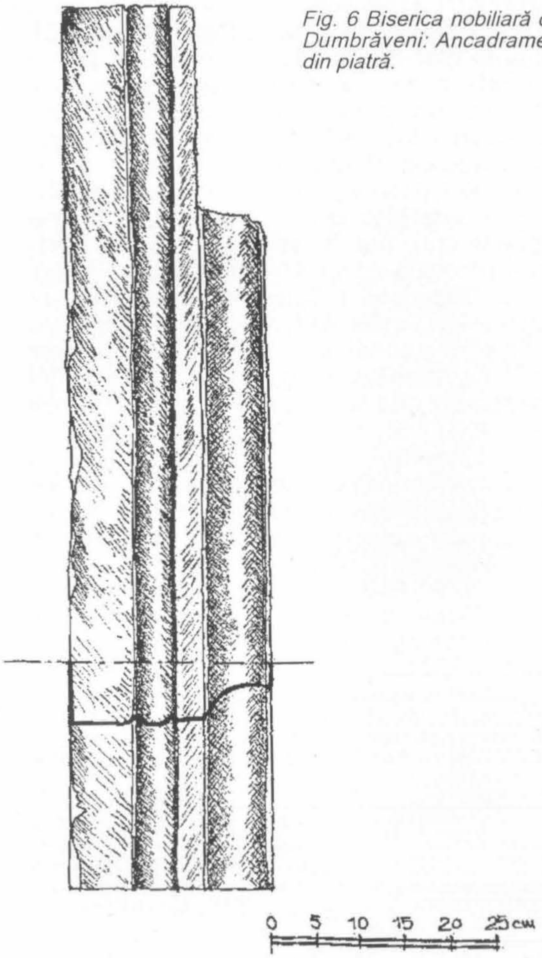

Fig. 6 Biserica nobiliară din Dumbrăveni: Ancadrament din piatră.

http://patrimoniu.gov.ro

amenajării de la vest de biserică. Dezafectarea spaţiului corului până la talpa fundaţiei a permis observarea unui nivel format din pigmenţi de mortar şi fragmente de cărămidă în legătură cu momentul ridicării zidului de fundaţie (fig. 7).

Nivelul de locuire corespunzător materialului ceramic din sec. VII-VIII este puţin consistent. În schimb, am remarcat grosimea stratului de arsură în care au apărut fragmentele ceramice din secolul al XVII-lea.

Câteva caracteristici ale bisericii cercetate arheologic (stâlpii probabilei tribune, sistemul de cripte) conduc spre ipoteza unei ctitorii nobiliare şi subliniază necesitatea analizei documentelor istorice. Putem lua în discuţie două documente ce fac referiri la existenţa unei biserici la Dumbrăveni: atestarea în anul 1332 a unui preot şi testamentul Anei, soţia lui Gheorghe de Appa. Al doilea document, din 1448, ne oferă informaţii asupra hramului (Sfântul Gheorghe) şi despre înzestrarea bisericii cu două loturi de viţă de vie. [3]

Problema care se ridică - a aparţinut biserica menţionată în 1448 familiei Appa? - nu poate fi lămurită clar din acest document. În prima jumătate a sec. al XV-lea familia Appa îşi extinsese domeniul în mai multe regiuni din Transilvania: în părţile Dejului (una din reşedinţe era la Nuşeni), Bistriţei şi Dumbrăveniului. În secolul XIV, documentele leagă numele familiei de învecinatul Mălincrav de unde nobilii pomeniţi coboară spre mai bogatele aşezări săseşti. Nicolae de Appa, cumnatul Anei, devine cu sprijinul regelui Sigismund o figură proeminentă [4]. În testamentul său din 1447, referindu-se la biserica din Nuşeni, o numeşte "a noastră" [5]. Ni se pare firesc ca eventuala posesie a bisericii din Dumbrăveni să fi fost exprimată în documentul din 1448.

La începutul secolului al XV-lea, moşia Dumbrăveni era disputată între familiile nobililor de Appa, Bethlem şi Ladislau. Ultima familie, reprezentând nobilimea locală, dispare din documentele de mai târziu. La mijlocul secolului, condiviziunea este menţinută, iar evenimentele din 1467 (revolta nobililor) complică situaţia. În 1473, jumătate din moşie este retrocedată familiei nobilului răzvrătit adică Klarei, văduva lui Michael şi fiilor acesteia [6]. Avedik afirmă că la mijlocul secolului al XVI-lea familia Appa va cumpăra castelul şi o cârciumă de la familia Bethlem [7]. Atunci este montată inscripţia care-l proclama pe Gregorius ctitor al palatului: "A FUNDAMENTO ERIGENDAM EDIFICANDUM CURAVI ANNO SALUTIS MOLXIII..." (fig. 12).

CÂTEVA CONCLUZII

Serviciile făcute de Nicolae de Appa regelui Sigismund de Luxemburg în luptele pentru apărarea cetăţilor din flancul sudic al regatului Ungariei i-au adus danii şi privilegii care au privit întreaga familie. Între aşezările stăpânite de familia Appa, cea numită Ebesfolwa avea un statut aparte. Moşia era în posesie condivizionară împreună cu familia Bethlem.

Documentele din deceniul al patrulea al secolului al XV-lea, pe când Nicolae se afla la apusul vieţii, amintesc Dumbrăveniul în doar două ocazii: întărirea de către Adunarea celor două scaune (Mediaş şi Seica) a hotărârii lui Nicolae de a renunţa la funcţia de greav al Biertanului în anul 1441 şi testamentul Anei, deja amintit. Reţinem din documentul emis în 1441 formula prin care este introdus Nicolae pentru

[3] *Documente privind Istoria României, seria C, veac XIV, vol. III,* mai departe *Urkundenbuch, p. 145; Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen V,* Bucureşti 1975, p. 265. Confesorul Anei era din învecinatul Hoghilag.

[4] Pentru relaţiile lui Nicolae Apa cu obştea saşilor din Biertan, a se vedea Petre Munteanu Beşliu, *Rolul lui Nicolae de Apa în emanciparea Biertanului,* în "Analele Brăilei", I, 1994, p. 277-285. Se impune o analiză mai amplă asupra relaţiilor dintre nobili şi aşezările săseşti.

[5] În testamentul lui Nicolae de Apa din 1447 nu este inclusă moşia Dumbrăveni *(Urkundenbuch)* V, p. 213-215.

[6] Pentru răzvrătirea nobililor împotriva lui Matei Corvin şi retrocedarea bunurilor familiei Apa de la Dumbrăveni, a se vedea, *Urkundenbuch...,* VI, p. 312, 334, 341, 539, 541; *Urkundenbuch* VII, p.7

[7] Avedik, *op. cit.*, p. 32. După informaţiile lui *Avedik*, G. Apaffi a cumpărat în 1552 de la familia Bethlen castelul, cârciuma şi animalele. Familiei îi aparţinea şi o construcţie lângă podul peste Târnava Mare (o moară?). În 1503, Leonard Apaffi ar fi construit o biserică pentru iobagi. Astfel familiei Apaffi îi aparţineau "regalienele" şi clădirile cele mai importante.

Fig. 7 Biserica nobiliară din Dumbrăveni: profilul nordic al secţiunii III.

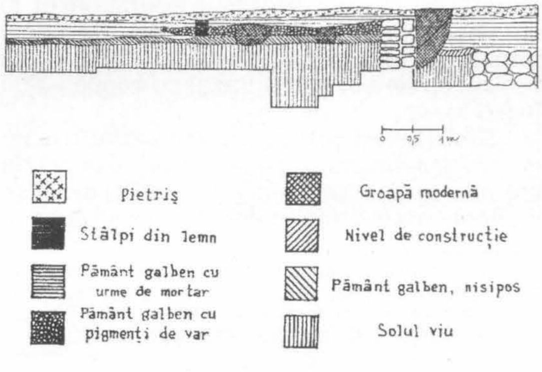

http://patrimoniu.gov.ro

Fig. 8 Biserica nobiliară din Dumbrăveni (după Avedik, p. 79).

Fig. 9 Biserica nobiliară din Dumbrăveni: zidul de închidere a culoarului de acces la cripte.

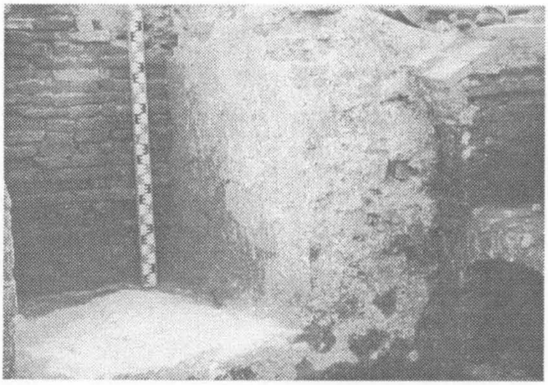

Fig. 10 Criptele afectate parţial de săpătură mecanică din anul 1989.

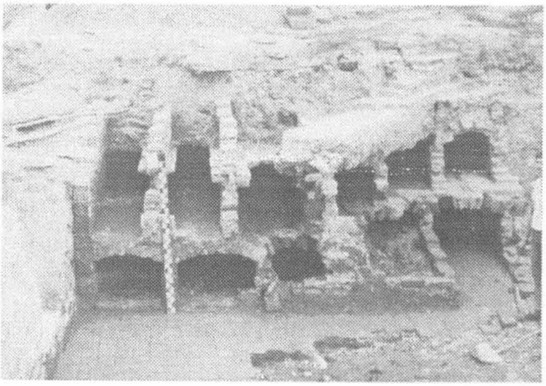

că se referă la relaţia lui cu posesiunea Dumbrăveni [8]. Relaţia patrimonială nu este clară cum nu este clară nici relaţia Anei cu aşezarea unde îşi redactează testamentul. Dat fiind natura documentului, este subliniată relaţia matrimonială (..Anna relicta Georgii Appa..) şi nu cea patrimonială [9]. Nu trebuie să ne aşteptăm, cu atât mai mult, să desluşim din acest document raportul între familia Appa şi biserica pomenită în testament. Documentele lasă să se întrevadă o situaţie de ambiguitate, determinată de statutul de condiviziune şi un reflux al puterii familiei.

Autoritatea familiei Appa va avea de suferit în urma participării la răscoala antiregală a lui

[8] *Urkundenbuch* V, p. 69. Menţiunea din document nu este destul de clară "... in quandam villam seu possessionem prenominati strenui viri domini Nicolai filii Apa Eppesdorff vocatae...".

[9] Datele documentelor luate în discuţie nu constituie argumente pentru datare. *Urkundenbuch*, V, p. 265.

http://patrimoniu.gov.ro

Michael de Appa în 1467 dar jumătate din posesiunea ei este retrocedată nu după mult timp.

Disputele pentru extinderea stăpânirii asupra întregii moşii sau intenţiile agresive ale altor nobili, preocupările familiei Appa nu constituie cadrul faptic care să permită o iniţiativă de amploare, cum este aceea a unei biserici din material durabil într-o aşezare iobăgească. Mai mult, biserica a fost menită a sluji drept lăcaş de cult şi loc de veci al unei structuri familiale puternice [10].

Analiza contextuală ne permite să trecem granita secolului al XVI-lea. În lipsa unor informaţii documentare directe suntem nevoiţi să luăm în considerare informaţiile lui L. Avedik deja pomenite. Putem aduce în discuţie şi alte argumente.

Includerea unei biserici într-o aşezare iobăgească, poziţionarea centrală, nu sunt destule argumente pentru o atribuire indiscutabilă, cu atât mai mult cu cât teoria "curţilor nobiliare" este încă activă. În cazul bisericii din Dumbrăveni, existenţa tribunei la vest, sistemul de cripte, în care cea mai mare are o poziţie centrală, constituie argumente suficiente pentru atribuire. Regretatul profesor V. Vătăşianu considera că bisericile nobiliare cu cripte apar numai în ultimele decenii ale secolului al XV-lea sau începutul secolului următor [11].

Informaţiile arheologice nu sunt la fel de convingătoare pentru încadrarea cronologică în limite restrânse. Simplitatea planului, forma pentagonală a altarului nu constituie elemente suficiente pentru analiza stilistică şi, implicit, determinarea cronologică. În schimb, montantul din piatră cu bagheta rotunjită încadrată de alte două ascuţite (toate profilele situate în acelaşi plan), ne conduc spre o anumită determinare stilistică. Remarcăm din fotografia publicată în volumul redactat de L. Avedik, masivitatea bisericii şi forma golurilor care se raportează la construcţia învecinată a palatului Apaffi. (fig. 8)

Descoperirea arheologică, strădania de argumentare a propunerilor de datare şi încadrare culturală pun în lumină necesitatea unor studii multi- şi interdisciplinare (raportul de cercetare este numai o componentă). Dezideratul care implică munca de echipă şi efortul susţinut apare în condiţiile actuale greu de realizat, ceea ce afectează gradul de cunoaştere a monumentelor medievale şi ansamblul cercetării. Astfel, s-ar putea extinde cercetările arheologice în zona învecinată bisericii, acolo unde au fost semnalate morminte de inhumaţie aparţinând, probabil, bisericii anterioare, din lemn, demolată în momentul construirii celei din piatră şi cărămidă (gropile practicate pentru amenajarea criptelor în subsol au distrus urmele acestei biserici). Cercetările arheologice şi de parament, evidenţierea pieselor de arhitectură, a blazoanelor de la Palatul Apaffi ar putea constitui o parte a unui studiu monografic asupra localităţii sau despre monumentele medievale din fostele posesiuni nobiliare din zonă. În ultimă instanţă, săpătura arheologică de salvare de la Dumbrăveni fără a se putea substitui, constituie un posibil punct de pornire pentru o cercetare sistematică, de amploare într-o "zona gri" a cunoaşterii istorice.

Numele familiei nobiliare din Dumbrăveni, apare în documentele sec. al XV-lea forma Appa. În cazul pomenirii palatului din localitate am folosit grafia consacrată "Apaffi".

PETRE MUNTEANU BEŞLIU

The archaeological excavations in Dumbrăveni lasted from 1989 to 1990. The results of the rescue arheological excavations are: The plan of a nobiliary chapel with nobiliary tribune and a vast sistem of underground vaults was drawing;

By all probability, the church belonged to the Appa family, the landlords of the village in the 15-17 century;

Fragments of pottery from the 7-th -18-th century and the 17 century were uncovered in the excavations at The Appa's Palace.

Fig. 11 Biserica nobiliară din Dumbrăveni: Zidurile ce compartimentau stratul de umplutură aflat deasupra criptelor.

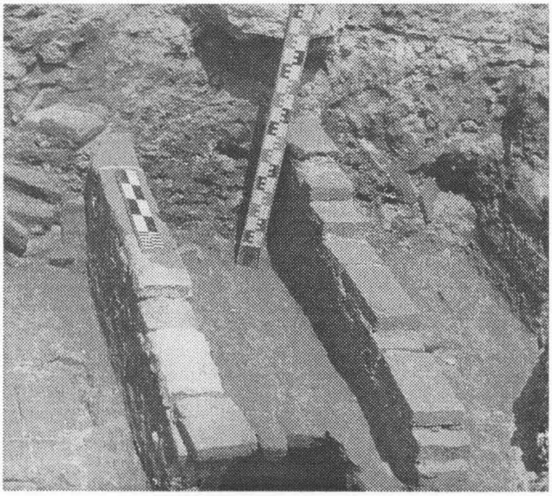

[10] Subiectul relaţiilor patrimoniale ce leagă familiile nobiliare Appa şi Bethlen de posesiunea Dumbrăveni este mai pe larg prezentă în: Petre Munteannu Beşliu, *Die Kirke des mittelalterichen Eppeschdorf* în "Zeitschrift fur Siebenburghische Landeskunde", 19(90), 1, 1996, p. 6-10. Din informaţiile analizate mai sus nu se desprinde concluzia datării bisericii din Dumbrăveni în prima jumătate a secolului al XV-lea. Testamentul Anei redactat în 1448 se referă în general la biserica din Dumbrăveni. Ea nu poate fi identificată cu cea prezentată. Nu excludem şi ipoteza existenţei pe acelaşi loc a unei biserici anterioare. Dacă afirmaţia lui L. Avedik potrivit căreia palatul a aparţinut iniţial familiei Bethlem este justă, însemna că familia Appa a avut în posesie partea din aşezare unde se afla biserica recent cercetată arheologic.

[11] V. Vătăşianu, *Istoria artei feudale în Ţările Române*, Bucureşti, 1959, p. 543. Bisericile aparţinând Renaşterii, mai puţine la număr decât cele gotice sunt şi mai puţin cunoscute. Interesul istoricilor de artă ocoleşte în general monumetele ridicate în Transilvania în secolul al XVI-lea. Lipsa de analogii nu este de natură să stimuleze efortul extinderii analizei bisericii din Dumbrăveni.

http://patrimoniu.gov.ro

Fig. 12 Palatul Apaffi, inscripţia ce-l aminteşte pe un membru al familiei Appa în calitate de constructor al edificiului.

Fig. 13 Palatul Apaffi, deschiderile ferestrelor de la donjon.

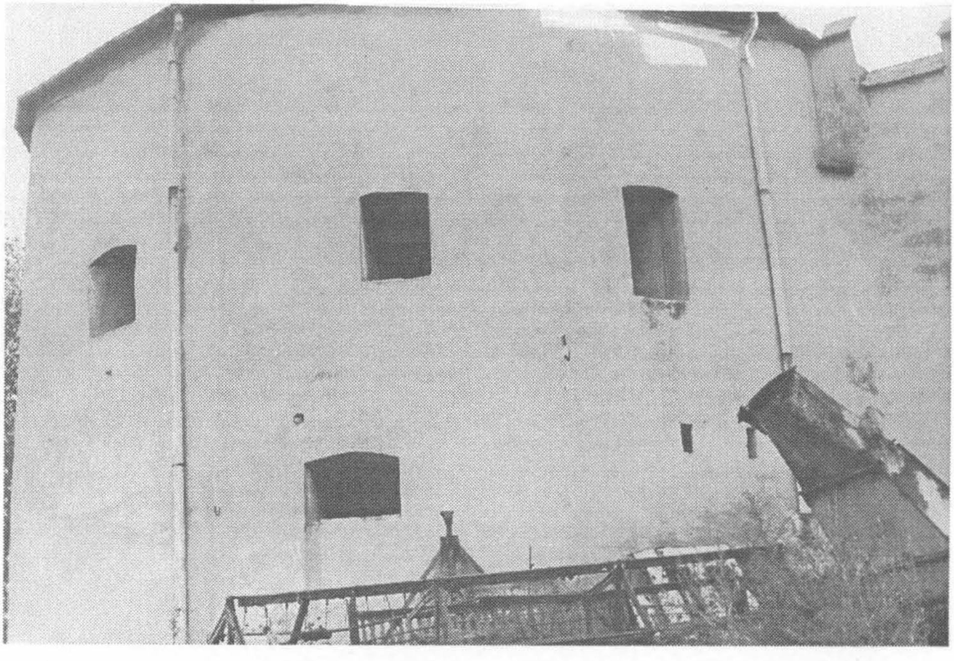

I. Despre sculpturile care au decorat şi decorează Palatul de Justiţie şi autorii lor au apărut în presă de-a lungul anilor câteva ştiri lacunare care se contrazic.

În articolul *"Instituţii publice bucureştene cu sculpturi de Carol Storck"* ("Arhitectura", nr. 2 din 1989) am reuşit pe baza acestor informaţii să reconstitui doar aportul acestuia arătând că este autorul a trei lucrări: "Forţa", "Prudenţa" şi "Temperanţa" şi să avansez ideea că primele două sunt plasate de-a dreapta şi de-a stânga orologiului, iar ultima rămânând neidentificată printre cele şase aflate în nişe.

Cu prilejul restaurării clădirii în anul 1994, am putut urca pe schelă şi am identificat că cea de-a patra sculptură (femeia cu mâna ruptă) cum priveşti de la dreapta la stânga, este semnată şi datată pe plintă (lângă picior): *C. Storck 1895*. Să fie "Temperanţa"? În schimb se infirmă paternitatea atribuită acestuia de mine lucrării din dreapta orologiului (3 m diametru), întrucât pe plinta acestuia este indicat numele autorului - *Giorgio Vasilesco* - şi anul execuţiei 1896. Prin această constatare se confirmă ştirea din articolul necrolog al artistului semnată de criticul de artă Leon Bachelin, apărut în cotidianul "L'Indépendance Roumaine" din 15/27 noiembrie 1898, că "lui, împreună cu Georgescu, i s-a dat comanda statuilor care împodobesc faţada Palatului de Justiţie". Cu această ocazie am constatat că pe a doua sculptură, de la stânga la dreapta când priveşti faţada pe plinta lucrării este scris: *Fr. Storck 1901*.

Mai putem adăuga acestor precizări că statuia de deasupra orologiului, care s-a distrus, căzând la cutremurul din 4 aprilie 1940 este opera sculptorului Vladimir Hegel, cum reiese dintr-un articol despre creaţia artistului apărut în "Universul literar" din 16 octombrie 1906. Cum arăta lucrarea ne putem face o vagă idee din două reproduceri de epocă, una apărută în revista "Ilustraţiunea română" din 7 octombrie, alta în "Magazinul" din luna noiembrie a aceluiaşi an (un personaj feminin, bogat înveşmântat, stând pe un tron într-o ţinută solemnă, cu mâna dreaptă ridicată ţinând crucea dreptăţii, întrucât reprezintă justiţia).

II. Clădirea, situată la intersecţia străzilor Lipscani, Smârdan şi Stravropolos, construită în anii 1911-1912 în stil clasic, în gust vienez, a fost iniţial sediul unei sucursale a Băncii Gesellschaft din Berlin. Mai păstrează o faţadă bogat decorată cu coloane, colonete, cartuşe, busturi şi statui. Interiorul este deopotrivă de somptuos înfrumuseţat cu coloane, colonete, baluştri în mozaic de diverse culori imitând marmura, stucaturi cu motive vegetale pe plafoane, precum şi sculpturi şi picturi.

Pe cupola monumentală a clădirii în formă de U se află un tambur, pe care stau în poziţii degajate doi tineri, înfăţişaţi nud, cu trupuri vânjoase. Unul din personaje se ţine cu mâna dreaptă de tambur, iar în mâna stângă ridicată în sus ţine o coroană de lauri. Celălalt ţine cu ambele mâini, în dreptul piciorului stâng, ceva nedesluşit.

Artistul, rămas anonim, foarte probabil german, a reuşit să redea trupuri turnate în metal, bine proporţionate, surprinse în mişcare, frumos echilibrate, gândite corect a fi privite în racoursi.

Clădirea are pe ambele laterale - strada Lipscani şi str. Stavropoleos - câte o intrare. Cea principală este dotată cu un portal renascentist pe trei niveluri încadrat de coloane şi sculpturi în basorelief.

În dreapta şi în stânga portalului, pandant câte un personaj feminin. Cel din stânga îmbrăcat într-o ţesătură subţire ţine în mâna stângă o ramură de palmier şi priveşte către un băieţel văzut până la brâu, având în mâna dreaptă o seceră, simbolul avuţiei agricole. Cel din dreapta, ţine în mâna dreaptă o torţă şi priveşte către o fetiţă văzută până la brâu care ţine în mâini probabil o carte.

Deasupra portalului un mare cartuş dreptunghiular, pe care altădată se afla inscripţia instituţiei bancare ştearsă ulterior, când clădirea a luat o altă destinaţie. La rândul său cartuşul este încadrat pe ambele laturi laterale de câte o scenă înfăţişând fiecare câte doi putti susţinând un ancadrament. Intrarea de pe str. Stavropoleos este mai modestă, fiind destinată folosinţei de către salariaţii băncii, dar şi ea încadrată de coloane, colonete şi un fronton.

Între cele două intrări, la nivelul etajului întâi, clădirea este decorată, în dreptul intersectării celor trei străzi cu două sculpturi în mărime naturală, plasate fiecare într-o nişă adâncă încadrată de coloane având la bază elemente vegetale.

http://patrimoniu.gov.ro

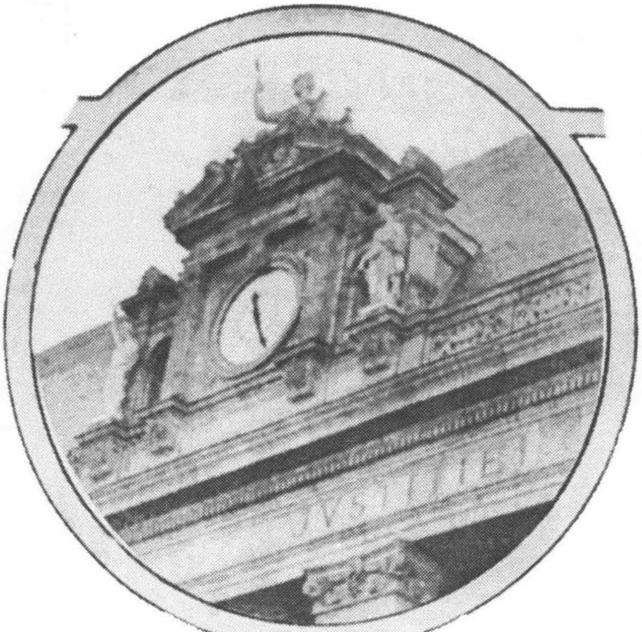

Fig. 1. Palatul Justiţiei. Frontonul. "Ilustraţiunea română", 7 octombrie 1931.

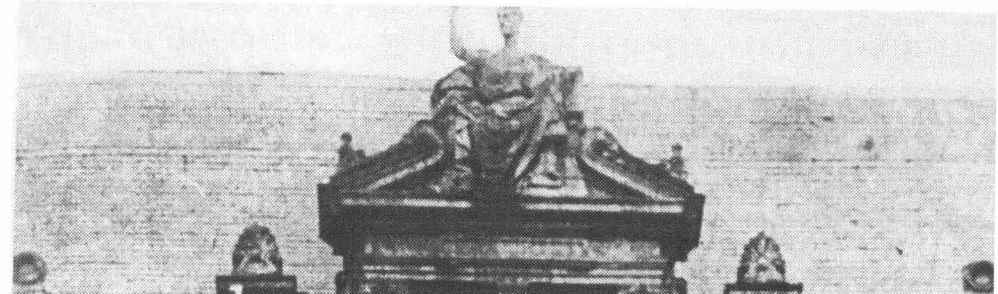

Fig. 2. Palatul Justiţiei. Frontonul reprodus în "Magazinul", noiembrie 1931.

Fig. 3. Clădirea fostei Bănci Gesellschaft de pe strada Lipscani: grupul statuar de pe acoperiş.

Fig. 4. Frontonul faţadei din str. Lipscani.

Fig. 5. Frontonul faţadei din str. Stavropoleos.

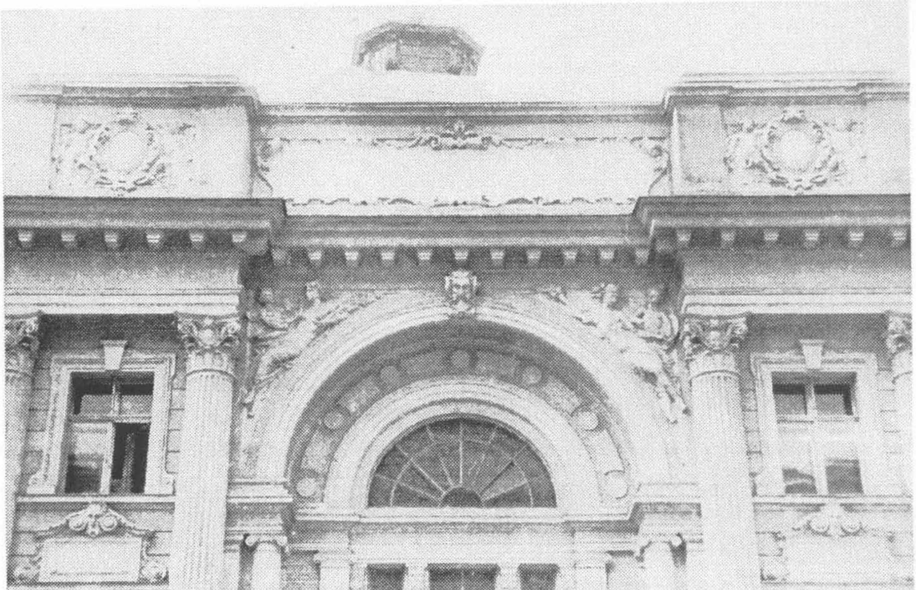

http://patrimoniu.gov.ro

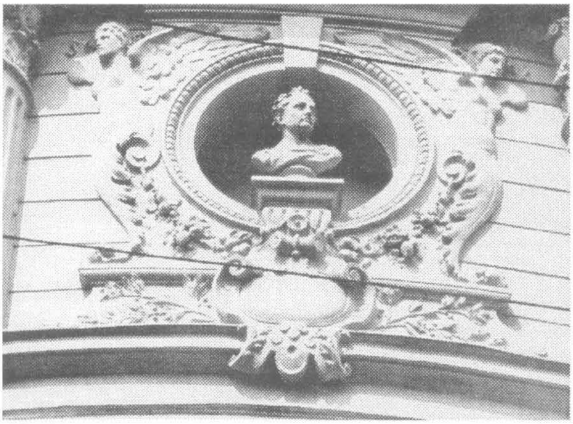

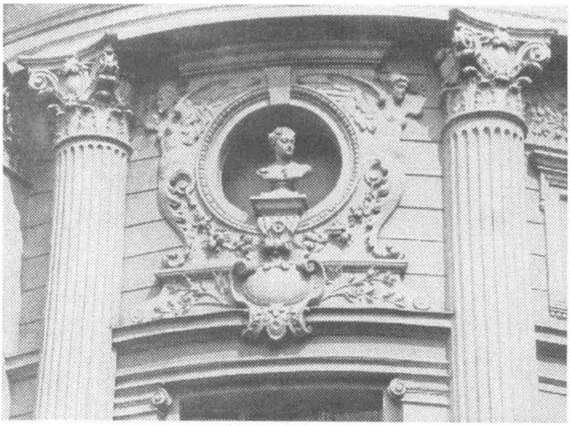

Fig. 6,7. Busturi de pe faţadă din str. Smârdan.

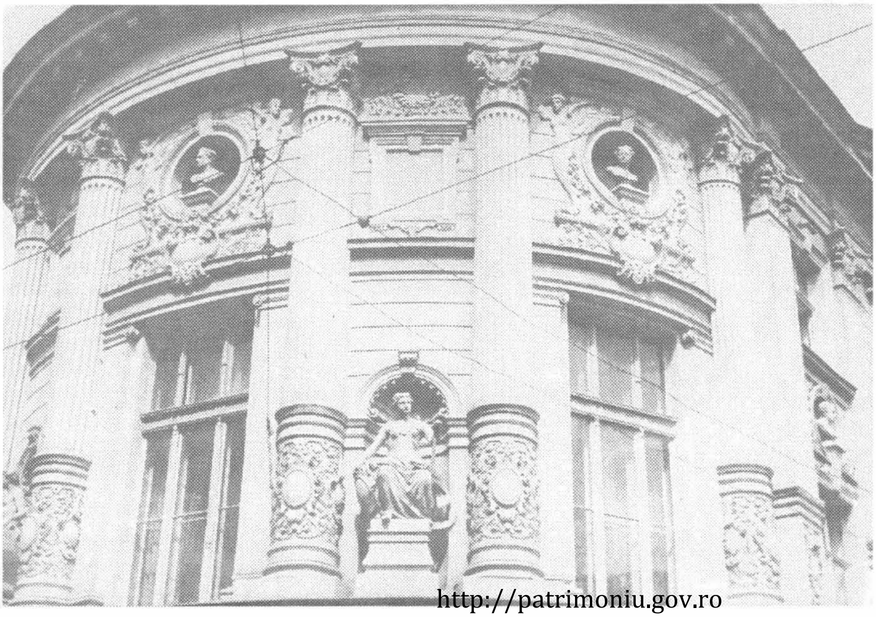

Fig. 8,9 Sculptură în ronde-bosse pe faţada din str. Smârdan.

http://patrimoniu.gov.ro

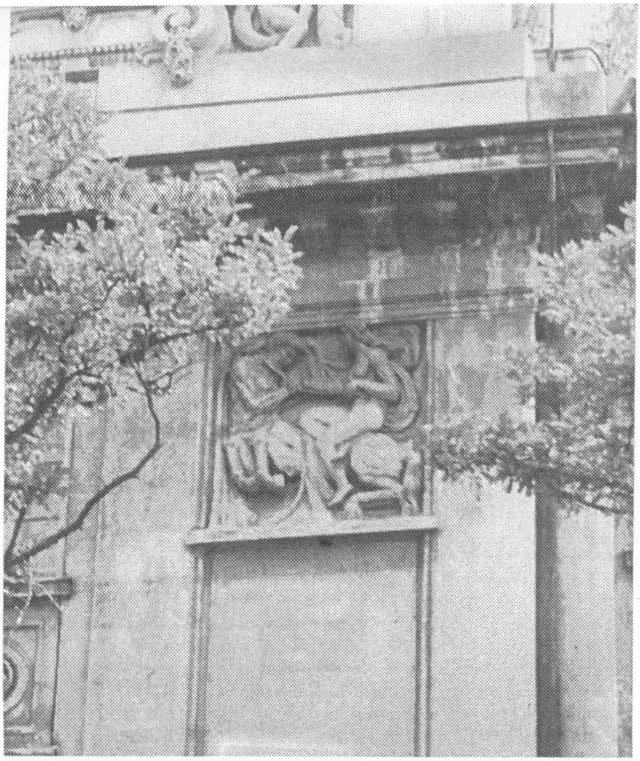

Fig. 10 Panou decorativ de pe clădirea din str. Călăraşi, nr. 44.

Ambele personaje feminine stau pe câte un jilţ, într-o ţinută mândră şi autoritară. Sunt îmbrăcate cu câte o rochie transparentă, lăsând să se vadă foarte bine trupurile vânjoase până la talie. Mâinile au mişcări energice şi reprezintă o realizare artistică valoroasă care aflată într-un muzeu s-ar bucura de atenţia cuvenită, dar statutul de element decorativ, îi conferă, injust, un rol minor în optica actuală, chiar a amatorilor de artă mai avizaţi.

Deasupra ferestrelor etajului întâi din strada Smârdan, într-un cadru dreptunghiular cu elemente decorative din vrejuri, sunt plasate în centrul acestora într-o nişă circulară câte un portret bust în rond-bos plasat pe un piedestal. De asemenea sub cornişă, deasupra ferestrelor de la etajul doi, se află câte un cartuş bogat decorat cu ghirlande, susţinut de două genii feminine cu aripile întinse. La centru, într-o nişă, câte un portret bust plasat pe un piedestal. Sunt două portrete până la etajul întâi şi două la etajul doi, toate la aceleaşi dimensiuni - mărime naturală - redate până la umeri, realizate în teracotă, actualmente vopsite ca şi restul clădirii. Fac parte din repertoriul sculpturilor de serie care sunt folosite la clădirile neoclasice austriece din secolul al XIX-lea.

Restaurarea clădirilor efectuată cu grijă în anii 1984-1985, ne-a lăsat aproape intactă o construţie reprezentativă a arhitecturii bucureştene de influenţă germană a veacului trecut.

III. Sculptorul Mac Constantinescu (1900-1979) este autorul întregii decoraţii de pe faţada principală şi cele două laterale ale clădirii din strada Călăraşi, nr. 44. Clădirea a fost construită între anii 1925-1928 de arhitectul Soru, proprietar fiind Mihai Zisman.

Frontonul este construit dintr-un prelung segment elipsoidal şi este decorat cu o scenă tratată într-o viziune Art Deco, amintind, totuşi, rigoarea artei clasice greco-romane. La centru se află ca element central un mare coş cu flori. De o parte şi de alta, încadrându-l cu spatele câte o tânără fată reprezentată din profil, se sprijină pe câte un genunchi întorcând capul una către alta. Fiecare fată ţine un voal care le înfăşoară mijlocul. O ghirlandă prelungă înconjoară elementele amintite şi simetric cornurile abundenţei. Doi grifoni înaripaţi, marginali, închid compoziţia. Scena este ingenios ritmată, nudurile au mişcări graţioase, iar grifonii se sprijină pe elementul arhitectural ce serveşte de bază pentru scenă şi de cornişe pentru ferestre, soluţie fericit adoptată de sculptor în cadrul impus de arhitectura faţadei.

Pe laturile laterale ale frontonului, drept acrotere, două masive cornuri ale abundenţei, înfăşurate fiecare cu ghirlanda sa circulară.

Între parter şi etaj tăbliile de sub ferestre au fost decorate cu basoreliefuri rotunde reprezentând copilaşi, de dimesiuni relativ modeste.

http://patrimoniu.gov.ro

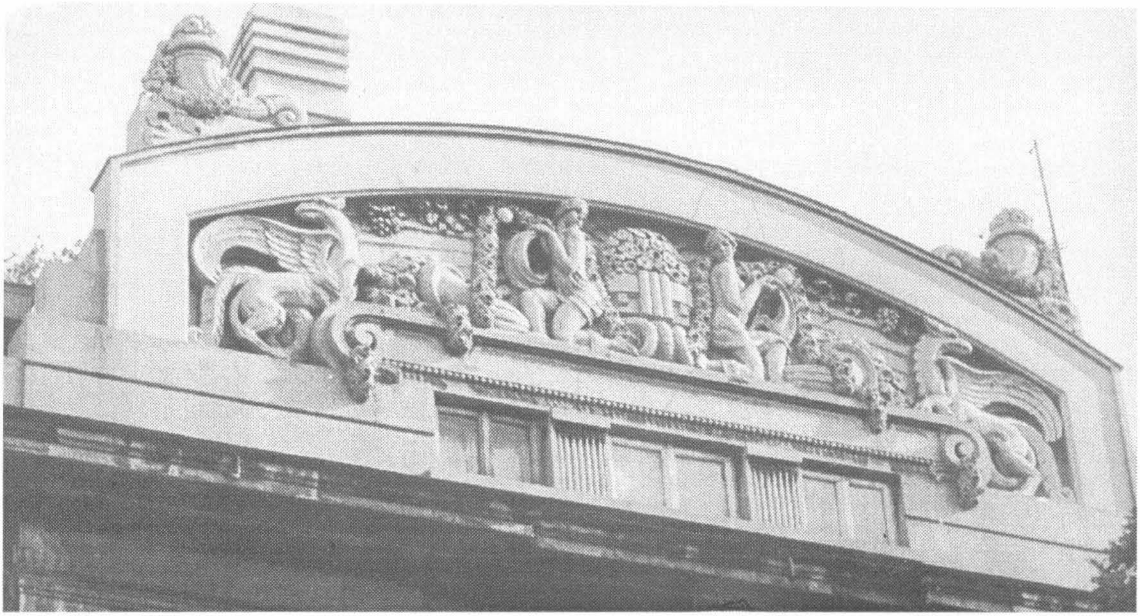

Fig. 12. Frontonul clădirii din str. Călăraşi nr. 44.

Fig. 13. Faţada clădirii din str. Călăraşi nr. 44.

La extremităţile faţadei clădirii şi pe cele două laturi laterale, la nivelul etajului doi se află două reliefuri înfăţişând scene din tauromahie şi opt redând câte un nud de bărbat sau femeie, de inspiraţie clasică.

Sculptorul Mac Constantinescu în toate aceste basoreliefuri a lăsat frâu liber fanteziei interpretând într-un spirit modern şi cu abilitate tehnică, scene mitologice din statuara Greciei antice, încadrându-se cu o deosebită înţelegere spaţiilor oferite de arhitectură, fără ostentaţie, cu rafinată şi subtilă artă.

IV. Construit în anul 1931, Palatul librăriei Socec and Co. de pe Calea Victoriei, nr. 17, colţ cu str. Lipscani, are plasate pe faţadă, la nivelul cinci, două personaje, sculpturi în mărime naturală.

Cel dinspre str. Lipscani înfăţişează un personaj feminin cu o carură atletică, învelită de la şolduri în jos de o ţesătură, acoperind în parte piciorul drept; cel stâng se sprijină pe o carte. În mâna dreaptă ţine un caduceu, iar în mâna stângă o carte deschisă. Este o alegorie, ce sugerează comerţul de carte al societăţii proprietare.

Personajul dinspre Calea Victoriei reprezintă un bărbat nud, de asemenea cu musculatura proeminentă. El se sprijină energic pe piciorul stâng, iar cel drept este fandat pe un podest. În mâna dreaptă ţine o făclie cu mâner prelung, iar în mâna stângă un rotulus desfăşurat orizontal şi o floare. Şi în acest caz este vorba de o alegorie care trimite la dorinţa menţinerii trează a culturii care trebuie să fie vie, luminătoare.

Ambele sculpturi sunt cert creaţia unui artist autohton, inspirat din statuara antică greco-romană. Exagerările anatomice au fost intenţionate, dat fiind locul înalt unde se găsesc plasate, spre a fi remarcate mai uşor. Un neajuns al acestor sculpturi constă în poziţionarea extrem de sus care le face să pară prea mici în raport cu înălţimea clădirii, devenind şi puţin vizibile şi în consecinţă se pierd, fiind cu greu reţinute de eventualii privitori ai arhitecturii palatului, chiar plasaţi la o distanţă convenabilă.

V. Pe strada Berzei nr. 29 se construia imediat după anul 1930 o clădire cu 5 etaje, pentru Institutul teologic baptist, servind ca birouri şi cămin pentru cursanţii cultului. Arhitectura strict funcţională a imobilului, cu aspect sever, l-a determinat pe proiectant să

Fig. 14. Faţada clădirii din Calea Victoriei, nr. 17.

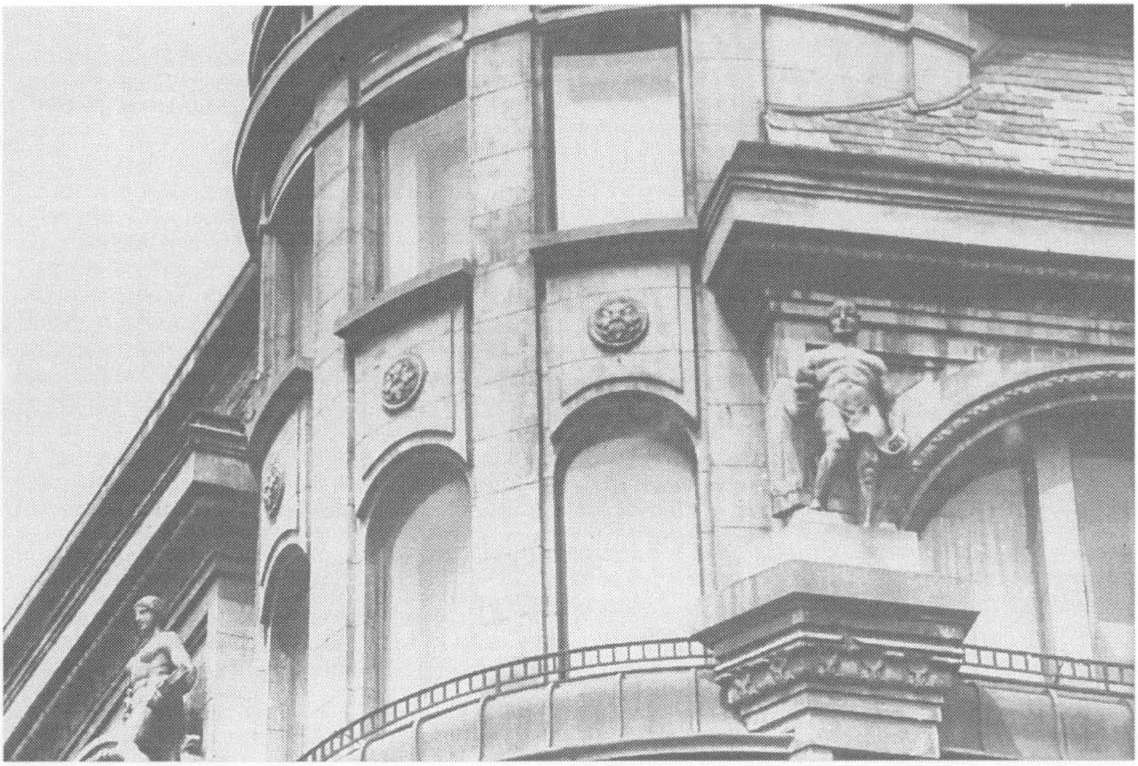

Fig. 15. Aspect al faţadei clădirii din Calea Victoriei, nr. 17.

Fig. 16. Sculpturile de pe faţada clădirii din Calea Victoriei, nr. 17.

propună, pentru a umaniza clădirea ca în cele două extremităţi ale faţadei să plaseze la nivelul etajului patru câte un postament, care să susţină o sculptură.

Actualmente în partea stângă se află o sculptură înfăţişând un bărbat semănând, redat stând în picioare, puţin aplecat, cu capul descoperit, îmbrăcat cu iţari şi cămaşa cu mânecile suflecate, cu mâna stângă ţine marginea şorţului cu seminţe, iar cu mâna dreaptă împrăştiindu-le.

Semănătorul întruchipează simbolul răspândirii propovăduitoare a cultului baptist. Sculptorul s-a inspirat în realizarea sa din evanghelistul Matei, cap. 13 v. 3 care spune "iată semănătorul a ieşit să semene". Unii bătrâni ai locului îşi amintesc vag că pe celălalt postament ar mai fi fost o sculptură, fără să o poată descrie, care a căzut distrugându-se la cutremurul din 1940. Alţii neagă total aceste afirmaţii, spunând că dintotdeauna a fost doar o singură sculptură. Lucrarea este modestă valoric şi credem că a fost realizată spre a fi privită normal de jos şi nicidecum de la o atare înălţime, ceea ce face s-o vedem deformată.

VI. Adept şi pionier al arhitecturii moderne în ţara noastră după primul război mondial, Marcel Iancu a realizat numeroase locuinţe particulare, căutând să însoţească volumele

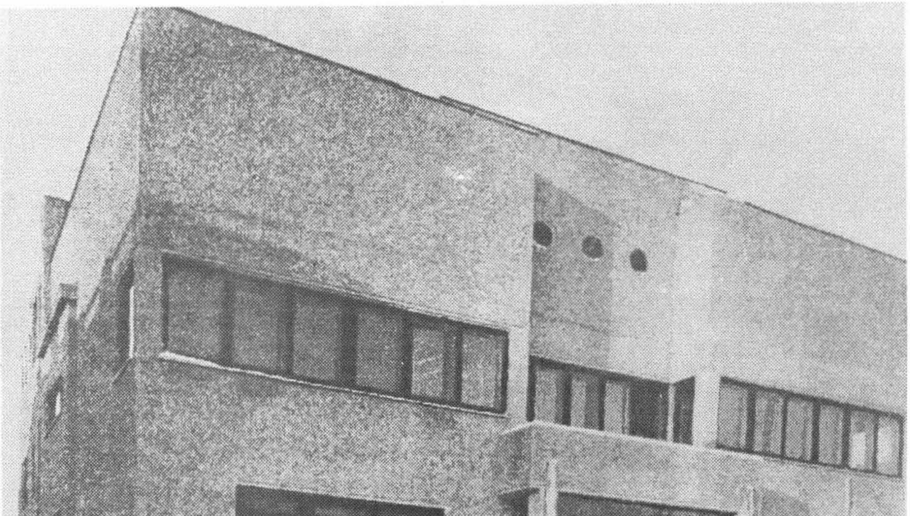

Fig. 18. Casa Chihăescu din Şoseaua Kiseleff nr. 49.

http://patrimoniu.gov.ro

geometrice epurate cu lucrări de artă, simţind nevoia de a umaniza faţadele cu decoraţii sculpturale. De mare ajutor în îndeplinirea nobilei aspiraţii i-a fost sculptoriţa Miliţa Petraşcu. Militând, la rândul ei, pentru o artă cât mai descătuşată de perceptele realiste, l-a înţeles pe arhitect şi a răspuns întocmai dorinţei acestuia. Drept urmare, a realizat sculpturi care s-au integrat armonios în sobrietatea arhitecturii. Câteva din aceste colaborări le-am semnalat în articolul *"O colaborare fructuoasă între arhitectul Marcel Iancu şi sculptoriţa Miliţa Petraşcu"*, apărut în revista "Arhitectura" nr. 4 din 1988, în care mă refeream la basoreliefurile acesteia de la clădirile arhitectului din str. Ştefan Luchian nr. 3, str. Hristo Botev nr. 34 şi str. Nicolae Golescu nr. 5. În această ultimă clădire la parter, Marcel Iancu "şi-a rezervat o vastă încăpere, în foarte bune condiţii de lumină şi de expunere... pe care o dedică artei plastice româneşti" (Facla, 29 mai 1939) şi unde se inaugurează în 1939 o expoziţie a celor doi prieteni artişti. Dacă în aceste cazuri basoreliefurile erau fiecare discret încastrate pe zidurile de la intrare, iată şi un caz mai special - amplasarea unei sculpturi ronde-bosse în piatră aşezată în axul clădirii, la exterior, pe ultima treaptă de la intrarea în locuinţă. Ne referim la imobilul din Şoseaua Kiseleff, nr. 49, cunoscută sub numele de Casa Chihăescu, după numele proprietarului, realizată de Marcel Iancu în anii 1930-1931 (Grigore Ionescu, *Istoria arhitecturii*, Bucureşti).

Actualmente locuinţa se păstrează în forma iniţială, în schimb sculptura a avut o soartă vitregă, fiind ulterior deteriorată şi apoi distrusă. Despre cum arăta şi unde era amplasată luăm la cunoştinţă dintr-o reproducere înfăţişând locuinţa, apărută în revista "Ilustraţiunea română" din 24 august 1932. In schimb, din această imagine, deşi foarte palidă putem să apreciem efectul estetic pozitiv al simbiozei sculptură-arhitectură. Bănuim valoarea artistică şi ne dăm seama de impresia pe care o lăsa privitorilor ce se perindau la circa 30 de metri distanţă dintre grădina şi Şoseaua Kiseleff.

După mărturisirea Miliţei Petraşcu, făcută în anul 1958, era o lucrare care îi dăduse mari satisfacţii la realizarea ei şi o socotea o operă de vârf în creaţia sa.

PETRE OPREA

http://patrimoniu.gov.ro

PROCESELE VERBALE ALE ŞEDINŢELOR DE AVIZARE ORGANIZATE DE COMITETUL DE STAT PENTRU ARHITECTURĂ ŞI CONSTRUCŢII,
Partea a IV-a, MAI-IULIE 1953

PROCES VERBAL NR. 17
al şedinţei din 11 Mai 1953 ora 8

Compunerea Consiliului

Preşedinte:	Prof. Duiliu Marcu
Membri:	Arh. Balş St.
	Arh. Costescu E.
	Prof. Ionescu Gr.
	Arh. Lieblich R.
	Prof. H. Teodoru
Deasemena iau parte:	
	Arh. T. Socolescu
Secretar:	N. Christu

I. Continuarea cercetării primei liste de monumente istorice (prima serie)

Referent: Arh. Lieblich R.

Din lista de 1000 monumente istorice de arhitectură, din cele mai reprezentative, Consiliul cercetează în continuare, în această şedinţă, monumentele din regiunile: Iaşi, Reg. Autonomă Maghiară, Oradea, Piteşti şi Ploieşti.

Consiliul avizează favorabil monumentele propuse din aceste regiuni, recomandând următoarele modificări:

1. Se vor şterge din această listă (urmând să fie trecute în alte liste, ce vor apare ulterior), următoarele monumente:

a. din regiunea Iaşi:
- Iaşi-Casa Veche (fost Consulat Rusesc)
- Iaşi - Biserica Sf. Lazăr

b. din Regiunea Ploieşti:
- Ploieştiori - Casa Cantili
- Sinaia - Palatul Pelişor (înglobat în complexul castelului Peleş)

2. Se vor completa listele cu următoarele monumente:

a. Regiunea Iaşi:
- Huşi - Palatul Episcopal
- Iaşi - Casa Başotă - str. Lânăriei
- Paşcani - Complexul Conacului Iordache Cantacuzino
- Pribeşti - Casa Veche
- Ruginoasa - Ruinele Palatului Cuza
- Ruginoasa - Hanul
- Trifeşti - Biserica (ruină)
- Iaşi - Facultatea de Medicină
- Iaşi - Teatrul Naţional
- Iaşi - Universitatea
- Iaşi - Liceul internat - arh. Mandrea
- Iaşi - Liceul Naţional - arh. Gabrielescu

b. În regiunea Oradea:
- Oradea - Vechea cetate
- Oradea - Primăria

c. În regiunea Piteşti:
- Berislăveşti - Biserica
- Câmpulung Muscel - Casa Muzeului
- Cobia - Mănăstirea
- Cozia - Biserica fostei bolniţe
- Curtea de Argeş - Casa Goangă
- Hurezu - Schitul Sf. Ştefan
- Hurezu - Schitul Sf. Apostoli
- Hurezu - Bolniţa
- R. Vâlcea - Complexul Episcopiei

d. În regiunea Ploieşti:
- Doftana, Raion Câmpina - Ruinele Penitenciarului
- Filipeştii de Pădure - Conacul Cantacuzino
- Ploieşti - Halele centrale

PREŞEDINTE	**Membri:**
Prof. Duiliu Marcu	Arh. Balş St.
	Arh. Costescu E.
	Prof. Ionescu Gr.
	Arh. Lieblich R.
	Prof. H. Teodoru

PROCES VERBAL NR. 18
al şedinţei din 14 Mai 1953 ora 8

Compunerea Consiliului:

Preşedinte:	Prof. Duiliu Marcu
Membri:	Arh. Balş Ştefan
	Arh. Costescu Emilian
	Prof. Ionescu Grigore
	Arh. Lieblich Richard
	Prof. Horia Teodoru
Deasemenea iau parte ca referenţi:	
	Arh. Fischer Ferdinand
	Năsturel Petre
	Arh. Socolescu Toma
Secretar:	Christu N.
Invitaţi:	Prof. Florescu (Muzeul de Antichităţi)
<Grigore I.?>	
	Tov. Simionescu (Min. Cultelor)

I. Lucrări de protejare la Cetatea de Scaun a Sucevei

Valoarea lucrării	Lei 100.000 (în limita sumei repartizate de CSAC)
Titular de investiţii	Comitetul ptr. Aşezămintele Culturale
Proiectant:	Arh. E. Costescu
Referent:	Arh. Gh. Curinschi

Dosarul cuprinde:

a. piese scrise: memoriu, deviz estimativ, analiza de preţuri, lista de materiale şi baza preţurilor.

b. piese desenate: un plan de situaţie (sc. 1/500) cu indicarea lucrărilor de consolidare făcute în 1952, precum şi acelea care urmează să se facă în 1953.

Din memoriu rezultă că în 1952 au început lucrări de consolidare la zidurile cetăţii, executate de I.R.C.L. din localitate, cu concursul colectivului arheologic al Academiei R.P.R. Lucrările nefiind terminate, se propune continuarea

http://patrimoniu.gov.ro

operaţiunilor de consolidare a zidurilor de piatră deteriorate, refacerea bolţilor şi arcelor de cărămidă dislocate şi rostuirea feţelor văzute ale zidurilor de piatră.

Consiliul, luând în discuţie acest proiect constată următoarele:

a. Planurile prezentate reprezintă o indicaţie sumară (copie de pe releveul lui Romstörfer) a lucrărilor proiectate. Dosarul trebuie completat cu planuri detaliate şi precise, în care să fie indicate porţiunile unde se va lucra (de ex. refacerea bolţilor şi arcelor de cărămidă din subsol etc.).

b. Din afirmaţia tov. arh. E. Costescu, reiese că la lucrările executate în 1952 la Cetatea de Scaun a Sucevei s-au făcut greşeli grave la refacerea zidurilor, acestea fiind rău executate. De aceea pentru viitor, lucrările vor trebui supravegheate continuu de către un tehnician competent, care va avea grijă ca aceste lucrări să se execute după normele întocmite de Direcţia Generală a Monumentelor Istorice din care extragem următoarele:

Lucrările de consolidare trebuie astfel executate încât zidurile cetăţii să fie puse în stare de a rezista intemperiilor un timp cât mai îndelungat. Ele trebuie să fie conservate pentru generaţiile viitoare, aşa cum au fost descoperite, fără nici un adaos şi mai ales, fără nici o prefacere sau modificare ce ar putea îngreuna studiile ştiinţifice ale cercetărilor de mai târziu. Prin desfaceri, completări şi refaceri de zidărie, de tencuieli şi de rostuiri, se denaturează vechile zidării, care nu mai pot fi datate după mărimea şi felul de aşezare a pietrelor sau a cărămizlilor, după felul şi compoziţia mortarelor, după felul rostuirii şi aşa mai departe. Un zid refăcut, încetează de a mai fi document istoric; o zidărie nouă executată pentru consolidarea zidurilor vechi nu trebuie să imite apareiajul şi rosturile zidăriilor vechi, pentru a nu se confunda cu ele şi a nu induce în eroare pe cercetători. Pentru a se deosebi mai uşor aceste zidării noi vor fi ridicate cu o mică retragere faţă de plumbul zidurilor vechi.

Prin documente fotografice de detaliu şi de ansamblu, făcute înainte şi după executarea lucrărilor de consolidare, se va dovedi pentru fiecare caz în parte, că în timpul acestor lucrări nu s-a adus absolut nici o modificare zidurilor vechi.

La executarea lucrărilor, va lua o parte activă personalul de pază al Cetăţii, care, cu această ocazie, se va califica pentru lucrările curente de întreţinere ce vor trebui să execute în permanenţă la toate copertinele de protecţie a zidurilor cetăţii, de îndată ce acestea se fisurează, se crapă sau se desfac, precum şi pentru orice alt fel de lucrări de întreţinere.

Lucrările ce urmează a se executa sunt următoarele:

1./ Înlăturarea vegetaţiei de pe şi din imediata vecinătate a vechilor ziduri.

2./ Consolidarea cu plantaţie a malurilor care se surpă.

3./ Nivelarea terenului pentru scurgerea şi îndepărtarea apelor cu rigole, cu canale sau cu puţuri absorbante, până la o pătură adâncă de nisip.

4./ Injectarea cu zeamă de ciment prin suprafaţa superioară a zidurilor şi protecţia cu ciment a acestei feţe, rămânând toate neregularităţile existente.

5./ Zidării noi, din material nou şi de format nou, de proptire şi susţinere, acolo unde este nevoie.

6./ Zidării noi, cu material nou, de completare la baza mâncată a zidurilor existente, pentru a se evita aplecarea sau prăbuşirea.

Felul de execuţie al acestor lucrări va fi următorul:

1./ *Înlăturarea vegetaţiei de pe şi de lângă vechile ziduri.* Se va face cu cea mai mare atenţie. Prin înlăturarea vegetaţiei nu se va muta din loc sau desface nici unul din blocurile de piatră sau nici una din cărămizile existente. Se va căuta în acelaşi timp ca să nu se desfacă nici mortarul dintre cărămizi şi pietre. Rădăcinile mai adânci, care nu se pot smulge fără a deteriora zidăria, se vor tăia cât mai adânc, astupându-se bine locul cu ciment după ce s-a curăţit şi udat abundent locul.

În cazul copacilor care au crescut prea aproape de ziduri şi care prin dezvoltarea rădăcinilor lor ar putea aduce stricăciuni vechilor ziduri, se va cere avizul C.S.A.C.-ului, pentru eventuala lor înlăturare. Îndepărtarea vegetaţiei de pe ziduri, cosirea ierbii şi îngrijirea plantaţiilor trebuie să rămână o preocupare permanentă a personalului de pază al cetăţii.

2./ *Consolidarea cu plantaţii a malurilor care se surpă.* Se va examina cu atenţie dacă spre vale, unde s-au surpat o parte din zidurile cetăţii, nu este cazul să se facă noi plantaţii cu scopul de a se împiedica o nouă prăbuşire.

În cazul când, în urma cercetărilor şi a constatărilor făcute, se consideră că plantaţiile nu sunt suficiente, pentru a asigura buna menţinere a zidurilor existente se vor face studii amănunţite şi se va întocmi un proiect de consolidare a acestor ziduri, prin ziduri de susţinere.

3./ *Nivelarea terenului.* Prin nivelarea terenului trebuie să se asigure îndepărtarea apelor de la temelia vechilor ziduri şi prin rigole, canaluri sau puţuri absorbante adânci, trebuie să se asigure buna scurgere a acestor ape. În acest scop, se va întocmi un proiect amănunţit cu cote de nivel, arătând modul cum se evacuează apele de pe tot cuprinsul cetăţii şi lucrările de canalizare necesare. Se vor preciza şi locurile în care, în timpul iernii, personalul de pază trebuie să îndepărteze imediat zăpada, pentru a se asigura o bună păstrare a monumentului.

4./ *Injectarea cu zeamă de ciment şi executarea unei protecţii cu ciment a feţelor orizontale ale zidurilor.*

După ce zidurile au fost curăţate de vegetaţie, după cum s-a arătat mai sus, se va proceda pe porţiuni succesive, fără a se aduce nici o modificare sau completare, după cum urmează:

a. Se va curăţa de moloz şi de murdării faţa superioară a zidurilor, spălându-se cât mai bine cu apă. Udându-se foarte abundent apoi cu apă faţa superioară a zidurilor, se vor repara locurile pe unde apa, pătrunzând în zidărie, se scurge în afară printre rosturile de pe paramentele verticale ale zidurilor. Aceste locuri se vor curăţi, se vor spăla şi uda abundent, apoi se vor astupa cu mortar de ciment. Mortarul se va îndesa cât mai adânc, căutându-se să se vadă cât mai puţin din exterior.

b. După astuparea tuturor găurilor, cu ajutorul unor pâlnii, se va injecta prin toate crăpăturile dintre pietre sau cărămizi ale feţei superioare a zidăriei, zeama de ciment cu un slab amestec de var, pentru ca priza să nu fie prea rapidă. Injectarea se va face în repetate rânduri, până la umplerea completă a tuturor golurilor.

c. Fără a se aduce nici o modificare profilului longitudinal al zidului, aşa cum se găseşte, se vor completa numai golurile ce se află pe partea orizontală a zidurilor cu materialul aflat pe şantier şi cu mortar de var, amestecat cu ciment, căutându-se ca această suprafaţă să aibă o uşoară pantă în ambele sensuri sau numai într-o parte, după cum decide personalul ştiinţific al şantierului.

Pe suprafaţa astfel obţinută, abundent umezită, se va aşterne un strat de mortar de var, amestecat cu ciment, în care se va îngropa până la jumătate un strat de savură (piatră bătută, ca aceea pentru şosele). În continuare, se va aşterne, peste această savură, un strat de ciment (o parte ciment şi patru părţi nisip cu bobul cât mai mare şi bine spălat), care să acopere complet savura.

E bine ca acest strat de ciment să depăşească plumbul zidurilor, mai ales în dreptul rosturilor verticale.

Pentru ca priza să se facă în cele mai bune condiţiuni, fără crăparea stratului de ciment, se va acoperi cu rogojini, pânză etc., umede un timp cât mai îndelungat. În felul acesta se vor consolida porţiunile slăbite din părţile superioare ale zidurilor vechi, fără a fi nevoie ca ele să fie desfăcute şi refăcute.

Dacă în aceste părţi zidurile prezintă goluri anumite, care sunt interesante din punct de vedere arheologic (urme de grinzi vechi etc.), ele nu se vor astupa, după cum va

http://patrimoniu.gov.ro

decide personalul ştiinţific al şantierului.

d. Pentru zidăria compactă de bolovani de râu, pe faţa superioară a zidurilor se poate face, în loc de stratul de protecţie arătat mai sus, o rostuire cu ciment, care, umplând locurile adânci dintre pietre, va asigura prin pante judicios stabilite, scurgerea apelor de pe faţa superioară a zidurilor. Se va uda abundent zidăria, acoperindu-se apoi cu rogojini sau pânze ude.

e. Se recomandă în mod special ca petele de ciment, stropirile şi scurgerile de ciment ce eventual se vor produce în timpul lucrărilor de mai sus, să fie şterse de pe paramentele verticale ale zidurilor vechi imediat ce se produc. Aceasta spre a se evita pătarea lor, cu pete ce nu se mai pot înlătura mai târziu.

5 şi 6./ *Zidăriile noi*, care se vor executa numai în locurile unde este absolută nevoie, fie pentru menţinerea pe loc a unor masive de zidărie care s-ar putea prăbuşi, fie pentru umplerea unor lipsuri la baza zidurilor existente, care s-ar putea apleca din această cauză, se vor executa cu material nou (sau cu material existent), într-o tehnică nouă, cu mortar de ciment şi care nu va încerca să imite tehnica veche, spre a se putea uşor deosebi de zidăria originală. Aceste zidării, pentru a se deosebi mai uşor, se vor executa cu o uşoară retragere faţă de plumbul zidurilor vechi.

Lucrările nu se pot executa decât în condiţiile arătate mai sus şi numai dacă se poate asigura permanenta supraveghere arheologică şi tehnică a unor specialişti competenţi.

În concluzie, Comisia dă proiectului aviz favorabil cu recomandările de mai sus cuprinse în norme.

II. Titlul lucrării: Lucrări (în continuare) de reparaţie şi consolidări la zidurile Cetăţii Dinogeţia, satul Garvăn, com. Văcăreni, raion Măcin.

Valoarea lucrărilor: 35.900 lei (sumă repartizată de CSAC)
Titular de investiţii: Comitetul pentru Aşezăminte Culturale, reprezentat prin tov. Costescu E. şi Prof. Florescu
Referent: Arh. T. Socolescu
Dosarul cuprinde:

a. *piese scrise*: deviz ofertă, analiza de preţuri, antemăsurătoare, extras de materiale, seria preţurilor.

b. *piese desenate*: schiţă (plan de situaţie) la sc. 1/1000.

Consiliul luând în discuţie dosarul, dă aviz favorabil proiectului, recomandând să se evite cât mai mult desfacerea zidurilor crăpate. Consolidarea se va face pe cât posibil prin injectare de ciment (umplerea crăpăturilor cu ciment), după cimentare avându-se grijă de a se spăla urmele lăsate pe ziduri de zeama de ciment.

Normele pentru executarea lucrărilor de consolidare la zidurile Cetăţii de Scaun a Sucevei, ce anexăm în copie, pot fi aplicate şi în acest caz.

III. Avizarea primei liste de 1000 monumente istorice de arhitectură.

Referent: Arh. R. Lieblich

Consiliul cercetând în continuare lista propusă de 1000 monumente istorice de arhitectură şi ţinând seama de documentaţia care a stat la baza întocmirii ei:

- N. Ghika Budeşti, *Arhitectura religioasă în Muntenia*;
- G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*; *Bisericile şi mănăstirile moldoveneşti din sec. XVI-XVIII*;
- Grigore Ionescu, *Istoria arhitecturii româneşti*;
- M. Csaky, *Inventarul monumentelor şi obiectelor istorice şi artistice săseşti din Transilvania*;
- V. Roth, *Die deutsche Kunst in Siebenbürgen*,

precum şi documentaţia pusă la dispoziţie de Comitetul pentru Aşezămintele Culturale din arhiva fostei Comisiuni a Monumentelor Istorice, dă aviz favorabil în întregime, acestei liste, în care s-a ţinut seama de modificările făcute în şedinţele anterioare ale Consiliului, din 20 şi 22 Aprilie şi din 6,9 şi 11 Mai a.c.

PREŞEDINTE	**Membri:**
Duiliu Marcu	Arh. Balş Şt.
	Arh. Costescu E.
	Prof. Gr. Ionescu
	Arh. R.Lieblich
	Prof. H. Teodoru

PROCES VERBAL NR. 19
al şedinţei din 18 Mai 1953 orele 8

Compunerea Consiliului:

Preşedinte:	Prof. Duiliu Marcu
Membri:	Arh. Balş Ştefan
	Arh. Costescu Emilian
	Arh. Ghika Budeşti Ion
	Prof. Gr. Ionescu
	Arh. Lieblich Richard
	Prof. Teodoru Horia

De asemenea iau parte ca referenţi:

	Arh. Fischer Ferdinand
	Dr. Năsturel Petre
	Arh. Socolescu Toma
Secretar:	S. Buzescu.

I. Lucrări de protejare la mănăstirea Dragomirna.

Valoarea lucrării: Lei 23.000 (din suma de lei 30.000 repartizată de C.S.A.C.)
Titular de investiţie: Ministerul Cultelor, reprezentat prin tov. Simionescu, arh. A. Loizo şi arh. Chefneux.
Proiectant: Arh. Chefneux Eugen
Referent: Arh. Fischer Ferdinand

Dosarul cuprinde piese scrise şi anume: memoriul justificativ, deviz, analize de preţuri, antemăsurătoare, baza şi seria preţurilor, extras de materiale şi o planşă desenată reprezentând planul acoperişului peste trapeză şi detalii pentru refacerea balustradei drumului de strajă.

Proiectul prevede următoarele lucrări:

1. Refacerea învelitorii de şindrilă de peste trapeză.
2. Reparaţia lemnăriei de la balustrada zidurilor cu metereze, precum şi a învelitorii susţinută de stâlpii balustradei.
3. Ştergerea de pe coloanele şi de pe zidul dintre naos şi pronaos a picturilor care, după părerea proiectantului, "produc o impresie detestabilă".

Consiliul, luând în discuţie proiectul, dă aviz favorabil cu următoarele recomandări:

1. În ceea ce priveşte învelitoarea de şindrilă, se va avea în vedere cele stabilite prin normele întocmite de Direcţia Generală a Monumentelor Istorice din C.S.A.C. din care extragem:

"Pentru stabilirea dimensiunilor, formatului şi cioplíturii şindrilei se vor face cercetări amănunţite, fie asupra învelitoarei existente a monumentului de arhitectură, pentru a se găsi părţile cele mai vechi, fie în molozul din podul vechi, fie la alte monumente din regiune, care au fost fundate în aceeaşi epocă, fie pe orice altă cale documentară.

Se vor cerceta cu atenţie, în acelaşi timp, căpriorii sau laţii cei mai vechi ai acoperişului, spre a se vedea dacă nu sunt urme de cuie de lemn, cu floarea mare şi proeminentă, cu care au fost bătute şindrilele învelitoarei celei mai vechi.

http://patrimoniu.gov.ro

În urma rezultatelor acestor cercetări, şindrila se va fasona după proiectul întocmit. În cazul când, pentru a se obţine dimensiunile şi forma cerută, se poate folosi adaptându-l formatul de şindrilă aflat în regiune, nu se va face o comandă specială.

Înainte de a se bate, şindrila se va înmuia în întregime într-o baie de carbolineum, până la completa îmbibare, apoi se va lăsa să se svânte. În timpul acestei operaţii se va menţine ordinea de suprapunere pe care o avea şindrila împachetată, pentru ca prin potrivirea lor firească la bătut, să nu se facă pierderi inutile de materiale.

Şindrila se va bate la distanţele prevăzute în proiectul care va fi studiat, astfel ca prin suprapunere să se obţină în toate locurile o grosime de cel puţin 4,5 cm. Rândul inferior, de la streaşină va fi dublu.

2. În ceea ce priveşte propunerea proiectantului de a se şterge picturile de pe coloanele şi zidul dintre naos şi pronaos, Consiliul este de părere să se obţină pentru aceasta şi avizul Comitetului pentru Artă, cercetându-se la faţa locului dacă sub văruiala acoperită cu picturi "urâte şi fără valoare" nu s-ar găsi picturi care merită a fi scoase la lumina zilei. Costul acestor lucrări ar putea să fie acoperit din diferenţa rezultată dintre suma alocată de 30.000 lei şi cea din deviz de 23.000 lei.

3. Se vor lua măsuri de protejare a plantaţiilor din incintă şi din vecinătatea mănăstirii, interzicându-se în mod categoric orice tăiere de copaci sau distrugere de plantaţii.

4. Lucrarea va fi condusă de un arhitect care va da toate detaliile şi indicaţiile necesare şi care va purta răspunderea.

II. Lucrări de protejare la Mănăstirea Bistriţa.

Valoarea lucrării: Lei 50.000
Titular de investiţii: Min. Cultelor reprezentat prin Tov. Simionescu şi arh. Stoian
Proiectant: Arh. Andrei Loiso
Referent: Arh. Fischer F.

Dosarul cuprinde numai piese scrise: proiectul prevede următoarele lucrări: desfaceri şi refaceri de învelitoare, burlane şi jghiaburi, rostuiri de zidărie de piatră, spoieli cu lapte de var.

Consiliul luând în discuţie proiectul prezentat, dă aviz favorabil cu următoarele recomandări:

1. Pentru evitarea coloraţiei urâte a rosturilor cu ciment, rostuirea zidăriei de piatră se va face cu un amestec de var, ciment la care se va adăuga şi cărămidă pisată.

2. Devizul, care este întocmit sumar, va trebui refăcut, dându-se articolelor o enunţare cât mai clară şi mai amplă.

3. Se vor lua toate măsurile pentru protejarea plantaţiilor din incinta şi din apropierea mănăstirii, interzicându-se categoric orice tăiere de copaci sau distrugeri de plantaţii.

4. Lucrarea va fi condusă de către un specialist (arhitect sau inginer), care va da toate detaliile şi indicaţiile necesare şi care va purta răspunderea.

III. Lucrări de reparaţii la Mănăstirea Neamţ.

Valoarea lucrării: 240.945 lei (din care 90.000 lei din suma repart. de CSAC iar restul din fond Patriarhie
Titular de investiţii: Ministerul Cultelor reprezentat prin tov. Simionescu şi arh. Chefneux E.
Proiectant: Arh. Chefneux E.
Referent: Arh. T. Socolescu

Dosarul cuprinde:

a. piese scrise: memoriu justificativ, deviz, analiza de preţuri, antemăsurătoare, baza şi seria preţurilor, extras de materiale.

b. piese desenate: faţada de vest şi cea de nord a cerdacului (sc. 1/100).

Proiectul prevede refacerea completă a cerdacelor pe latura sud şi vest, până la turnul intrării, cu executarea de arcade din piatră cioplită la parter şi cu stâlpi de stejar simpli la etaj.

Consiliul amână discutarea proiectului pentru şedinţa următoare, când se vor aduce şi variantele studiate pentru acest cerdac de către fosta Comisiune a Monumentelor Istorice.

IV. Lucrări de reparaţii la Bis. Sf. Gheorghe din Hârlău.

Valoarea lucrării: 50.000 lei (în limita fondului repartizat de CSAC)
Titular de investiţii: Ministerul Cultelor reprezentat prin tov. Simionescu şi Arh. Loiso
Proiectant: Arh. Andrei Loiso
Referent: Arh. T. Socolescu

Dosarul cuprinde numai piese scrise. Devizul prevede desfacerea pardoselii, care este rău degradată şi completarea ei cu piatră de Deleni, ramuri, vopsitoria tâmplăriei, reparaţii la învelitoare etc.

Luând în discuţie proiectul, Consiliul observă că lucrările prevăzute în deviz nu sunt numai lucrări stricte de protejare, ci lucrări de interior. Având totuşi în vedere importanţa şi frumuseţea acestui monument istoric de arhitectură, precum şi interesul ce-l poate avea pentru vizitatorii din anul acesta, Consiliul dă în mod excepţional aviz favorabil acestor lucrări, făcând următoarele observaţie.

1./ În ceea ce priveşte pardoseala, ar fi de dorit să se păstreze pardoseala de piatră originară. În orice caz, se va întocmi un releveu exact al pardoselii, arătându-se separat modificările şi completările ce urmează să se execute.

Acest releveu însoţit de planuri cu modificări şi completări, va fi înaintat CSAC-ului spre avizare.

Lucrarea va fi condusă de un tehnician însoţit de un arheolog specialist, care va sta la faţa locului, mai cu seamă în timpul desfacerii pardoselii, având grije ca desfacerea pardoselilor să se execute după indicaţiile normelor întocmite de Direcţia Generală a Monumentelor Istorice din CSAC, din care extragem următoarele:

"Înainte de a se începe lucrarea, se va executa un plan detaliat, la scară mare, al lespezilor de piatră ale pardoselii. Pe acest plan cotat se va da fiecărei lespezi câte un număr de ordine. Acelaşi număr se va scrie cu culoare, sau se va zgâria pe spatele lespezilor, în măsura în care vor fi scoase de la locul lor. Numărul de ordine va fi însoţit de însemnările necesare pentru a stabili orientarea lespezilor în operă cu scopul de a putea fi aşezate din nou, la sfârşitul lucrării, exact în poziţia lor originară. Lespezile vor fi desprinse şi scoase cu cea mai mare grijă, fără a se aduce nici o ştirbire marginilor lor. Lespezile care, în operă, sunt sparte în două sau mai multe bucăţi, vor fi scoase cu aceeaşi grijă, pentru a putea fi folosite din nou, după cum se va arăta mai jos. În cazul când, în timpul acestei operaţii se constată că unele lespezi sunt un material reîntrebuinţat, provenit de la alte lucrări mai vechi şi ce au pe spatele lor profile, semne, inscripţii sau ornamente, se vor depozita aparte şi se va aduce imediat cazul la cunoştinţa şefului şantierului."

2. Învelitoarea se va repara şi completa numai cu tablă de aramă.

3./ Geamurile prevăzute în deviz, mate, se vor înlocui prin geamuri armate.

V. Discutarea cererii Parohiei Sf.Ilie din Com.Largu, Raion Făurei, pentru aprobarea, dărâmarea bisericii vechi.

Referent: Prof.Grigore Ionescu

Consiliul ia act de expunerea făcută de referent (care a vizitat biserica veche din Com.Largu, la faţa locului) şi din care reiese că monumentul nu prezintă nici o importanţă deosebită arhitectonică sau istorică. Starea generală a clădirii este rea: zidul faţadei dinspre nord este crăpat şi

http://patrimoniu.gov.ro

ieşit din verticală. Pereţii umeziţi, tencuielile căzute.

În consecinţă, avându-se în vedere şi faptul că pentru refacerea eventuală a acestei clădiri, ar fi nevoie să se efectueze lucrări serioase de consolidare şi renovare, a căror valoare ar fi prea mare faţă de importanţaţ redusă a acestei clădiri.

Consiliul apreciind că biserica veche din Com.Largu nu prezintă o valoare istorică şi arhitectonică, aprobă în principiu dărâmarea ei, atrăgând însă atenţia ca această dărâmare să nu fie efectuată decât dacă nu poate fi folosită în nici un fel (adică nepretându-se să i se dea o altă destinaţie).

PREŞEDINTE,	**Membri:**
Duiliu Marcu	Balş Ştefan
	Arh. Costescu E.
	Arh. Ghika Budeşti
	Prof.Gr.Ionescu
	Arh.R.Lieblich
	Prof.H.Teodoru

PROCES VERBAL Nr.20
al şedinţei din 19 Mai 1953, orele 12

Compunerea Consiliului:
Preşedinte: Prof.Duiliu Marcu
Membri: Arh.Balş Ştefan
" Costescu E.
" Ghika Budeşti
Prof. Gr.Ionescu
Arh.Lieblich R.
Prof.Teodoru H.
De asemenea, iau parte ca referenţi:
Arh.Curinschi
Arh.Fischer
" P.Năsturel
Arh.Socolescu
Secretar: S.Buzescu.

I. Cerere de subvenţii pentru reparaţii la biserica Răducanu din Tg.Ocna.

Consiliul ia act de cererea preotului Comănescu din Tg.Ocna, care solicită o subvenţie pentru repararea bisericii Răducanu din Tg.Ocna, construită în sec.XVII.

Consiliul recomandă ca Ministerul Cultelor să dea ajutorul necesar pentru întocmirea unui deviz privitor la lucrările urgente pentru protejarea monumentului şi cere ca acest deviz, însoţit de piese desenate, să fie înaintat Ministerului Cultelor, care după ce se va pronunţa asupra oportunităţii lucrărilor, va înainta dosarul CSAC-ului, spre avizare.

II. Lucrări de reparaţii al zidurilor de incintă la mănăstirea Golia - Iaşi.

Valoarea lucrării: lei 60.000 (din fondurile repartizate de CSAC)
Titular de investiţii: Ministerul Cultelor reprezentat prin tov.Simionescu şi Arh.Loiso A.
Referent: Arh.Curinschi Gheorghe
Proiectant: Arh.Andrei Loiso

Dosarul cuprinde numai piese scrise. Devizul prevede următoarele lucrări: refacerea porţiunii de zid dărâmate, completarea părţii de sus a zidului de piatră cu zidărie de cărămidă, refacerea învelitorilor de olane şi rostuirea zidăriei de piatră.

Consiliul, luând în discuţie proiectul, dă aviz favorabil cu următoarele recomandări:

1./ Silueta învelitorii de olane a turnurilor şi a zidului să fie păstrată cu rigurozitate, aceeaşi, utilizând ca model învelitorile ce s-au păstrat. Se va repara şi învelitoarea de olane a poalei turnului de intrare (dedesubtul balustradei superioare).

2./ Se vor lua măsuri de protecţie ca cimentul să nu se prelingă pe zidăria de piatră, sau dacă se prelinge, să se spele imediat pentru a se evita pătarea zidurilor.

3./ Se va întocmi în viitor un studiu al întregului ansamblu.

4./ Lucrarea va fi condusă de un specialist, (arhitect sau inginer), care va da toate detaliile şi lămuririle pe şantier şi care va avea răspunderea.

III. Lucrări de protecţie şi renovare la biserica mănăstirii Frumoasa - Iaşi.

Valoarea lucrării: lei 70.000 (în limita sumei prevăzute de CSAC)
Titular de investiţii: Min.Cultelor, reprezentat prin tov. Simionescu şi A.Loiso
Proiectant: Arh.A.Loiso
Referent: Arh. Curinschi

Dosarul cuprinde numai piese scrise şi prevede executarea următoarelor lucrări: refacerea zidăriei deteriorate a absidei altarului, desfacerea tencuielilor de pe coloanele şi de pe soclul de piatră al bisericii şi rostuirea lor, răzuirea, şlefuirea şi spoirea faţadelor, înlocuirea învelitorii existente cu învelitoare de tablă galvanizată, revizuirea jghiaburilor şi burlanelor precum şi trepte noi de piatră.

Consiliul luând în discuţie proiectul amână luarea unei hotărâri, urmând ca situaţia să fie cercetată la faţa locului de către un delegat al CSAC-ului.

IV. Lucrări de restaurare la casa veche din incinta mănăstirii Frumoasa - Iaşi

Valoarea lucrării: lei 100.000 din suma repartizată de CSAC
Titular de Investiţii: Ministerul Cultelor
Referent: Arh.Curinschi

Având în vedere că dosarul nu cuprinde piesele necesare pentru ca lucrarea să poată fi judecată, şi având în vedere că situaţia casei vechi din incinta mănăstirii Frumoasa va fi cercetată la faţa locului de delegatul CSAC-ului, care se ocupă şi de biserica măn. Frumoasa, Consiliul amână luarea unei hotărâri.

V. Lucrări de protecţie la mănăstirea Cetăţuia - Iaşi.

Valoarea lucrării: 100.000 lei din suma repartizată de CSAC
Titular de investiţii: Ministerul Cultelor reprezentat prin tov. Simionescu şi arh.Loiso
Proiectant: Arh.Loiso A.
Referent: Arh.Curinschi

Dosarul cuprinde numai piese scrise. Devizul prevede următoarele lucrări: reparaţie de şarpantă şi astereală la sala gotică şi la chilii, refacerea învelitorilor de olane ale sălii gotice, chiliilor, băii turceşti şi a zidurilor de incintă, reparaţia învelitorii de tablă a bisericii, pavaj de bolovani de râu în jurul bisericii.

Consiliul luând în discuţie proiectul, dă aviz favorabil acestor lucrări.

VI. Lucrări de protecţie la biserica Sf.Gheorghe din Botoşani

Valoarea lucrării: lei 50.000 din suma repart.de CSAC
Titular de investiţii: Minist.Cultelor reprezentat prin tov. Simionescu şi Loiso
Referent: Arh. Curinschi

Dosarul cuprinde numai piese scrise. Sunt prevăzute următoarele lucrări: înlocuirea şarpantei putrezite cu una nouă pe scaune, înlocuirea învelitorii de olane şi rostuirea soclului de piatră.

Consiliul, luând în discuţie proiectul, dă aviz favorabil cu următoarele condiţiuni:

1./ Noua şarpantă şi învelitoarea vor reproduce întocmai formele acoperişului vechi.

2./ În ceea ce priveşte prinderea olanelor, acestea

http://patrimoniu.gov.ro

vor fi găurite, pentru a fi prinse cu cuie şi anume: jumătate din cantitate în partea mai largă şi jumătate în partea mai îngustă. În cazul în care ele nu au fost găurite în fabrică înainte de ardere, se pot găuri fie cu burghiul, fie cu ciocanul ascuţit, luându-se toate măsurile ca prin lovire să nu se fărâme materialul. Olanele se vor bate după cum se arată mai jos, după această astereală se va aşeza o învelitoare de carton într-un strat bătut în cuie şi cu rosturile lipite cu bitum. Peste carton, se vor bate în sensul pantei de şipci de lemn, printre care să aibă loc, potrivit primul rând de olane şi pe care să se poată prinde olanele rândului al doilea.

Olanele din primul rând vor fi bătute în cuie, în astereală, în gaura prevăzută în partea mai largă a olanului. Olanele din rândul al doilea vor fi bătute în cuie în şipcile sau scândurile arătate mai sus.

Cuiele vor fi astfel bătute, încât să lase jocul liber al olanelor pentru a se evita crăparea sau spargerea lor.

3./ Lucrările nu se vor începe decât după ce dosarul va fi completat cu planuri şi detalii.

VII. Lucrări de renovare la palatul Cuza din Iaşi

Valoarea lucrărilor:	124.000 lei (dintre care 100.000 din fondurile repartizate de CSAC)
Titular de investiţii:	C.P.A.C. reprezentat prin arh. E. Costescu
Referent:	Arh.Gh. Curinschi

Dosarul cuprinde: piese scrise, memoriu, deviz, antemăsurători, analize de preţuri, extras de materiale cu seria preţurilor, tabel de salarii tarifare, precum şi planurile etajului.

Sunt prevăzute reparaţii capitale ale unei părţi din etajul I, completări şi ţeseri de zidărie, refacerea planşeelor în beton armat, refacerea duşumelelor, sobelor, tencuielilor, tâmplăriei, precum şi revizuirea învelitorii de tablă.

Consiliul luând în discuţie proiectul, dă aviz favorabil cu următoarele condiţiuni:

1./Profilele şi detaliile vor fi refăcute întocmai cu cele originare, respectându-se în cele mai mici amănunte.

2./Acolo unde nu s-au montat încă sobe noi, să se monteze sobe din vechile cahle verzi, rezultate din demontarea sobelor vechi.

În ceea ce priveşte diferenţa de 24.000 lei peste suma repartizată de CSAC, Consiliul este de acord să se execute aceste lucrări din fondurile Sfatului Popular.

VIII. Lucrări de protecţie la mănăstirea Putna, regiunea Suceava

Valoarea lucrării:	70.000 lei (din suma repartizată de CSAC)
Titular de Investiţii:	Min.Cultelor reprezentat prin tov. Simionescu şi Loiso
Proiectant:	Arh. Loiso
Referent:	Arh. Fischer F.

Dosarul cuprinde numai piese scrise. Lucrările prevăzute sunt următoarele: refaceri de tencuieli şi spoieli parţiale ale exteriorului bisericii, spoieli interioare şi refaceri de duşumele la clădirile anexe, refacerea şarpantei şi a învelitorii de ţiglă la zidurile de incintă.

Consiliul, luând în discuţie proiectul, dă aviz favorabil cu următoarele observaţiuni:

1./ Reparaţiile de tencuieli şi spoieli să se facă imitând culoarea părţilor vechi, astfel încât porţiunile noi să nu contrasteze cu cele vechi.

2./În ceea ce priveşte protejarea zidului înconjurător (refacerea şarpantei şi a învelitorii de ţiglă) se vor executa numai reparaţiile strict necesare, urmând să se studieze în viitor posibilitatea de a se adopta o soluţie mai simplă decât acoperişul actual care constă din şarpantă şi învelitoare de ţiglă.

IX. Lucrări de restaurare la chiliile din incinta mănăstirii Neamţ

Valoarea lucrării:	240.945 lei (din care 90.000 din suma repartizată de CSAC, iar restul din fondurile Patriarhiei)
Titular de investiţii:	Min.Cultelor reprezentat prin tov. Simionescu şi arh. Chefneux
Proiectant:	Arh. Chefneux E
Referent:	Arh.T.Socolescu

Avându-se în vedere importanţa excepţională a monumentului şi faptul că dosarul nu este complet, lipsind releveul, fotografii, precum şi un proiect complet de restaurare, Consiliul amână luarea unei hotărâri, urmând ca beneficiarul să prezinte o nouă soluţie de ansamblu, bazată pe un proiect complet de restaurare, soluţie ce se va realiza în etape, din care se va defalca apoi partea care trebuie executată urgent.

PREŞEDINTE,	**Membri:**
Duiliu Marcu	Arh. Balş Ştefan
	Arh. Costescu E.
	Arh.Ghica-Budeşti
	Prof.Gr. Ionescu
	Arh. Lieblich R.
	Prof. Teodoru H.

PROCES VERBAL NR.21
al şedinţei din 23 Mai, orele 8.30

Compunerea Comisiei:

Preşedinte:	Prof. Duiliu Marcu
Membri:	Arh.Balş Ştefan
	Arh. Costescu E.
	Arh. Ghika Budeşti
	Arh. R.Lieblich
	Prof. H.Teodoru

De asemenea iau parte ca referenţi:
Arh.Curinschi Gh.
Arh.Fischer F.
Arh. Socolescu T.

I. Cererea Comitetului pentru Aşăzămintele Culturale Nr.13087 din 13.V.1953, privitoare la lucrările de protecţie a urmelor Cetăţii de Vest a Sucevei.

Referent: H.Teodoru

Colectivul de arheologi este reprezentat prin: tov. prof.Grigore Florescu de la Institutul de Istorie şi tov. Diaconu de la Academia R.P.R.

Se citeşte adresa de contestaţie Nr.13087 din 13.V.1953 a Comitetului pentru Aşezămintele Culturale, prin care se face cunoscută părerea acestei instituţii, cu privire la lucrările de protecţie a urmelor cetăţii de Vest a Sucevei şi anume, că aceste "monumente arheologice nu-şi pot îndeplini rolul cultural-educativ pentru masele populare, decât fiind consolidate şi păstrate la lumina zilei, iar nu astupate cu pământ şi marcate pe deasupra cu trotuare sau stâlpi de piatră".

Consiliul hotărăşte să ceară Academiei R..P.R. să stabilească dacă fundaţiile scoase la iveală prin săpături să rămână libere, sau să fie astupate şi indicate prin trotuare (astfel cum recomandă avizul C.S.A.C., urmând ca CSAC să dea soluţia tehnică pentru conservarea acestor urme în oricare din aceste cazuri.

În ceea ce priveşte locuinţa paznicului, se recomandă ca ea să fie construită într-un loc ascuns faţă de drumurile de acces spre cetate, legându-se de ultimele case şi căutând să nu se profileze pe silueta dealului.

II. Lucrări de restaurare a mănăstirii Prislop, comuna Silvaşul Superior, raion Haţeg.

Valoarea lucrării:	lei 92.000 (din fonduri proprii)
Titular de investiţii:	Ministerul Cultelor reprezentat prin tov. I. Simionescu

http://patrimoniu.gov.ro

Proiectant: Vasiu Ioan din Cooperativa de producţie meşteşugărească 16 Februarie - Haţeg
Referent: F.Fischer

Dosarul cuprinde piesele scrise precum şi o pagină cu schiţe în creion şi 1 fotografie.

Devizul prevede următoarele lucrări:

Curăţirea soclului de piatră de tencuială şi rostuirea lui cu ciment.

Înlocuirea pietrelor deteriorate, înlocuirea în întregime a şarpantei existente şi transformarea ei pentru învelitoare din şindrilă, prevăzându-se o streaşină de 0,80 m.

Înlocuirea formei actuale a învelitorii turlei (cu cornişa dreaptă) cu un acoperiş cu cornişă sprâncenată (cu arcade); patru cruci de metal forjat, chenare de piatră pentru ferestre şi uşi; cojirea tencuielilor interioare şi drişcuirea feţelor interioare ale zidurilor pentru frescă, lărgirea uşii dintre naos şi pronaos cu introducerea a două coloane, precum şi tratarea cu ciment a fisurilor din tinda bisericii şi construirea unui coş exterior.

Consiliul, luând în discuţie proiectul, dă aviz nefavorabil urmând a se întocmi, dată fiind importanţa monumentului, un studiu de ansamblu al mânăstirii şi un studiu de restaurare a bisericii.

Se va cere Ministerului Cultelor avizul privitor la oportunitatea execuţiei învelitorii şi a ferestrelor.

III. Lucrări de terminare la biserica din Voevodenii Mari - raion Făgăraş.

Valoarea lucrării: 89.500 (din fondurile proprii)
Referent: Arh.T.Socolescu

Dosarul cuprinde piesele scrise şi piese desenate, în original (plan şi faţadă). Devizul prevede următoarele lucrări:

a. Construirea turnului, planşee, duşumele, tencuieli interioare, exterioare, streaşină, tâmplăria la uşi şi la ferestre, scară de acces laterală, precum şi refacerea zidurilor împrejmuitoare.

Consiliul, fiind informat că lucrările sunt aproape terminate, dă cu toate acestea aviz favorabil proiectului, cu următoarele condiţiuni:

1./Să se aducă îmbunătăţiri uşii, tâmplăriei şi ancadramentului uşii, urmărindu-se ca formele acestor elemente să fie în acord cu arhitectura părţii vechi păstrate a bisericii (arcuri frânte etc.)

2./ Să se aibă în vedere folosirea pardoselilor de cărămidă sau de piatră în locul duşumelelor de lemn (astfel cum sunt prevăzute).

IV. Lucrări de reparaţii la biserica din Arpaşul de Sus-raion Făgăraş

Valoarea lucrării: 15.800 (din fondurile proprii)
Titular de investiţii: Ministerul Cultelor reprezentat prin tov.I. Simionescu
Referent: Arh. F.Fischer

Dosarul cuprinde numai piesele scrise. Devizul prevede următoarele lucrări:

Refacerea învelitorii de ţiglă, tencuieli de ciment la partea superioară a zidurilor, rostuirea feţelor văzute la zidurile de piatră, pardoseli de ciment rolat pe treptele de beton, refacerea taluzului de piatră, întrebuinţându-se mortar de ciment.

Consiliul luând în discuţie devizul, dă aviz favorabil cu următoarele condiţiuni:

1./ Învelitoarea va fi executată din ţiglă solzi aşezată dublu (48 buc. la m.p.) pe astereală cu carton asfaltat. Aceasta pentru a rezista intemperiilor.

Acoperişul va avea panta corespunzătoare pentru învelitoare din ţiglă solzi.

3./ Tencuielile soclului vor fi executate cu mortar de var gras amestecat cu nisip aspru, fără absolut nici un adaos de ciment.

4./Treptele care duc în incinta bisericii se vor reface pe cât posibil din piatră brută, eliminând tratarea feţelor lor cu ciment rolat.

5./ Taluzul va fi executat din bolovani de piatră, aşezaţi fără mortar, iar în golurile dintre aceşti bolovani se vor planta flori carpatine, ale căror rădăcini leagă bine bolovanii.

În sensul recomandărilor de mai sus, va fi refăcut devizul.

V. Castrul roman de la Bumbeşti

Valoarea lucrării: 8.000 lei (din fondurile repartizate de CSAC)
Titular de investiţii: Comitetul pentru Aşezămintele Culturale reprezentat prin arh. Costescu şi prof.Gr.Florescu de la Institutul de Istorie.
Referent: Arh. T.Socolescu
Proiectant: Arh.V.Moisescu

Dosarul cuprinde piesele scrise, precum şi o schiţă de plan a castrului roman.

Devizul prevede: abaterea unui braţ al râului Jiu, care forma iazul la două mori, care astăzi nu mai funcţionează; plantarea malului cu arbori; săpătură pentru dezgroparea zidurilor castrului şi consolidarea acestor ziduri prin injectări cu ciment.

Consiliul luând în discuţie proiectul, dă aviz favorabil cu condiţiunea de a se obţine şi aprobarea Ministerului Agriculturii cu privire la abaterea braţului râului Jiu.

PREŞEDINTE	**Membri:**
Duiliu Marcu	Arh. Balş Şt.
	Arh. Costescu E.
	Arh. Ghika-Budeşti
	Arh. Lieblich R.
	Prof. H.Teodoru

PROCES VERBAL NR. 22
al şedinţei din 28 Mai 1953, ora 9

Compunerea comisiei:

Preşedinte: Prof. Duiliu Marcu
Membri: Arh. St.Balş
Arh. E. Costescu
Arh. Ghika Budeşti
Prof. Gr.Ionescu
Arh.R. Lieblich
Referent: Arh. Gh. Curinschi
Arh. Fischer F.
P. Năsturel
Arh. T.Socolescu
Secretară: S. Buzescu

I. Lucrări de reparaţii şi amenajări la Muzeul "Gh. Tătărăscu" str. Domniţa Anastasia nr.7 - Bucureşti

Valoarea lucrării: 137.000 lei din fondurile Sfatului Popular al Capitalei
Titular de investiţii: Sfatul Popular al Capitalei reprezentat prin tov. Wertheimer şi tov. Cristea
Referent: Arh. T. Socolescu
Proiectant: Intreprinderea de Construcţii Bucureşti, Secţia Proiectări

Dosarul cuprinde un plan şi două faţade, 3 fotografii, precum şi piesele scrise. Proiectul prevede desfaceri de ziduri, tencuieli, pardoseli, zugrăveli, instalaţii de electricitate, revizuirea tâmplăriei şi a învelitorii etc.
Consiliul luând în discuţie proiectul, dă aviz favorabil cu următoarele condiţiuni:

1./ Faţada să se restaureze în formele originare.

2./ Etajul clădirii care a servit de locuinţă pictorului Gh. Tătărăscu să se menţină întocmai, aşa cum a fost în timpul vieţii pictorului.

3./ Zugrăvelile interioare să se restaureze cu multă grijă păstrându-se întocmai, cum au fost făcute de pictorul Gh. Tătărăscu.

http://patrimoniu.gov.ro

4./ Ţevile de instalaţii electrice se vor introduce pe cât posibil sub tencuială.

II. Raportul prof. Grigore Ionescu privitor la deplasarea făcută la Iaşi între 21-24 Mai a.c.

A. Ansamblul dela mănăstirea Frumoasa - Iaşi

a. Biserica Frumoasa-Iaşi. Reluând discuţiile în continuarea şedinţei nr.20 din 19.V.1953 şi ţinând seama de raportul prof. Gr.Ionescu şi de constatările făcute în urma cercetării monumentului la faţa locului, dă aviz favorabil proiectului, cu următoarele recomandări:

1./ Soclul de piatră de talie şi de piatră cioplită va fi degajat de tencuieli şi se va rostui.

2./ Coloanele de piatră ale bisericii vor fi menţinute tencuite, atât pentru că structura lor arată că au fost destinate să fie tencuite, cât şi pentru a se armoniza mai bine cu restul arhitecturii.

3./ Marchiza de lemn din faţa intrării în biserică va fi desfiinţată.

4./ Materialul recuperat în urma înlocuirii învelitorii de tablă a bisericii va fi folosit eventual pentru repararea învelitorii casei parohiale şi a chiliilor de pe latura de nord a incintei.

b. Casa veche din incinta mănăstirii Frumoasa

Întrucât lucrările prevăzute în deviz nu se pot face fără un releveu exact şi fără un proiect complet de restaurare, Consiliul hotărăşte ca aceste lucrări să nu fie executate anul acesta.

c. Din suma disponibilă de la casa veche din incinta mânăstirii Frumoasa, Consiliul recomandă să se execute lucrări de protecţie la zidul incintei, care este avariat şi care în partea de sud ameninţă să se năruie. Aceste lucrări se vor executa încă în anul curent.

De asemenea se va face repararea învelitorilor casei parohiale şi a chiliilor de pe latura de nord a incintei (cu material recuperat de la biserică).

B. Lucrări de protecţie în incinta mânăstirii Golia - Iaşi

Consiliul hotărăşte să se completeze avizul dat în şedinţa nr.20 din 19 Mai a.c. cu recomandarea de a se repara învelitoarea de olane a poalei turnului de intrare (dedesubtul balustradei superioare).

C. Palatul Cuza - Iaşi

Consiliul hotărăşte să se completeze avizul dat în şedinţa Nr.20 din 19 Mai a.c. cu recomandarea de a se reface sobele,acolo unde nu au fost încă montate altele noi, reutilizându-se vechile cahle de culoare verde.

PREŞEDINTE	**Membri:**
Duiliu Marcu	Arh. Balş Şt.
	Arh. Costescu E.
	Arh. Ghika-Budeşti
	Prof.Gr. Ionescu
	Arh. Lieblich R.

PROCES VERBAL NR.23
al şedinţei din 30 Mai 1953, orele 9

Compunerea Consiliului

Preşedinte:	Prof.Duiliu Marcu
Membri:	Arh. Şt.Balş
	Arh. Costescu E.
	Arh. Ghika-Budeşti
	Prof. Gr.Ionescu
	Arh. Lieblich R.
	I. Simionescu

De asemenea iau parte ca:

Referenţi:	Arh. Gh.Curinschi
	Arh. Fischer F.
	Năsturel P.
	Arh. T.Socolescu
Secretară:	S. Buzescu

I. Lucrări de protejare la biserica mânăstirii Solca.

Valoarea lucrării:	lei 3.100 (din fondurile Ministerului Cultelor şi ale Eparhiei)
Proiectant:	Conductor tehnic Şt.Buicliu
Titular de investiţii:	Ministerul Cultelor reprezentat prin tov. Simionescu
Referent:	Arh. Gh.Curinschi

Dosarul cuprinde numai piesele scrise.

Devizul prevede următoarele lucrări: refacerea învelitorii de ţiglă solzi a turlei, construirea unei scări de pisică din fier, care să se fixeze pe peretele turlei.

Consiliul luând în dezbatere devizul, dă aviz favorabil lucrărilor de protecţie cu următoarele condiţiuni:

1. Învelitoarea turlei se va reface asigurându-se o prindere solidă a ţiglei solzi şi ancorarea rezistentă a lanţurilor crucii. Pentru execuţia acestei lucrări se va face o schelă obişnuită.

2. Geamurile ferestrelor turlei se vor înlocui cu geamuri armate pentru a se evita spargerea lor de vânt.

3. Se interzice construirea scării de fier care ar avea un aspect urât; construcţia scării demontabile de la cornişa turlei până la vârful ei nu este posibilă din punct de vedere tehnic.

II. Lista doua de 1.000 monumente istorice de arhitectură.

Referent: Arh. R.Lieblich

Se dă citire listelor cuprinzând monumente istorice de arhitectură din regiunile: Bacău, Bârlad, Iaşi şi Suceava, pe care Consiliul le aprobă făcând următoarele propuneri de completare:

1. Pentru Regiunea Bacău:	Biserica de lemn din Pipirig
	Biserica de lemn din Văleni (P.Neamţ)
2. Pentru Regiunea Bârlad:	Cârciuma veche din Odobeşti
	Cârciuma veche din Arva
3. Pentru Regiunea Iaşi:	Fostul palat Sturza din Iaşi, Str.Cloşca
	Casa Smeu din Iaşi, Str. Smeu (construită în 1848)
4. Pentru Regiunea Suceava:	Fălticeni - Bis.Adormirea Maicii Domnului
	Hănţeşti-Biserica
	Drăguşeni - Biserica
	Suceviţa - Cimitirul

PREŞEDINTE,	**Membri:**
Prof. Duiliu Marcu	Arh. Balş Şt.
	Arh. Costescu E.
	Arh. Ghika-Budeşti
	Prof. Gr.Ionescu
	Arh. Lieblich R.
	I. Simionescu

PROCES VERBAL NR.24
al şedinţei din 5 Iunie 1953, ora 9

Compunerea consiliului:

Preşedinte:	Prof. Duiliu Marcu
Membri:	Arh. Balş Şt.
	Arh. Costescu E.
	Arh. Ghika-Budeşti I.
	Prof. Gr. Ionescu
	Arh. Lieblich R.
	I. Simionescu

De asemenea iau parte ca:

Referenţi:	Arh. Gh. Curinschi
	Arh. F. Fischer
	P. Năsturel
	Arh. T. Socolescu

http://patrimoniu.gov.ro

I. Discutarea adresei Academiei R.P..R. 16334 din 23.V.1953 privitoare la Pavilionul din Parcul Libertăţii dat în folosinţa Societăţii pentru Răspândirea Ştiinţei şi Culturii.
Referent: Duiliu Marcu

Se dă citire adresei Comisiei Ştiinţifice a Muzeelor, Monumentelor Istorice şi Artistice a Academiei RPR şi a anexei sale: adresa Societăţii pentru Răspândirea Ştiinţei şi Culturii către Academia RPR.

Consiliul, luând în discuţie această cerere, constată că tema de proiectare care ar fi trebuit să fie anexată adresei lipseşte de la dosar.

Ţinând seama că Pavilionul de Expoziţie (dat în folosinţa Societăţii pentru Răspândirea Ştiinţei şi Culturii) ce se află în faţa statuii Dr.Istrati din Parcul Libertăţii, are un interes deosebit din punct de vedere al arhitecturii, el reprezentând un moment de efort al unui grup de arhitecţi, pentru reînvierea formelor naţionale în arhitectură.

Consiliul hotărăşte ca deşi neexecutat în întregime din materiale durabile, acest Pavilion să fie declarat monument istoric de arhitectură.

În ceea ce priveşte lucrările de refacere ce urmează să se execute la această clădire, Consiliu, dă principial aviz favorabil, urmând să se trimeată de îndată CSAC-ului programul, releveul şi studiile, planurile etc. pentru a putea fi avizate definitiv.

La întocmirea acestor studii, se va ţine seama că orice refacere va trebui să respecte întocmai formele şi detaliile exterioare eixstente ale monumentului.

II. Discutarea adresei Episcopiei Râmnicului şi Argeşului Nr.4236/953, privitoare la dărâmarea bisericii Sf. Voevozi din Slăviteşti, raionul Băbeni. Referent: P. Năsturel.

Consiliul, luând cunoştinţă de această adresă, hotărăşte să interzică dărâmarea acestui monument, deoarece biserica Sf. Voevozi din Slăviteşti este un monument bine cunoscut, atât pentru arhitectura sa, cât şi pentru frescele sale, ce trebuie păstrate; de altfel biserica figurează şi în prima listă de 1000 monumente istorice de arhitectură, întocmită de CSAC.

Consiliul, atrage atenţiunea de a se lua de îndată măsurile necesare, pentru a pune monumentul la adăpost (reparaţii la învelitori etc.), pentru aceasta se vor putea întrebuinţa sumele strânse (în numerar sau materiale) în sânul parohiei.

Delegatul Ministerului Cultelor ia în sarcina sa de a comunica cele de mai sus Episcopiei Râmnicului şi Argeşului.

III. Lista 2-a de 1000 monumente istorice de arhitectură
Referent: Arh. R.Lieblich

Se dă citire listelor cuprinzând monumentele istorice de arhitectură din regiunile: Arad, Baia Mare, Cluj, Hunedoara şi Stalin, pe care Consiliul le aprobă, făcând următoarele propuneri de completare:

1./ Pentru reg. Cluj: Cluj Mânăstirea Franciscanilor
" Catedrala ortodoxă
Reg. Cluj: Cluj: " Universitatea Victor Babeş
sec.XIX-lea
2./ " Hunedoara, Maria Orlea - Castelul Kendefyi
3./ " Stalin, Oraşul Stalin - Casa parohială a bis. Sf. Niculae din Şchei

PREŞEDINTE,
Prof. Duiliu Marcu

Membri:
Arh. Balş Şt.
Arh. Costescu E.
Arh. Ghika Budeşti
Prof. Gr.Ionescu
Arh. R. Lieblich
I. Simionescu

PROCES VERBAL NR.25
al şedinţei din 8 Iunie 1953, ora 9

Compunerea consiliului:
Preşedinte: Prof. Duiliu Marcu
Membri: Arh. Costescu E.
Arh. Ghika-Budeşti I.
Prof. Gr.Ionescu
Arh. Lieblich R.
I. Simionescu
Prof. H.Teodoru
Referenţi: Arh. F.Fischer
P.Năsturel

I. Discutarea listei a doua de 1000 monumente istorice de arhitectură (continuare)
Referent: R. Lieblich

Se dă citire listelor cuprinzând monumentele istorice de arhitectură propuse, din regiunile: Timişoara, Regiunea Autonomă Maghiară, Bucureşti (incl. oraşul Bucureşti), Craiova, Constanţa, Piteşti şi Ploieşti.

Consiliul, cercetând aceste propuneri şi ţinând seama de documentaţia ce a stat la baza întocmirii ei: material pus la dispoziţie de Institutul de Istoria Artei, de Comitetul pentru Aşezămintele Culturale (fosta Comisiune a Monumentelor Istorice), precum şi de cercetările făcute la faţa locului de către Direcţia Generală a Monumentelor Istorice, dă aviz favorabil în întregime acestei liste, în care s-a ţinut seama de modificările făcute în şedinţele anterioare ale Consiliului din 30.V. şi 5.VI.1953 cu următoarele propuneri de completare:

1. Pentru Regiunea Autonomă Maghiară, la Tg. Mureş - Sfatul Popular (fosta Primărie), 1880
2. Pentru Regiunea Bucureşti - Afumaţi. Ruinele fostei curţi a lui Radu dela Afumaţi
- Maia - fosta casă Lascăr Catargi
- Pasărea - Mânăstirea
3. Pentru Oraşul Bucureşti - Fosta casă Hagi Tudorache - Sos.Kiseleff 67
4. Pentru Regiunea Craiova - Porcea Mare, raion T.Jiu, ruinele castelului
- Craiova Biserica Sf. Gheorghe
5. Pentru Regiunea Piteşti - Călimăneşti - raion Lovistea - Casa veche de lângă Bis. Sf.Voevozi Titireni - Raion R.,Vâlcea - Casa veche din faţa bisericii.
- Romanii de Sus - Raion Hurezu - Ruinele Schitului Sf. Ion Egumenul
- Bărbăteşti - r. Horezu Schitul Pătrunsa
- Nămăeşti - r.Muscel - Mânăstirea
- Stânişoara - r.Loviştea - Mânăstirea
6. Pentru Regiunea Ploieşti - Posada - raionul Sinaia - Castelul Zamora din Buşteni, raion Sinaia - castelul -

II. Discutarea adresei CEC Nr.55/995 din 6.VI.1953, privitoare la imobilul Centralei Casei de Economii şi Consemnaţiuni.
Referent: Duiliu Marcu

Consiliul ia cunoştinţă de adresa CEC privitoare la recondiţionarea faţadelor imobilului Centralei Casei de Economii şi Consemnaţiuni din Calea Victoriei, delegând pe tov. H. Teodoru de a examina clădirea la faţa locului şi de a referi într-o şedinţă viitoare, urmând ca după aceasta să ia o hotărâre.

Consiliul hotărăşte în prealabil, a se interzice zugrăvitul faţadelor sau modificarea lor.

PREŞEDINTE,
Prof. Duiliu Marcu

Membri:
Arh. E.Costescu
Arh. Ghika-Budeşti
Prof. Gr.Ionescu
Arh. Lieblich R.
I. Simionescu
Prof. H.Teodoru

http://patrimoniu.gov.ro

PROCES VERBAL NR.26
al şedinţei din 18.VI.1953, orele 9

Compunerea consiliului:
Preşedinte: Prof.Duiliu Marcu
Membri: Arh. Balş Ştefan
Arh. Costescu Emilian
Arh. Ghika-Budeşti Ion
Arh. Lieblich Richard
Tov. Simionescu I.
De asemenea iau parte ca:
Referenţi: Dr. Năsturel Petre
Arh. Socolescu Toma
Secretară: S. Buzescu

I. Lucrări de reparaţii la biserica din comuna Titeşti, raion Loviştea, regiunea Piteşti.
Valoarea lucrării: lei 8.000 (din fonduri proprii)
Referent: Arh. T.Socolescu.
Proiectant: I.Voiculescu din Secţia Gospodăriei Comunale a Sfatului popular raionul Loviştea.
Titular de investiţii: Ministerul Cultelor.

Dosarul cuprinde numai piese scrise şi anume: deviz estimativ, antemăsurătoare şi analiza preţurilor.

Devizul prevede următoarele lucrări: legături de fier la zidul bisericii, care prezintă crăpături în partea absidei altarului; reparaţii la tencuieli; zugrăvirea exterioară a bisericii, precum şi învelirea clopotniţei cu tablă galvanizată.

Consiliul, luând în discuţie proiectul, constată că dosarul nu cuprinde acordul (în scris) al Ministerului Cultelor, din care să se vadă punctul de vedere al acestuia şi cere ca pe viitor departamentele titulare de investiţii să trimeată odată cu dosarul şi acordul principial în scris pentru lucrările ce se prevăd în proiectele respective.

Analizând devizul prezentat, Consiliul dă aviz favorabil lucrărilor de învelire a turlei clopotniţei. În ceea ce priveşte celelalte lucrări, se hotărăşte trimiterea unui delegat la faţa locului, care ar urma să constate cauzele care au produs crăpăturile în zidul absidei altarului (împingerile bolţilor sau tasări de fundaţii).

În caz că crăpăturile se datoresc împingerilor bolţilor, se vor lua cu ocazia punerii legăturilor de fier toate măsurile necesare pentru a nu se deteriora picturile murale, utilizând pentru aceste lucrări delicate numai meşteri specializaţi.

Dacă crăpăturile se datoresc tasărilor de fundaţii (ceea ce este mai probabil), atunci legăturile de fier nu ar mai fi eficace, urmând să se prevadă pe deoparte lucrări de întărire a fundaţiilor, iar pe de altă parte să se consolideze zidul crăpat prin injectări cu ciment sau prin alte procedee. În acest din urmă caz, devizul va fi modificat prin introducerea articolelor corespunzătoare.

II. Lucrări de reparaţii la biserica Buna Vestire - Răducanu din Tg. Ocna
Valoarea lucrării: lei 60.000 (nu se indică din ce fonduri urmează să se execute lucrările).
Proiectant: Sorin Giurcă
Referent: Arh. T.Socolescu

Dosarul cuprinde numai piese scrise.

Având în vedere că dosarul nu este complet (lipseşte avizul principial al Ministerului Cultelor, piesele desenate, iar devizul nu este suficient de explicit), Consiliul amână luarea unei hotărâri până la completarea dosarului cu piesele lipsă. Cu această ocazie se vor indica totodată şi fondurile din care urmează să se execute această lucrare.

III. Lucrări de restaurare la Schitul Sf. Ştefan de la Mânăstirea Horezu
Valoarea lucrării: lei 92.000 - din fondurile Patriarhiei şi ale Ministerului Cultelor.
Proiectant: Arh. monahia Xenia Secăreanu
Titular de investiţii: Ministerul Cultelor, reprezentat prin tov. I.Simionescu.
Referent: Arh. T.Socolescu

Dosarul cuprinde:

a) Piese scrise: memoriu, deviz, analiza preţurilor, antemăsurătoare, baza preţurilor, lista materialelor.

b) Piese desenate: planul de situaţie 1.200 împreună cu planul schitului Sf.Ştefan 1:100 şi planul chiliilor 1:100.

Proiectul prevede reparaţiuni la schitul Sf.Ştefan şi reconstruirea chiliilor (pe fundaţiile existente ale vechilor chilii) în partea de nord a incintei.

Consiliul amână luarea unei hotărâri deoarece proiectanta, monahia Xenia Secăreanu, nefiind prezentă la şedinţă, nu se pot discuta modificările ce sunt necesare de a se introduce în proiect. În consecinţă dosarul urmează să fie prezentat din nou în şedinţa următoare.

IV. Discutarea propunerii făcute de Comitetul pentru Aşezămintele Culturale prin adresa nr.10733/1953 privitoare la studiile şi proiectele ce urmează să se întocmească în limita sumei de lei 100.000 stabilită de C.S.A.C.
Referent: arh. Lieblich.

Consiliul luând în discuţie lista propusă de C.P.A.C., conţinând 13 monumente ce urmează a fi studiate şi pentru care se vor întocmi proiecte, hotărăşte să amâne luarea unei decizii, până la strângerea întregului material documentar (inclusiv acela ce se va obţine de pe teren) după care se va stabili o ordine de urgenţă a monumentelor care urmează să fie numai relevate, precum şi o ordine de urgenţă a monumentelor pentru care se vor face studii complete.

V. Diverse: Discutarea adresei Nr.30/953 a Parohiei Sf.Apostoli, Bucureşti, privitoare la reparaţiile bis.Sf.Spiridon Vechi.
Referent: Arh. T. Socolescu.

Consiliul luând în discuţie adresa Parohiei Sf.Apostoli din Bucureşti, prin care aceasta cere între altele, luarea de măsuri pentru înlăturarea umezelii din ziduri (datorită faptului că biserica se află cu aproximativ 1,20 m sub nivelul actual al solului), este de acord în principiu cu obiecţiunile referentului, care recomandă dezgroparea bisericii până la nivelul pe care l-a avut iniţial.

Beneficiarul urmează să prezinte acordul principal al Ministerului Cultelor, împreună cu un proiect detaliat, spre avizare, proiect care va fi plătit din fondul de studii pe 1953 pentru lucrări ce se vor executa în 1954.

PREŞEDINTE,	**Membri:**
Duiliu Marcu	Arh. Balş Stefan
	Arh. Costescu E.
	Arh. Ghika Budeşti I
	Arh. Lieblich R.
	Tov. Simionescu I.

PROCES VERBAL NR.27
al şedinţei din 20 iunie 1953 orele 11

Compunerea Consiliului:
Preşedinte: Prof. Duiliu Marcu
Membri: Arh. Ştefan Balş
Arh. E.Costescu
Arh. I.Ghika-Budeşti
Arh. R. Lieblich
Arh. I. Simionescu
Prof. H.Teodoru
De asemenea iau parte ca:
Referenţi: Arh. F.Fischer
Dr. P.Năsturel
Arh.T.Socolescu

http://patrimoniu.gov.ro

I. Lucrări de restaurare la schitul St. Ştefan de la mănăstirea Horezu

Valoarea lucrării: Lei 92.000 (din fondurile Patriarhiei şi Ministerului Cultelor)
Proiectant: Arh. monahia Xenia Secăreanu
Titular de investiţii: Ministerul Cultelor, reprezentat prin tov. I.Simionescu, arh. Ionescu-Berechet, arh.X. Secăreanu.
Referent: Arh. T.Socolescu

Dosarul cuprinde:

a) piese scrise, memoriu, deviz, analiza preţurilor, antemăsurătoare, baza preţurilor, lista materialelor;

b) piese desenate: planul de situaţie (1:200) şi planul schitului (1:100), planul chiliilor (1:100).

Proiectul prevede reparaţii la schitul Sf. Ştefan şi reconstruirea chiliilor (pe fundaţiile vechi existente) în partea de nord a incintei.

Consiliul luând în discuţie proiectul, dă aviz favorabil atât lucrărilor de reparaţiuni cât şi lucrărilor de reconstruire a chiliilor, făcând următoarele observaţiuni:

a) La schit

1. Pentru refacerea uşii se va întocmi un desen de detaliu în care se va ţine seamă de stilul şi epoca bisericii.

b) La chilii

2. Intrarea în chilii se va face printr-un singur vestibul comun; pentru aceasta se va închide uşa prevăzută în zidul între chilia din răsărit şi intrarea la closet.

3. Se vor prevedea coşuri, pentru ca atât chiliile cât şi vestibulurile să poată fi încălzite.

4. Vestibulurile de intrare vor fi ventilate şi luminate, prevăzându-se în zidul de nord câte o mică ferăstruie cu o grilă de fier.

5. Pentru a se obţine o înălţime cât mai joasă a acestei noi construcţii, se vor prevedea:

- înălţimea interioară a chiliilor maximum 2,50 m
- acoperişul în 4 ape cu streaşina neînfundată

6. Pentru evitarea putrezirii planşeului de lemn, se va lăsa un spaţiu ventilat de aer între planşeu şi pământ, grinzile sprijinindu-se la nevoie pe stâlpişori de zidărie.

7. Zidul împrejmuitor va fi de cel puţin 2 m chiar şi în partea de apus unde terenul este mai ridicat, admiţându-se peste aceasta zid în trepte.

II. Discutarea sumarului pentru normativele de execuţie de lucrări de întreţinere, consolidare şi restaurare a monumentelor istorice de arhitectură.

Referent: Prof. Horia Teodoru

Se dă citire sumarului de normative de execuţie de lucrări, pe care Consiliul îl aprobă în întregime, stabilindu-se principiul ca acest normativ să cuprindă numai cazurile speciale ce se ivesc în timpul execuţiei lucrărilor de protejare şi restaurare a monumentelor istorice; pentru lucrările curente se vor întrebuinţa pe şantiere normativele elaborate şi publicate de Ministerul Construcţiilor şi Materialelor de Construcţii precum şi de către C.S.A.C.

III. Raport asupra expertizei făcute la imobilul Centralei Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni din Bucureşti.

Referent: Prof. Horia Teodoru

Consiliul ia în discuţie adresa Casei de Economii şi Consemnaţiuni Nr.55/995/953, prin care se cere aprobarea unor lucrări exterioare şi interioare la imobilul Centralei CEC din Calea Victoriei (refacerea faţadei, pavajelor, soclurilor de piatră, vopsirea şi refacerea grilelor de fier, repararea ştergătoarelor, uşilor turnante şi acoperişului imobilului; transformări interioare la entresolul imobilului prin suprimarea unor pereţi separatori, reparaţii la anexa corpului de gardă etc.) şi este de acord cu recomandările făcute de referent şi comunicate Casei de Economii şi Consemnaţiuni cu adresa C.S.A.C. nr.6570 din 10 iunie 1953.

PREŞEDINTE	**Membri:**
Prof. Duiliu Marcu	Arh. Ştefan Balş
	Arh. E. Costescu
	Arh. I.Ghika Budeşti
	Arh. Lieblich R.
	Arh. Simionescu I.
	Prof. H.Teodoru

PROCES VERBAL NR.28
al şedinţei din 25 Iunie 1953 ora 12

Compunerea Consiliului

Preşedinte: Prof.Duiliu Marcu
Membri: Arh. Balş Ştefan
Arh. Ghika-Budeşti Ion
Arh. Lieblich R.
Prof. H.Teodoru
De asemenea iau parte ca referenţi:
Arh. Fischer E.
Arh. P. Năsturel
Arh. T. Socolescu

I. Discutarea normativelor de execuţie a lucrărilor de proiectare şi restaurare a monumentelor istorice de arhitectură.

Referent: Arh. Ferdinand Fischer

După citirea primului capitol introductiv la normativele de execuţie (capitol elaborat de tov. prof. H.Teodoru), Consiliul luând în discuţie această introducere, recomandă revizuirea conţinutului ei, în sensul unei noi redactări şi a eliminării detaliilor care nu îşi au locul în cuprinsul normativelor, introducerea urmând să conţină numai generalităţi asupra lucrărilor speciale de restaurare.

PREŞEDINTE,	**Membri:**
Prof. Duiliu Marcu	Arh. Balş Ştefan
	Arh. Ghika Budeşti Ion
	Arh. Lieblich R.
	Prof. H.Teodoru

PROCES VERBAL NR.29
al şedinţei din 28.VI.1953, orele I3

Compunerea Consiliului:

Preşedinte: Prof. Duiliu Marcu
Membri: Arh. Balş Ştefan
Arh. Ghika-Budeşti Ion
Arh. Lieblich Richard
Prof.Teodoru Horia
I. Simionescu
De asemenea iau parte ca referenţi:
Arh. Curinschi Gh.
Arh. F. Fischer
Dr. P. Năsturel
Arh. T. Socolescu

I. Lucrări de protejare şi amenajare la Mănăstirea Plumbuita

Valoarea lucrării: lei 46.862 din fonduri proprii
Proiectant: Arh. Ionescu Berechet
Titular de Investiţii: Patriarhia Ortodoxă Română
Referent: Arh. T. Socolescu

Dosarul cuprinde:

a) *piese scrise*: memoriu, deviz, antemăsurătoare, analiza preţurilor, baza preţurilor şi lista de materiale.

b. *piese desenate*: una planşă cu plan, faţadă, secţie la sc.1:100 şi detalii la sc.1:20.

Proiectul prevede construirea unui cerdac de zidărie pe latura nordică a incintei mănăstirii în locul proptirilor provizorii ale acoperişului, precum şi reparaţii la învelitoare.

http://patrimoniu.gov.ro

Consiliul, luând în discuţie proiectul, amână luarea unei hotărâri, pentru ca chestiunea să fie cercetată şi la faţa locului de către tov. arh. Socolescu, care va referi în viitoarea şedinţă.

II. Construirea unei aripi noi, (amfiteatru) adăogită la clădirea existentă a Institutului de Silvicultură din Oraşul Stalin.

Adresele Ministerului Gospodăriei Silvice nr.1104 din 25 Iunie 1953 şi înregistrată la CSAC sub nr.7670 din 26.VI.1953 şi adresa nr.874 din 30 Iunie 1953 înreg. la CSAC sub nr.1755 din 2 Iulie 1953.

Valoarea lucrării:	992.000 lei
Proiectant:	Serv.Tehnic de Proiectare al Sfatului Popular al Regiunii Stalin (arh.C.Halasz)
Titular de Investiţii:	Ministerul Gospodăriei Silvice
Referent:	Prof. Duiliu Marcu

Dosarul prezentat spre avizare cuprinde:

1./Anteproiectul (memoriu tehnic şi 8 planşe desenate sc.1:100)

2. Proiectul

a) *Piese scrise*: memoriu justificativ, breviar de calcul, deviz, antemăsurătoare şi analize de preţuri construcţii. Baza de preţuri, extras de materiale, extras de materiale pentru instalaţii electrice.

b. *piese desenate*: 13 planşe arhitectură sc.1:50
14 planşe beton armat
2 planşe instalaţii

Proiectul prevede adăogirea la clădirea existentă a Institutului de Silvicultură din Oraşul Stalin, a unei aripi noi ce va cuprinde trei amfiteatre şi o sală de curs, utilizând pentru acces scara existentă a vechii clădiri. În afară de acestea, se prevede şi execuţia a două scări în dreapta şi stânga noului corp, pentru acces la curtea a doua, ce se află la un nivel mai jos.

Planul noii aripi are o formă trapezoidală, cu latura de est uşor curbată. Întreaga construcţie este însă amplasată astfel încât încalecă pe o porţiune de aproape 27 m vechiul zid al cetăţii Braşovului, care datează din secolul al XVI-lea şi care este clasat monument istoric de arhitectură.

Acest zid este compus dintr-o porţiune veche la parter, inferioară, având o lărgime de aproape 1,60 m şi o supraînălţare de cca 3 m, care supraînălţate, în vederea acestor lucrări, a fost dărâmată pe o porţiune de cca 20 m.

Cu toate că această soluţie a fost aprobată de Sfatul Popular local, care a dat autorizaţia de construcţie, acum câteva zile, acelaşi organ a dispus oprirea lucrărilor de dărâmare, pentru ca întreaga chestiune să fie reexaminată.

Consiliul, luând în discuţie proiectul, este de părere că în orice caz vechiul zid al Cetăţii Braşovului să fie păstrat şi pe această porţiune, putând rămâne într-un subsol uşor vizibil şi pus cât mai mult în valoare.

În ceea ce priveşte construcţia nouă propusă, Consiliul ţinând seama de nevoile urgente ale Institutului de Silvicultură, este de acord în principiu şi în mod cu totul excepţional, de a se adăogi un corp nou unei clădiri, care are caracter de monument istoric de arhitectură şi amână luarea unei hotărâri până la prezentarea unui proiect modificat, la care se va ţine seama de următoarele condiţiuni:

1. Arhitectura corpului nou să pară o continuare a faţadelor actualei şcoli.

2. Corpul nou proiectat va avea feţe paralele şi perpendiculare pe corpul existent, evitându-se planuri oblice care ar fi în cu totul alt spirit decât vechea clădire.

3. Zidul vechi de incintă nu va fi întrerupt de scări de legătură între curţile de nivel diferit.

4. Se va ţine seama de recomandările de detaliu date la faţa locului proiectantului, de către delegaţii CSAC în ziua de 30 Iunie a.c., recomandări cu privire la:

- mai buna luminare a holului şi deci a scării;
- evitarea luminării amfiteatrelor prin ferestre plasate deasupra catedrei şi altele.

III. Lucrări de refacere a turnului clopotniţă şi construirea din nou a chiliilor în incinta Mănăstirii Dealul - Târgovişte.

Adresa Ministerului Cultelor Nr.10135 înregistrată la CSAC sub nr.1176 din 2 Iulie 1953.

Valoarea lucrării:	lei 416.000 din fondurile proprii ale Patriarhiei Române
Proiectant:	Arh. I. Paraschivescu
Titular de Investiţii:	Ministerul Cultelor reprezentat prin tov. Simionescu şi arh. I.Paraschivescu

Dosarul cuprinde:

a. *piese scrise*: memoriu, deviz, antemăsurătoare, analiza preţurilor, lista de materiale, baza preţurilor (Târgovişte)

b. *piese desenate*:
2 planuri de situaţia (releveu şi proiect)
2 planuri şi faţade
Secţiune longitudinală şi plan subsol şi fundaţii;
Secţiune transversală prin clopotniţă;
Plan învelitoare

Proiectul prevede construirea unui şir de chilii şi ateliere deasupra pivniţelor existente şi pe de o parte şi de alta a clopotniţei din incinta Mănăstirii Dealul de la Târgovişte.

Pentru anul 1953, s-a planificat numai construcţia aripei din restul clopotniţei. Programul întregului ansamblu cuprinde: chilii pentru 25-30 călugări, trapeză cu bucătărie, stăreţie, atelier etc.

Consiliul, luând în discuţie proiectul, amână luarea unei hotărâri pentru ca proiectantul, pe baza fotografiilor şi schiţelor vechi ce reprezintă turnul clopotniţei (astfel cum a fost conceput pe vremea lui Bibescu Vodă) să-l refacă întocmai.

De asemenea, proiectantul va încerca să simplifice arhitectura corpurilor noi, evitând a repeta elementele de decoraţie ale bisericii.

PREŞEDINTE,	**Membri:**
Prof. Duiliu Marcu	Arh. Balş Ştefan
	Arh. Ghika-Budeşti Ion
	Arh. Lieblich R.
	Prof.H. Teodoru
	I. Simionescu

PROCES VERBAL NR.30
al şedinţei din 4 Iulie 1953, ora 13,00

Compunerea Consiliului:

Preşedinte:	Prof. Duiliu Marcu
Membri:	Arh. Ştefan Balş
	Prof. Gr. Ionescu
	Arh. R. Lieblich
	I. Simionescu
	Prof. H. Teodoru
De asemenea, iau parte ca referenţi:	Arh. F. Fischer
	Dr. P. Năsturel
	Arh. T. Socolescu

I. Lucrări de amenajare la mănăstirea Snagov

Adresa Ministerului Cultelor Nr.10778/953.

Valoarea lucrării:	29.322 lei (din fondul Patriarhiei)
Proiectant:	Arh. Eugen Salos
Titular de investiţii:	Ministerul Cultelor reprezentat prin tov. arh. Ionescu Berechet şi arh. E. Saloş din partea Patriarhiei
Referent:	Arh. R. Rieblich

Dosarul cuprinde numai devizul estimativ al lucrării: schiţele turnului clopotniţă au fost prezentate în original de

http://patrimoniu.gov.ro

către proiectant, în şedinţă.

Proiectul prevede lucrări la paramentul turnului clopotniţă (tencuirea şi apoi zugrăvirea): montarea pietrelor de mormânt (scoase din pardoseală) pe pereţii pronaosului, în nişe speciale; facerea pardoselii pronaosului din dale de beton; reparaţii diverse la stăreţie (revizuirea învelitorii; reparaţii la soclu, trotuar etc.)

Consiliul, luând în discuţie proiectul, dă aviz favorabil lucrărilor cu următoarele condiţiuni:

1. În ceea ce priveşte turnul clopotnniţă, se vor menţine tencuielile existente, aşa cum sunt. În locul unde tencuielile lipsesc, se vor face cârpeli de tencuială, dintr-un mortar care să conţină mult nisip şi ciment deloc, pentru ca ulterior aceste tencuieli provizorii să poată fi uşor date jos. În locurile unde zidul este mâncat, se vor face cârpeli de zidărie, de asemenea provizorii, pentru a putea fi înlăturate uşor.

Cornişa refăcută din cărămidă aparentă va fi menţinută aşa cum este astăzi.

b. Pardoseala de dale de beton din pronaos va avea un caracter provizoriu, aceste dale putând ulterior să fie demontate. Ele vor fi aşezate pe un strat de nisip.

c. Pietrele de mormânt scoase din biserică vor fi aşezate deasupra pardoselii de dale din pronaos în poziţie orizontală şi de-a lungul pereţilor.

d. Lucrările de consolidare şi completare a tencuielilor şi pereţilor cu picturi, se vor face numai după indicaţiunea şi pe răspunderea unui reprezentant al Comisiunii de pictură a Patriarhiei.

II. Lucrări de protejare şi amenajare la mănăstirea Plumbuita

Valoarea lucrării:	46.862 lei din fonduri proprii
Proiectant:	Arh. Ionescu-Berechet
Titular de Investiţii:	Patriarhia Ortodoxă Română
Referent:	Arh. T. Socolescu

Dosarul cuprinde:

a. *piese scrise*: memoriu, deviz, antemăsurătoare, analiza preţurilor, baza preţurilor şi lista de materiale.

b. *piese desenate*: una planşă cu plan, faţadă, secţie la scara 1:100 şi detalii la sc.1:20.

Proiectul prevede construirea unui cerdac de zidărie pe latura nordică a incintei mănăstirii, în locul proptirilor provizorii ale acoperişului, precum şi reparaţii la învelitoare.

Consiliul, luând în discuţie dosarul, dă aviz nefavorabil, proiectul urmând a se reface fără a se ţine seamă de aripile greşit refăcute în anii trecuţi, care nu corespund cu formele originare. Cu această ocazie se va putea consulta şi utiliza proiectul de restaurare întocmit de către fosta Comisie a Monumentelor Istorice.

PREŞEDINTE,
Prof. Duiliu Marcu

Membri:
Arh. Ştefan Balş
Prof. Gr.Ionescu
Arh. R.Lieblich
I. Simionescu

PROCES VERBAL NR.31
al şedinţei de avizare din 6 Iulie 1953, orele 12

Compunerea Consiliului:

Preşedinte:	Prof. Duiliu Marcu
Membri:	Arh. Balş Ştefan
	Prof. Gr. Ionescu
	Arh. Lieblich R
	I. Simionescu
	Prof. H. Teodoru

De asemenea iau parte ca referenţi:

Arh. Gh. Curinschi
Arh. F. Fischer
Dr. P. Năsturel

I. Proiect pentru construirea unui corp nou adăogit (amfiteatre) la corpul existent al Institutului de Silvicultură din Oraşul Stalin (pe zidurile vechii cetăţi a Braşovului)

Adresele Ministerului Gospodăririi Silvice Nr.1104 din 25 Iunie 1953 înregistrată la CSAC sub Nr.7670 din 26.VI.1953 şi adresa Nr.874 din 30 Iunie 1953, înregistrată la CSAC sub Nr.1755 din 2 Iulie 1953.

Valoarea lucrării:	992.000 lei
Proiectant:	Serv.tehnic de Proiectare al Sf. Popular Reg.Stalin (Arh. O. Halasz)
Titular de Investiţii:	Ministerul Gospodăriei Silvice
Referent:	Arh. Lieblich R.

Dosarul prezentat spre avizare cuprinde:

1. Anteproiectul, memoriu tehnic, 8 planşe desenate sc. 1:100

2. Proiectul

a. *Piese scrise*: memoriu justificativ, breviar de calcul, deviz, antemăsurătoare şi analiza de preţuri construcţii. Baza de preţuri, extras de materiale, seria preţurilor, memoriu, deviz, antemăsurătoare; analiza preţurilor, extras de materiale pentru instalaţii electrice.

b. *Piese desenate*: 13 planşe arhitectură sc.1:50
14 planşe beton armat
2 planşe instalaţii

Proiectul prevede adăogirea la clădirea existentă a Institutului de Silvicultură din Oraşul Stalin a unei aripi noi ce va cuprinde trei amfiteatre şi o sală de curs, utilizând pentru acces scara existentă a vechii clădiri. În afară de aceasta, se prevede şi execuţia a două scări în dreapta şi stânga noului corp pentru acces la curtea a doua, ce se află la un nivel mai jos.

Planul noii aripi are o formă trapezoidală cu latura de est uşor curbată. Întreaga construcţie este însă amplasată astfel, încât încalecă pe o porţiune de aproape 27 m vechiul zid al cetăţii Braşovului, care datează din secolul al XVI-lea şi care este clasat monument istoric de arhitectură.

Acest zid este compus dintr-o porţiune veche la parter, inferioară, având o lărgime de aproape 1,60 m şi o supraînălţare de circa 3 m., care supraînălţare, în vederea acestor lucrări, a fost dărâmată pe o porţiune de cca 20 m.

Cu toate că această soluţie a fost aprobată de Sfatul Popular local, care a dat autorizaţia de construcţie acum câteva zile, acelaşi organ a dispus oprirea lucrărilor de dărâmare, pentru ca întreaga chestiune să fie reexaminată.

Consiliul, luând în discuţie proiectul, reaminteşte principiul că monumentele istorice trebuiesc păstrate intacte şi puse în valoare şi ca atare este de părere că în orice caz, vechiul zid împrejmuitor al cetăţii Braşovului, împreună cu bastioanele şi porţile lui, importante monumente istorice de arhitectură, trebuiesc păstrate şi puse în valoare şi pe această porţiune.

Consiliul, constată că acest principiu a fost încălcat, dându-se autorizaţie de construcţie pentru o clădire ce încalecă peste un monument istoric şi că vor trebui luate măsuri pentru ca în viitor, astfel de greşeli să nu se mai întâmple.

De asemenea, vor trebui luate măsuri în contra acelora care au început dărâmarea unui zid monument istoric.

Din examinarea planurilor, rezultă net - pe de o parte - că spaţiul pe care voieşte să-l ocupe Institutul de Silvicultură, pentru construirea corpului nou cu amfiteatre şi săli de curs, este mult prea mic faţă de programul clădirii - şi de altfel modul cum este soluţionată problema va da naştere unui şir de inconveniente ca: crearea unei zone întunecoase tocmai în spaţiul ocupat de scară şi de holul actualei şcoli, ca şi în parterul noului corp, creând astfel condiţii dezavantajoase pentru învăţământ.

http://patrimoniu.gov.ro

Este de dorit ca Ministerul Silviculturii - care are în program construcţia complexului de clădiri necesare Învăţământului Superior al Silviculturii, să aleagă pentru acest scop un teren adecvat programului său, teren pe care să poată grupa în bune condiţiuni diferitele construcţii.

Adăogirea unei aripi la actualul Institut nu ar soluţiona decât cu totul insuficient problema învăţământului, care trebuie să fie pusă cu toată amploarea.

Pe de altă parte, se observă că adăugirea proiectată ocupă aproape în totalitate spaţiul de protecţie a monumentului istoric necesar studiilor arheologice ce urmează să fie efectuate de către Academia RPR (sondaje şi săpături la fundaţiile zidului). De altfel, lucrările de săpătură vor trebui efectuate sub supravegherea continuă a delegatului Academiei RPR şi conform indicaţiunilor acestuia.

Dar chiar şi după efectuarea acestor studii, zona de protecţie a monumentului va trebui să fie asigurată, rămânând liberă de orice construcţie, pentru ca zidul să poată fi oricând uşor văzut şi cercetat. Se observă mai departe, că la o distanţă de numai 7,30 m de construcţia proiectată se află o clădire (magazie) care, fiind la o distanţă insuficientă, va lua lumina ferestrelor şi deschiderilor de la subsolul şi parterul noii clădiri.

Ţinând seama de toate aceste considerente, Consiliul amână luarea unei hotărâri, Ministerul Silviculturii urmând să aleagă pentru îndeplinirea programului său un alt teren mai adecvat.

În cazul când aceasta nu ar fi pentru moment posibil, se va putea recurge la următoarele soluţii, cu caracter provizoriu:

a) Utilizând magazia existentă (în plan nr.8) transformată bineînţes ca sală de curs sau amfiteatru.

b) Făcând o construcţie nouă (tot cu caracter provizoriu şi micşorând programul lucrării) în spaţiul dintre clădirea existentă şi zid, însă asigurându-se zona de protecţie a monumentului.

c) Adoptând soluţia extremă de încălecare peste zidul cetăţii - în care caz - va trebui însă, pe de o parte dărâmată magazia existentă, pe de altă parte se va asigura posibilitatea de acces şi vizitare pe ambele părţi ale zidului cetăţii, care va fi menţinut intact.

În cazul uneia din ultimele două soluţii, se va ţine seama la redactarea proiectului şi de observaţiunile care s-au făcut în şedinţa cu membrii Comisiei (amfiteatru luminat mai bine, unitatea de arhitectură a faţadelor, care vor fi paralele şi perpendiculare între ele etc.)

Toate aceste soluţii cu caracter provizoriu, vor trebui bine justificate, soluţia aleasă urmând să fie supusă din nou spre avizare, sub formă de proiect.

II. Proiect pentru refacerea turnului clopotniţă şi pentru construcţia din nou de chilii în incinta Mănăstirii Dealul - Târgovişte.

Adresa Ministerului	Cultelor Nr.10135/1953
Valoarea lucrării:	416.000 lei din fondurile Patriarhiei Române
Proiectant:	Arh. I. Paraschivescu
Titular de investiţii:	Ministerul Cultelor, reprezentat prin tov. Simionescu şi arh. Paraschivescu

Dosarul cuprinde:

a. *Piese scrise*: memoriu, deviz, antemăsurătoare, analiza preţurilor, lista de materiale, baza preţurilor (Târgovişte)

b. Piese *desenate*:
- 2 planuri de situaţie (releveu şi proiect)
- 2 planuri şi faţade
- Secţiune longitudinală şi plan subsol şi fundaţii
- Secţiunea transversală prin clopotniţă
- Plan învelitoare

Proiectul prevede construirea unui şir de chilii şi ateliere deasupra pivniţelor existente şi pe de o parte şi de alta a clopotniţei din incinta Mănăstirii Dealul - Târgovişte.

Pentru anul 1953, s-a planificat numai construcţia aripei din vestul clopotniţei. Programul întregului ansamblu cuprinde: chilii pentru 25-30 călugări, trapeză cu bucătărie, stăreţie, atelier etc.

Consiliul, reluând în discuţie problema cercetată şi în şedinţa din 28.VI.1953, când s-a amânat luarea unei hotărâri dă: AVIZ FAVORABIL proiectului cu următoarele observaţiuni:

1. Se va încerca simplificarea arhitecturii corpurilor noi, evitându-se rezalituri inutile şi repetarea elementelor de decoraţie a bisericii, dar armonizându-le cu biserica.
2. Turnul nu va fi refăcut în întregime, astfel cum a fost iniţial ci se va adăogi la partea existentă numai un singur registru în felul celui original.
3. Se va curăţi terenul de resturile de dărâmături, punându-se de o parte blocurile de piatră de talie profilate sau nu, pentru a se putea studia şi apoi refolosi. În special se va căuta să se găsească vechia pisanie de marmoră a clopotniţei pe care se aflau cioplite chipurile donatorilor.

III. Discutarea cererii nr.1 a parohiei bisericii Sf. Mina-Vergu pentru obţinerea clasării ei ca monument istoric de arhitectură.

Referent: Dr. P. Năsturel

Consiliul, ţinând seama de expunerea făcută de referent, că biserica construită în anul 1725 are şi valoare artistică, aprobă clasarea bisericii Sf. Mina Vergu din Bucureşti ca monument istoric de arhitectură.

PREŞEDINTE	**Membri:**
Prof. Duiliu Marcu	Arh. Balş Şt.
	Prof. Gr. Ionescu
	Arh. R.Lieblich
	I. Simionescu
	Prof. H. Teodoru

PROCES VERBAL NR.32
al şedinţei din 9.VII.1953 orele 12

Compunerea Consiliului:

Preşedinte:	Prof. Duiliu Marcu
Membri:	Arh. E. Costescu
	Prof. Gr.Ionescu
	Arh. Lieblich R.
	Prof. H. Teodoru
	Tov. Simionescu I.

De asemenea iau parte ca:

Referenţi:	Arh. Gh. Curinschi
	Arh. F. Fischer
	Dr. P. Năsturel
	Arh. T. Socolescu

I. Lucrări de renovare la casa Iancu Jianu din Caracal

Valoarea lucrării:	lei 47.500
Proiectant:	Arh. M. Caraianis
Referent:	Arh. T. Socolescu

Dosarul cuprinde:

a. *Piese scrise*: memoriu, deviz, antemăsurătoare, extras de materiale, seria preţurilor, analiza preţurilor.

b. *Piese desenate*: faţada, plan şi secţie la sc.1:50

Proiectul prevede refaceri de zidărie şi tencuieli, refacerea şarpantei şi a învelitorii şi refacerea tâmplăriei, tencuieli, spoieli etc.

Consiliul luând în discuţie proiectul, amână luarea unei hotărâri, urmând ca dosarul să fie trimis Comitetului pentru

http://patrimoniu.gov.ro

Aşăzămintele Culturale, care va decide asupra oportunităţii execuţiei şi asupra posibilităţii de finanţare a acestor lucrări (eventual din fondul de reparaţiuni urgente la monumente).

Cu această ocazie, se va atrage atenţia proiectantului că nu se va aduce nici o modificare sau adăogire a clădirii, ea trebuind să rămână izolată, în grădina ei înconjurătoare.

Pentru a se putea lua o hotărâre, se vor face studii la faţa locului pentru a se vedea dacă geamlâcul este o construcţie ulterioară, în care caz acesta va fi desfiinţat. De asemenea, în ceea ce priveşte învelitoarea, se vor face cercetări în podul casei, pentru a se găsi urme de elemente de învelitoare (şindrilă etc.) şi cercetări asupra formei căpriorilor, pentru a se putea deduce materialul învelitorii, care după cum se pare nu a fost la origine din tablă.

II. Discutarea adresei Nr.22127 din 8.VII.1953 a Comitetului pentru Artă privitoare la însărcinarea ce acesta a căpătat, de a înlătura unele texte şi decoraţii cu caracter reacţionar de pe Arcul de Triumf din Bucureşti.

Consiliul, în urma discuţiilor ce au avut loc, ţinând seama şi de referatul semnat de tov.prof.arh.H.Maicu, prof.arh. Macovei şi tov. Arh.M.Alifanti, amână luarea unei hotărâri, urmând ca membrii Consiliului să examineze lucrarea la faţa locului, după care se vor pronunţa într-o viitoare şedinţă.

PREŞEDINTE,	**Membri:**
Duiliu Marcu	Arh. E. Costescu
	Prof. Gr. Ionescu
	Arh. R. Lieblich
	Prof. H.Teodoru
	Simionescu I

PROCES VERBAL NR.33
al şedinţei din 10.VII.1953, orele 13

Compunerea Consiliului:

Preşedinte: Prof. Duiliu Marcu
Membri: Arh. Em. Costescu
Prof. Gr. Ionescu
Arh. R. Lieblich
Ion Paşa delegat CPAC
I. Simionescu delegat Ministerul Cultelor
Prof.H.Teodoru Comitetul pentru Artă

De asemenea iau parte ca referenţi:
Arh. Gh. Curinschi
Arh. F. Fischer
Dr. P.Năsturel
Arh. T. Socolescu

Discutarea adresei nr.22127 din 8.VII.1953, a Comitetului pentru Artă, privitoare la însărcinarea ce acesta a căpătat - de a înlătura unele texte şi decoraţii cu caracter reacţionar de pe Arcul de Triumf din Bucureşti.

Referent: arh. Gh. Curinschi

În urma discuţiunilor care au avut loc şi în care s-a examinat problema modificărilor de adus la Arcul de Triumf din Bucureşti, problemă cu caracter extraurgent, Consiliul dă următorul aviz:

Consiliul de Avizare (Monumente Istorice de Arhitectură), este de părere că monumentele istorice trebuiesc păstrate intacte, astfel cum ne-au rămas. Cum însă, în cazul de faţă, Comitetul pentru Artă a primit sarcina de a aduce modificări unor inscripţii şi decoraţii cu caracter reacţionar, Consiliul este de acord cu propunerile făcute de tov. arh. Horia Maicu, membru în Comitetull de Stat pentru Arhitectură şi Construcţii şi tov. Macovei, arhitectul şef al oraşului Bucureşti, recomandând a se face cât mai puţine modificări monumentului în sine, care în ceea ce priveşte silueta şi volumele, trebuie păstrat intact.

PREŞEDINTE,	**Membri:**
Prof. Duiliu Marcu	Arh. Em. Costescu
	Prof. Gr. Ionescu
	Arh. R. Lieblich
	Ion Paşa
	I. Simionescu
	Prof. H.Teodoru

PROCES VERBAL NR.34
al şedinţei din 16 Iulie 1953, ora 12

Compunerea Consiliului:

Preşedinte: Prof. Duiliu Marcu
Membri: Arh. Em. Costescu
Havrici I.
Arh. Ionescu Berechet
Arh. R.Lieblich
Prof. H.Teodoru

De asemenea iau parte ca referenţi:
Arh.Gh. Curinschi
Arh. F. Fischer
Dr. P.Năsturel
Arh. I. Socolescu

I. Lucrări de protejare la Cetatea Istria

Adresa Comitetului pentru Aşezăminte Culturale nr.10530 din 14 Iulie 1953

Consiliul ia în examinare proiectul privind lucrări de protecţie la Cetatea Istria din Regiunea Constanţa.

Valoarea lucrării: 46.000 din fondul de lei 50.000
Titular de investiţii: Comitetul pentru Aşezămintele Culturale
Proiectant: Arh. Em. Costescu
Referent: Arh. Gh. Curinschi

Dosarul cuprinde:

Piese scrise: memoriu, deviz, analiza preţurilor, antemăsurătoare, lista de materiale şi baza preţurilor.

Piese desenate: un plan de ansamblu al cetăţii cu detalii.

Se prevăd următoarele lucrări: de consolidare şi protecţie a zidurilor vechi de piatră brută, lucrări de consolidare pe loc a zidăriei de cărămidă de la picioarele patului calorifer al băilor (hipocaust) şi executarea unui adăpost acoperit la cele trei camere cu mozaicuri romane.

Consiliul dă aviz favorabil, cu următoarele recomandări:

1. Să se ia măsuri ca apa de ploaie pătrunsă în incinta termelor să se poată scurge, verificându-se în acest scop şi dacă puţul absorbant funcţionează.
2. În cazul când trotuarul existent nu asigură îndepărtarea apelor de ploaie din încăperile cu mozaicuri, se va executa un soclu de 20-30 cm pe care se va aşeza glasvandul.
3. Se recomandă suprimarea stâlpilor de piatră interiori, din camerele cu mozaicuri şi înlocuirea lor cu ferme.
4. În cazul când se urmăreşte păstrarea hipocaustelor, să se prevadă pentru viitor acoperirea lor.
5. Colectivul de arheologi să verifice dacă releveul existent este complet şi exact, reproducând starea actuală.
6. Lucrările trebuiesc executate sub supravegherea ştiinţifică a Academiei RPR.

II. Lucrări de protejare la Cetatea Adamclisi din Reg.Constanţa. Adresa CPAC nr.10530 din 14.VII.1953.

Se ia în examinare proiectul privind lucrările de protejare la Cetatea Adamclisi din Reg. Constanţa.

Valoarea lucrării: 34.000 lei din fondul aprobat de 40.000 lei

http://patrimoniu.gov.ro

Titular de investiţii: Comitetul pentru Aşezăminte Culturale
Referent: arh. Gh. Curinschi
Proiectant: arh.E.Costescu

Dosarul cuprinde:

Piese scrise: - deviz, analiza preţurilor, lista de materiale şi baza preţurilor, antemăsurătoare

Piese desenate: planul cetăţii

Proiectul prevede lucrări de consolidare, completare, rostuire şi aşezare a unui strat de protecţie a zidurilor porţilor de est şi vest şi a bazilicilor.

Consiliul, în urma dezbaterilor proiectului, dă aviz favorabil cu recomandarea ca lucrările să fie executate sub supravegherea ştiinţifică a Academiei RPR.

III. Lucrări de protejare la Cetatea Enisala din Reg. Constanţa

Adresa CPAC Nr.10530 din 14 Iulie 1953.

Consiliul ia în examinare proiectul privind lucrările de protejare la Cetatea Enisala din Reg. Constanţa.

Valoarea lucrării: 14.000 lei din fondul de 26.500 lei
Titular de investiţii: Comitetul pentru Aşezămintele Culturale
Referent: arh. Gh.Curinschi
Proiectant: arh.Em. Costescu

Dosarul cuprinde: memoriu, deviz, analiza preţurilor, antemăsurătoare, lista de materiale şi seria preţurilor.

Piese desenate: planul cetăţii

Proiectul prevede lucrări de consolidare, de completare, de rostuire a zidurilor şi aşezarea unui strat de protecţie.

Consiliul dă aviz favorabil proiectului, cu recomandarea că lucrările trebuiesc executate sub supravegherea ştiinţifică a Academiei RPR.

IV. Lucrări de protejare la cetatea Capidava - Reg.Constanţa

Adresa Comitetului pentru Aşezămintele Culturale nr.10530 din 14.VII.1953.

Consiliul ia în examinare proiectul privind lucrări de protejare la cetatea Capidava din Reg. Constanţa.

Valoarea lucrării 20.000 lei
Titular de investiţii: Comitetul pentru Aşezămintele Culturale
Referent: arh.Gh. Curinschi
Proiectant: arh. E.Costescu

Dosarul cuprinde:

Piese scrise: memoriu, deviz, antemăsurătoare, lista de materiale şi baza preţurilor, analiza preţurilor.

Piese desenate: planul cetăţii.

Proiectul prevede lucrări de consolidare, refacerea zidăriei dislocate şi rostuirea zidurilor, precum şi aşezarea unui strat de protecţie.

Consiliul luând în discuţie proiectul dă aviz favorabil, cu recomandarea ca lucrările să fie executate sub supravegherea ştiinţifică a Academiei RPR.

V. Reparaţiunea frescelor bisericii din comuna Chirpăr - satul Săsăuşi - raion Agnita, Reg. Stalin.

Luându-se în discuţie adresa Ministerului Cultelor nr.10306/953 (care conţine avizul favorabil al Ministerului Cultelor pentru lucrări de reparaţiune a frescelor din Chirpăr-Săsăuşi), Consiliul, de acord în principiu cu executarea reparaţiunilor frescelor la această biserică (reparaţiuni care se execută din fonduri proprii), hotărăşte ca Patriarhia să delege un pictor specialist, care împreună cu un tehnician delegat al Sfatului Popular Raional Agnita să stabilească cauzele umezelii la zidurile acoperite cu fresce, precum şi posibilităţile de reparare ale picturilor. Delegatul Patriarhiei, tov. arh. Ionescu Berechet ia notă de aceasta în şedinţă. Rezultatul acestui studiu va fi supus avizării CSAC-ului.

VI. Lucrări de reparaţii la Biserica Băseni - Comuna Costeşti (Raion Costeşti, Reg. Piteşti)

Adresa Ministerului Cultelor Nr.10754 din 1953.

Valoarea lucrării: 3.700 lei din fonduri proprii
Proiectant: Secţia Gospodărie Comunală a Sfatului Popular raional Costeşti
Referent: arh. T. Socolescu

Dosarul cuprinde numai piese scrise şi anume: memoriu justificativ, deviz, analize de preţuri, antemăsurătoare şi tabloul cantităţilor de materiale.

Proiectul prevede refacerea învelitorii de şiţă, deteriorată.

Ţinându-se seama că lucrarea proiectată este o lucrare de strictă protejare care nu aduce nici o schimbare formei bisericii, Consiliul dă aviz favorabil acestei lucrări cu recomandarea ca la dezvelirea învelitorii să se facă cercetări amănunţite pentru a se găsi rămăşiţele celei mai vechi acoperiri, bucăţi de şiţă veche, care vor fi luate drept model pentru a fi reproduse întocmai la execuţia noii învelitori.

VII. Dărâmarea bisericilor Sfinţii Îngeri şi Sf.Niculae Harbabei din parohia Niţuleşti, comuna Bârsoiu, raion Bădeni, Regiunea Piteşti.

Adresa Comitetului pentru Aşezămintele Culturale nr.20453/953.

Referent: arh. T. Socolescu

Dosarul cuprinde:

Piese scrise: adresa nr.6478/953 (în copie) a Episcopiei Râmnicului şi Argeşului, memoriu justificativ şi 3 procese verbale încheiate de Consiliul parohial Niţuleşti.

Piese desenate: 6 scheme reprezentând schemele de plan şi faţade ale celor 2 biserici (sc.I:50); 3 fotografii.

Consiliul, luând în discuţie aceste probleme şi ţinând seama şi de punctul de vedere al C.P.A.C., comunicat prin adresa Nr.20455/953, care este contra aprobării acestei dărâmări, amână luarea unei hotărâri şi deleagă pe tov.arh. V. Moisescu (din Comitetul pentru Aşezămintele Culturale) pentru a cerceta aceste două biserici şi de a referi asupra oportunităţii dărâmării lor, după care Consiliul de Avizare se va pronunţa.

VIII. Diverse

Consiliul ia act de sesizarea făcută de tov. dr. P. Năsturel cu privire la săpăturile arheologice făcute fără avizul CSAC în diferite puncte din Bucureşti, în jurul monumentelor istorice de arhitectură, ca: incinta Curţii Vechi, biserica Radu Vodă, biserica Bucur, biserica Sf.Ilie Gorgan.

Cum aceste săpături se fac fără a se lua măsuri speciale de protejare a monumentelor din imediata apropiere (proptiri, scurgerile apelor pluviale etc.), Consiliul hotărăşte pe de o parte, ca organele Academiei RPR, care execută aceste săpături, să fie de îndată încunoştinţate că poartă întreaga răspundere a acestor lucrări, care ar putea să ameninţe stabilitatea unor importante monumente istorice de arhitectură.

Pe de altă parte, se hotărăşte că Direcţia Generală a Monumentelor Istorice să întocmească de urgenţă normative pentru săpăturile arheologice în jurul sau în interiorul monumentelor istorice de arhitectură, normative ce vor fi supuse spre avizare în şedinţa cea mai apropiată.

PREŞEDINTE,	**Membri:**
Prof. Duiliu Marcu	Arh. Em. Costescu
	Havrici I.
	Arh. Ionescu Berechet
	Arh. R.Lieblich
	Prof. H.Teodoru

http://patrimoniu.gov.ro

PATRIMONIUL ROMÂNESC ÎN CONTEXTUL REGLEMENTĂRILOR INTERNAŢIONALE ALE PROTECŢIEI PATRIMONIULUI CULTURAL

În domeniul protejării patrimoniului, din punct de vedere juridic, România este obligată să respecte acele prevederi cuprinse în Convenţiile internaţionale la care a aderat (în conformitate cu angajamentele luate şi sub prevederile Constituţiei).

În plus, faţă de Convenţii, diferitele Recomandări ale instanţelor internaţionale, cele din care ţara noastră face parte sau se pregăteşte să facă parte[1], configurează un set de principii care sunt menite să ghideze activitatea normativă în domeniu şi care, prin acest rol, sunt de o deosebită utilitate pentru un domeniu care în România, din păcate, este la început de drum.

Se observă faptul că, atât în cazul UNESCO, cât şi în cazul Consiliului Europei, există o evoluţie a conceptelor în sensul transformării treptate a prevederilor Recomandărilor în norme juridice prinse în cadrul unor Convenţii.

Un exemplu în acest sens îl constituie, în cazul UNESCO, transformarea recomandării referitoare la mijloacele de interzicere şi prevenire a transferului, importului şi exportului de bunuri culturale în "Convenţia referitoare la mijloacele de prevenire şi interzicere a transferului, importului şi exportului ilicit de bunuri culturale". Este şi cazul "Convenţiei referitoare la Protecţia Patrimoniului Arhitectural European (Convenţia de la Granada - 1985)" a Consiliului Europei ce încheie un proces de evoluţie pornit prin "Carta Europeană a Patrimoniului European" - ca Rezoluţie a Comitetului de Miniştri al Consiliului Europei - 1975, şi continuat prin Recomandarea (880/1979) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei.

În domeniul protecţiei patrimoniului cultural imobiliar România a ratificat următoarele Convenţii:

A/CONVENŢII O.N.U.-U.N.E.S.C.O.

(simbolizate în continuare prin:)

1. Convenţia referitoare la protecţia patrimoniului cultural în eventualitatea unui conflict armat (Convenţia de la Haga) - 1954 — CH
2. Convenţia referitoare la mijloacele de prevenire şi interzicere a transferului, importului şi exportului ilicit de bunuri culturale - 1970 — CPTI
3. Convenţia referitoare la protecţia patrimoniului cultural şi natural mondial -1972 — CPMN

şi a semnat

B/CONVENŢII ALE CONSILIULUI EUROPEI

1. Convenţia Culturală Europeană (Convenţia de la Paris - 1954) — CCE
2. Convenţia referitoare la Protecţia Patrimoniului Arhitectural European (Convenţia de la Granada - 1985) — CPPE
3. Convenţia referitoare la Protecţia Arheologic-revizuită, (Convenţia de la La Valetta - 1992) — CPA

Ca stat membru al ONU şi UNESCO, România a luat notă de următoarele Recomandări care vizează protecţia patrimoniului cultural imobiliar:

1. Recomandări privitoare la principiile internaţionale aplicabile cercetărilor - 1956 — RPCA
2. Recomandări referitoare la salvgardarea frumuseţii şi caracterului peisajelor şi siturilor - 1962 — RPS
3. Recomandări referitoare la mijloacele de interzicere şi prevenire a transferului, importului şi exportului de bunuri culturale - 1964 — RTI
4. Recomandări referitoare la protejarea bunurilor culturale periclitate de lucrări publice sau private - 1968 — RPLU
5. Recomandări referitoare la protecţia la nivel naţional a patrimoniului cultural şi natural - 1972 — PNPC
6. Recomandări referitoare la schimbul internaţional de bunuri culturale - 1976 — RSBU

Recomandări referitoare la protejarea şi rolul contemporan al zonelor istorice -1976 — RPZI

Pentru a analiza în ce grad reglementările adoptate până în prezent de către România satisfac principiile şi exigenţele internaţionale în domeniu este util să facem întâi o clasificare a tipurilor de măsuri

[1] Este vorba de UNESCO, Consiliul Europei şi Uniunea Europeană

http://patrimoniu.gov.ro

de protecţie a patrimoniului, aşa cum pot fi ele extrase din documentele evocate mai sus.

Pentru scopul acestei analize este utilă catalogarea reglementării măsurilor de protecţie în următoarele categorii:

1. Identificarea şi evidenţa patrimoniului cultural (inventarul patrimoniului arhitectural, arheologic etc.)
2. Prevenirea transferului ilicit de bunuri culturale (pentru patrimoniul cultural imobiliar este cazul spolierii siturilor arheologice)
3. Instituirea protecţiei juridice a statului asupra bunurilor patrimoniale (monumente istorice şi situri arheologice).
4. Instituirea protecţiei juridice a statului asupra ansamblurilor şi zonelor patrimoniale (ansambluri istorice şi de arhitectură, situri, zone istorice).
5. Controlul intervenţiilor asupra patrimoniului (monumente, ansambluri, zone protejate şi situri).
6. Punerea în valoare a patrimoniului (prezentarea, folosirea şi reutilizarea acestuia).
7. Sprijinirea activităţilor de conservare şi punere în valoare a patrimoniului.
8. Cooperarea internaţională şi educarea publicului.

Principipalele măsuri din cele 8 categorii enumerate, aşa cum sunt ele cuprinse în Convenţiile semnate de România sau în Recomandările de care ţara noastră a luat notă le vom alătura reglementărilor din legislaţia naţională, semnalând doar actul juridic românesc şi gradul de acoperire (suficient/insuficient/neacoperit).

Reglementările legale româneşti (codificate în continuare prin:) considerate sunt"

1. Constituţia României — CR
2. Legea privind protejarea patrimoniului cultural naţional (41/1995) — LPPC
3. Legea privind unele măsuri pentru protecţia patrimoniului cultural naţional (11/1994); — Lmp
4. Legea Fondului Funciar (18/1991) — LFF
5. Legea privind autorizarea executării construcţiilor...(50/1991) — LAC
6. Legea privitoare la aderarea României la Convenţia UNESCO privitoare la interzicerea transferului ilicit de bunuri culturale - Paris, 1970 (79/1993) — L79
7. Legea privind exproprierea pe cauză de utilitate publică — LEUP
8. Legea Administraţiei Publice Locale (69/1992) — LAP
9. Codul Penal — CP
10. Legea pentru modificarea şi completarea Legii 50/1996); — LmAC
11. Legea sponsorizării — LS
12. Hotărârea Guvernului României pentru aprobarea Regulamentului General de Urbanism (525/1996) — HRGU
13. Hotărârea Guvernului României privind organizarea şi funcţionarea M.L.P.A.T. — HGMAT
14. Ordinul comun al MLPAT şi MC privind unele măsuri (...) protejării bunurilor imobile cu valoare de patrimoniu (589/1992) — OC589

Prin grad de acoperire definesc capacitatea reglementării naţionale în cauză de a produce efecte conforme cu scopul pentru care ea a fost concepută în documentul juridic sau doctrinar internaţional.

Studiul s-a sintetizat în următorul tabel:

	Documente internaţionale (convenţia, recomandarea)	Legislaţia românească (legea, reglementarea etc.)
1.	**IDENTIFICAREA ŞI EVIDENŢA PATRIMONIULUI CULTURAL**	
1.1	DEFINIREA BUNURILOR CULTURALE PROTEJATE	
	CPPE-Art. 1; RPNPC-Art.1	LPPC-Art.1 (absenţa definirii sitului)
1.2	REALIZAREA INVENTARULUI GENERAL AL PATRIMONIULUI	
	CPPE-Art.2; RPLU-Art.4; RPNPC-Art.13 a/b	LPPC-Art.4/8.a/10.a/b (lipsa definirii şi metodologiei inventarului general al patrimoniului)
1.3	REALIZAREA INVENTARULUI PROTECTIV ŞI ACTUALIZAREA SA	
	CPPE-Art.2; CPMCN-Art.4/5; CPMCN-Art.3 RPLU-Art.4; RPNPC-Art.29/30; RPZI-Art.18	LPPC-Art.2/10/14.a (lipsa metodologiei de realizare a inventarului protectiv, caracterul confidenţial al documentaţiei)
2.	**PREVENIREA TRANSFERULUI ILICIT DE BUNURI CULTURALE (PENTRU PATRIMONIUL CULTURAL IMOBILIAR ESTE CAZUL SPOLIERII SITURILOR ARHEOLOGICE)**	
2.1	EVIDENŢA BUNURILOR DE PATRIMONIU AL CĂROR TRANSFER ESTE CONSIDERAT ILICIT	
	CPTI-Art.5.b.	LPPC-Art.3/8.d/11.a/b/g/
2.2	INSTITUIREA UNUI CONTROL ASUPRA SĂPĂTURILOR ARHEOLOGICE	
	CPTI-Art.5.D; RPLU-ART.25	LPPC-Art.20
2.3	INSTITUIREA CONTROLULUI VAMAL ŞI ASUPRA COMERŢULUI CU BUNURUI CULTURALE	
	CPTI-Art. 6; CPTI-Art.5.e; CPTI-Art.7	LPPC-Art.6/11/15; Lmp-Art.4/5/8
2.4.	INSTITUIREA DE PEDEPSE ASPRE ŞI A UNUI SISTEM DE RECUPERARE EFICIENT	
	CPTI-Art.8; RPNPC-Art.47	(lipsa pedepsirii drastice a săpăturilor clandestine şi a controlului folosirii detectoarelor de metal)
3.	**INSTITUIREA PROTECŢIEI JURIDICE A STATULUI ASUPRA BUNURILOR PATRIMONIALE (MONUMENTE ISTORICE ŞI SITURI ARHEOLOGICE)**	
3.1	CPPE-Art.3; RPNPC-Art.3	LPPC-Art.4/8/9//10/13/14/16.1 LAC-Art.3.b/7.a
3.2	POSIBILITATEA CLASĂRII DE SALVARE (DIN OFICIU SAU LA CERERE)	
	CPPE-Art.2; RPLU-Art.18; RPZI-Art.18	LPPC-Art.5 (inexistenţa unei prevederi referitoare la procedura excepţională; funcţionarea clasării din oficiu doar pentru bunurile aflate în proprietate publică)

http://patrimoniu.gov.ro

3.3 APLICAREA PREVEDERILOR LEGILOR PROTECŢIEI ŞI SANCŢIONAREA ÎNCĂLCĂRII LOR
CPPE-Art.9; RPLU-Art.27; RPNPC-Art. 4748 LPPC-Art.30.2; LmAC-Art.25.1; CP-Art.360

4. INSTITUIREA PROTECŢIEI JURIDICE A STATULUI ASUPRA ANSAMBLURILOR ŞI ZONELOR PATRIMONIALE (ANSAMBLURI ISTORICE ŞI DE ARHITECTURĂ, SITURI, ZONE ISTORICE).

4.1. INSTITUIREA UNUI REGIM LEGAL DE PROTECŢIE
CPPE-Art.3; RPLU-Art.24; RPNPC-Art.18; RPZI-Art.4/7/10/11 LPPC-Art.1/5.2/10.g/n; LAC-Art.7.a; Lmc-Art.6.b HRGU-Art.9.1/2; OC589-2.2/3

4.2 INTEGRAREA POLITICII DE CONSERVARE CU CEA DE PLANIFICARE ŞI DEZVOLTARE URBANĂ
CPPE-Art.10.1; RPNPC-Art.8/33; RPZI-Art.9 HGMAT-Art.5.c; LPPC-Art.14.f; (lipsa unei coordonări prin politice la nivel local)

4.3 REALIZAREA PROTECŢIEI PATRIMONIULUI INDEPENDENT DE REGIMUL PROPRIETĂŢII SAU MODIFICAREA ACESTUIA
LEF-Art.5; LAP; LPPC-Art.10.e/14.g (vezi pct. 3.2) RPNPC-Art.41/46; RPZI-Art.13

5. CONTROLUL INTERVENŢIILOR ASUPRA BUNURILOR DE PATROMONIU (MONUMENTE, ANSAMBLURILOR, ZONE PROTEJATE ŞI SITURI)

5.1 EXISTENŢA UNEI AUTORITĂŢI A PROTECŢIEI LEGALE A PATRIMONIULUI (PROTECTOR)
CPPE-Art.4.1/2; RPZI-Art.10.e/17.d/e LPPC-Art.9/10

5.2 SUPUNEREA CĂTRE O AUTORITATE COMPONENTĂ A PROIECTELOR DE MODIFICARE A STĂRII PATRIMONIULUI
CPPE-Art.4.2.a; CPPE-Art.5 LAC-Art.3.b/7.a; LPPC-Art.10

5.3 SUPUNEREA CĂTRE O AUTORITATE COMPETENTĂ A PROIECTELOR DE MODIFICARE A AMBIENTULUI MONUMENTAL
CPPE-Art.4.2.b; RPNPC-Art.35/42/45; RPZI-Art.5/11.5/28/30 LPPC-Art.10.m/18; LAC-Art.7.a

5.4 POSIBILITATEA PROTECTORULUI DE A OBLIGA REALIZAREA UNOR LUCRĂRI SAU DE A LE REALIZA EL ÎNSUŞI
CPPE-Art.4.2.c; RPLU-Art.15; RPNPC-Art.43 LPPC-Art.16.2/19/24 (obligaţia proprietarului nu dispune de mijloace de coerciţie sau de posibilitatea de a întreprinde lucrări în locul titularului de drepturi reale în vederea protejării sau conservării bunului de patrimoniu)

5.5 POSIBILITATEA DE ACHIZIŢIE SAU EXPROPRIERE ÎN SCOPUL SALVĂRII UNUI BUN DE PATRIMONIU
CPPE-Art.4.2.d; RPLU-Art.26; RPNPC-Art.44 LEUP-Art.2/4/6

5.6 EVITAREA ÎNDEPĂRTĂRII SAU STRĂMUTĂRII, ÎN ÎNTREGIME SAU ÎN PARTE, A UNUI MONUMENT
CPPE-Art.5; RPLU-Art.22; RPNPC-Art.6; RPZI-Art.29 LPPC (fără reglementare expresă)

6. PUNEREA ÎN VALOARE A PATRIMONIULUI (PREZENTARE, FOLOSIRE ŞI REUTILIZARE)

6.1 INTEGRAREA POLITICII CULTURALE, A CELEI A AMBIENTULUI ŞI A AMENAJĂRII TERITORIULUI CU CEA DE CONSERVARE ŞI COOPERAREA ORGANISMELOR ŞI INSTITUŢIILOR CU RESPONSABILITĂŢI ÎN ACESTE DOMENII
CPPE-Art.10.3; CPPE-Art.13; CPMCN-Art.5.a/b; RPNPC-Art.8/15/16; RPZI-Art.42/50 LPPC-Art.14.c/e/f/h/18.a/21.3; (absenţa unei strategii guvernamentale şi a unor structuri de cooperare la nivel local)

6.2 ADAPTAREA PATRIMONIULUI LA NEVOILE VIEŢII CONTEMPORANE
CPPE-Art.11; RPNPC-Art.9/32; RPZI-Art.33 LPPC-Art.10.h/14.g (lipsa unor indicative pentru reutilizarea patrimoniului)

7. SPRIJINIREA ACTIVITĂŢILOR DE CONSERVARE ŞI PUNERE ÎN VALOARE

7.1 SPRIJINIREA FINANCIARĂ A AUTORITĂŢILOR PUBLICE LOCALE PENTRU CONSERVAREA PATRIMONIULUI
CPPE-Art.6.1; RPZI-Art.37/41 LPPC-Art.10.d (valabilă numai pentru bunuri proprietate publică sau a cultelor)

7.2 SPRIJINIREA FINANCIARĂ A PROPRIETARILOR PRIVAŢI AI BUNURILOR DE PATRIMONIU PENTRU CONSERVAREA ACESTUIA
CPPE-Art.6.3; RPLU-Art.17.b; RPZI-Art.40/43/44 LPPC-Art.16.2/24.3 (măsuri neconcretizate prin metodologii de aplicare)

7.3 ÎNCURAJAREA CONSERVĂRII PATRIMONIULUI PRIN DEDUCERI FISCALE ASUPRA CHELTUIELILOR DIRECTE DE RESTAURARE
CPPE-Art.6.2; RPLU-Art.17.a;

7.4 ÎNCURAJAREA CONSERVĂRII PATRIMONIULUI PRIN DEDUCERI FISCALE APLICATE PT. DONAŢII, SPONSORIZĂRI ŞI LEGAŢII
CPPE-Art.14.2 LS

7.5 SPRIJINIREA ŞI CONSULTAREA ORGANIZAŢIILOR NON-PROFIT DE PROTECŢIE, CONSERVARE ŞI PUNERE ÎN VALOAREA A PATRIMONIULUI, A REPREZENTANŢILOR SOCIETĂŢII CIVILE DIN ZONA DE PATRIMONIU
CPPE-Art.14.1/2; RPNPC-Art.1/14/26/38; RPZI-Art.17.c/21/35/36

7.6 CUPLAREA OPERAŢIUNILOR DE ASANARE, HOUSING ŞI RENOVARE URBANĂ LA SCOPURILE CONSERVĂRII PATRIMONIULUI
RPZI-Art.12/15/24/25

http://patrimoniu.gov.ro

8. **CERCETARE ŞTIINŢIFICĂ, COOPERARE INTERNAŢIONALĂ ŞI EDUCAREA PUBLICULUI**

8.1	SPRIJINIREA CERCETĂRII ŞTIINŢIFICE	
	CPPE-Art.8; CPMCN-Art.5.c/e; RPNPC-Art.13/c/d; RPZI-Art.48	LPPC-Art.10.a/b (lipsa unor structuri de cercetare)
8.2	COMBATEREA EFECTELOR POLUĂRII ASUPRA PATRIMONIULUI	
	CPPE-Art.8.2; RPNPC-Art.25; RPZI-Art.31	LPPC-Art.21.3 (lipsa unor structuri de cercetare)
8.3	DISEMINAREA INFORMAŢIILOR, EDUCAŢIA ŞI CREŞTEREA INTERESULUI PUBLICULUI PENTRU PATRIMONIU	
	CPPE-Art.15.2; RPLU-Art.32.33.34; RPNPC-Art.28; RPZI-Art.3551/52	LPPC-Art.14.e
8.4	VALORIFICAREA ŞI UTILIZAREA MEŞTEŞUGURILOR TRADIŢIONALE	
	CPPE-Art.16	LPPC-Art.10.j/k + Hot.Guv. privitoare la organizarea şi atribuţiile Min.Culturii Art.13 (lipsa de structuri)
8.5	ÎNCURAJAREA SCHIMBULUI DE INFORMAŢII, EXPERIENŢA ŞI SPECIALIŞTI ÎN PROTECŢIA PATRIMONIULUI	
	CPPE-Art.17/18; CPPE-Art.19; RPZI-Art.49/54	

Concluzii

Se poate remarca din tabelul de mai sus că:

- Există o bună acoperire a problemelor definirii patrimoniului şi a speciilor sale, în concordanţă cu practica internaţională. Cu toate acestera, lipseşte definirea legală a sitului istoric, drept operă comună a omului şi naturii caracterizată prin dimensiuni valorice care fac protecţia lor importantă pentru interesul public.
- În domeniul evidenţei patrimoniului, documentele internaţionale insistă pe caracterul lor deschis, public şi transparent, caracteristici importante pentru a permite o acţiune eficientă atât a organismelor guvernamentale cât şi a celor neguvernamentale sau a persoanelor private. În acest domeniu se simte lipsa unei structuri de cercetare (academică), desprinsă atât de factorii de reglementare cât şi de cei de avizare şi proiectare. Un exemplu în acest sens îl pot constitui structurile respective din Anglia (**English Heritage**), Franţa (**Subdirecţia Inventarului General din cadrul Direcţiei Patrimoniului**) sau Italiei (**Institutul Central pentru Catalog şi Documentare**).
- A devenit o practică generală posibilitatea unei clasări temporare de urgenţă a bunurilor de patrimoniu pentru a le salva de la demolare. În cazul legislaţiei româneşti o asemenea procedură nu poate fi aplicată din lipsa textului legal. Mai mult, Legea 41/1995 nu prevede mecanisme de clasare din oficiu pentru bunuri private. Este de reţinut că în această situaţie s-a aflat Franţa acum 100 de ani (între 1887 şi 1913) ceea ce a dus la grave prejudicii.
- Lipseşte în reglementarea românească capacitatea reală a protectorului de a obliga posesorul sau utilizatorul unui bun de patrimoniu să întreprindă operaţiuni de protecţie şi conservare, sau în cazul în care acesta se găseşte îm imposibilitate de a o face, să existe un mecanism de preluare a acestor sarcini. Folosirea mecanismului exproprierii pe cauza de utilitate publică este greoi şi duce la o alienare a bunului patrimonial de posesor sau utilizator.
- Este de remarcat absenţa prevederii (prevăzută de către legislaţia franceză, de exemplu) de a clasanumai părţi ale unor construcţii. Exemplu în acest sens pot fi faţadele din Place Vendôme, Place Stanislas, sau cele ale Palais Royal.
- O direcţie pe care legislaţia şi practica românească a monumentelor istorice va trebui să o urmeze estecea a integrării conservării patrimoniului în activitatea de planificare şi dezvoltare a colectivităţilor locale. Din acest punct de vedere prevederile legale sunt foarte "subţiri" şi nu creează cadrul instituţional ca în practică doctrina conservării integrate să se concretizeze.
- Unul dintre handicapurile patrimoniului arhitectural românesc este şi concentrarea sa în administrarea sau proprietatea publică fără ca acest lucru să conducă către o abundenţă de mijloace materiale pentru protecţia şi reabilitarea sa. Această situaţie face ca să persiste o îndepărtare a colectivităţilor de problemele propriei lor moşteniri istorice, lucru favorizat şi de absenţa unor mecanisme reale de finanţare sau încurajare fiscală a protecţiei, conservării şi reabilitării patrimoniului.
- O cale de a-i asigura patrimoniului o existenţă "integrată" în viaţa contemporană este şi cuplarea problemelor sale de utilizare şi finanţare la circuitul funcţional şi economic al colectivităţii. Acest lucru se realizează în principal prin două sisteme: un sistem de finanţare

http://patrimoniu.gov.ro

prin mecanisme de subvenţionare a acţiunii directe a proprietarului (cu avantajul parteneriatului între acesta şi protectorul patrimoniului) sau prin deduceri fiscale ale sumelor implicate în lucrări de protecţie şi conservare a patrimoniului, şi creearea unor structuri "de primire", de tipul Casei Monumentelor şi Siturilor Istorice din Franţa sau a trusturilor fundaţiilor (**National Trust** - Marea Britanie, **The National Trust for Historic Preservation** - S.U.A.). Acestea sunt abilitate să preia din atribuţiunile organismelor de administrare a protecţiei monumentelor istorice şi realizează o distribuire a fondurilor prin intermediul subvenţiilor sau creditelor bonificate pe baza unor convenţii între ele şi proprietarii bunurilor de patrimoniu. În plus, aceste structuri realizează şi conversia şi reutilizarea patrimoniului redundant, prin capacitatea lor de a fi un loc de întâlnire a "cererii" şi "ofertei" de bunuri patrimoniale.

- Analiza arată lipsa unor prevederi care să privească educarea publicului, prin luare la cunoştinţă şi participare, lucruri care în alte ţări sunt cuprinse în programa şcolară încă din cei mai fragezi ani ai copilăriei.

28.11.1996

SERGIU NISTOR

http://patrimoniu.gov.ro

Proiect pregătit pentru Societatea Academică din România

1. Imobilele a căror conservare prezintă un interes public din punct de vedere istoric sau artistic sunt înregistrate ca monumente istorice, fac parte din avuţia naţională şi au dreptul la protecţia statului.

2. Această calitate se extinde în cazul terenurilor care cuprind vestigii arheologice, în cazul siturilor de valoare istorică, urbanistică sau peisagistică precum şi pentru prezervarea unei vizibilităţi favorabile la suprafeţe de minimum 100 mp. Calitatea de sit/ansamblu istoric se stabileşte de către Comisia Naţională a Monumentelor Istorice şi se bucură de protecţia acordată monumentelor istorice.

3. Calitatea de monument istoric, înscrisă în inventarul a cărui definitivare şi publicare se va face în termen de un an de la promulgarea prezentei legi, se capătă şi se pierde (după dispariţia sau alterarea iremediabilă) printr-o hotărâre a Comisiei Naţionale a Monumentelor Istorice. Listele de monumente şi situri istorice se vor publica periodic la un interval de zece ani.

4. Comisia Naţională a Monumentelor, Siturilor şi Ansamblurilor Istorice este o instituţie autonomă cu personalitate juridică care coordonează toate activităţile de evidenţă, protejare, conservare, restaurare şi punere în valoare a monumentelor istorice, indiferent cui aparţin ele. Ea se compune din experţi în domeniile următoare: istorie, istoria artei, arheologie, arhitectură, construcţii, pictură, sculptură.

5. Membrii Comisiei sînt în număr de cincisprezece, fiecare pe termen de minim cinci ani, cu posibilitatea de a fi reales. Ei se aleg conform procedurii următoare:

- primii şase membri sînt desemnaţi o dată la cinci ani de către Academia Română, Institutul de Arhitectură din Bucureşti, Facultăţile de istorie din Bucureşti, Iaşi şi Cluj, precum şi Facultatea de Istoria Artei din cadrul Institutului Nicolae Grigorescu din Bucureşti.
- ceilalţi nouă membri vor fi aleşi de către primii şase, o treime din ei urmând a fi înlocuiţi o dată la cinci ani. Părăsirea Comisiei se face în ordinea inversă a numărului de voturi obţinut la intrarea precedentă.

În afară de membrii titulari, există fără drept de vot membrii corespondenţi în număr de până la cincisprezece, cooptaţi din ţară sau din străinătate pentru a sprijini activitatea Comisiei.

Serviciul executiv al Comisiei este compus din manageri, experţi şi funcţionari angajaţi direct în activităţile coordonate de Comisie.

Secretar al Comisiei şi în acelaşi timp Director al Serviciului Executiv al Comisiei este un membru ales de ceilalţi prin vot secret.

6. Prin prezenta lege Comisia Monumentelor Istorice devine proprietar şi gestionar al tuturor monumentelor şi siturilor aflate în domeniul public. Autoritatea Comisiei se extinde şi asupra monumentelor care nu aparţin domeniului public. Această autoritate constă în:

- eliberarea autorizaţiilor de construcţie şi reparaţie
- controlul realizării construcţiilor şi reparaţiilor, precum şi al întreţinerii acestor monumente
- autorizarea activităţilor lucrative care folosesc drept cadru monumentele istorice sau zonele de protecţie ale acestora, precum şi siturile şi ansamblurile istorice

7. Comisia are obligaţia de a denunţa justiţiei pe acei care fără autorizaţie prealabilă din partea sa ar altera sau distruge sub orice titlu monumentele de orice categorie declarate de către ea istorice.

8. Comisia are obligaţia de a publica inventarul monumentelor istorice, precum şi periodice sau alte lucrări de specialitate.

9. Fondurile necesare pentru activitatea Comisiei provin din următoarele surse:
a) alocaţia anuală de la bugetul statului
b) subvenţiile votate anual de către Consiliile Judeţene sau Locale
c) donaţiile sau legatele mobiliare sau imobiliare făcute de persoane fizice
d) sponsorizări din partea unor societăţi comerciale, bănci, alte întreprinderi
e) amenzile care sancţionează vătămarea unui monument istoric sau încălcarea unor decizii ale Comisiei.
f) venituri provenite din exploatarea turistică a unor monumente istorice din proprietatea Comisiei.

10.Persoanele fizice sau juridice care donează în scopurile de cercetare, protejare,

http://patrimoniu.gov.ro

conservare, restaurare şi punere în valoare a monumentelor istorice sume de peste cinci la sută din venitul sau profitul lor anual beneficiază de o scutire de impozit pe venit/profit echivalentă cu valoarea donaţiei, dar care nu poate fi mai mare de 50% din valoarea totală a impozitului.

11. Persoanele fizice sau juridice în proprietatea cărora se află un monument istoric au obligaţiile următoare:

a) să ia măsuri de protecţie şi conservare a imobilului fără a aduce nici o atingere integrităţii acestuia

b) să folosească acel imobil numai pentru funcţiuni adecvate cu calitatea sa de monument istoric şi care nu-l expun la degradare.

c) să execute lucrările de întreţinere, conservare, consolidare sau restaurare numai cu aprobarea Comisiei Naţionale a Monumentelor Ïstorice

d) să respecte zona de protecţie a monumentului istoric pe care îl deţin

12. Persoanele fizice sau juridice în prorietatea cărora sa află un monument istoric au următoarele drepturi:

a) scutire totală de impozitul pe clădire şi pe terenul aferent

b) posibilitatea de a primi subvenţii sau credite cu dobândă redusă de la stat pentru lucrările întreprinse în condiţiile articolului 11, paragraful c, fie pentru a deschide circuitului public monumentele pe care le deţin.

13. Paza monumentelor istorice, ansamblurilor şi siturilor revine organelor administraţiei locale atunci când nu există deţinători sau când proprietarul o solicită.

14. Constituie contravenţii pasibile de amendă care se transferă în contul Comisiei Monumentelor Istorice (conform articolului 7, paragraful e) următoarele fapte:

a) nesocotirea zonei de protecţie a unui monument istoric prin ridicarea de construcţii inadecvate sau care stânjenesc vizibilitatea

b) neîndeplinirea obligaţiilor de conservare a monumentelor istorice

c) nerespectarea sau nesolicitarea avizului Comisiei în cazurile prevăzute de prezenta lege, articolul 10.

15. Constatarea contravenţiei şi apelul la autorităţile locale pentru aplicarea sancţiunilor se realizează de către serviciul executiv al Comisiei prin inspectori împuterniciţi.

16. În cazul dovedirii intenţiei de distrugere din partea proprietarului monumentului, Comisia este abilitată să solicite exproprierea. Bunul expropriat trece în proprietatea Comisiei.

17. Începând de la data intrării în vigoare a prezentei legi toate bunurile imobile şi mobile precum şi documentaţia întreagă care au aparţinut fostelor instituţii destinate protecţiei şi restaurării monumentelor istorice trec în proprietatea Comisiei.

18. La data intrării în vigoare a prezentei legi se abrogă orice dispoziţii anterioare contrare ei.

ANDREI PIPPIDI
(noiembrie 1996)

http://patrimoniu.gov.ro

RAPORT ASUPRA PARTICIPĂRII DELEGAŢIEI COMITETULUI NAŢIONAL ROMÂN LA CEA DE A XI-A ADUNARE GENERALĂ ICOMOS, SOFIA, 5-9 OCT. 1996

A XI-a Adunare Generală ICOMOS şi Simpozionul internaţional intitulat *Patrimoniul cultural şi schimbările sociale*, s-au desfăşurat în capitala Bulgariei între 5-9 octombrie 1996, la această manifestare internaţională de interes major, participând pentru prima oară după 20 de ani de absenţă o "delegaţie" a Comitetului Naţional Român. România este unul dintre cei mai vechi membri ai acestui organism internaţional patronat de UNESCO, motiv pentru care considerăm ca imperios necesar, dezvoltarea în viitor a unei susţinute activităţi a Comitetului Naţional Român, atât pe plan naţional, cât şi internaţional.

Participarea "delegaţiei" româneşti, într-un spaţiu atât de apropiat de ţara noastră, a constituit o facilitate de care trebuia profitat, printr-un număr mult mai mare de delegaţi, aşa cum au făcut toate statele vecine Bulgariei. Dacă România a avut doar doi delegaţi, pentru comparaţie vă informăm că numărul membrilor delegaţi din alte ţări balcanice sau central europene a fost următorul: Turcia - 4; Iugoslavia (Serbia) - 3 observatori; Macedonia - 9; Slovenia - 3; Grecia - 17; Ungaria - 10.

Dacă la Adunarea Generală a ICOMOS din capitala Bulgariei Comitetul Naţional Român a trimis 2 delegaţi, dintre care unul din motive de forţă majoră a fost nevoit să se întoarcă în ţară imediat după sosirea la Sofia, nădăjduim că la a 12-a Adunare Generală ICOMOS, ce urmează să aibă loc în Mexic în 1999, numărul membrilor delegaţiei româneşti să fie mult mai mare (cel puţin 5).

Cu toate acestea, participarea României la Adunarea Generală ICOMOS de la Sofia este un fapt pozitiv, şi considerăm că Ministerul Culturii a contribuit meritoriu la realizarea acestui deziderat. Numărul participanţilor din România putea fi sporit prin unele facilităţi acordate unor membri ICOMOS, având în vedere că pe lista participanţilor din România, figura şi un observator neoficial, venit din interes "personal".

La Adunarea Generală ICOMOS, din cele 86 de comitete naţionale, au participat la lucrări şi scrutin 61 de ţări. Neparticiparea la scrutin a unor comitete naţionale s-a datorat în bună parte neachitării cotizaţiei către Consiliul Internaţional sau neprezentării la Sofia. În această situaţie au fost comitetele naţionale din următoarele ţări: Algeria, Burkina Faso, Angola, Coasta de Fildeş, Gabon, Ghana, Haiti, India, Irlanda, Jamaica, Letonia, Noua Zeelandă, Pakistan, Panama, Paraguay, Coreea, Salvador, Slovacia, Tanzania, Thailanda, Tunisia, Ucraina, Zair, Zambia.

Trei zile premergătoare Adunării Generale, respectiv în zilele de 2-3-4 octombrie au avut loc lucrări pregătitoare. În 2 octombrie s-a desfăşurat Sesiunea Biroului ICOMOS (preşedintele Roland Silva, secretar general, trezorier, vicepreşedinţi) şi Şedinţa Comitetului Executiv ICOMOS. În 3 octombrie a avut loc Şedinţa Comitetului Consultativ şi a Comitetului Executiv, iar în 4 octombrie, în preziua deschiderii Adunării Generale, s-a desfăşurat reuniunea Comitetelor Ştiinţifice Internaţionale ICOMOS şi reuniunea comitetelor naţionale. Comitetele Ştiinţifice Internaţionale specializate sunt următoarele: Studii şi conservarea arhitecturii de pământ; Vitralii; Photogrametrie: Artă rupestră; Turism cultural; Oraşe şi sate istorice; Patrimoniu cultural subacvatic; Formare; Grădini şi situri istorice; Economia conservării; Arhitectura vernaculară; Piatra; Lemnul; Gestiunea Patrimoniului Arheologic; Picturi murale. Menţionăm că din Comitetul Internaţional de Arhitectură vernaculară face parte doamna dr. Georgeta Stoica.

Sâmbătă, 5 octombrie, orele 9,00, la Palatul Naţional de Cultură din Sofia a avut loc într-un cadru festiv ceremonia deschiderii oficiale a *celei de a XI-a Adunări Generale ICOMOS*, la care au participat peste 1000 de persoane, delegaţi, oficialităţi, corp diplomatic, reprezentanţi ai unor organisme internaţionale, presa şi televiziunea. Adunării Generale ICOMOS i s-a acordat o importanţă deosebită de către ţara gazdă, prin organizarea ireproşabilă a tuturor manifestărilor legate de acest eveniment, foarte mediatizat şi care a avut o mare publicitate (inclusiv stradală). Importanţa cuvenită a fost acordată ICOMOS-ului şi prin participarea şi prezentarea unor alocuţiuni şi saluturi din partea UNESCO, Uniunea Europeană, ICCROM, ICA (Consiliul Internaţional al Arhivelor), Getty Grant Program, Sfântul Scaun etc. La ceremonia de deschidere au rostit alocuţiuni preşedintele Comitetului Naţional Bulgar prof.dr. Todor Krestev, apoi Ivan Marazov, Ministrul Culturii şi Jelio Jelev, preşedintele Republicii Bulgaria. După ceremonia de deschidere a Adunării generale a început Sesiunea Plenară de lucru, în care a fost prezentat Raportul preşedintelui ICOMOS dl. Roland Silva (Sri Lanka), Raportul Secretarului general dl. Jean-Louis Luxen (Belgia) şi Raportul delegatului general al finanţelor dl. Jan Jessurun (Olanda).

În după-amiaza aceleiaşi zile a demarat, printr-o şedinţă plenară, Simpozionul Internaţional, fiind prezentat raportul Raportorului General, dl. Şerban Cantacuzino (Marea Britanie) şi s-au purtat discuţii asupra temelor ce urmează a fi dezbătute la Simpozion.

În aceeaşi după-amiază s-a deschis Expoziţia Internaţională şi Salonul Patrimoniului, în care erau prezente numeroase ţări cu panouri fotografice, prezentări audio-video etc. Între exponatele remarcabile notăm pe cele ale Comitetelor Naţionale ICOMOS din Spania, Bulgaria, Belgia, Italia, Vietnam, Grecia, care au oferit şi un bogat material publicitar privind monumentele istorice din ţara lor. România deşi ar fi avut de această dată posibilitatea de a apărea cu o ofertă consistentă, ţinând seamă că Sofia este destul de aproape de Bucureşti, la Salonul patrimoniului singura imagine din ţara noastră a

http://patrimoniu.gov.ro

fost un poster (sepia) despre două sate maghiare din Transilvania, respectiv Inlăceni (jud. Harghita) şi Remetea (Trascăului) (jud. Cluj).

Simpozionul ştiinţific cu tema *Patrimoniului cultural şi schimbările sociale* a continuat pe secţii, având ca temă *Ethică şi filosofie*, *Politică şi economie* şi *Metodologie şi Tehnică*, lucrările fiind ţinute în paralel, în zilele de 6-8 oct., iar după amiezele au fost dedicate unor excursii de studii la monumente istorice, situri şi rezervaţii de arhitectură. Au fost vizitate Mănăstirea Rila, rezervaţia de arhitectură Koprivshtitsa, monumente istorice din Plovdiv.

În ultima zi a simpozionului, dl. Şerban Cantacuzino a prezentat *Raportul* asupra Simpozionului şi au fost adoptate *Recomandările* Simpozionului.

Data de 9 octombrie a fost dedicată lucrărilor în plen ale Adunării Generale. Au fost prezentate candidaturile pentru alegerile ce urmau să aibă loc la nivelul Consiliului Internaţional, respectiv alegerea preşedintelui, secretarului general, a delegatului general al finanţelor şi a vicepreşedinţilor. De asemenea, au fost propuşi membrii Comitetului Executiv.

În cadrul alegerilor ce au urmat a fost ales noul preşedinte, dl. Roland Silva, secretarul general, biroul, care a sporit de la cinci vicepreşedinţi la şapte. De asemenea, au fost aleşi membrii comitetului executiv. În aceeaşi şedinţă plenară s-a stabilit ca Adunarea Generală ce va avea loc peste trei ani, în 1999, să fie în Mexic, iar cea din anul 2002, în Zimbabwe.

În calitate de delegat al Comitetului Naţional Român, pe parcursul zilelor petrecute la Sofia am luat legătura, în diverse ocazii, cu numeroase delegaţii, purtând discuţii referitoare la modul de organizare şi activitatea ICOMOS din ţările respective, surse de finanţare, membrii individuali şi instituţionali, eventualitatea realizării unor acorduri în viitor. Amintesc astfel contactele avute cu delegaţi din Australia, Belgia, Benin, Bulgaria, Canada, Chile, Spania, Franţa, Germania, Georgia, Grecia, Guatemala, Honduras, Ungaria, Israel, Italia, Japonia, Liban, Mexico, Polonia, Portugalia, Republica Dominicană, Regatul Unit al Marii Britanii, Senegal, Sri Lanka, Elveţia, Statele Unite, Zimbabwe.

Am fost sprijinit cu generozitate de compatrioţii noştri care trăiesc în străinătate - domnii Şerban Cantacuzino, Dinu Bumbaru (Canada) şi Christoph Machat (Germania).

Dr. Christoph Machat a avut amabilitatea şi bunăvoinţa de a face cunoscută prezenţa delegatului ICOMOS România, facilitând întâlnirea cu Preşedintele Roland Silva, cu Secretarul General Jean Louis Luxen, sau cu membrii Secretariatului Internaţional şi doamna director Carole Alexandre. De asemenea am avut mai multe runde de convorbiri cu delegaţia germană, în ideea realizării unui acord de colaborare între cele două comitete.

Contacte amiabile am avut şi cu membrii delegaţiei ungare, cu care sperăm ca în viitor să colaborăm la realizarea unor acţiuni ştiinţifice comune.

Urmare a participării la Adunarea Generală, prin contactul direct avut cu conducerea Consiliului Internaţional ICOMOS şi în virtutea bogatei documentaţii aduse în ţară, considerăm că este imperios necesar să se tragă concluziile oportune de către Comitetul Naţional Român, care trebuie să adopte un plan de viitor cât mai eficace, pentru a ridica activitatea noastră la nivelul normalului. Aceasta se va putea face numai printr-o colaborare eficientă cu instituţiile guvernamentale, care *trebuie* să asigure acestui organism neguvernamental, patronat de UNESCO, mijloacele financiare. După cum este necesar ca ICOMOS - România să devină persoană juridică română, să aibă propriul sediu, buget prevăzut de la guvern, cont în bancă etc.

Este necesar de asemenea sporirea numărului de membri instituţionali şi individuali, care pot contribui la finanţarea activităţii Comitetului Naţional Român ICOMOS.

Succinta prezentare a participării la Adunarea Generală de la Sofia, sperăm să fie o bază de discuţii şi clarificări, care să contribuie la impulsionarea activităţii Comitetului Naţional Român ICOMOS.

Acad. **MARIUS PORUMB**
Membru al Comitetului Naţional
Român ICOMOS

http://patrimoniu.gov.ro

ASPECTE PRIVIND OCROTIREA MONUMENTELOR ISTORICE ÎN JUDEŢUL SIBIU ÎN PERIOADA 1990-1996

Înfiinţarea, prin Decretul CFSN nr.91/1990, a CNMASI şi a DMASI a deschis noi perspective ocrotirii patrimoniului cultural naţional imobil, după 13 ani de la desfiinţarea structurilor anterioare. La scurt timp au fost emise primele hotărâri prin care s-a trecut la organizarea în teritoriu, luând fiinţă opt Comisii zonale ale monumentelor istorice. Acestea au primit atribuţii de avizare, control şi evidenţă stipulate apoi şi prin Ordonanţa Guvernului nr.27/1992, devenită Legea 11/94.

Chiar dacă numărul comisiilor era prea mic în comparaţie cu numărul şi problematica judeţelor ţării, iar arondarea judeţelor nu a fost cea mai judicioasă, înfiinţarea CZMASI a reprezentat un pas important în descentralizarea întregii activităţi privind monumentele istorice.

Cu această ocazie, în mai 1990, a luat fiinţă şi CZMASI Transilvania Est, cu sediul în Sibiu, căreia i-au fost arondate judeţele Sibiu, Braşov, Mureş, Covasna, Harghita şi Bistriţa Năsăud. După o perioadă de tatonare, activitatea a fost relansată în 1991 când în prezenţa secretarului CNMASI (şi director al DMASI), prof.dr. arh. Peter Derer s-a reorganizat comisia prin cooptarea de membri din fiecare judeţ arondat. Marea majoritate a membrilor erau nesalariaţi, atribuţie de serviciu în acest domeniu având doar secretarul CZMASI (angajat al DMASI), precum şi acei membri care făceau parte dintre specialiştii Oficiilor Judeţene a Patrimoniului Cultural naţional. O simplă lecturare a numelor membrilor ne oferă o oglindă a competenţei acestora: dr. arh.Paul Niedermaier, dr. arh.Fabini (vicepreşedinte), arh.Ion Bucur (secretar), arh. Szabolcs Guttmann, dr. Alexandru Avram (preşedinte) toţi din Sibiu, dr. Paul Binder, arh. Olsevschi (vicepreşedinte), Ligia Fulga din Braşov, arh. L.Mathé, arh. A. Benczedi (vicepreşedinte) din Sf. Gheorghe - Covasna, arh. L.Szikszai (M.Ciuc) etc.

În perioada anilor 1991 - jumătatea anului 1993, activitatea comisiei a progresat permanent, reuşindu-se implementarea în conştiinţa organelor administraţiei locale din cele şase judeţe importanţa ocrotirii patrimoniului imobil şi respectarea legislaţiei - atât cât exista - în domeniu. Comisia a început să fie asaltată de solicitări de avize mai ales din judeţele Sibiu, Mureş, Bistriţa Năsăud, consiliile locale din unele municipii fiind deosebit de interesate de o aplicare corectă a legilor privind monumentele (Mediaş, Sighişoara). Din păcate, lipsa unui mijloc de transport, arondarea nejudicioasă a judeţelor la CZMASI Transilvania Est, lipsa legăturilor corespunzătoare pe calea ferată pe axa S-N (ex.: Sibiu, Bistriţa) au constituit puncte negative în activitatea noastră, zona nefiind acoperită în mod corespunzător.

Cu toată existenţa actelor normative menţionate, schimbările consecutive survenite în conducerea CNMASI şi DMASI au dus la frânarea activităţii CZMASI (formate dintr-un secretar salariat şi membri cu activitate voluntară), tinzându-se, treptat, la o nouă centralizare. Aceasta a fost consfinţită prin Ord.68/94 devenită legea 41/1995, o lege plină de neclarităţi care împiedică buna desfăşurare a activităţii specifice. Astfel, în teritoriu CZMASI-urile au fost total ignorate deşi nu au fost desfiinţate explicit, activitatea de avizare a fost supercentralizată, iar cea de evidenţă şi control subordonată inspectoratelor judeţene pentru cultură. Nu a fost respectat nici măcar articolul 27 al.2 din Legea 41, diferitele articole de lege fiind eludate după bunull plac al unora sau altora), conform căruia conservatorii pentru monumente (arhitecţi, ingineri) ar fi trebuit să fie încadraţi în cadrul Oficiilor judeţene pentru patrimoniul cultural şi nu la Inspectoratele pentru cultură.

Începând cu instalarea la conducerea DMI a directorului arh. Hoinărescu şi apoi a dr.arh. C. Moisescu aceştia au ignorat total CZMASI Transilvania Est, nerăspunzând la adrese, neasigurând fonduri de deplasare în teritoriu şi de cele mai multe ori neţinând cont de avize sau puncte de vedere emanate de către CZMASI Transzilvania Est. Prin aplicarea Ordonanţei 68, Comisiile zonale au fost practic desfiinţate fiind lipsite de orice mijloace materiale şi retrăgându-li-se până şi ştampila. S-a ajuns în acest mod la soluţia nefericită ca toate avizele să fie eliberate de către Ministerul Culturii, iar ministrul să-şi pună semnătura inclusiv pe nişte documente privind construcţii anexe ale unor clădiri de mai mică importanţă nenominalizate ca monument.

Cu toate neajunsurile semnalate mai sus, CZMASI Trandilvania Est, iar cu începere din a doua jumătate a anului 1995, OJPCN Sibiu împreună cu Inspectoratul pentru cultură Sibiu au reuşiut elaborarea unui număr de 763 avize şi puncte de vedere pentru judeţul Sibiu şi alte câteva zeci pentru celelalte judeţe.

Grav este faptul că în componenţa actuală, CNMASI este formată dintr-o serie de persoane care nu au (sau nu au în mod direct) tangenţe cu monumentele istorice. În faţa unei comisii din care lipsesc (sua sunt în număr foarte mic) persoane avizate şi asupra problemelor tehnice (arhitecţi, ingineri, istorici de artă) sau a celor practice ivite de la caz la ca, pe teren, se prezintă proiecte de pe teritoriul ţării, proiecte uneori incomplete. Aşa se explică faptul că persoane care nu cunosc sau nu au văzut recent anumite monumente îşi dau avizul pentru modificarea acestora. În acest mod s-a "reuşit", de pildă, în judeţul Sibiu să se avizeze de către organele centrale - contrar punctului de vedere exprimat de CZMASI - modificarea unei case în stil baroc şi construirea alteia noi pe aceeaşi parcelă (Mediaş, str. Honterus) sau supraetajarea unei clădiri (sec.XIV-XVIII) din centrul Sibiului (Camera de comerţ)

În consecinţă dorim să exprimăm următoarele propuneri:

a) În domeniul legislaţiei:

Suntem informaţi că se află în pregătire un proiect de **Lege a patrimoniului cultural naţional**, elaborat de Ministerul Culturii. La o primă lectură se demonstrează persistenţa concepţiilor comuniste care în anumite articole agresează proprietatea particulară (mai ales cu privire la patrimoniul cultural mobil). În această lege se menţine centralismul excesiv, fiind vorba practic de o reluare sub formă amplificată a Ordonanţei 68/94; se menţin formulele organizatorice şi modalităţile de lucru inadecvate: CNM este în cadrul Ministerului Culturii, inspectorate pentru cultură ce dirijează organisme specializate (OJPCN), iar pentru bunurile culturale mobile această lege este mai restrictivă decât Legea 63/

http://patrimoniu.gov.ro

1974 - vezi articolele 22/2 - ultima propoziţie), art.26, 28, 30, 41(5), 59(1g), 59(3) etc.

În consecinţă este nevoie de o lege a monumentelor istorice sau un set de legi cu privire la patrimoniul cultural naţional. Referitor strict la monumente, cel mai potrivit proiect ne pare a fi cel elaborat de CNMASI în 1991 (publicat în *Renovatio* nr. 14-15/ian. februarie 1992. Este foarte important ca noua lege să fie clară în enunţarea calităţii şi categoriilor de patrimoniu cultural naţional. Insistăm la precizarea unor definiţii ca: *rezervaţie de arhitectură şi urbanism* (care sunt servituţiile asupra clădirilor din rezervaţie?; care este gradul de clasare a clădirilor din rezervaţie care nu sunt nominalizate ca monumente? dacă întregul (rezervaţia) este monument, o parte din întreg (o casă oarecare) se bucură de acelaşi regim?; *monument şi ansamblu de arhitectură* (toate corpurile de clădire de pe o parcelă, unele recente, au regimul monumentului care de regulă este corpul principal situat la stradă?) Referitor la toate aceste întrebări care vor trebui clarificate prin lege avansăm opinia conform căreia toate categoriile de monumente vor trebui să fie tratate unitar.

b) În domeniul organizatoric

Trebuie să domine principiul simplificării administrative, descentralizarea. Din acest motiv alături de organele centrale (CNMI - pe lângă - şi nu în cadrul - Ministerul Culturii, independent cu mare autoritate în stabilirea principalelor direcţii în ocrotirea monumentelor istorice; DMI instituţie bugetară sub autoritatea CNMI cu rol în avizarea celor mai importante proiecte de restaurare) trebuie să ia fiinţă organisme teritoriale(oficii, comisii sau subdirecţii, indiferent de nume) constituite pe structura Oficiilor pentru Patrimoniul Cultural Naţional. Susţinem această formulă deoarece trebuie să se pornească de la o structură preexistentă cu un minimum de bază materială (spaţii, mobilier, birotică). Oficiile ar trebui să fie interjudeţene subordonate direct DMI (pe latura patrimoniului mobil Direcţiei muzeelor) scoase deci de sub jurisdicţia Inspectoratelor pentru cultură, organe care nu îşi au sensul. De exemplu, o organizare pe 2-3 judeţe (Sibiu, Braşov, Alba Iulia_ ar permite o legătură rapidă între judeţe. În cazul concret la care ne referim acest oficiu ar putea funcţiona în cadrul celui mai mare muzeu din zonă - Muzeul Brukenthal din Sibiu - ca o direcţie separată, având în comun cu muzeul serviciile administrativ - contabil-financiar. Personalul actual ar putea fi întărit cu 3-4 arhitecţi, ingineri, restul personalului fiind asigurat de cel existent în Oficiul Sibiu, precum şi în Oficiile din Braşov şi Alba Iulia cu atribuţii specifice judeţelor respective.

c) În domeniul financiar

Fără îndoială fondurile alocate prin buget pentru restaurarea monumentelor sunt extrem de mici (fără a se ţine cont de inflaţie în ultimii trei ani, câte 7 miliarde lei). Totuşi dacă există voinţă politică atât pe plan central cât şi local se pot institui impozite şi taxe pe profilul unităţilor comerciale şi hoteliere din zonele de rezervaţie de arhitectură ce îşi realizează veniturile datorită turiştilor care vizitează obiectivele istorice şi muzeele din aceste zone ocrotite. Fondurile s-ar putea întoarce în clădirile respective. De asemenea în aceste zone există numeroase spaţii comerciale închiriate pe sume foarte mari; banii obţinuţi de stat sau chiar biserică, cel puţin în proporţie de 50% fiind posibil a fi investiţi în restaurarea sau întreţinerea clădirilor respective.

d) Vânzarea locuinţelor

Vânzarea către locatari a apartamentelor situate în monumentele istorice din Sibiu ar trebui analizată temeinic cel puţin din două puncte de vedere: cel al locatarilor şi cel al întregii comunităţi urbane.

Interesul locatarilor ar fi de a obţine o proprietate (element caracteristic societăţii viitoare), cu un preţ care, fără îndoială, ar fi modic, mai ales că în cele mai multe cazuri se poate nota o stare avansată de uzură şi un confort scăzut. Pe de altă parte, interesul comunităţii ar fi de a păstra şi valorifica în cele mai bune condiţii un patrimoniu arhitectural de excepţie (ne referim la rezervaţia de arhitectură Sibiu), grupat într-un ansamblu ce, prin întindere, complexitate, valoare şi stare de conservare, este cel mai reprezentativ de acest gen pe plan naţional (este important de stabilit dacă aceste două interese pot fi conciliate).

La o primă vedere, proprietatea particulară asupra apartamentelor nu poate fi exclusă, mai ales că proprietarul actual, Agenţia de Fond Locativ nu dă semne că este în măsură să întreţină aceste spaţii. De altfel, fondul constituit în zona istorică a Sibiului a apărut ca o expresie a proprietăţii şi iniţiativei particulare, orchestrată la nivelul comunităţii. În afară de unele edificii comunitare sau cu caracter special (biserici, şcoli, primărie, spital, case ale breslelor, hanuri), restul celor aproximativ o mie de imobile cuprinse în perimetrul zidurilor oraşului medieval erau case de locuit. De regulă, în afară de funcţia principală de locuinţă, parcela mai adăpostea şi alte funcţiuni (ai căror promotori erau tocmai locatarii), cu caracter meşteşugăresc, comercial sau chiar agricol, constituindu-se astfel într-o unitate complexă de locuire şi producţie. Pentru a răspunde acestor necesităţi funcţionale s-au construit, pe lângă corpul principal, amplasat în mod obişnuit la stradă, corpuri cu diverse funcţiuni auxiliare amplasate în adâncimea lotului.

Deşi construcţiile evoluau de-a lungul timpului, de regulă, în sensul măririi densităţii, forma şi dimensiunile parcelelor s-au păstrat, cu puţine excepţii, neschimbate în perioada medievală. Parcela se afla în proprietatea unei persoane (capul familiei), fiind indivizibilă, şi era locuită de familia lărgită, compusă din mai multe generaţii şi uneori din personalul auxiliar. Multe din aceste imobile rămâneau în posesia aceleiaşi familii timp îndelungat, cum a fost cazul caselor din Piaţa Mare nr.8 şi 10, cunoscute sub numele de Casa Hecht şi casa Haller, care au rămas în posesia familiilor Waida, respectiv Haller o perioadă de circa 3 secole. Când interveneau operaţii de vânzare-cumpărare sau moştenire, acestea aveau ca obiect întreaga parcelă, cu terenul şi construcţiile aparţinătoare.

Transformările, extinderile şi modernizările în spiritul diverselor epoci au fost ca urmare, realizate tot la scara întregii parcele, conducând astfel la unitatea arhitecturală a construcţiilor situate pe o parcelă, unitate manifestată atât în ceea ce priveşte arhitectura stradală cât şi cea a curţii. Această formă de proprietate, care a asigurat şi o bună întreţinere a fondului construit precum şi transmiterea peste secole a unor însemnate valori arhitecturale, a fost întreruptă brutal prin naţionalizare.

În afară de actul de deposedare în sine, s-a procedat la o restrângere a spaţiilor ocupate de proprietarii de drept şi la o suprapopulare a parcelelor, cu consecinţe grave privind igiena şi confortul. Ansamblul medieval a constituit una dintre cele mai compacte zone naţionalizate, fiind un debuşeu important pentru rezolvarea (sub semnul improvizaţiei) a unor solicitări de spaţii de locuit mereu în creştere.

Pe lângă consecinţele negative în plan uman, suportate atât de proprietari cât şi de chiriaşi, această situaţie s-a reflectat dramatic şi asupra fondului construit.

Studiile şi inventarierile efectuate în anii precedenţi asupra fondului de locuit din zona istorică au relevat următoarele aspecte:

- starea avansată de degradare a imobilelor, proliferarea igrasiei şi slăbirea rezistenţei acestora, datorită neefectuării la timp a unor lucrări de întreţinere la nivelul acoperişurilor şi instalaţiilor sanitare şi a realizării unor lucrări improvizate, neautorizate, cu tehnologii neadecvate şi fără o

http://patrimoniu.gov.ro

corelare la nivelul întregii clădiri.

Combaterea igrasiei şi consolidarea clădirilor pot fi realizate eficient numai global, la scara parcelei, mai ales în cazul unor imobile aflate într-o stare gravă, de precolaps, cum este cazul celor din Piaţa Mică nr.22, Piaţa Aurarilor nr.6, G-ral. Magheru nr.49;

- apartamentări nefireşti, forţate, cu consecinţe în planul confortului, dar şi al valorificării unor spaţii cu calităţi arhitecturale. Astfel, se întâlnesc situaţii în care un apartament ocupă spaţii în două corpuri de clădire diferite, structural independente şi, mai frecvent, subîmpărţirea cu pereţi despărţitori a unor încăperi de mari dimensiuni între două sau mai multe apartamente (cum este cazul pe str. Arhivelor nr.2, unde o sală de mari dimensiuni, cu spaţii boltite ce reazimă pilaştrii, este partajată între două apartamente şi sediul BRD).

- confort scăzut, echipamente sanitare necorespunzătoare, în multe cazuri întâlnindu-se grupuri sanitare comune;

- nepotriviri funcţionale, constând în transformarea în locuinţă a unor clădiri cu alte destinaţii, cu spaţii valoroase, necesar a fi introduse în circuitul public (Hanul Mielul Alb- str. Ocnei, clădirea Breslei Aurarilor - Piaţa Mică nr.25, clădirea adminis-trativă din str. N. Bălcescu nr.6, sau a unor încăperi cu calităţi deosebite;

- existenţa unor locuinţe în spaţii parazite, evidenţiate în studii cu propuneri pentru demolare în vederea asanării parcelelor;

- densitate excesivă, cu consecinţe asupra confortului, posibilităţile de parcare etc.;

- lipsa unei legăturii culturale între locatarii actuali şi cei care au construit clădirile,ducând la situaţii de ignorare şi chiar respingere a valorilor estetice şi istorice ale acestora.

Ţinând cont de elementele arătate, considerăm că, prin vânzarea către locatari a acestor apartamente nu s-ar rezolva satisfăcător nici problemele acestora şi nici cele care privesc păstrarea în bune condiţiuni şi valorificarea patrimoniului arhitectural.

Pentru locatari, obţinerea în proprietate a acestor spaţii nu ar fi o fericire, aceasta fiind urmată de obligativitatea recondiţionării şi restaurării lor conform normelor în vigoare, în baza unor proiecte, cu tehnologii complicate şi costisitoare. Răspunderea pentru buna conservare a acestor spaţii le-ar reveni, în întregime, noilor proprietari. Subliniem din nou că, un monument istoric este indivizibil, această calitate referindu-se atât la arhitectura exterioară cât şi la cea interioară ce grevează asupra tuturor spaţiilor din pod până în pivniţă şi chiar asupra întregii parcele. În urma vânzării ar rămâne o pondere mare de spaţii comune: terenul, circulaţiile interioare şi exterioare, podul pivniţele care, trebuie, de asemenea, întreţinute. Astfel, lucrările de consolidare şi întreţinere ar putea fi făcute eficient numai prin consensul tuturor proprietarilor, situaţie foarte greu de realizat. În aceste condiţii, considerăm că nu poate fi vorba de o proprietate deplină asupra apartamentelor. Noile proprietăţi nu s-ar înscrie nici măcar în normele privind ieşirea din indiviziune, care prevăd obligativitatea independenţei structurale a părţilor, iar prin vânzare s-ar crea o stare de conflicte perpetue între vecini. În această situaţie s-ar ajunge mai devreme sau mai târziu la iniţiative izolate, cu caracter de improvizaţie, fapt ce ar adânci criza actuală a fondului construit şi ar accelera degradarea acestuia.

Din punct de vedere al păstrării ansamblului medieval, considerăm că vânzarea în această formă şi în actualul stadiu al imobilelor ar fi o catastrofă, care ar duce în scurt timp la deprecierea iremediabilă a acestuia şi transformarea sa ireversibilă într-o zonă periferică, în ceea ce priveşte calitatea vieţii. Prin această operaţie, oraşul ar pierde definitiv, într-o perioadă de câteva decenii, tocmai zona sa emblematică, posibilă sursă pentru o revigorare a funcţiunilor sale culturale şi economice. Pe de altă parte, situaţia actuală, în care un proprietar (pus în imposibilitatea de a interveni eficient şi lipsit de motivaţie), lasă să se degradeze lent aceste spaţii, va duce, în perspectivă, la aceleaşi consecinţe.

Dr. ALEXANDRU AVRAM
Arh. IOAN BUCUR
(noiembrie 1996)

http://patrimoniu.gov.ro

DESTINUL LOCUINŢELOR NOBILIARE CENTRAL-EST-EUROPENE

SIMPOZIONUL INTERNAŢIONAL DE LA TUŞNAD - MARTIE 1996

Al V-lea simpozion ştiinţific internaţional de la Tuşnad - ediţia 1996, organizat de Asociaţia Restauratorilor de Monumente Istorice din Transilvania (A.R.M.I.T.) cu concursul Comitetului Naţional Român I.C.O.M.O.S., Comitetului Naţional Ungar I.C.O.M.O.S., Comitetului naţional German I.C.O.M.O.S., Ministerului Culturii - Inspectoratelor Judeţene Harghita şi Covasna, Universităţii Tehnice Cluj - Secţia de Arhitectură, Asociaţiei pentru Protecţia Monumentelor "Keopeczi Sebestyen Josef", - a constituit o ediţie aniversară (5 ani de la organizarea primelor prelegeri în domeniul istoriei, cercetării, proiectării şi execuţiei lucrărilor de restaurare desfăşurate iniţial cu concursul specialiştilor români şi maghiari).

Simpozionul a debutat cu un moment festiv - prilej de reflecţie privind drumul parcurs şi de apreciere a meritelor celor ce prin efortul lor au contribuit la reuşita acestei acţiuni concretizată atât într-o experienţă incontestabilă acumulată de organizatori, cât şi în formarea unor viitori specialişti în domeniul restaurării monumentelor.

Ediţia 1996 a Simpozionului, având ca tematică "Destinul reşedinţelor nobiliare central est-europene" s-a desfăşurat pe parcursul a 7 zile (17-23 martie 1996) reunind cca 200 de specialişti în domeniul restaurării din România, Ungaria, Slovacia, Slovenia, Austria, Germania, Anglia, Suedia. Cele 60 de comunicări prezentate au abordat o problematică variată, datorată complexităţii tematicii propuse de organizatori.

Locuinţa nobiliară - entitate economică, socială şi culturală specifică epocii medievale, reprezintă un program de arhitectură de tip complex, în continuă transformare, funcţie de schimbările intervenite în stilul de viaţă cât şi în tehnica militară.

Evenimentele petrecute în ultimul secol au făcut ca majoritatea unor astfel de construcţii în special în zona central est-europeană, să intre în desuetudine, o dată cu dispariţia clasei sociale care le-a construit.

Tocmai acest fapt face ca sarcina restauratorilor să fie deosebit de importantă atât în planul cercetării ştiinţifice în vederea restituirii tuturor elementelor semnificative ale construcţiei şi anturajului său (parcuri şi grădini istorice) cât şi în cel al managementului şi utilizării lor de către societatea contemporană.

Aceste sarcini au impus, în special în ţările cu un număr foarte mare de astfel de monumente, abordarea unor programe pe termen lung privind evidenţa, conservarea şi restaurarea locuinţelor nobiliare, cât şi promovarea unor măsuri legislative favorabile acestei acţiuni.

Plecând de la ideea că locuinţele nobiliare: castelele, palatele, curiile, conacele, reprezintă un program cultural specific, cu valori deosebite istorice, artistice şi de utilizare, grav ameninţate de schimbările sociale şi economice intervenite în ţările Europei centrale şi de est în special după cel de-al doilea război mondial, organizatorii simpozionului şi-au propus prilejuirea unei confruntări active de idei rezultate din ampla problematică a restaurării şi gestiunii locuinţelor nobiliare.

Materialele prezentate în cadrul comunicărilor se grupează în următoarele categorii tematice:

- Cercetarea istorică - consideraţii generale privind tipologia programului locuinţei nobiliare în diverse zone
- Strategii de restaurare
- Studii de caz privind problematica rogramelor de cercetare, restaurare şi valorificare
- Gestiune - management şi utilizare
- Perspectivele privind destinul locuinţei nobiliare în contextul legislativ existent în diverse ţări.

I. TIPOLOGIE ŞI STRATEGII DE RESTAURARE

În cadrul consideraţiilor cu caracter general privind practica restaurării locuinţelor nobiliare în diverse ţări, conferinţa *Castelele în practica de protecţie a monumentelor din Ungaria* (Feyérdy Tamas) a scos în evidenţă printre altele preocuparea continuă a specialiştilor în protecţia monumentelor din Ungaria pentru elaborarea unor programe realiste în favoarea restaurării castelelor, bazate pe noile posibilităţi economice şi legislative.

O problemă specifică o constituie salvarea patrimoniului mobil al castelelor (obiecte de artă, mobilier, arhive, documente, biblioteci) - aceasta fiind sarcina prioritară a programului iniţiat de Departamentul pentru protecţia monumentelor din Slovacia după 1945 *Castele din Slovacia de Est - probleme de restaurare şi revitalizare* (Alexander Balega).

Aspecte interesante privind consecinţele statutului juridic în utilizarea actuală a castelelor, în diferite ţări europene, au prezentat: Roman Andras, *Castele în Europa*; Helmut Stampfer, *Probleme de restaurare ale castelelor din Tirolul de Sud*; Ivan Gojdic, *Revitalizarea castelelor din Slovacia*; Jovo Grobovsek, *Castele din Slovenia.*

Rezultatele unor studii aprofundate, constând din materiale de sinteză ce au pus accentul mai mult pe tipologie, au prezentat cercetători cunoscuţii ai domeniuluii: Kovacz Andras, *Cetăţi, castele, conace transilvănene - aspecte de istoria artei* ; Konya Adam *Conace secuieşti*; Csortan Ferencz, *Fortificaţii în partea europeană a spaţiului bizantino-otoman*; Liviu Brătuleanu, *Reşedinţele nobiliare din zona extracarpatică.*

În cadrul cercetărilor de arhivă, comunicările *Dinamica construirii castelelor transilvănene* (Paul Niedermeyer), *Palatul de la Constantinopol al lui Dimitrie Cantemir* (Anca Brătuleanu) şi *Proiectul unui Castel din sec. al XVIII-lea* (Hanna Derer), au constituit demonstraţii riguroase ale contribuţiei pe care le poate avea cercetarea istorico-arhivistică, în munca de restaurare.

http://patrimoniu.gov.ro

II. ASPECTE PRACTICE ALE RESTAURĂRII REŞEDINŢELOR NOBILIARE

În această categorie tematică se încadrează prezentarea unor studii de caz, oferind posibilitatea cunoaşterii unor modalităţi concrete de intervenţie în cadrul restaurării unui monument şi a ansamblului aferent.

Comunicarea cunoscutului restaurator maghiar Janos Sedlmayer, *Castelul din Hedervar şi situl înconjurător* a scos în evidenţă efortul de păstrare a autenticităţii monumentului şi a stilului său - aşa cum a reieşit în urma amplei campanii de cercetare multidisciplinară, în condiţiile introducerii noii funcţiuni - Casă de oaspeţi.

Impactul pe care îl pot avea noile cerinţe funcţionale, în cazul concret al introducerii de utilităţi moderne a fost ilustrat de Maté Szolt în *Castelul regal Gödölö*.

În cazul în care salvările istorice, artistice, memoriale, impun păstrarea funcţiunii iniţiale, se recurge ca în cazul conacului Mudrany, la conservarea funcţiunii de muzeu cu reconstituirea în detaliu a mobilierului de epocă şi a decoraţiei interioare Sisa Bela, *Conacul Mudrany din Szabolcs*.

O componentă importantă a acestui tip de program o constituie grădinile şi parcurile istorice a căror restaurare şi punere în valoare necesită o muncă asiduă de cercetare în vederea redării aspectului originar: Orsi Karoly, *Arhitectura parcurilor istorice*.

Inexistenţa unei atare specializări în România constituie o carenţă ce trebuie să fie înlăturată în viitorul apropiat, este ideea de care ne convinge comunicarea bogat ilustrată a lui Gabriel Lambescu, *Consemnaţiuni privind amenajările peisagistice ale unor conace şi castele din sudul Transilvaniei*.

În preocupările specialiştilor privind problematica locuinţelor nobiliare se înscriu şi studiile de valorificare funcţională ale unor mari ansambluri: Marina Iliescu, *Cetatea Făgăraş - restaurare şi punere în valoare;* Sanda Ignat, *Castelul Bethlen - Criş - posibilităţi de reutilizare*; ca şi prima acţiune în cadrul unui program mai amplu de inventariere pentru zona transilvăneană prezentat de UTILITAS *Cetăţi, castele, conace transilvănene - date statistice*.

O pondere mare în cadrul temelor abordate a constituit-o prezentarea consecinţelor ce derivă din statutul juridic al monumentelor şi din prevederile legale în favoarea acestora, reieşind din cele expuse preocuparea de a găsi formula optimă de proprietate şi administrare, capabilă să întreţină forma de viaţă şi cadrul spiritual necesar menţinerii şi conservării monumentului.

Ca de obicei, în cadrul acestor simpozioane, problemele tehnice ale restaurării (probleme structurale, sisteme de încălzire, alimentarea cu apă, eradicare atacuri biologice etc.) au completat seria informaţiilor privind exemplificarea posibilităţilor de restaurare ale reşedinţelor nobiliare.

Pe lângă interesantele dezbateri teoretice, programul simpozionului a cuprins vernisajul la muzeul din Sf. Gheorghe a expoziţiei "Castele şi Cetăţi din Ungaria sec.XI-XIX" - expoziţie itinerantă, ce a fost prezentată şi în Franţa (Angers), Belgia (Tournai, Gent), Luxemburg, Germania (Stuttgart) - bucurându-se de un interes deosebit.

De asemenea, două zile de excursii cu prezentarea unor monumente istorice din judeţele Braşov, Covasna, Neamţ, din sfera tematicii (20.03.1996): Conacul Olteni inspirat din palatul Elysée - Paris (subiectul comunicării lui Bugar - Möszaros Karoly, *Exigenţele cultural-istorice în restaurarea castelelor)*, Castelul Făgăraş, Conacul Mikes din Zagon, Castelul Lăzarea, Cetatea Neamţ şi Cetatea Miko - Miercurea Ciuc - unde a avut loc festivitatea de închidere - "Seara renascentistă" - au completat informaţiile teoretice cu impresii directe.

În încheierea programului de comunicări, în baza discuţiilor şi dezbaterilor pe marginea lucrărilor prezentate de participanţi, a fost redactat actul final al conferinţei internaţionale: **Recomandare privind salvarea şi protejarea castelelor - prezentat în continuare**.

În încheiere, se poate conchide că ediţia 1996 a Seminarului Internaţional, Tuşnad, România, a fost cu adevărat o ediţie aniversară, marcând, după 5 ani de activitate un moment de recunoaştere şi apreciere a rezultatelor strădaniilor depuse, prin responsabilităţi asumate în activitatea de protecţie a patrimoniului arhitectural.

Arh. MARINA ILIESCU

http://patrimoniu.gov.ro

Participanţii la a V-a Conferinţă ştiinţifică internaţională privind protecţia monumentelor, desfăşurată la Tuşnad în perioada 17-23 martie 1996, în urma dezbaterilor având ca temă "Destinul locuinţelor nobiliare în ţările central şi est-europene",

având în vedere aspiraţiile privind păstrarea patrimoniului arhitectural european şi a întregii omeniri, în cadrul căruia castelele (înţelegând prin această noţiune locuinţele nobiliare, palatele, curiile şi conacele) reprezintă un tezaur cultural specific,

constatând că acest patrimoniu deosebit de valoros pentru identitatea popoarelor, ce conţine nu numai valori istorice şi artistice dar şi valori de întrebuinţare, este ameninţat de dispariţie prin

- profundele schimbări sociale şi economice de după cel de al 2-lea război mondial,
- starea de degradare continuă, accentuată în ultimele decenii,
- posibilităţile de salvare încă existente prin intervenţii şi eforturi imediate care nu se pot rezuma doar la câteva clădiri de valoare excepţională, **acordă** din motivele enunţate o importanţă specială acţiunii armonizate a specialiştilor, guvernelor, administraţiilor locale, organizaţiilor neguvernamentale şi în mod deosebit a proprietarilor şi deţinătorilor de castele conform acordurilor şi recomandărilor europene şi internaţionale cu referire specială la Convenţia de la Granada 1985 privind protecţia patrimoniului arhitectural european

şi adresează acestora prezenta **Recomandare** în interesul salvării şi conservării acestei părţi a patrimoniului arhitectural, precum şi integrării ei în programele de dezvoltare menite să servească prezentul şi viitorul, dar şi să păstreze valorile moştenite din trecut.

Definirea valorilor şi obiectului protecţiei

Sub coordonarea organizaţiilor şi instituţiilor abilitate cu cercetarea şi protecţia monumentelor este necesar să se realizeze:

1. Inventarul global, cu caracter unitar pentru ţările din centrul şi estul Europei, cuprinzând obiective de acest tip, indiferent dacă în prezent sunt cuprinse sau nu în protecţia naţională instituită.

2. Cercetarea istorică şi arhivistică, baza documentară necesară cunoaşterii evoluţiei şi transformărilor pe care le-au suferit castelele (inclusiv cele dispărute) şi a alegerii soluţiilor celor mai potrivite pentru reabilitare.

3. Intervenţiile directe ce vizează castelele şi zonele de protecţie vor fi precedate de întocmirea unei documentaţii ştiinţifice bazate pe cercetări aplicative cu identificarea valorilor încă existente, în scopul punerii lor în valoare.

4. Intervenţiile privind castelele se vor realiza numai cu acordul şi sub controlul forurilor competente de protecţia monumentelor istorice.

Acţiuni prioritare în scopul salvării castelelor

5. Clarificarea statutului juridic şi stabilirea cadrului legal de proprietate sau gestiune pe termen lung, astfel încât fiecare castel, de preferinţă cu întreg domeniul său originar, să fie în administrarea unui singur deţinător.

6. Reunificarea domeniilor fărâmiţate în cadrul proiectelor de dezvoltare şi amenajare teritoriale locale sau zonale.

7. Stabilirea priorităţilor de intervenţie pentru clădirile grav avariate în scopul prevenirii distrugerii acestora înaintea soluţiilor definitive şi asigurarea pazei şi protecţiei.

8. Modificarea funcţiunii castelelor cu utilizare improprie în acord cu principiile conservării integrate, introduse în planurile de dezvoltare locală.

Acţiuni de finanţare

9. Iniţierea unor programe manageriale naţionale pentru valorificarea potenţialului economic reprezentat de castele.

10. Elaborarera unui sistem legislativ prin care proprietarii sau deţinătorii pe termen lung să beneficieze de ajutorare şi facilităţi (subvenţii directe, credite, reduceri de impozite şi taxe etc.) pentru efectuarea lucrărilor de restaurare în concordanţă cu exigenţele impuse de păstrarea valorii lor.

11. Castelele proprietate de stat să fie vândute sau concesionate pentru sume simbolice permiţând utilizatorilor atribuirea întregii sume disponibile reabilitării.

12. Încurajarea înfiinţării unor organizaţii civice, care au ca scop conservarea castelelor (eventual prin atragerea foştilor proprietari sau descendenţilor acestora), pentru a mări sfera deţinătorilor posibili, interesaţi în întreţinerea lor.

13. Mobilizarea resurselor turismului cultural şi a colaborării internaţionale în vederea obţinerii fondurilor necesare reabilitării.

Popularizarea şi atragerea sprijinului social

14. Restabilirea relaţiei între castel şi mediul său social direct prin informarea şi mobilizarea populaţiei, a organelor administraţiei locale şi a organizaţiilor civice.

15. Refuncţionalizarea castelelor, corespunzând nevoilor social-culturale locale şi asigurarea posibilităţii de vizitare a celor mai semnificative părţi ale acestora.

Asigurarea formării specialiştilor pentru conservarea şi reabilitarea castelelor

16. Pentru menţinerea colaborării sociale indispensabilă valorificării întregului potenţial al castelelor vor fi utilizate resursele informaţionale oferite de mass-media locală, naţională şi internaţională.

17. Participarea specialiştilor competenţi şi atestaţi conform legislaţiei este indispensabilă pe tot parcursul proiectării şi execuţiei lucrărilor de restaurare. Restaurarea castelelor impune şi formarea muncitorilor de înaltă calificare specializaţi în meserii tradiţionale.

18. Pentru reconstituirea interioarelor castelelor - operaţie de mare dificultate - se va iniţia, cu participarea specialiştilor competenţi, "perfecţionarea" obiectelor autentice, răspândite, pierdute.

19. Reabilitarea, uneori construcţia mediului ambiant al castelelor (grădini, parcuri) face parte din restaurarea ansamblului, etapele de cercetare, proiectare, pregătire şi execuţie menţionate mai sus sunt valabile şi pentru această categorie.

20. Restaurarea valorilor de artă plastică, componente ale castelelor, este parte integrantă din conservarea acestora solicitând, în vederea restaurării, procedee şi soluţii adecvate cu participarea specialiştilor calificaţi în domeniu.

http://patrimoniu.gov.ro

Măsuri pe termen lung

21. În spiritul convenţiei de la Granada este necesară instituirea unor măsuri legislative care să permită controlul intervenţiei asupra castelelor cât şi în zona lor de protecţie.

22. Având în vedere că restaurarea castelelor este o sarcină de durată, se impune includerea lor în planificarea regională şi zonală în baza respectării principiilor "conservării integrate" în mediul lor natural şi uman.

23. Asigurarea unei întreţineri permanente este o condiţie esenţială a conservării. Prin organizarea şi impunerea ei se va urmări evitarea situaţiilor critice din prezent.

24. Participanţii la conferinţă sunt de acord:

- să militeze pentru realizarea celor cuprinse în prezenta **Recomandare**;
- să transmită aceste recomandări tuturor instituţiilor naţionale şi internaţionale, forurilor abilitate cu protecţia patrimoniului arhitectural,
- să menţină legăturile şi după încheierea conferinţei.

25. Participanţii la conferinţă, mulţumind organizatorilor pentru pregătirea şi desfăşurarea la nivel înalt a conferinţei, propune organizatorilor transmiterea prezentei **Recomandări** ţărilor din regiune care de data aceasta nu au fost prezente.

România, Tuşnad
23 martie 1996

http://patrimoniu.gov.ro

POSIBILITĂŢI DE INTEGRARE A PATRIMONIULUI CULTURAL ROMÂNESC ÎN PROGRAMELE ITINERARIILOR CULTURALE ALE CONSILIULUI EUROPEI

REALITĂŢI ŞI PERSPECTIVE

Sub egida Ministerului Culturii din România şi a Consiliului Europei, la 2 iulie 1996, Sala de marmură a Muzeului Naţional de Artă a găzduit Masa rotundă - *Posibilităţi de integrare a patrimoniului cultural românesc în Programul itinerariilor culturale ale Consiliului Europei*.

Din partea Consiliului Europei au fost prezenţi domnii Michel Thomas - Pennette (consilier în cadrul Direcţiei Învăţământ, Cultură şi Sport a Consiliului Europei) şi Georges Calteux (director al Siturilor şi Monumentelor Istorice din Luxembourg).

Expunerea d-lui Michel Thomas-Pennette a convins prin exemplele şi imaginile prezentate că monumentele relativ puţin importante pot deveni puncte de interes printr-o abilă acţiune de reabilitare, odată ajunse nefuncţionale şi ameninţate cu dispariţia.

Astfel, clădiri abandonate, dezafectate deoarece îşi pierduseră funcţiunea iniţială, printr-o inspirată transformare (funcţiuni compatibile, echipare modernă, finisaje de bună calitate) au putut fi salvate şi reintegrate patrimoniului arhitectural.

Dl. Georges Calteaux a prezentat unul din cele mai unitare ansambluri urbane din vestul Europei: oraşul Luxembourg. Ansamblul urban cuprinzând un fond imobiliar de bună calitate este încorporat de sistemul medieval de fortificaţii, parţial distrus în epoca modernă. Conservat sub formă de ruine, sistemul de fortificaţii a fost integrat ansamblului urban al centrului istoric, făcându-se şi amenajări într-o arhitectură modernă, amenajări cu rol funcţional menite a asigura accesul şi valorificarea întregului sit istoric. Întregul ansamblu istoric bine exploatat din punct de vedere turistic este un bun exemplu de aplicare a principiilor actuale [1] de protejare, conservare integrată [2] şi de punere în valoare a patrimoniului arhitectural luxemburghez.

Masa rotundă de la Bucureşti, nu a reprezentat pentru cei prezenţi o noutate.

Patrimoniul arhitectural oferă un cadru ideal pentru creaţia de arhitectură modernă. Ruinele sau chiar clădirile vechi pot asigura un cadru ideal unor intervenţii noi, beneficiul este reciproc - atât arhitectura veche, cât şi cea nouă, pot fi puse în valoare. Suntem conştienţi de pierderile ireparabile pe care respingerea trecutului le-a adus oraşelor noastre - demolarea nesăbuită a unor construcţii de valoare istorică, lezarea prin dimensiuni exagerate a raporturilor fireşti existente în mediul ambiant, ignorarea şi neglijarea acelei continuităţi caracteristice a culturii urbane [3]. Acestea sunt o realitate nu numai a ţărilor superdezvoltate, ci şi a zonei noastre, central-sud-est-europene.

Patrimoniul arhitectural este în pericol, fiind ameninţat de ignoranţă, de aspectul vetust, de degradarea sub toate aspectele, de abandon dar şi de agresiunea societăţii care se manifestă prin presiuni de ordin economic, financiar, tehnologic, urbanistic, speculaţie financiară, restaurări şi intervenţii abuzive[4]. Patrimoniul arhitectural, conservat, reabilitat, bine pus în valoare reprezintă un capital spiritual, cultural, economic, social, de cea mai mare importanţă şi considerat ca fiind o importantă sursă de venituri.

Totuşi, nu putem să nu ţinem seama că, în ultimele decenii, ţările

---

[1] După cel de al doilea război mondial au fost promulgate şi date publicităţii convenţii şi recomandări ale ONU şi ale Consiliului Europei. Documentele, multe ulterioare *Cartei de la Veneţia* privind conservarea şi restaurarea monumentelor istorice, extind domeniul de activitate a forumurilor internaţionale şi a statelor semnatare. Aceste convenţii şi recomandări au în vedere protejarea bunurilor aparţinând patrimoniului mondial (cultural şi natural): protejarea patrimoniului arheologic şi arhitectural european: protejarea ansamblurilor istorice tradiţionale şi rolul lor în viaţa contemporană.

[2] *Convenţia de la Amsterdam* din 1975 instituie conceptele de "patrimoniu arhitectural şi "conservare integrată, "punere în valoare", concepte reluate şi definite la Nairobi 1976 şi Granada în 1985.

[3] Opinii exprimate asupra evoluţiei arhitecturii ultimelor decenii de către Ada Louise Huxtabe - ("The New York Review Books").

[4] Concluzii formulate prin *Declaraţia de la Amsterdam*, 1975 (Carta europeană a patrimoniului european).

Fig. 1. Josip Plecnik, Grădina de vest (Grădina Paradisului) a Hrad-ului: peluză şi "masa de granit" (1920-1927)

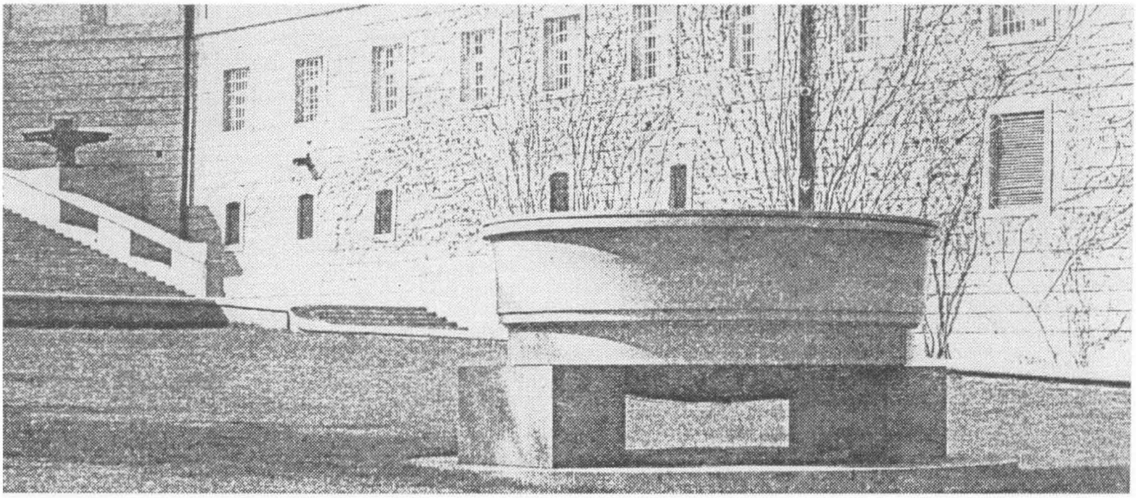

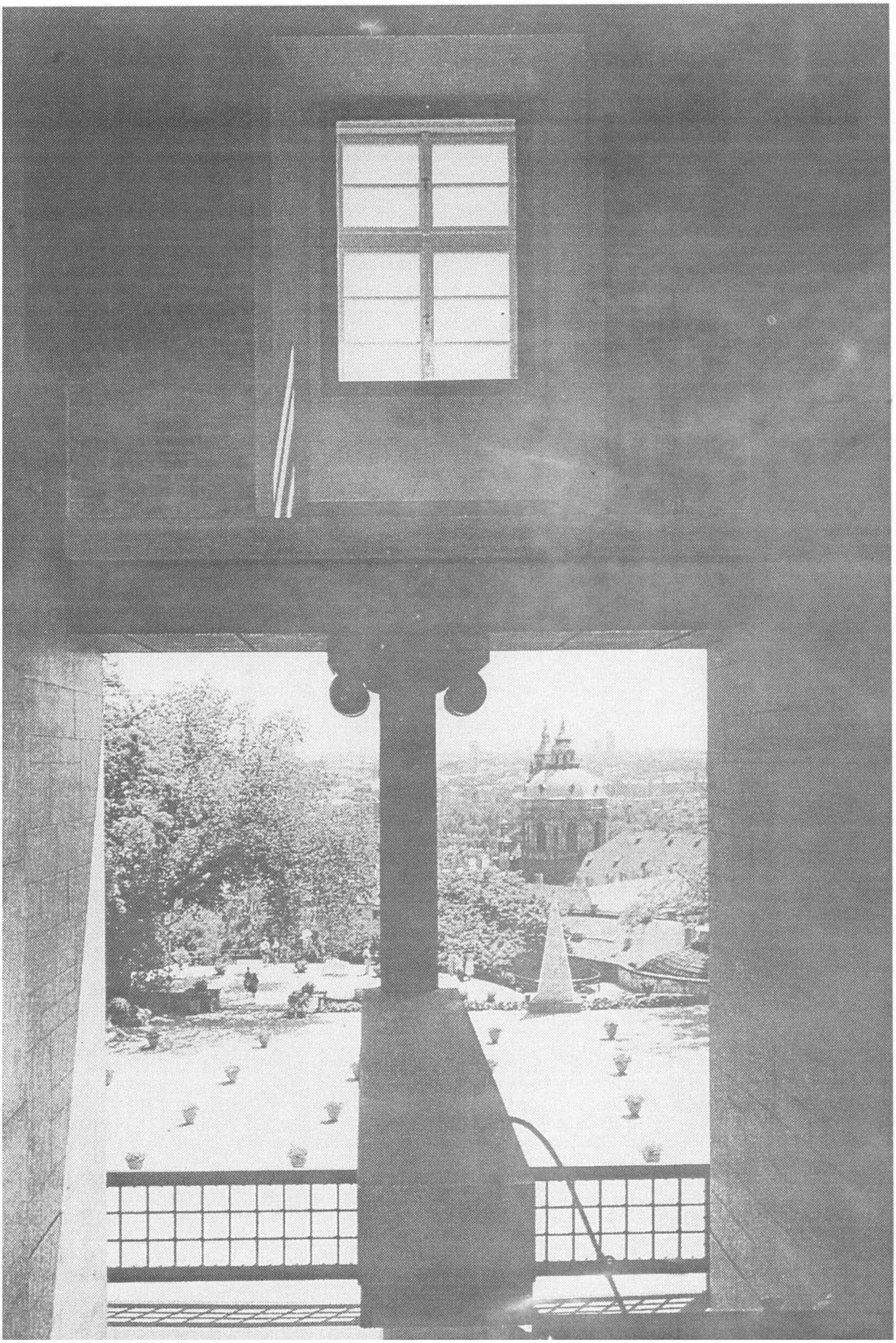

Fig. 2. Josip Plecnik, Scară şi logie (1925-1930)

Fig. 3. Otto Rothmayer, Scară interioară amenajată în Palatul Vechi (1947–1952)

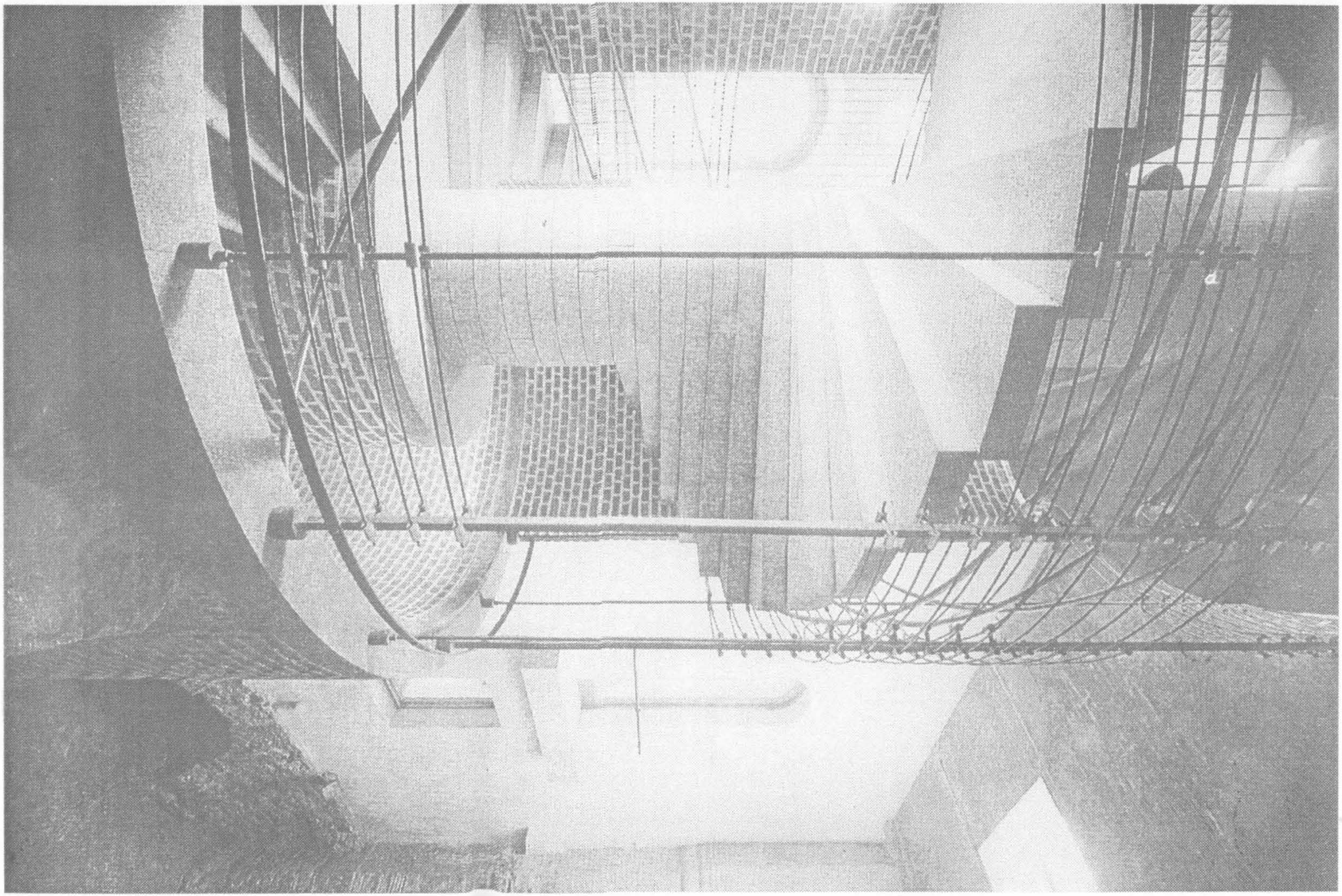

http://patrimoniu.gov.ro

europene au abordat în mod programatic şi pragmatic problema complexă a reutilizării fondului construit existent. Realizarea conservării integrate şi punerea în valoare a patrimoniului imobiliar şi a siturilor aferente nu se poate face fără adoptarea unei strategii la nivel naţional care să stabilească priorităţi, măsuri, mijloace şi nu în ultimul rând dezvoltarea interesului public în paralel cu crearea infrastructurilor.

Revenind la reabilitare, la conservarea integrată, la punerea în valoare a fondului construit valoros, trebuie precizat că inserţii moderne precum hotelul Hilton din Budapesta sau imobilul realizat de H.Hollein în piaţa domului din Viena, sau amenajarea noului Musée d'Orsay, nu mai sunt o noutate.

Inserţii moderne, extinderi a unor vechi clădiri au fost făcute, cu bune rezultate, încă de la începutul acestui secol la Praga. Aici un asemenea exemplu, realizare de avangardă, îl constituie amenajările făcute de slovenul Josip Plecnik la Hradul praghez în anii 1920-1935, lucrări continuate imediat după război în anii 1947-1952 de către Otto Rothmayer.

Tot realizări de notorietate, din perioada postbelică, constituie extinderile şi modernizările datorate unui mare arhitect italian - Carlo Scarpa. Intervenţiile acestuia sunt un puternic argument în favoarea exprimării într-o arhitectură modernă de bună calitate (reprezentând una din căile prin care se poate asigura viabilitatea unor vechi ansambluri de arhitectură [5]); Muzeul Castelvecchio din Verona (1956-1964), biroul Olivetti din piaţa San Marco-Veneţia (1956-1964), Fundaţia Querini-Stampalia ş.a.

Exemple de reabilitare, conservare integrată, punere în valoare în context modern se găsesc şi în celelalte ţări fost comuniste, precum Polonia sau Cehoslovacia, depozitare ale unui fond vechi de mare anvergură: ansambluri, precum castelul teuton de la Malbork, centrele istorice din oraşele Torun, Gdansk, Wroclav; respectiv oraşele Tabor, Çeské Budejovice, Tele, Levoça.

Realizări remarcabile în ceea ce reprezintă gestionarea, protejarea şi valorificarea patrimoniului arhitectural sunt de menţionat în Ungaria sau în fosta Iugoslavie.

Dar o politică coerentă, programatică, consecvent urmărită de reabilitare, punere în valoare uneori beneficiind de un cadru natural de excepţie s-a reuşit într-o unică ţară vecină: Bulgaria.

Nu trebuie uitat că în acest din urmă caz marea parte a patrimoniului arhitectural bulgar cuprinde monumente şi ansambluri din secolul al XIX-lea din perioada "renaşterii bulgare" perioadă când se reconstituie (reconstruieşte) mănăstirea Rila, se dezvoltă numeroase aşezări urbane, precum Gabrova, Triavna, Târnovo, Bansko ş.a.

În ultimele decenii în afara unor fortificaţii, cercetate, conservate, amenajate (Belogradcic, Veliko Târnovo, Cerven, Nesebar) sau ansambluri mănăstireşti (Rila, Rojen, Bacikovo) au fost făcute ample lucrări de asanare, conservare integrată a unor remarcabile ansambluri de arhitectură civilă şi religioasă păstrând caracterul general şi autenticitatea chiar şi prin intervenţii moderne, subordonate însă sitului existent.

Un asemenea exemplu îl oferă orăşelul Arbănaşi situat nu departe de Veliko Târnovo - un cartier, un foburg al vechii capitale a bulgarilor.

Arbanasul cuprinde în vatra sa pe lângă incinte închise tipice arhitecturii balcanice şi vile reşedinţe ale burgheziei şi negustorilor. Aici îşi aveau casele şi marile familii boiereşti de la noi: Văcăreştii, Brâncoveanu, Filipescu, Brătianu. Reşedinţele nobiliare sau ale burgheziei, remarcabile prin dimensiuni, proporţii, punerea în operă a materialelor de construcţie tradiţionale au fost conservate şi integrate cadrului natural şi construit.

Reabilitarea şi punerea în valoare s-a făcut în cadrul incintelor şi mergându-se spre exterior până la amenajarea vegetaţiei, împrejmuirii, trotuarului, rigolelor şi a pavajului străzilor.

"Controlul", în afară de reabilitarea vechilor clădiri în spiritul respectării specificului arhitectural s-a făcut şi în ceea ce priveşte inserţiile moderne.

Noile construcţii şi mobilierul urban (stradal) prin modul în care au fost realizate, conduc la concluzia privitorului că aceste valoroase situri se supun unui control instituit prin "regulamente": respectarea unui mod de ocupare a terenului, materialele de construcţie, modelarea peisajului, trama stradală, regimul de înălţime, anumite detalii de arhitectură, tradiţionale. Existenţa unei politici şi strategii în domeniul patrimoniului arhitectural este vizibilă prin rezultatele obţinute şi în alte localităţi: Plovdiv, Triavna, Koprivchtitza, Melnuk, Nesebar, Sozopol ş.a.

Astfel se poate explica de ce ante 1990, Bulgaria figura în Listele patrimoniului mondial cu 9 ansambluri şi situri [6].

Privit în contextul actual colocviul *Posibilităţi de integrare a Patrimoniului cultural românesc în programul itinerariilor culturale ale Consiliului Europei* se înscrie în conceptele moderne şi readuce în actualitate preocupări mai vechi privind protecţia, reabilitarea şi punerea în valoare a patrimoniului cultural în general şi a patrimoniului arhitectural în special.

Punerea în practică a unor asemenea iniţiative la care să fie racordată şi România, presupune crearea unor premise favorabile înainte de elaborarea unei politici manageriale [7].

Punerea în valoare a patrimoniului arhitectural, în primul rând o valorificare turistică creatoare de resurse financiare, nu se poate concepe însă fără existenţa în prealabil a unei infrastructuri adecvate şi a unei bune cunoaşteri a ceea ce există în România, iar pentru o corectă apreciere şi a ceea ce există în acest domeniu în ţările vecine, în zona central-est-europeană - în paralel cu conştientizarea (sensibilizarea) societăţii româneşti la toate nivelurile.

Raportarea la vecini în primul rând, este o poziţie realistă, deoarece ţările din bazinul Dunării de jos au avut un trecut comun şi au posibilităţi asemănătoare (potenţial economic şi resurse similare).

Arh. LIVIU BRĂTULEANU

[5] Marile ansambluri de arhitectură monastică din România spre exemplu, sunt rezultatul unor continue refaceri, extinderi, schimbări de funcţiuni, modernizări - care au permis ca ctitorii din secolele XIV-XV să se păstreze până în zilele noastre.

[6] Conf. "Courrier de l'UNESCO", oct. 1990

[7] Un principal obstacol în realizarea acestor deziderate îl constituie printre altele şi hiatusul creat în anii postbelici prin izolarea ţărilor europene situate de o parte şi de alta a Cortinei de fier. Se poate afirma că a existat şi o "Cortină de fier culturală", poate mai radicală decât cea politică. Acesteia i se datorează, aproape în întregime ignorarea mutuală a celor două zone, cu precădere a estului de către vest. Este suficient să amintim, absenţa din publicaţiile occidentale care tratează arta şi arhitectura europeană, a ţărilor situate la est faţă de Zidul Berlinului, fie ele ţări catolice sau ortodoxe.

Inexistenţa în literatura de specialitate occidentală a unor produse arhitecturale de prim ordin din zona estică a Europei, zonă care a cunoscut romanicul, goticul, renaşterea... secessionul, constituie un handicap important pentru cunoaşterea reciprocă (avem în vedere exemple strălucite ale goticului de cărămidă din Polonia sau ale catedralelor ortodoxe din ţările slave, cu nimic inferioare celor de pe ţărmul Atlanticului). În aceste condiţii iniţiativa Consiliului Europei este un prim pas spre cunoaştere şi, care poate contribui la naşterea unui climat favorabil creării unor premise favorabile pentru o politică realistă de protejare, reabilitare şi valorificare a patrimoniului arhitectural românesc.

http://patrimoniu.gov.ro

În zilele de 19, 20, 21 octombrie 1996, la Curtea Domnească de la Mogoşoaia, a fost organizat un simpozion dedicat principesei Martha Bibescu - ultimul ctitor şi proprietar al palatului ridicat de vodă Brâncoveanu.

În sălile palatului, prin grija organizatorilor: Fundaţia Culturală Principesa Martha Bibescu, Fundaţia Soros pentru o Societate Deschisă şi cu sprijinul Uniunii Arhitecţilor, Ministerului Culturii, Muzeului Literaturii Române, a avut loc vernisajul expoziţiei "Curtea Domnească de la Mogoşoaia între 1912-1945" şi lansarea romanului "Caterine Paris". După cum indică titulatura simpozionului, manifestarea din acest an s-a rezumat doar la două laturi ale personalităţii complexe a celei ce a fost Martha Bibescu: activitatea literară şi activitatea de ctitor.

Autoare a peste treizeci de volume de proză, poezii, eseuri, note de călătorie, memorialistică, apreciată în ţară şi în străinătate, Martha Bibescu se alătură celorlalte două ilustre compatriote care şi-au făcut un nume în literatura universală: Ana Brâncoveanu contesă de Noailles şi Elena Văcărescu.

Romanul "Caterine Paris" se adaugă altora cunoscute deja la noi: "Cele opt râuri"; "La bal cu Marcel Proust", "Izvor", "Ţara sălciilor"; cărţi elogiate de nume sonore în istoria literară.

Premiată de Academia Franceză, membră a Academiei regale belgiene, scriitoarea Martha Bibescu a fost mai întâi " o româncă care şi-a slujit ţara prin tot ce a ştiut să fie - mereu avea ceva de cerut pentru ţara ei, dar mai ales, izbutea să nu lase pe nimeni să uite de România şi de problemele acesteia" [1] şi nu în ultimul rând, a fost cea care a reînviat un loc scump nouă: Mogoşoaia.

Deşi bine cunoscută ca personalitate politică, culturală, sportivă, este pe nedrept ignorată calitatea de ctitor a principesei.

În conştiinţa noastră, Mogoşoaia s-a impus exclusiv prin cel ce a întemeiat primul ansamblu aulic: principele Constantin Brâncoveanu. Ceea ce este cunoscut în genere prin lucrări de sinteză sau monografii se referă aproape în exclusivitate la perioada brâncovenească, perioadă de altfel superficial studiată şi înţeleasă până în prezent [2].

Cum arăta la începutul secolului al XVIII-lea palatul şi celelalte componente ale ansamblului, cum se încadra şi cum arăta situl, cum erau mobilate şi folosite încăperile, nu putem decât bănui lăsând libere orice interpretări (puţinele mărturii contemporane sunt irelevante în acest sens) şi neoferind elemente pe care să se bazeze cel ce trebuie să restaureze şi să dea o corectă şi utilă folosinţă ansamblului.

Despre cea de a doua etapă, secolul XIX, când Nicolae Bibescu face amenajări exterioare, clădeşte serele şi vila Elichingen şi extinde (pe orizontală şi pe verticală) palatul[3], se cunoaşte relativ puţin. Este cunoscută la fel de puţin şi cea de a treia etapă de edificare, căreia îi datorăm ceea ce poate să vadă azi cel ce vine la palatul Mogoşoaia - în prezent mult văduvit prin nuditatea spaţiului interior.

Începând cu anul 1912, la iniţiativa castelanei, încep lucrările de reabilitare (reparaţii, restaurare, modernizare) lucrări nu fără temei încredinţate arhitectului italian Domenico Rupolo. Pe acest şantier îşi face ucenicia George Matei Cantacuzino - "liricul monumentelor noastre arhitecturale" cum avea să-l caracterizeze Al. Perpessicius pe cel care a descris ca nimeni altul Mogoşoaia [4].

George Matei Cantacuzino, arhitectul şi profesorul, a înţeles şi a exprimat poate cel mai bine în scrierile sale ceea ce a fost cândva, până nu demult fostul ansamblu antic a lui Brâncoveanu, devenit în ultima etapă reşedinţă nobiliară: "în parcul de la Mogoşoaia, pe malurile Colentinei, nu departe de o moară care e aşezată lângă şoseaua Târgoviştei, într-o atitudine de Narcis, e un palat care n-are pereche pe întinsul Ţării Româneşti [5]. "Mogoşoaia nu este numai o locuinţă domnească, decor singuratic al unei mari cârmuiri. Mogoşoaia este un domeniu, un colţ întreg de ţară, un peisagiu ieşit dintr-o evocare, înfăptuit prin râvna creatoare a unui şir de generaţii care şi-au organizat viaţa în funcţia principiilor şi aspiraţiunilor lor" [6].

Expoziţia *Curtea Domnească de la Mogoşoaia între 1911-1945* găzduită în marea sală de la etaj, a ilustrat etapa Bibescu şi a avut o dublă semnificaţie constituind pe de o parte un model de prezentare (ca spaţiu expoziţional de înaltă ţinută profesională), iar pe de alta, o ilustrare a ceea ce a fost, înainte şi după anul 1912 domeniul Mogoşoaia. De notat profesionalismul cu care au fost abordate lucrările de proiectare, de restaurare, expoziţia constituind şi o bancă de date folosită de arhitect (Alexandra Chiliman Juvara).

Expoziţia a prezentat fotografii şi desene cu referiri asupra imaginii palatului, ale parcului şi clădirilor anexe, interioarele, personajele care au locuit în acest loc, - detalii preţioase necesare cunoaşterii monumentului.

Nu trebuie uitat, că, pe tot timpul locuirii (ultima fiind cea mai bine cunoscută) în palat se vieţuia, interioarele erau mobilate, exteriorul era îngrijit, aici se mânca, veneau musafirii, se purtau conversaţii, se auzea muzică.

În toate se simţea puternica personalitate a Marthei Bibescu.

Amintirile depănate de cel care a locuit la Mogoşoaia, John Nicholas Ghika Comăneşti (preşedintele de onoare al Fundaţiei Culturale Principesa Martha Bibescu) au relevat că palatul, curtea, parcul erau un spaţiu viu, real, lipsit de răceala şi convenţionalul unui muzeu. După cum preciza un alt locatar "fiecare obiect, fiecare portret îşi are rostul şi

---

[1] Este caracterizarea pe care i-o face un important personaj al diplomaţiei engleze.

[2] Despre arta şi arhitectura numită "brâncovenească" se cunosc puţine lucruri, mai mult prin aspectele artistice a acesteia (decoraţia interioară şi exterioară). Expoziţia de înaltă ţinută, organizată la acest simpozion cât şi prezentarea proiectului de restaurare au avut meritul de a elimina în mare măsură acest hiatus, cel puţin, pentru cea de-a treia etapă de locuire: 1912-1945.

[3] Planul palatului - vezi BCMI, II, 1909. Situarea clădirilor curţii, paraclisului, parcului, lacul şi primele case ale satului Mogoşoaia - vezi planuri post.1864.

[4] "Simţi în toate aceste pagini ochiul sigur al meşteşugarului şi al artistului, al omului care a lucrat pe şantier şi al omuluii care a umblat prin lume" - Mihai Sebastian, despre G.M.Cantacuzino, 1932.

[5] G.M. Cantacuzino, *Izvoare şi popasuri*, Bucureşti, 1934.

[6] G.M. Cantacuzino, *Castelele Româneşti*, 1942.

http://patrimoniu.gov.ro

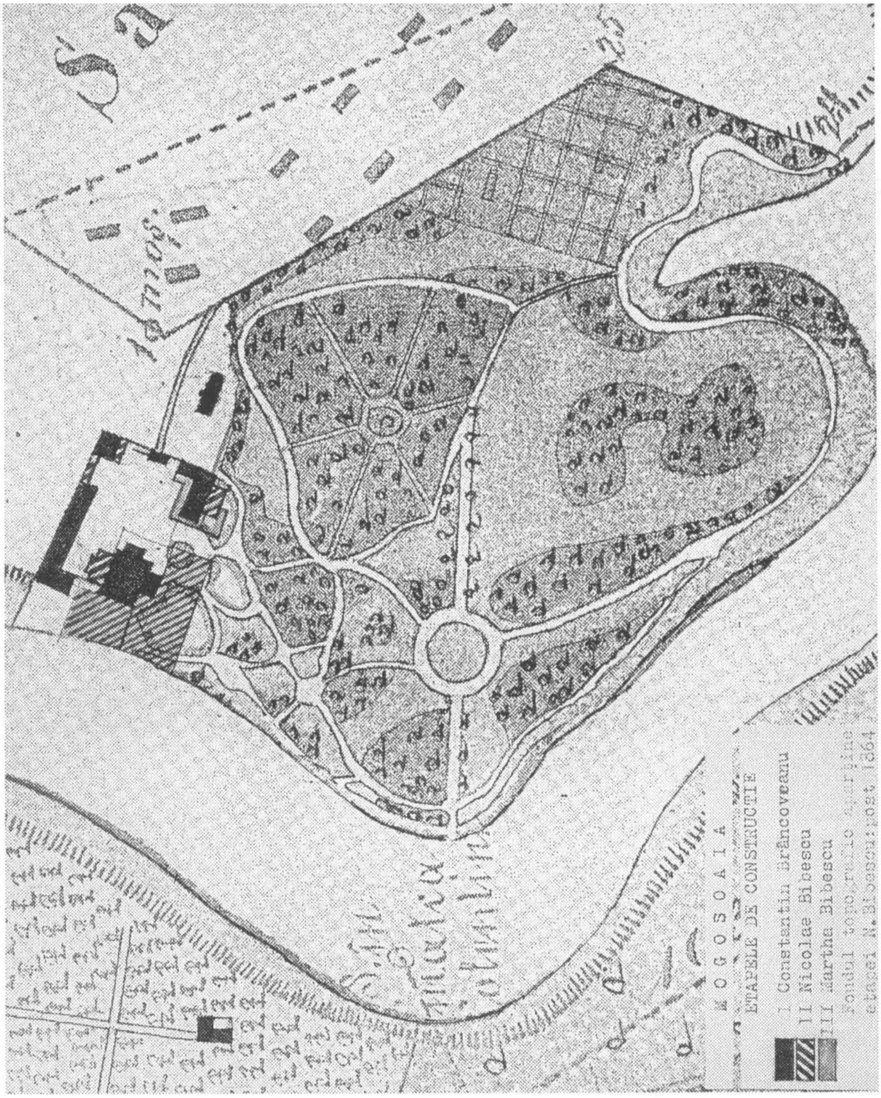

stă la locul lui în funcţia unei amintiri sau a unui fapt istoric. Trecutul îţi este sugerat şi nu impus. Nu e un muzeu, nu e numai un loc al amintirii...[7].

Pe timpul Marthei, în palat se găseau, cărţi, portrete, obiecte care aparţinuseră ctitorului dintâi-vodă Brâncoveanu şi care se integrau perfect în incinta modernă de secol XX.

O imagine completă a ceea ce a fost palatul şi domeniul Mogoşoaia nu poate fi realizată fără a se cunoaşte "istoricul restaurării", aşa cum a fost prezentat în alocuţiunea arhitectului de azi: Alexandra Chiliman Juvara [8] - o sinteză istorico-arhitecturală a unui ansamblu de curte extins, modificat, modernizat, recompus bucată cu bucată.

Ansamblul strălucitor, decăzut după dispariţia lui Brâncoveanu, refăcut şi în final revitalizat, a fost comparat de cei prezenţi la simpozion cu "Pasărea Pheonix".

"De Constantin Brâncoveanu zidit, de Grigore şi Nicolae Bibescu restaurat, Mogoşoaia cu palatul şi tot domeniul lui şi-a regăsit viaţa şi tot înţelesul datorită gândului stăruitor al principesei Martha Bibescu de a face din 250 de ani de trecut românesc o mărturie prezentă a frumuseţii" [9].

Masa rotundă, programată în ultima zi a simpozionului a avut ca tematică *Protejarea sitului istoric* cu scopul declarat de a se găsi modalităţi de acţiune pentru protejare şi punere în valoare. Protejarea ansamblului de la Mogoşoaia nu reprezintă doar o problemă teoretico-ştiinţifică. Este o urgenţă şi reclamă maximă seriozitate deoarece în prezent ansamblul este ameninţat în integritatea lui, în primul rând.

Nu trebuie uitat că dintre foarte

[7] G.M.Cantacuzino, *Castelele Româneşti*, 1942.

[8] Studiul istoric al restaurării, reprezintă până în prezent cea mai completă lucrare cu destinaţie aplicativă. O publicare a acestuia, considerăm a fi foarte utilă.

[9] G,M. Cantacuzino. *Studii, articole, conferinţe*, 1942.

http://patrimoniu.gov.ro

puţinele ansambluri de arhitectură de curte (ansambluri rezidenţiale nobiliare) păstrate pe teritoriul fostului principat Ţara Românească, Mogoşoaia este cel mai cunoscut. Este nu numai o locuinţă domnească, este un domeniu, un colţ de ţară, un peisagiu. Nu mai avem într-o stare relativ bună de conservare un ansamblu princiar (ansamblul Peleş este o excepţie) asemeni Mogoşoaiei. O recunoaştere a valorii sale o constituie şi ocuparea terenurilor de construcţii de pe malul drept (satul aflându-se pe celălalt mal) prin eludarea legilor.

În acest caz, simplul statut de monument istoric nu a fost suficient pentru a fi ferit de agresiune. Amintim că un monument istoric este ameninţat nu numai de seisme, lipsa unui utilizator (beneficiar), ci în prezent şi de presiuni economice (specula financiară, dezvoltarea urbană, dezvoltare industrială, cerinţe de trafic ş.a.) sau de intervenţii neavizate.

Nu a fost respectat în acest caz situl, acel cadru natural fără de care palatul nu poate exista. Nu s-a avut în vedere ca terenurile pe care s-au construit câteva "vile" aparţin fostului domeniu, constituit după 1864 (când s-a format şi satul Mogoşoaia) şi care a fost întărit tocmai pentru a fi protejat în întregul său în anul 1945 prin Decret Regal (încă neabrogat).

S-a apreciat în finalul dezbaterii profesionale (masa rotundă) că fără crearea unor instrumente de lucru (complementare unei legi a patrimoniului arhitectural) o protecţie eficientă nu se poate realiza. Se impune ca protecţia să fie orientată pe de o parte spre păstrarea integrităţii*) şi caracterului sitului şi pe de alta o corectă conservare şi utilizare a clădirilor.

Instituirea unui statut special se poate face aşa cum s-a procedat în cazul ansamblului monumental de la Târgu-Jiu: bun de utilitate publică de interes naţional.

Stabilirea din nou a zonei protejate a vechiului "domeniu" se poate face prin pârghii administrative pe baza unui instrument urbanistic (P.U.Z. şi Regulament urbanistic).

În urmărirea acestor demersuri O.N.G-urile (în cazul nostru Fundaţia Martha Bibescu) pot avea un rol deloc de neglijat putând dubla o instituţie guvernamentală sau Administraţia locală.

În caz contrar, vom înregistra, încă o dată statistică, diverse simpozioane organizate de instituţiile publice sau de Organizaţii nonguvernamentale şi atât.

Arh. LIVIU BRĂTULEANU

---

*) Din surse, neconfirmate, s-a auzit că se doreşte preluarea diferitelor părţi de construcţie (interioare ale palatului de exemplu) de către persoane juridice diferite - fapt apreciat de către participanţii la simpozion ca o dezmembrare cu efecte deosebit de periculoase.

http://patrimoniu.gov.ro

PRIMUL SEMINAR NAŢIONAL DEDICAT REABILITĂRII PATRIMONIULUI ARHITECTURAL DIN ROMÂNIA

Bucureşti World Trade Center
28-29 noiembrie, 1996

În zilele de 28 şi 29 noiembrie 1996 la Bucureşti a avut loc prima întâlnire a responsabililor, specialiştilor şi iubitorilor celei mai concrete şi neglijate mărturii ale trecutului românesc - patrimoniul arhitectural [1].

Această întâlnire organizată de către Primăria Municipiului Bucureşti, Ministerul Culturii, World Trade Center şi Fundaţia Ghica, a fost găzduită în New York Auditorium - World Trade Center.

Cum era de aşteptat, tematica seminarului a suscitat interesul unui mare număr de persoane din întreaga ţară cu o mare diversitate de preocupări, responsabilităţi, formaţie intelectuală, persoane acţionând în cadrul instituţiilor guvernamentale, administraţiei publice, organizaţii neguvernamentale, învăţământul superior de arhitectură, instituţii culturale, antreprenori, proiectanţi, cercetători, restauratori.

Precizând că scopul Simpozionului " este de a depăşi situaţia actuală de criza privind monitorizarea, protejarea, educarea, animarea şi punerea în valoare a patrimoniului actual: organizatorii au invitat participanţii să reflecteze "asupra situaţiei actuale şi a soluţiilor ce se impun privitor la protejarea (conservarea, restaurarea) şi reabilitarea patrimoniului arhitectural" - sub aspect legislativ, juridic, financiar, educaţional, economic, administrativ.

Starea precară a patrimoniului arhitectural şi perioadele care ameninţă acest patrimoniu sunt de domeniul evidentului (bine cunoscute, ca o stare de fapt).

Patrimoniul arhitectural în prezent este ameninţat de: lipsa interesului la toate nivelele societăţii, lipsa unei legislaţii adecvate şi nu în ultimul rând de lipsa unei strategii-program de reabilitare la nivelul cel mai înalt (al politicului, executivului, legislativului).

Pe lângă cele de mai sus, patrimoniul arhitectural este ameninţat prin însăşi specificul acestuia: aspectul vetust, uzura fizică şi morală, abandonul, intervenţiile neadecvate, fiind supus presiunilor de natură economică (speculaţia financiară, dezvoltarea urbană, cerinţe ale traficului modern) sau socială.

Organizatorii, au manifestat dorinţa de a colecta şi sintetiza sugestiile şi opiniile, ce urmau a fi exprimate de către participanţii la simpozion, pentru a se putea trage concluziile utile, concluzii care ar fi putut constitui un material informativ care să fie pus "la dispoziţia Comisiilor de specialitate din Parlamentul României, ministerelor de resort, administraţiilor locale, cât şi participanţilor".

Acest simpozion, prima întâlnire[2] de anvergură după 1990 a unui mare număr de persoane cu profesiuni, interese, grad de implicare, nivele de aprofundare de mare diversitate a fost caracterizat prin schimbăuri de opinii reflectând preocuparea pentru salvarea patrimoniului arhitectural, s-au căutat soluţii, s-au făcut propuneri interesante (chiar dacă s-au manifestat şi divergenţe de opinii).

În acest moment, O.N.G.-urile (organizaţiile neguvernamentale, au un rol important pe lângă instituţiile statului (instituţii centrale şi locale) putând contribui la formarea unui curent de opinie favorabil protecţiei şi valorificării fondului construit valoros - considerat ca fiind un capital cultural, economic, sociall de neînlocuit.

O.N.G.-urile pot contribui de asemeni la protecţia, mediatizarea şi finanţarea lucrărilor de cercetare, proiectare, execuţie.

O.N.G.-urile pot sprijini politica la nivel central şi teritorial a instituţiilor statului - în ceea ce priveşte reabilitarea patrimoniului arhitectural şi gestionarea acestei avuţii naţionale.

Pe de altă parte, O.N.G.-urile nu se pot substitui unor structuri instituţionale ale statului democratic, care au competenţe, atribuţii, răspunderi conform cu legile şi

(1) "Patrimoniul arhitectural" - conceput modern, consacrat după 1975 în documentele şi convenţiile Consiliului Europei, ONU, UNESCU cuprinde:
- categoria monumentelor istorice;
- ansamblurile de arhitectură urbane şi rurale;
- siturile arheologice.

(2) Dacă pentru Bucureşti simpozionul găzduit de World Trade Center a fost o premieră, în ţară au mai fost organizate manifestări de prestigiu (tematica diversificată şi participare internaţională). Un asemenea exemplu îl oferă simpozionul ştiinţific internaţional organizat în ultimii ani în staţiunea Tuşnad.

http://patrimoniu.gov.ro

constituţia României.

S-a apreciat ca una dintre cauzele degringoladei, a lipsei interesului pentru păstrarea şi punerea în valoare a patrimoniului arhitectural este lipsa unei legislaţii adecvate.

Pentru viitor, dacă vom avea o lege organică [3], concisă, explicită, asigurând interfaţa cu pachetul de legi cu care legea patrimoniului arhitectural se interferează, elaborată ca spirit şi structură de persoane specializate în doemniul legislativului, vom putea spune că s-au creat premizele protecţiei reabilitării şi în final punerea în valoare a acestui segment al culturii noastre.

Prezenţa la simpozion a unor parlamentari, - senatori şi deputaţi - a fost un fapt remarcabil., Putem spera ca de acum încolo se va putea crea cadrul prielnic (sprijinul factorilor politici legislativ şi administrativ) pentru constituirea, pe baza unei strategii la nivel central, a unui program coerent de reabilitare.

Din acest ultimp punct de vedere, considerăm ca o viitoare întâlnire a "iubitorilor monumentelor" la care politicienii şi massmedia să devină o prezenţă activă firească, nu poate fi decât binevenită pentru România.

Decembrie 1996

ARH. LIVIU BRĂTULEANU

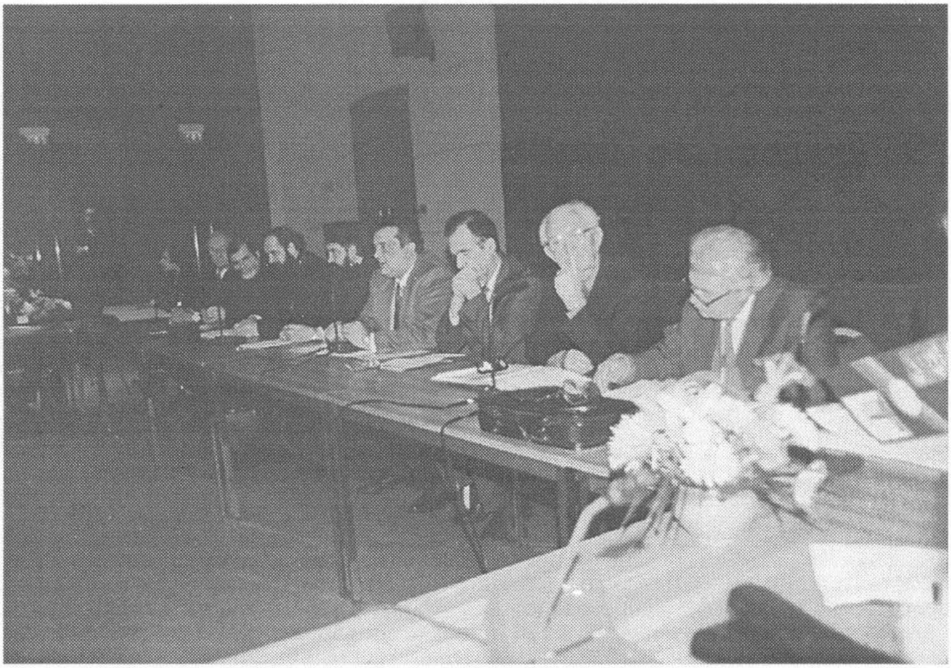

[(3)] avem în vedere o legislaţie izvorâtă din condiţiile noastre geopolitice şi o oglindă a altor puteri economice sau condiţii geologice şi climatice. De asemeni nu este utilă o lege unică pentru clădiri-monument istoric, colecţii, monumente ale naturii - deoarece se operează cu entităţi total diferite. Cele trei categorii amintite, pot împreuna cu alte domenii (dezvoltarea urbană, protecţia mediului, amenajarea teritoriului ş.a..) să formeze obiectul unui "pachet de legi".

http://patrimoniu.gov.ro

SENTIMENTUL FEDERAL

Lucrarea *Prognoze de federalizare şi divizare în Balcani între secolele XIX şi XX** de dr. Alexander Cornescu face o analiză a programelor de restructurare de tip federativ sau confederativ a Europei Centrale şi de sud-est în secolul al XX-lea, plecând de la tradiţiile din secolul al XIX-lea şi chiar de mai înainte, cu accent pe negocierile purtate şi acordurile încheiate după cel de-al doilea război mondial. Deşi asupra acestei problematici autorul a efectuat cercetări de aproape două decenii, finalizarea proiectului nu a putut fi dusă la îndeplinire decât după 1989, o dată cu căderea regimurilor comuniste şi liberalizarea accesului la arhivele din fostele state comuniste. Au putut, astfel, să fie cercetate arhive din România (Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, Fondurile Iugoslavia, Grecia, Albania, Turcia, Bulgaria) şi Bulgaria (Drzavăn Arhiv, Sofia, Fondurile 1 şi 146; Zentralen Partien Arhiv, Sofia, Fondul Gheorghi Dimitrov). De asemenea, au fost cercetate arhive din Grecia (Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, Fondurile Macedonia, Iugoslavia, Bulgaria), Bosnia şi Herţegovina (Fondul Landesregierung für Bosnien und Herzegovina), Statele Unite ale Americii (National Archives, Washington, Fondurile Departamentului de Stat şi Consiliului Securităţii Naţionale) şi Marea Britanie (Public Record Office, Foreign Office, Londra, Fond 371; Arhiva BBC, Londra, Fondul Summary World Broadcasts). Au fost, astfel, introduse în circuitul ştiinţific noi informaţii, care permit o înţelegere mai exactă a tabloului politic din Europa centrală şi de sud-est după al doilea război mondial, când au avut loc ultimele încercări de realizare a unei "Federaţii Balcanice". Amintim, în acest cadru, că multe opinii şi detalii inedite au fost furnizate autorului în interviuri şi scrisori pe care i le-au adresat, începând din deceniul al VIII-lea, oameni politici şi diplomaţi, în special din sud-estul Europei, care au fost implicaţi în proiectul de federalizare în Balcani.

A fost folosită, de asemenea, o bogată literatură de specialitate românească şi străină (culegeri de documente, memorii, presă, lucrări generale, studii etc.).

În primul capitol al lucrării, cu caracter introductiv, intitulat *Balcanii - de la solidaritate la balcanizare*, se face o prezentare de ansamblu a regiunii, cu factorii ei de unitate şi de diversitate culturală.

În capitolul al doilea (*Proiecte de federalizare în Europa în secolul al XIX-lea*), sunt prezentate unele mişcări de tip "pan", precum panslavismul, pangermanismul, panelenismul etc., evidenţiindu-se trăsăturile rasiste ale unora dintre ele şi scopurile politice imperialiste ale altora. Despre proiectele panbalcanice apărute în unele cancelarii europene (cum este proiectul prinţului Czartorysky la 1804) sau izvorâte în chiar mediile balcanice (în special greceşti şi sud-slave) se arată că ele nu au atins niciodată consistenţa unor demersuri politice solide. Ele au rămas cel mai adesea la nivelul unei construcţii ideatice, venind o dată în plus să sublinieze atât asemănarea de soartă a acestor popoare, cât şi comunitatea de interese. Pe măsură însă ce balcanizarea cuprindea zona, ideea panbalcanică era obligată să bată în retragere.

Diversele proiecte de organizare trialistă, prin crearea unui al treilea centru administrativ la Zagreb (Agram) pentru slavii de sud, sau de federalizare pe criterii naţionale sunt analizate în capitolul al III-lea, intitulat *Proiecte de federalizare a Imperiului Habsburgic la începutul secolului al XX-lea*.

După primul război mondial, harta politică a Europei centrale şi de sud-est a cunoscut schimbări fundamentale faţă de perioada anterioară. Destrămarea imperiilor habsburgic şi ţarist a dus la apariţia a noi state în regiune, încununare a drepturilor la autodeterminare ale popoarelor. În planul dezvoltării social-economice, caracteristic pentru noile state - cu foarte puţine excepţii - era decalajul faţă de Europa occidentală. Societăţile din Europa centrală şi de sud-est erau de tip agrar, cu regimuri semiliberale, care au eşuat apoi în regimuri dictatoriale şi chiar fasciste. Naţionalismul, adesea virulent, devine reperul principal al unor grupări politice. Desigur, negativismul politic şi intoleranţa variau de la ţară la ţară: mai puţin evidente în regiunile urbanizate şi industrializate, mai accentuate în celelalte.

După încheierea tratatelor de pace, micile sate din Europa centrală şi de sud-est au început să fie conştiente de carenţele securităţii lor. Garanţia Societăţii Naţiunilor li se părea - şi era! - insuficientă, integritatea lor teritorială fiind ameninţată de politica de revanşă şi revizionistă a Germaniei, Italiei, Ungariei şi Bulgariei, precum şi de tendinţa de expansiune a Rusiei Sovietice. Unele state mici şi mijlocii din regiune au căutat modalităţi proprii de apărare, continuând însă să respecte şi să apere cu toată convingerea forul de la Geneva. De fapt, soluţiile căutate erau în cadrul Pactului Societăţii Naţiunilor.

Acesta este cadrul în care în perioada interbelică au loc unele iniţiative de grupare pe plan politic sau economic a ţărilor din regiune, care sunt analizate în capitolul al IV-lea: *Europa de sud-est în anii interbelici - între solidaritate şi rivalitate*.

Capitolul al V-lea, intitulat *"Pax Germanica în Balcani"*, se ocupă de două mari probleme: situaţia ţărilor balcanice în anii celui de al doilea război mondial şi proiecte de federalizare în Europa Centrală în anii războiului.

Într-un cadru internaţional marcat de creşterea tensiunii dintre foştii aliaţi ce luptaseră împotriva celui de-al treilea Reich - Uniunea Sovietică, pe de o parte, şi Statele Unite ale Americii şi Marea Britanie, pe de alta - are loc după 1944 "sovietizarea Balcanilor". Încă din mai 1944, Averel Harriman atrăgea atenţia asupra faptului că prin "guverne prietene în ţările vecine",

* Teză de doctorat susţinută în ianuarie 1997 la Facultatea de Istorie a Universităţii din Bucureşti

http://patrimoniu.gov.ro

expresie mai utilizată în cursul negocierilor de la Moscova, sovieticii înţelegeau, de fapt, lărgirea sferei lor de influenţă şi instaurarea unor guverne comuniste în ţările vecine. Urmărind consecvent o astfel de politică şi profitând de reacţia slabă (sau chiar complicitatea) Occidentului, Uniunea Sovietică a reuşit, într-o perioadă de timp foarte scurtă, să-şi instaureze dominaţia asupra unei mari părţi din Balcani. În capitolul al VI-lea (*Sovietizarea Balcanilor*), sunt analizate modalităţile concrete de instaurare a comuniştilor la putere în trei ţări: Iugoslavia, Bulgaria şi România.

Într-un astfel de context, în anii 1944-1947 s-au desfăşurat principalele acţiuni privind crearea Federaţiei Balcanice, prezentate în capitolul VII. Pe baza unor documente, parţial inedite, se arată că demersurile în acest sens au început imediat după eliberarea Balcanilor.

De-a lungul celor trei ani s-au evidenţiat o serie de factori favorabili sau potrivnici acestei idei, atât din interiorul zonei balcanice, cât şi din afara ei. Raportul dintre acestea va determina, în final, nu numai insuccesul întregii acţiuni, ci şi o nouă divizare a Balcanilor, mai profundă, mai periculoasă şi mai nocivă decât tot ceea ce cunoscuseră Balcanii până atunci.

Extinderea sferei de influenţă a Uniunii Sovietice asupra unor zone din Europa centrală şi Balcani, precum şi instaurarea unor regimuri comuniste în ţările din această regiune a avut un puternic impact şi asupra proiectului de federalizare în Balcani. Era de aşteptat ca ideea federalizării, promovată de cercurile comuniste în perioada dintre cele două războaie mondiale, să primească în noile condiţii un puternic impuls. Dar frumoasele planuri din perioada interbelică au fost uitate în momentul instaurării ritmurilor comuniste, dovedind că ideea federalizării propagată de comunişti în ilegalitate era pură propagandă, un instrument menit să servească interese sovietice de moment şi nicidecum interese ale popoarelor balcanice.

Poziţia României faţă de proiectata federaţie este analizată într-un capitol special (al VIII-lea).

Alte cauze ale eşecului proiectului Federaţiei Balcanice sunt analizate în capitolul al IX-lea. Proiectul federaţiei a eşuat în primul rând datorită împotrivirii sovietice, dar şi datorită refuzului Occidentului de a-l încuraja.

Au intervenit, desigur, şi alţi factori conjuncturali de o foarte mare diversitate.

Astfel, pentru reuşita ideii federaliste ar fi fost necesar ca adepţii acesteia şi liderii implicaţi în acest proiect să aibă *sentimentul federal* (to feel federal), adică să pună interesele comune pe prim plan, înaintea celor regionale sau de grup.

Lipsa unui fundament ideologic pentru idealul federal ar fi avut drept rezultat, în cazul în care federaţia ar fi fost realizată, perpetuarea conflictelor chiar în interiorul instituţiilor federale, care ar fi fost incapabile să le rezolve.

Ultimul capitol al lucrării face o trecere în revistă a evoluţiilor interbalcanice după 1947.

În paginile consacrate evoluţiilor din Balcani după căderea regimurilor comuniste, sunt prezentate experienţele pozitive înregistrate în colaborarea interbalcanică, dar şi cele negative, ilustrate de sângeroasa destrămare a singurei structuri federale existente în Balcani. În lucrare se arată că, în contextul actual european, integrarea fostelor ţări comuniste în Uniunea Europeană ridică încă probleme deosebit de complexe şi de durată, a căror soluţionare nu se întrevede cu prea mare uşurinţă. De aceea, soluţionarea optimă şi imediată ar fi, mai degrabă, cooperarea zonală pe baza unor mecanisme federative.

RED.

http://patrimoniu.gov.ro

EXPOZIŢIA U.N.R.M.I. "RESTAURAREA MONUMENTELOR ISTORICE DIN ROMÂNIA 1990-1995"

Expoziţia Uniunii Naţionale a Restauratorilor de Monumente Istorice, la cinci ani de la înfiinţare, eveniment în premieră, îşi propune ilustrarea unei etape parcurse prin efortul colectiv al specialiştilor din domeniul restaurării şi punerii în valoare a patrimoniului arhitectural şi artistic.

Mass-media a lansat deseori în ultima vreme semnale de alarmă privind starea precară în care se află patrimoniul arhitectural al României, care continuă să fie agresat sau distrus sub ochii nepăsători ai acelor instituţii chemate să ia măsurile cerute de corectarea unei situaţii ce ameninţă distrugerea însăşi a identităţii noastre naţionale.

Expoziţia U.N.R.M.I. - organizaţie profesională ce are în componenţa sa majoritatea specialiştilor ce profesează în domeniu, reuniţi în firme private sau ca persoane fizice - convinge că, în ciuda piedicilor existente, de ordin legislativ (lipsa Legii Patrimoniului), financiar (lipsa fondurilor necesare restaurărilor) şi organizatoric (lipsa structurii instituţionale coerente, capabile să coordoneze această activitate) s-au parcurs totuşi paşi importanţi. Cele 108 monumente prezente în expoziţie fac dovada unei bogate activităţi de restaurare - în diverse faze de realizare aparţinând cercetării, proiectării şi execuţiei, datorită specialiştilor din cadrul Uniunii: arheologi, arhitecţi, ingineri, pictori restauratori, cercetători, executanţi etc.

Beneficiind de o prezentare dinamică şi sugestivă (fotografii color, text, planşe semnificative) panourile din expoziţie aduc în faţa privitorului imaginea de ansamblu a unor monumente ce vor fi salvate, precum şi a aspectelor tehnice privind soluţiile de proiect, subliniind în mod elocvent diversitatea subiectelor (datorate planului de restaurare aprobat de C.N..M.I.) cât şi amploarea preocupărilor pe care aceste restaurări le incumbă.

Din domeniul extins al preocupărilor ce rezultă din lucrările prezentate în expoziţie, se remarcă:

- restaurarea unor ansambluri arhitecturale de amploare, ce ridică probleme complexe de restaurare şi valorificare. (Mănăstirea Voroneţ, Mănăstirea Probota)
- lucrări de intervenţie (structurală şi arhitecturală) la unele monumente restaurate în perioada 1960-1970, grav afectate de efectele seismelor şi de lipsa lucrărilor de întreţinere (Mănăstirea Suceviţa, Castelul Hunedoara - expertiza tehnică-, Biserica Precista-Galaţi).
- intervenţii structurale şi consolidări la monumente grav avariate (Biserica Sf. Apostoli Petru şi Pavel - Oprişeşti, Vaslui; Biserica Sf. Mihail-Brăila; Biserica Ovidenie-Odobeşti; Biserica Schitului Bordeşti-Vrancea; Biserica Sf. Cruce-Odobeşti).
- salvarea unor monumente reprezentative ale arhitecturii populare româneşti de cult, expuse pericolului distrugerii prin stadiul de degradare al materialului: bisericile de lemn din Maramureş (Coaş, Coşteni, Buzeşti); Cluj (Sic); Sălaj (Inău, Creaca, Păpuşa).
- conservarea şi refuncţionalizarea unor clădiri publice cu statut de monument istoric (Ansamblul cultural "Nicolae Iorga" - Văleni, Palatul Baroc - vechea prefectură Timişoara, Castelul Banloc-Timişoara. Farul Observator Sulina-Tulcea).
- restaurarea unor valoroase ansambluri de pictură murală din cadrul unor monumente la care urmează să se execute lucrări de conservare (Biserica Mănăstirii Humor, Arbore, Mănăstirea Snagov, Mănăstirea Sinaia).

În afară de acestea expoziţia a găzduit:

- proiecte şi studii de caz coordonate de către Institutul de Arhitectură "Ion Mincu" - Catedra de Istorie şi Teoria Arhitecturii - în baza planului de învăţământ al I.A.I.M. şi al Şcolii de studii postuniversitare în disciplina restaurare: "Studiul de reabilitare al Centrului Istoric Bucureşti"; "Proiect de restaurare al Caselor Egumeneşti din cadrul ansamblului Mănăstirii Apostolache"; proiecte de restaurare şi reabilitare a unor imobile din cadrul Centrului istoric Bucureşti.
- lucrări practice aplicative ale Academiei de Artă-în cadrul catedrei Conservare-restaurare: conservarea picturii murale la Biserica Domnească Sf. Nicolae Curtea de Argeş (turla, absida altarului).

Nefiind concepută ca o expoziţie de realizări de autor sau de grup, expoziţia UNRMI urmăreşte ilustrarea unui stadiu concret, parcurs în ultimii cinci ani prin efortul colectiv al specialiştilor.

Având în vedere că lucrările finalizate sunt puţine la număr (17 monumente premiate), premiile atribuite la data de 6 martie 1996 cu ocazia jurizării lucrărilor de către o comisie de reputaţi specialişti au mai mult un caracter emulativ, fiind acordate şi în funcţie de criteriul stadiului de execuţie.

Cu toate acestea, expoziţia UNRMI reprezintă în sine o reuşită, confirmând existenţa şi activitatea extinsă pe tot teritoriul ţării a unor echipe de specialişti: cercetători, proiectanţi şi executanţi, capabili să ducă la bun sfârşit lucrări de restaurare de mare complexitate, activitate cu caracter formativ a noilor generaţii de restauratori.

Menită să atragă atenţia opiniei publice în favoarea acestei activităţi ce presupune o muncă de înaltă calificare dar şi prevederea cadrului legislativ şi financiar necesar, expoziţia a fost mutată din holul Institutului de Arhitectură "Ion Mincu", unde a stat din păcate prea puţin, la Galeria Tapiseriilor din Palatul Parlamentului (20 martie-29 aprilie 1996), în speranţa sensibilizării şi implicării instituţiilor responsabile în efortul de remediere al aspectelor critice cu efecte negative asupra patrimoniului arhitectural.

U.N.R.M.I. intenţionează de asemenea ca această expoziţie să fie prezentată şi în alte oraşe din ţară (Vălenii de Munte, Galaţi, Brăila, Cluj, Timişoara, Vâlcea etc.) precum şi la Târgul Internaţional de expoziţii "Restauration 1996" de la Amsterdam 10 - 12.10.1996.

Arh. MARINA ILIESCU

http://patrimoniu.gov.ro

Cuvânt înainte

Continuăm prezentarea arhivei C.M.I. Prima parte a inventarului (nr. 1-706, publicate în BCMI, nr. 1-4/1994) s-a făcut sub coordonarea lui Al. Ligor, căruia îi mulţumim şi cu acest prilej.

Structura inventarului urmăreşte redarea în sinteză a informaţiilor din fondul arhivistic. Documentele din fiecare dosar sunt reflectate în inventar pe scurt, accentul fiind pus pe datele ce privesc cercetarea, conservarea sau restaurarea monumentelor. Sunt evidenţiate şi atitudinile faţă de monumente ale autorităţilor centrale şi locale (ministere, prefecturi, primării), dar şi ale unor fundaţii sau ale clerului. Nu lipsesc controversele, polemicile privind modalităţile de restaurare sau proprietatea asupra terenurilor. Documentele relevă atenţia dată de C.M.I. tuturor tipurilor de monumente, de la bisericuţe de lemn în ruină, la ctitorii domneşti. Aproape fiecare adresă impune ideea încrederii deosebite în cuvântul scris şi în urmările acestuia pentru apărarea monumentelor. Frecvent, apare ideea relaţiei organice dintre monument-credinţă-fiinţă naţională.

Ordonarea dosarelor alfabetice (pe localităţi) a fost condiţionată de modul cum fuseseră constituite şi legate cu zeci de ani în urmă. Astfel, uneori, într-un singur dosar întâlnim documentaţii de la mai multe monumente din localităţi diferite. Ele aparţin, de obicei, aceleiaşi parohii (în cazul bisericilor).

În secvenţa de inventar prezentată găsim documente de la monumente cum sunt cele din Buftea, Buia, Buzău, Caracal, Caşin, Căciuleşti, Căldăruşani, Călimăneşti, Călineşti, Călugăreni, Căluiu, Celeiu, Cernăuţi, Cerneţi, Cernica, Cetăţeni, Cheia, Ciorogârla, Cislău, Câlnic, Câmpina, Câmpulung-Muscel, Cârţa, Cluj, Cobia, Codreni, Comana, Constanţa, Coşula, Cotnari, Cozai, Craiova, Curtea de Argeş. De o importanţă aparte sunt documentele despre monumentele din Basarabia şi jud. Caliarca.

IULIU ŞERBAN
03.07.1996

http://patrimoniu.gov.ro

Introducere

Continuăm prezentarea arhivei Comisiunii Monumentelor Istorice. Prima parte a inventarierii (nr. inv. 1-706, publicate în BCMI, nr. 1-4/1994) s-a făcut sub coordonarea lui Al. Ligor, căruia îi mulţumim şi cu acest prilej.

Structura inventarului urmăreşte să redea informaţii-sinteză despre fondul arhivistic. Ordonarea alfabetică a localităţilor a fost condiţionată de modul cum au fost constituite şi legate dosarele cu zeci de ani în urmă. Astfel, uneori, într-un singur dosar se regăsesc mai multe monumente din diverse localităţi. Ele aparţin, de obicei, aceleiaşi parohii (în cazul bisericilor) sau unui grup de localităţi apropiate.

Documentele din fiecare dosar sunt reflectate în inventar, pe scurt, insistându-se asupra problemelor de cercetare, conservare şi restaurare. Sunt evidenţiate şi atitudinile faţă de monumente ale CMI, ale autorităţilor locale sau centrale (primării, prefecturi, ministere) şi ale clerului.

Dincolo de aspectele tehnice, istorice, artistice (cu importanţa lor deosebită), documentele degajă, în general, conştiinţa relaţiei organice dintre credinţă-monument-fiinţă naţională.

În secvenţa de inventar prezentată întâlnim monumente reprezentative, cum sunt cele de la Curtea de Argeş, Câmpulung (Muscel), Mănătirea Cozia. De o importanţă aparte sunt documentele despre monumentele din Basarabia. O imagine globală a bisericilor din jud. Caliocra ne-o dau chestionarele primite de CMI.

Documentele relevă atenţia dată de CMI tuturor tipurilor de monumente, de la bisericuţe din lemn în ruină, la ctitorii domneşti.

Nu lipsesc controversele, atitudinile polemice privind modalităţi de restaurare sau proprietatea asupra terenurilor.

Agresiunile războaielor şi ale cutremurului din 1940 au locul lor în istoria monumentelor, dar şi agresiunile oamenilor mânaţi de ignoranţă sau de interese ce se arată astăzi a fi fost mărunte.

Limbajul folosit de semnatari impune ideea încrederii deosebite în cuvântul scris şi în urmările acestuia pentru apărarea monumentelor. Atenţia acordată unei sesizări sau unui referat reiese din numeroasele vize şi note pe care le are, de obicei, fiecare document.

Autoritatea şi profesionalismul CMI apar de netăgăduit din mărturiile ajunse până la noi.

03.07.1996

IULIU ŞERBAN

http://patrimoniu.gov.ro

INVENTARUL FONDULUI CMI DIN ARHIVA DMI
(partea a II-a)

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
707	BUDA, jud. Prahova - biserica Sf. Nicolae: -chestionar	1921	4	
708.	BUDA, jud. Rm. Sărat-biserica Adormirea: -chestionar şi corespondenţă	1921	3	
709.	BUDA, jud. Rm.Sărat-biserica Adormirea: corespondenţă. Referiri la Bis. Bordeşti: stare precară; salvare fragmente sculptate semnatar: V. Drăghiceanu.	1919	5	
710.	BUDA, jud. Tecuci-biserica Sf. N-lae: - chestionar	1921	4	
711.	BUDA, jud. Tutova - bisericile Sf-ţii Voievozi, Sf. Nicolae-chestionare, corespondenţă.	1921	7	
712.	BUDA, com. Rafaila, jud. Vaslui - bisericile Sf. Nicolae, Sf-ţii Voievozi: - chestionare; adrese; referate; deviz,antemăsurătoare; reparaţii; recepţie lucrări	1921-1928	21	
713.	BUDEASA, jud. Argeş - cula şi parcul Al. Budişteanu, biserica Adormirea - chestionar; adrese; referate; deviz reparaţii, declarare mon. istorice, identificare obiecte de valoare (arme,ceasuri,stampe);semnatari: H. Teodoru, Şt. Balş.	1921-1953	50	
714.	BUDENI-Lespezi, jud. Suceava - biserica de lemn Sf. Gheorgh; corespondenţă; memoriu; antemăsurătoare, deviz ptr. reparaţii; semnatar: N.Ghika-Budeşti	1922-1934	15	
715.	BUDEŞTI, jud. Argeş-biserica Sf-ţii Îngeri-corespondenţă şi chestionar.	1921	5	
716.	BUDEŞTI, jud. Ilfov-biserica Adormirea: -chestionar	1921	3	
717.	BUDEŞTII CHICĂI, jud. Neamţ-bisericile Sf-ţii Împăraţi şi Intrarea în Biserică: -chestionare	1921	4	
718.	BUDEŞTI, jud. Rm. Sărat-biserica Sf-ţii Voievozi şi Sf. Th. Tiron: -chestionar	1921	2	
719.	BUDIENI, jud. Gorj-biserica Trei Ierarhi; Cornet Sasa-bis. Adormirea; Văleni-bis. Sf. Gheorghe: -chestionare; corespondenţă.	1921-1948	12	
720.	BUDIŞTENI, com. Costeşti, jud. Buzău-biserica filială: -chestionar şi corespondenţă	1921	2	
721.	BUDIŞTENI, com. Ciulniţa, jud. Muscel-capela cimitirului şi bis. Adormirea; Prundeni-bis. Sf-ţii Împăraţi; Ciulniţa-bis. Cuv. Paraschiva: chestionare; referate; deviz reparaţii; construire clopotniţă la Ciulniţa.	1921-1937	22	
722.	BUFTEA, jud. Ilfov-capela Ştirbei Vodă:-adrese; referate; oferte; reparaţii; planuri; schiţe; recepţie lucări; semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu, Şt. Balş	1935-1940	118	
723.	BUGHILE, jud. Prahova-bisericile Sf. Gheorghe Nou şi Sf. Gheorghe Vechi-chestionare	1921	4	
724.	BUHALNIŢA, com. Ceplenita, jud. Iaşi-bisericile Naşterea Maicii Domnului şi Sf-ţii Voievozi-chestionare şi corespondenţă.	1921-1944	7	
725.	BUHALNIŢA, jud. Neamţ-bisericile Sf-ţii Voievozi, Intrarea în Biserică, Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul: chestionare; adrese; referate despre starea monumentelor.	1921-1948	17	
726.	BUHOCIU, jud. Bacău-biserica Sf. Gheorghe: -chestionar	1921	3	
727.	BUHUŞI, jud. Neamţ-biserica Învierea Domnului-referate, adrese, deviz de reparaţii, consolidare; semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru.	1921-1942	9	
728.	BUJA, jud. Târnava Mare-castelul "Mihai Viteazul" şi biserica-adrese; referate despre stare, cumpărare de către stat; deviz reparaţii; semnatari: D. Onciul, Ministerul de Interne, V. Brătulescu, N. Iorga, H. Teodoru, C. Daicoviciu.	1920-1938	40	
729.	BUICEŞTI, com. Cernădia, jud. Gorj-bisericile Sf. Dimitrie, Intrarea în Biserică, Sf-ţii Voievozi:-chestionare	1921	6	
730.	BUICEŞTI, com. Pluta, jud. Mehedinţi -biserica Sf. Gheorghe-chestionar	1921	2	
731.	BUJOREANCA, com. Tărtăşeşti, jud. Ilfov-bis. Sf. Nicolae; Pajera-bis. Sf. N-lae; Călugărul-bis.Sf. Gheorghe: chestionare: adrese; referate despre stare; devize reparaţii	1921-1934	23	
732.	BUJORENI, jud. Vâlcea-bisericile Sf. Nicolae, Sf-ţii Voievozi, Adormirea: chestionare; adrese, referate despre proasta stare; descriere; deviz, antemăsurătoare, caiet de sarcini ptr. consolidare şi restaurare; recepţie, lucrări; foto; semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu, Şt. Balş, I. Mihail	1921-1945	59	
733.	BUJORU, jud. Vlaşca-bis. Sf. Dumitru: -chestionar.	1921	2	
734.	BULBUCATA, jud. Vlaşca-bis. Sf. Ştefan:-chestionar	1921	6	
735.	BULBUCENI, jud. Dolj-bis. lemn Valea Rea:-corespondenţă.	1948	1	
736.	BULETA, com. Căzăneşti, jud. Vâlcea-bisericile Sf. Ioan, Sf. Nicolae: corespondenţă; antemăsurătoare; deviz reperaţii; plan.	1921-1940	17	
737.	BULZEŞTI, jud. Dolj-bisericile Adormirea, Intrarea în Biserica, Sf-ţii Voievozi: chestionare; adrese despre starea monumentelor.	1921-1944	11	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
738.	BUMBEŞTI DE GALBENI, com. Poenari, jud. Gorj-bisericile Sf. Nicolae, Sf-ţii Voievozi, Sf. Paraschiva: chestionare, corespondenţă, deviz reparaţii, restaurare; semnatari: N. Ghika-Budeşti, V. Brătulescu.	1921-1935	28	
739.	BUMBEŞTI DE JIU, jud. Gorj-bisericile Intrarea în Biserică, Sf. Nicolae: corespondenţă, descriere (cu schiţă), devize consolidare, restaurare.	1931-1936	10	
740.	BUNEŞTI, jud. Argeş-bis. Sf. Gheorghe-chestionar	1921	4	
741.	BUNEŞTI, jud. Cluj-biserică de lemn-corespondenţă	1952	2	
742.	BUNEŞTI, jud, Dolj-bis. Sf. Nicolae-chestionar	1921	5	
743.	BUNEŞTI, jud. Vâlcea-bisericile Naşterea Domnului, Sf. Nicolae, Sf-ţii Apostoli: chestionare şi corespondenţă.	1921-1939	8	
744.	BUNGARD, jud. Sibiu-biserică de lemn-corespondenţă despre stare şi iconostas (conservat la Muzeul Naţional de Artă Religioasă din Sibiu); semnatar: I. Mihail.	1934	9	
745.	BURDUCA, jud. Dâmboviţa-bis. Cuv. Paraschiva; Cuparu-bis. Adormirea: chestionare.	1921	4	
746.	BURDUJENI, jud. Suceava-bis. Înălţa-Domnului a mănăstirii Todireni-chestionar, adrese, referate, deviz reparaţii, planuri; semnatari: N. Ghika-Budeşti, D. Onciul, V. Drăghiceanu.	1920-1921	20	
747.	BURDUJENI, jud. Suceava-mănăstirea Todireni: chestionar, referate, raport, antemăsurătoare, deviz reparaţii, restaurare, desene; semnatari: N. Iorga, Şt. Balş, H. Teodoru, V. Drăghiceanu, V. Brătulescu.	1921-1941	157	
748.	BURDUSACI, jud. Tecuci-bis. Sf. Nicolae; Oprişeşti-bis. Sf. Gheorghe "Zotta"; Chiceria-bis. Af-ţii Apostoli; Ursa-bis. Sf. Dumitru: chestionare.	1921	17	
749.	BURGHELEŞTI, jud. Vaslui-bis. Sf. Nicolae; Beneşti-bis. Adormirea; Tanacu-bis. Sf. Nicolae: chestionare, deviz reparaţii, recepţie lucrări.	1921-1928	21	
750.	BURILA MARE, jud. Mehedinţi-bis. Sf. Nicolae; Burila Mică-bis. Sf-ţii Apostoli; Mileni-bis. Sf. Nicolae: chestionare.	1921	14	
751.	BURSUCENI, jud. Botoşani-bis. Sf. Nicolae; Dumbrăveni-bis. Adormirea; Sălăgeni-bis. Sf. Nicolae; Văratec-bis. Sf-ţii Voievozi; Vereşti-bis. Sf. Gheorghe: chestionare.	1921	18	
752.	BUSEŞTI, jud. Mehedinţi-bis. Sf-ţii voievozi; Cernavârfu-bis. Sf. Dumitru; Nadanova-bis. Sf. Dumitru: chestionare.	1921	7	

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
753.	BUSTUCHINI, com. Poiana Seciurile, jud. Gorj-bis. Sf. Nicolae; Pojaru-bis. Intrarea în Biserică; Seciurile din Vale-bis. Sf-ţii Voievozi; Seciurile din Deal-bis. Adormirea: chestionare, corespondenţă, istoric, stare.	1921-1924	13	
754.	BUSU, jud. Mehedinţi-bis. Sf. Dumitru-chestionar.	1921	3	
755.	BUSUIOCI, com. Colţeşti, jud. Gorj-bis. Sf-ţii Voievozi; Colţeşti-bis. Sf. Nicolae: chestionare.	1921	5	
756.	BUŞTENI, jud. Vlaşca-bis. Naşterea Maicii Domnului-chestionar.	1921	2	
757.	BUTEASCA, jud. Vlaşca-bis. Sf-ţii Apostoli-chestionar.	1921	3	
758.	BUTINI, jud. Timiş-Torontal-biserică din lemn-corespondenţă despre stare.	1936-1937	4	
759.	BUTOIU, jud. Dâmboviţa-bisericile Schimbarea la Faţă şi Adormirea: chestionare.	1921	5	
760.	BUZA TURCULUI, Reşiţa, jud. Caraş-biserică-corespondenţă.	1939	5	
761.	BUZĂU- biserica Adormirea (Broşteni)-chestionar, corespondenţă, referate despre istoric (transformări radicale, anterioare), stare, controverse privind respectarea conservării şi restaurării, deviz restaurare, recepţie lucrării; semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu, I. Mihail.	1921-1942	44	
762.	BUZĂU- Biserica Buna Vestire (Banu)-chestionar, adrese, referate despre stare, istoric, antemăsurătoare, deviz reparaţii, recepţie lucrări; semnatari: D. Onciul, N. Ghika-Budeşti, P.P. Panaitescu, V. Brătulescu, I. Mihail, H. Teodoru.	1921-1948	27	
763.	BUZĂU - biserica Duminica Tuturor Sfinţilor (Gârlaşi)-corespondenţă, referate despre stare, istoric, text pisanie, caiet sarcini, devize restaurare arhitectură şi pictură, recepţie lucrări; semnatari: V. Brătulescu, N. Ghika-Budeşti, H. Teodoru, I. Mihail.	1933-1944	114	
764.	BUZĂU-Episcopia, vol. I - corespondenţă, referate, lista antreprenorilor calificaţi, caiet sarcini, contract, deviz reparaţii, restaurare, plan; semnatari: N. Iorga, N. Ghika-Budeşti, V. Brătulescu, H. Teodoru, Şt. Balş.	1930-1939	109	
765.	BUZĂU-Episcopia, vol. II-corespondenţă, memoriu, borderou, descriere după cutremur (1940), caiet sarcini, devize restaurare biserică şi localul seminarului (arhitectură şi pictură), recepţie lucrări; semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru.	1938-1948	128	
766.	BUZĂU-biserica Sf-ţii Îngeri, Sf-ţii Arhangheli-chestionar, adrese, referate despre stare, apeluri ptr.			

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	ajutor financiar, dispoziţii cu construirea bisericilor în zona mon. istorice, declararea bisericii mon. istoric, caiet de sarcini, deviz reparaţii; semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu.	1921-1943	34	
767.	BUZĂU-bisericile Naşterea Maicii Domnului (grecilor) şi Buna Vestire (dărâmată)-corespondenţă.	1921	4	
768.	BUZĂU-biserica Sf. Nicolae-chestionar, corespondenţă, devize reparaţii; semnatari: N. Ghika-Budeşti, V. Brătulescu.	1921-1933	13	
769.	BUZDUC, com. Popânzăleşti, jud. Romanaţi-bis. Sf. Nicolae; Ciupuria-biserica Izvorul Tămăduirii-chestionare; Popanzăleşti-biserica Sf. Nicolae-chestionar, corespondenţă, deviz consolidare; semnatari: H Teodoru, N. Russo Crutzescu.	1921-1938	13	
770.	BUZESCU, jud. Teleorman-biserica Sf-ţii Voievozi-chestionar.	1921	2	
771.	BUZEŞTI, jud. Olt-biserica Sf. Nicolae; Bârleşti Burduleşti-biserica Cuvioasa Paraschiva; Corbu-biserica Sf. Nicolae; Milcoveni-biserica Adormirea; Ciuseşti-biserica Sf. Ioan Botezătorul: chestionare, corespondenţă, foto, deviz reparaţii.	1921-1938	19	
772.	BUZUIU, jud. Iaşi-biserica Sf. Ecaterina; Găneşti-biserica Sf-ţii Împăraţi: chestionar, descriere stare, antemăsurătoare, deviz reparaţii; semnatar: H. Teodoru.	1921-1939	10	
773.	BUCUREŞTI-Comisiunea Monumentelor Istorice participă la Expoziţia Internaţională de la Barcelona-corepondenţă, acte financiare, organizarea pavilionului României (secţiunea artă religioasă, cuprinzând piese cu valoare istorică şi artistică din bisericile şi mănăstirile româneşti), studierea unor piese de către prof. Grabar (Univ. din Strassbourg); emitenţi, destinatari: N. Iorga, Dim. Gusti, V. Drăghiceanu.	1929-1930	70	Dosarele nr. ord. 773-813 au fost identificate ulterior în fondul DMI şi reintegrate fondului CMI.
774.	BUCUREŞTI-bisericile: Curtea Veche Sf. Nicolae-Şelari Stavropoleus Antim Doamnei Colţea Sf-ţii Împăraţi Cotroceni Spirea Veche Mărcuţa Sf. Ştefan Olari Mitropoliei Scaune Bucur			Ptr. dosarele complete la mon. din Bucureşti vezi nr. inv. 534-704, publicate în BCMI, nr. 1-4/ 1994
	Mihai Vodă Armenească Snagov Floreasca Văcăreşti Corespondenţă generalităţi, starea monumentelor, reparaţii, întreţinere, închiriere teren, demolări la Arhivele Statului, achiziţii cărţi; semnatari: C.I. Istrati, D. Onciul, N. Ghika-Budeşti, V. Drăghiceanu, I. Mihail.	1920	90	
775.	BASARABIA-secţiunea CMI, a provinciei-corespondenţă, organizare, referate, proiect de regulament funcţionare, proiect de buget (1922-1923), programul lucrărilor, procese verbale, adrese despre activitate, Muzeul Basarabiei, arhivă; semnatari: P. Gore, V. Drăghiceanu, P.P. Panaitescu, St. Berechet, St. Ciobanu, V. Brătulescu, Al. Lapedatu, N. Iorga.	1920-1940	109	
776.	BASARABIA-Procese verbale ale CMI, secţ. Basarabia - organizare, buget; listă monumente istorice (biserici şi mănăstiri), întocmită de arhimandritul V. Puiu; Criuleni, jud. Orhei-corespondenţă şi schiţă monument "Stâlp de graniţă"; Schitul Rugi, jud. Soroca-coresp, stare, istoric, redeschidere; cetatea Hotin-instalare post pază ptr. oprire devastare; semnatari: P. Gore, G. Simotta, Ministerul de Război, N. Ţiganco.	1919 - 1921	76	
777.	BASARABIA-Corespondenţă în legătură cu "inscripţiunile ruseşti de pe zidurile bisericelor sau instituţiilor publice" din provincia Basarabia; semnatari: guvernator Gh. Gociman, V. Brătulescu.	1926 - 1942	3	
778.	BASARABIA-Cazaci, jud. Cetatea Albă-biserică veche-corespondenţă propunere dărâmare.	1943	1	
779.	BASARABIA-Cetatea Albă-biserica Sf. Ioan cel Nou -cerere subvenţie ptr. reparare capelă, adresă chemare în faţa instanţei a preotului St. Fotescu care a "reparat" pictura (fără aprobare C.M.I.), distrugând-o; semnatari: H. Teodoru, Şt. Balş, Şt. Ciobanu, Min. Cultelor şi Artelor.	1937 - 1938	18	
780.	BASARABIA-Noul Caragaci, jud. Cetatea Albă-biserică veche-cerere dărâmare, se aprobă după ce va fi fotografiată şi i se va face inventarul; semnatar: Şt. Ciobanu (preşedinte C.M.I.-Basarabia).	1930	4	
781.	BASARABIA-Cetatea Albă-biserica Înălţarea Domnului-corespondenţă, cerere de a se restaura şi naţionaliza, propunere denumire "Catedrala Eroilor Neamului", deviz reparaţii;			

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	semnatari: prefect Berescu, Consiliul parohial.	1936 - 1937	26	
782.	BASARABIA-jud. Ismail-raport privind obiecte de artă bizantină din judeţ şi prevenirea înstrăinării; semnatari: N. Iorga, Şt. Balş	1938 - 1944	6	deteriorate
783.	BASARABIA-Cetatea Albă-muzeul de antichităţi-descoperirea unui tezaur bizantin la cetate, proiect de buget; semnatari: N. Iorga, V. Brătulescu, Şt. Ciobanu.	1937 - 1948	12	
784.	BASARABIA-Dunăreanca, jud. Cetatea Albă-monumentul ţarului Alexandru al III-lea-corespondenţă demolare.	1939	4	
785.	BASARABIA-Cetatea Albă-muzeul de antichităţi-cerere de naturalizare a lui Vladimir Sahnazarov (conservatorul muzeului).	1926 - 1939	4	
786.	BASARABIA-Cetatea Albă-cetatea lui Ştefan cel Mare-cerere evacuare rezervoare de petrol din cetate, adrese ptr. refuzarea parcelării terenului, descoperire obiecte antice, propunere făcută lui N. Iorga de a inaugura muzeul, adrese jefuire muzeu, cerere pază la cetate; semnatari: P. Gore, V. Brătulescu, N. Iorga, Primăria municipiului.	1923 - 1939	115	
787.	BASARABIA-Ismail-cetatea-corespondenţă ptr. plantaţii în zonă; muzeul eparhial N. Iorga-inventar obiecte; semnatar: V. Brătulescu.	1938 - 1944	17	
788.	BASARABIA-Etulia, jud. Ismail-biserica Adormirea - deviz, antemăsurătoare şi caiet sarcini ptr. restaurare; Reni-corespondenţă privind un beci în care s-ar afla o comoară rămasă la retragerea turcilor din Basarabia.	1933 - 1940	11	
789.	BASARABIA-Necrasovca Veche, jud. Ismail-obelisc ce măsura meridianul 25°20-fotografie şi inscripţie în latină; semnatar: N. Iorga.	1934	9	
790.	BASARABIA-Ismail-catedrala-adrese şi referate despre propunere înlocuire inscripţii slavone din interiorul bisericii, C.M.I. nu aprobă; biserica Sf. Dumitru-deviz şi antemăsurătoare reparaţii tencuială şi pictură, cerere desfiinţare baldachin; semnatari: N. Iorga, H. Teodoru, Şt. Balş.	1935 - 1938	17	
791.	BASARABIA-Ismail-monumentul regelui Ferdinand-descriere inscripţii, cerere ştergere parţială, C.M.I. nu aprobă; adrese în legătură cu traficul de icoane şi obiecte religioase; semnatari: Şt. Ciobanu, pref. Turturescu.	1938	7	
792.	BASARABIA-Chilia Nouă-cetatea lui Ştefan cel Mare-adrese şi referate despre oprire deteri-			

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	orare ziduri, construire siloz în zonă, dărâmare de către bolşevici a unor ziduri din cetate; semnatari: N. Ghika-Budeşti, N. Iorga, H. Teodoru, V. Brătulescu.	1930 - 1942	55	
793.	BASARABIA-Chilia Nouă-biserica Sf. Nicolae, a lui Ştefan cel Mare-adrese şi referate pentru construirea unei mori în zonă, C.M.I. refuză, deviz şi antemăsurătoare ptr. restaurare; semnatari: prefectul I. Cosmovici, V. Brătulescu.	1936 - 1942	48	
794.	BASARABIA-Ciocâlteni, jud. Orhei-biserică veche-descriere stare, cerere ajutor ptr. reparaţii, stricăciuni şi profanare produse de ocupaţia bolşevică, C.M.I. nu acceptă dărâmarea ei; descoperirea unui buzdugan moldovenesc în Cornova, descriere; printre semnatari: V. Brătulescu.	1938 - 1943	9	
795.	BASARABIA-Drepcăuţi, jud. Hotin-biserică veche-adrese, cerere ajutor bănesc ptr. reparaţii.	1938	4	
796.	BASARABIA-Gruşeva, jud. Lăpuşna-biserica Adormirea-adrese şi referate ptr. reparaţii; semnatar: Şt. Balş.	1939 - 1943	4	
797.	BASARABIA-Nimoreni, jud. Lăpuşna-biserica Sf-ţii Arhangheli-apel către C.M.I. ptr. reparaţii.	1932 - 1939	2	
798.	BASARABIA-Noua Suliţă-biserica Sf. Gheorghe-protest al parohiei faţă de ridicarea unei case în apropiere de biserică.	1937 - 1938	7	
799.	BASARABIA-Nimerenca, jud. Soroca-biserică veche-istoric, stare, cerere ajutor bănesc ptr. reparaţii; semnatar: V. Brătulescu.	1943	5	
800.	BASARABIA-Enăcheşti, jud. Cahul-biserică-cerere ajutor ptr. reconstruire; Tortaul-biserică de lemn-cerere dărâmare ruină; m-rea Zabano-adrese ptr. reconstruire; semnatar: V. Brătulescu.	1927 - 1939	12	file deteriorate
801.	BASARABIA-Chişinău-catedrala-referat al arh. Ciupcea ptr. restaurare, deviz şi antemăsurătoare restaurare, planşe-releveu; semnatari: Şt. Balş, H. Teodoru, P. Antonescu.	1941	41	
802.	BASARABIA-Chişinău-biserica Sf. Gheorghe-foto, deviz reparaţii, referate; semnatar: H. Teodoru	1942	14	
803.	BASARABIA-Chişinău-biserica Sf. Ilie-cerere subvenţii ptr. reparaţii.	1940	1	
804.	BASARABIA-Chişinău-biserica Înălţarea Domnului-referate ptr. consolidare, proiect reparaţie radicală (deviz, antemăsurătoare, analiză preţuri); semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru.	1942	34	
805.	BASARABIA-Chişinău-biserica Naşterea Maicii Domnului (Mazarachi)-istoric, adrese,			

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	referate ptr. consolid. deal şi biserică, deviz, antemăsurătoare; semnatari: mitropolit Gurie, Şt. Balş, N. Ghika-Budeşti, N. Ţiganco, asociaţia culturală "Astra Basarabiei".	1934 - 1935	15	
806.	BASARABIA-Chişinău-biserica şi muzeul Soborul Vechi-adrese, referate, măsuri luate în urma vizitei mareşalului Antonescu; semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru.	1943	9	
807.	BASARABIA-Chişinău-muzeul regional-adrese, deteriorare patrimoniu.	1938 - 1943	5	
808.	BASARABIA-Ruhotin-biserica Naşterea Maicii Domnului-adrese şi deviz reparaţii; semnatar: H. Teodoru.	1937 - 1938	7	
809.	BASARABIA-Hotin-cetatea-adrese, referate despre refacere, instituire pază militară, articol din ziarul "Universul" cu starea monumentului, deviz ptr. executare porţi la intrare, pr. verbale recepţie reparaţie capelă, cerere dată despre minaretul demolat, planşe cu porţile cetăţii; semnatari: N. Ghika-Budeşti, P. Gore, St. Ciobanu, Em. Costescu.	1922 - 1943	78	
810.	BASARABIA-Tighina-cetatea-adrese, referate, protejare, cu referiri la monumentul regelui Carol al XII-lea (al Suediei), din Varniţa; semnatar: St. Ciobanu.	1925 - 1940	9	
811.	BASARABIA-schitul Rugi, jud. Soroca-adrese, referate, istoric, traducere inscripţii, deviz, antemăsurătoare ptr. restaurare; semnatari: P. Gore, V. Drăghiceanu, N. Ghika-Budeşti, ministrul Cultelor şi Artelor (C. Banu), Şt. Balş.	1922 - 1944	78	
812.	BASARABIA-Orhei-catedrala Sf. Dumitru (ctitor Vasile Lupu)-adrese, referate, deviz, antemăsurătoare ptr. rep. curente şi contruire cafas, deviz-ofertă ptr. pictare interior, pr. verbal recepţie lucrări; semnatari: N. Ghika-Budeşti, N.V. Ţiganco, H. Teodoru, Em. Costescu, I. Mihail.	1930 - 1943	133	
813.	BASARABIA-cetatea Soroca-raport cercetare arheologică, obiecte găsite, cerere pază, executare nivelare în jurul cetăţii fără autorizaţie C.M.I., remarcarea unui val de pământ; semnatari: V. Drăghiceanu, Şt. Balş, H. Teodoru.	1928 - 1943	34	
814.	CACALEŢI, jud. Romanaţi-bisericile Sf. Dumitru, Intrarea în Biserică, Sf-ţii Voievozi, Sf. Nicolae-chestionare.	1921	11	
815.	CACALEŢI, jud. Vlaşca-biserica Sf. Nicolae-chestionar.	1921	2	
816.	CACARGIOV, com. Enigia, jud. Const.-biserica Sf. Treime-chestionar.	1921	2	
817.	CACOŢI, jud. Mehedinţi-biserica Sf. Ioan Botezătorul-adrese despre anul construirii, foto.	1938	8	
818.	CACOŢI, com. Isvorălu, jud. Mehedinţi-biserica Sf. Ioan Botezătorul-chestionar; Manu-biserica Adormirea Maicii Domnului-chestionar; Isvorălu-biserică de lemn-chestionar, adrese, referate, deviz şi planşă ptr. restaurare, descriere, cerere dărâmare ruină, C.M.I. nu acceptă; semnatari: H. Teodoru, V. Moisescu, I.L. Atanasescu.	1921 - 1943	53	
819.	CACOVA, com. Zmeurat, jud. Vâlcea-biserica Intrarea în Biserică-chestionar; biserica de lemn Sf-ţii Îngeri-chestionar, deviz reparaţii; biserica de lemn Sf. Ioan-descriere stare ruină, propunere mutare la Vălenii de Munte.	1921 - 1930	32	
820.	CACOMEANCA, jud. Ialomiţa-biserica Sf-ţii Împăraţi-chestionar.	1921	2	
821.	CALAFAT, jud. Dolj-biserica Adormirea Maicii Domnului-chestionar; biserica Sf. Nicolae-chestionar; monumentul Independenţei, Carol. I-cerere reparaţii.	1921	10	
822.	CALOPĂRU, jud. Gorj-bisericile Sf. Ioan Botezătorul, Sf-ţii Împăraţi, Sf. Dumitru-chestionare, adrese, referate, stare.	1921 - 1942	16	
823.	CALBOR, jud. Făgăraş-biserică ortodoxă-adrese şi antemăsurătoare ptr. rep. acoperiş.	1938	3	
824.	CARAMANLÂ, jud. Caliacra-ruine biserică-cerere folosire piatră din ruine, C.M.I. nu acceptă.	1936	2	
825.	CALIACRA,jud. - Teche-geamia-deviz reparaţii, pr. verbale recepţie lucrări; Caragealâc-biserica Sf. Troiţă - referate; semnatari: N. Ghika-Budeşti, Şt. Balş.	1921 - 1939	33	
826.	CALIACRA, jud. - Cadievo-biserică parohială-adrese ptr. reparaţii.	1938	3	
827.	CALIACRA, jud. - Alexandria-biserică de lemn; Arduli-biserica Sf. Treime; Artmagea-biserica Sf-ţii Chiril şi Metodie; Armutei-biserica Sf. Dumitru; Balcic-bisericile Sf. Gheorghe şi Sf. Nicolae; Bazargic-biserica Sf. Gheorghe; Bazaurt Mic-biserica Alex. Nevski; Cadido-biserica Sf-ţii Arhangheli; Cairoc-biserica Înălţarea Domnului; Duran-biserica Sf. Gheorghe; Carpacea-biserica Sf. Chiril şi Metodie; Carpelit-biserica Sf. Treime: chestionare.	1921	36	
828.	CALIACRA, jud. - Cuidjiu-biserica Sf. Gheorghe; Conac-biserica Sf. Vasile; Cavarna-biserica Sf. Gheorghe; Curt Bunar-biserica			

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	Adormirea Maicii Domnului; Carasular-biserica Cuv. Paraschiva; Carali-biserica Sf. Nicolae; Ciauşchioi-biserica Înălţarea Domnului; Echişcea-biserica Sf. Maria; Ezilei-biserica Sf. Dumitru; Garagalae-biserica Sf. Troiţă; Ghelengic-biserica Sf-ţii Arhangheli; Ghiaur Suinciuc-biserica Sf-ţii Apostoli: chestionare.	1921	37	
829.	CALIACRA, jud. - Gurcova-biserica Sf. Dumitru; Ialiiciurman-biserica Sf. Dumitru; Musubei-biserica Adormirea Maicii Domnului; Pcetarova-biserica Sf. Ioan Teologul; Sabla-biserica Sf. Haralambie; Semiz Ali-biserica Înălţarea Domnului; Spasova-biserica Înălţarea Domnului; Suiciuc-biserica Adormirea Maicii Domnului; Teche-biserica Adormirea Maicii Domnului; Velifac-biserica Sf. Nicolae; Vladimirova-biserica Sf-ţii Arhangheli: chestionare.	1921	31	
830.	CALIACRA-ruinele de la Capul Caliacra-adrese, descoperirea fundaţiei unei bazilici, referat ptr. săpături arheologice; semnatar: Şt. Balş.	1938	9	
831.	CALICA, com. Sarighiol, jud. Tulcea-biserica Naşterea Maicii Domnului; Sarighiol-biserica Acoperământul Maicii Domnului: chestionare.	1921	6	
832.	CALOPĂRU, jud. Dolj-biserica Sf. Ilie; Panaghia-biserica Naşterea Maicii Domnului: chestionare.	1921	5	
833.	CALU-IAPA, jud. Neamţ-muzeu comunal-pr. verbal şi inventar obiecte.	1935	3	
834.	CALVINI, jud. Buzău-biserica Sf. Nicolae-chestionar, adrese, referate, norme ptr. restaurare, deviz restaurare pictură, pr. verbale recepţie lucrări, releveu, de V. Moisescu; Bâscenii de Jos-biserică de lemn; Bâscenii de Sus-biserica Sf-ţii Voievozi: chestionare; semnatari: H. Teodoru, I. Mihail.	1921 - 1949	86	
835.	CALZA, jud. Tulcea-biserica Adormirea Maicii Domnului; Rachamn-biserica parohială: chestionare.	1921	7	
836.	CAMBER, jud. Tulcea-biserica Sf. Ilie; Armutlia-biserica Sf-ţii Voievozi; Satu Nou-biserica Cuv. Paraschiva: chestionare.	1921	11	
837.	CAMLABUGEAC, jud. Tulcea-biserica Sf-ţii Voievozi: chestionar.	1921	2	
838.	CAMARA, jud. Const.-biserica Sf. Gheorghe-chestionar.	1921	2	
839.	CAPU DEALULUI, com. Brăneşti, jud. Gorj-biserica Sf. Nicolae; Brăneşti-biserica Sf. Nicolae: chestionare.	1921	6	
840.	CARACAL, jud. Romanaţi-bisericile Sf. Andrei, Buna Vestire, Sf. Ilie, Sf. Nicolae, Sf. Treime, Sf. Vasile: chestionare.	1921	13	
841.	CARACAL, jud. Romanaţi-biserica Adormirea Maicii Domnului-chestionar, adrese despre donaţii ptr. biserică.	1921 - 1941	11	
842.	CARACAL, jud. Romanaţi-biserica Sf. Ioan Botezătorul-chestionar, deviz reparaţii.	1921 - 1941	7	
843.	CARACAL, jud. Romanaţi-biserica Toţi Sfinţii-chestionar, planşe-relevee, proiect restaurare; semnatari: H. Teodoru, I.L. Atanasescu.	1921 - 1940	28	
844.	CARACAL, jud. Romanaţi-biserica domnească Intrarea în Biserică-chestionare, adrese, referate despre stare, conflict ptr. terenul din zonă, plan de situaţie, dreptul de proprietate asupra terenului.	1921 - 1941	40	
845.	CARACAL, jud. Romanaţi-casa Iancu Jianu-corespondenţă ptr. nedemolare, schiţă.	1950 - 1951	11	
846.	CARACAL, jud. Romanaţi-muzeul liceului Ioniţă Asan-adrese despre un sarcofag roman găsit în localitatea Vădăstriţa.	1938	4	
847.	CARACICULA, jud. Const.-biserica Sf. Nicolae:chestionar.	1921	2	
848.	CARAGELE, jud. Buzău-biserica Sf-ţii Voievozi-chestionar.	1921	3	
849.	CARAMANGHIOL, jud. Tulcea-biserica Sf. Gheorghe-chestionar.	1921	2	
850.	CARAMURAT, jud. Const.-biserica Sf. Gheorghe-chestionar.	1921	2	
851.	CARANSEBEŞ, jud. Caraş Severin-biserică veche de lemn-Curtea-corespondenţă despre degradare.	1941 - 1942	3	
852.	CARANSEBEŞ, jud. Caraş Severin-monumentul împăratului Francisc Iosif I-raport despre demolare.	1920	6	
853.	CARANSEBEŞ, jud. Caraş Severin-muzeul eparhial-inventar (printre obiecte-stema veche a oraşului).	1938	2	
854.	CARAORMAN, jud. Tulcea-biserica de lemn Sf. Dumitru-chestionar.	1921	2	
855.	CARAULA, jud. Dolj-biserica Sf. Nicolae-chestionar.	1921	2	
856.	CARAVANEŢI, jud. Teleorman-biserica parohială-chestionar.	1921	3	
857.	CARCALIU, jud. Tulcea-biserica Sf-ţii Voievozi-chestionar.	1921	2	
858.	CARPENU, jud. Dolj-biserica de lemn Sf. Ioan Botezătorul; Cărăpănceşti-biserica de lemn Sf. Nicolae; Gebleşti-biserica Sf. Ioan Botezătorul: chestionare.	1921	6	
859.	CARMEN SILVA (azi Eforie Sud), jud. Const.-muzeu-adrese despre obiecte antice din Techirghiol, furturi din muzeu; semnatari: N. Iorga, V. Brătulescu.	1934 - 1945	9	
860.	CARTIU, com. Turcineşti, jud. Gorj-			

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	bisericile Sf-ţii Apostoli şi Adormirea Maicii Domnului: chestionare.	1921	4	
861.	CARVĂNU, jud. Const. -casă de rugăciuni-chestionar.	1921	2	
862.	CASA VECHE, jud. Olt-biserica Sf. Nicolae-chestionar.	1921	2	
863.	CASAPCHIOI, jud. Const.-biserica Sf-ţii Voievozi-chestionar.	1921	2	
864.	CASIMCEA, jud. Tulcea-biserica Sf. Dimitrie-chestionar.	1921	2	
865.	CAŞIN, jud. Bacău-biserica Adormirea Maicii Domnului-chestionar, caiet de sarcini, deviz ptr. consolid. restaurare după cutremur; biserica Sf. Dimitrie şi biserica de lemn-chestionare; Curiţa-biserica de lemn Sf. Nicolae-chestionare; semnatari: H. Teodoru, Şt. Balş.	1921 - 1943	62	
866.	CAŞIN, jud. Bacău-biserica Sf-ţii Voievozi a fostei m-ri Caşin-adrese, referate, deviz, antemăsurătoare restaur. şcoală veche, biserica, turn clopotniţă, date despre incendiul din 1920, pr. verbale recepţie lucrări; semnatari: N. Ghika-Budeşti, St. Becu, Gh. Sterian.	1920 - 1928	185	
867.	CAŞIN, jud. Bacău-biserica Sf-ţii Voievozi a fostei m-ri Caşin-adrese, referate ptr. executare mobilier şi catapeteasmă, antemăsurătoare, deviz, schiţa turn clopotniţă, deviz, antemăsurătoare consolidare biserică după cutremurul din 1940; semnatari: Gh. Sterian, Şt. Becu, N. Ghika-Budeşti, H., Teodoru, Şt. Balş.	1929 - 1944	272	
868.	CATALOI, jud. Const.-biserica Naşterea Maicii Domnului-chestionar.	1921	3	
869.	CATANELE, jud. Dolj-bisericile Sf. Dumitru, Cuv. Paraschiva, Sf. Nicolae-chestionare.	1921	9	
870.	CAUGAGIA, jud. Const.-biserica Sf-ţii Voievozi-chestionar.	1921	2	
871.	CAULIA, jud. Const.-biserica Sf-ţii Voievozi-chestionar.	1921	2	
872.	CAVACLAR, jud. Const.-biserica Sf. Dimitrie-chestionar.	1921	2	
873.	CAVARGIC, com. Pazarlia, jud. Const.-biserica Sf. Dimitrie; Pazarlia-biserica Sf-ţii Împăraţi-chestionare.	1921	4	
874.	CAZACI, jud. Dâmboviţa-biserica Adormirea Maicii Domnului-chestionar; Nucet-biserica Sf. Nicolae-chestionar; Nucet-biserica Sf. Gheorghe a fostei mănăstiri-estimări pagube produse de armatele germano-ungare în primul război mondial, deviz reparaţii biserică, adrese, referate despre slaba calitate a lucrărilor, caiet sarcini ptr. restaurare pictură; semnatari: Şt. Becu, I. Mihail, Em. Costescu.	1921 - 1947	66	

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
875.	CAZASU, jud. Brăila-biserica Sf-ţii Voievozi-chestionar.	1921	2	
876.	CĂBEŞTI, jud. Tutova-bisericile Sf. Nicolae, Intrarea în Biserica, Sf-ţii Voievozi-chestionare şi corespondenţă.	1921 - 1923	10	
877.	CĂCIULAŢI, jud. Ilfov-bisericile Adormirea Maicii Domnului şi Sf. Nicolae-chestionare.	1921	11	
878.	CĂCIULAŢI, jud. Ilfov-palatul Alex. Ghica Vodă-adrese, referate, descriere distrugeri, încercări de expropriere, deterioare parc, C.M.I. cere protejarea ansamblului conform legislaţiei, situaţia juridică, Decretul Regal nr. 2023/1945, cu declararea palatului şi parcului mon. istorice (mon. Of. nr. 148 din 4.07.1945), plan de situaţie, descriere ansamblu;semnatari: H.Teodoru, Al. Lapedatu, V. Brătulescu.	1943 - 1949	96	
879.	CĂCIULAŢI, jud. Ilfov-palatul Alex. Ghica Vodă-referate, adrese cu descriere stare, devastare făcută de localnici, antemăsurătoare, deviz restaurare, plan de situaţie, cereri insistente ale C.M.I. ptr. protejare, expulzarea proprietarului în 1948, rechiziţionarea monumentului şi bunurilor; semnatari: Al. Lapedatu, I. Mavrocordat, V. Brătulescu, H. Teodoru, C. Daicoviciu.	1945 - 1949	136	
880.	CĂCIULĂTEŞTI, com. Dobreşti, jud. Dolj-biserica Sf. Dumitru; Murta-biserica Intrarea în Biserică; Dobreşti-biserica Cuv. Paraschiva: chestionare.	1921	15	
881.	CĂIAN, jud. Cluj-biserică ortodoxă de lemn-corespondenţă.	1938	3	
882.	CĂLĂRAŞI, jud. Dolj-biserica Adormirea Maicii Domnului-chestionar, deviz restaur., recepţie lucrări.	1920 - 1933	17	
883.	CĂLĂRAŞI, jud. Ialomiţa-bisericile Sf-ţii Împăraţi, Sf. Nicolae-Măgureni, Sf. Nicolae, Sf. Treime; Mircea Vodă-biserica Sf. Nicolae: chestionare şi corespondenţă.	1921 - 1922	24	
884.	CĂLDĂRARU, jud. Teleorman-bisericile Sf. Gheorghe şi Sf. Nicolae-chestionare.	1921	8	
885.	CĂLDĂREŞTI, jud. Buzău-biserica Sf. Nicolae-chestionar.	1921	2	
886.	CĂLDĂRUŞANI, jud. Ilfov-mănăstirea Căldăruşani-chestionar, adrese, referate, proiect restaurare biserică şi turn clopotniţă (cu planşe), deviz montare uşă altar, pr. vb. recepţie lucrări, adrese despre urmări incendiu din 1945, deviz refacere acoperiş clădiri incintă, deviz rep. curente clădiri aripa dreaptă; semnatari: H. Teodoru, St. Becu, Şt. Balş, Al. Lapedatu.	1914 - 1952	200	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	Vlaşca-bis. Sf. Nicolae; Flămânda-bis. Cuv. Paraschiva: chestionare şi corespondenţă.	1921 - 1940	6	
907.	CĂLUIU, jud. Romanaţi-bis. Sf-ţii Voievozi-chestionar.	1921	5	
908.	CĂLUIU, jud. Romanaţi-mănăstirea Căluiu (cu bis. Sf. Nicolae)-chestionar, descriere stare, deviz reparaţii curente (1922), referat despre stare pictură, deviz restaurare arh. şi pictură (1933), deviz acoperire biserică cu olane (1941), acte financiare, cu timbre, adrese despre deshumarea osemintelor fraţilor Buzeşti, din curte, şi înhumarea în interiorul bisericii, deviz consolidare biserică (1941), plan-releveu, proiect de uşă la biserică (1946), deviz restaurare învelitoare (1949); semnatari: Al. Referendaru, V. Brătulescu, N. Iorga, N. Ghika-Budeşti, H. Teodoru, I.L. Atanasescu.	1921 - 1949	143	
909.	CĂMINEASCA, jud. Vlaşca-bis. Sf. Nicolae-chestionar.	1921	3	
910.	CĂNTIŞENII BURCHI, com. Negri, jud. Roman-bis. de lemn Sf. Nicolae; Neguşeni-bis. de lemn Sf-ţii Voievozi; Drăgeşti-bis. de lemn Sf-ţii Voievozi; Brad-bis. de lemn: chestionare; Călineşti-bis. Sf. Nicolae-chestionare, corespondenţă, deviz reparaţii.	1921 - 1941	50	
911.	CĂPĂT, jud. Timiş-Torontal-biserică de lemn-corespondenţă stare de degradare.	1926 - 1943	9	
912.	CĂPRENI, jud. Dolj-bis. Cuv. Paraschiva, Sf. Nicolae, Sf. Dimitrie, Naşterea Maicii Domnului: chestionare.	1921	11	
913.	CĂPUŞNENI, com. Orgoeşti, jud. Tutova-bis. de lemn Sf. Nicolae; Buda-bis. de lemn Sf. Nicolae; Orgoeşti-bis. de lemn Adormirea Maicii Domnului: chestionare şi corespondenţă.	1921 - 1925	11	
914.	CĂRACIU, jud. Huned.-bis. de lemn-corespondenţă.	1938	2	
915.	CĂRBUNEŞTI, jud. Prahova-bis. Sf. Nicolae-chestionar.	1921	2	
916.	CĂSCIOARELE, jud. Ilfov-bis. Sf. Nicolae-chestionar; Găiseni-fostul schit Găiseni-descriere degradare, deviz restaurare; semnatari: H. Teodoru, V. Moisescu.	1921 - 1953	53	
917.	CĂSCIOARELE, jud. Vlaşca-bis. Intrarea în Biserică-chestionar, referat despre pictură, deviz restaur. arh. şi pictură, caiet de sarcini, corespondenţă; semnatari: I. Mihail, N. Ghika-Budeşti, Em. Costescu.	1921 - 1944	50	
918.	CĂŞEI, jud. Someş-castrul roman-adrese despre cercetări arheologice, expropriere teren, plan de situaţie; semnatari: C. Daicoviciu, Al. Lapedatu, I. Andrieşescu.	1929 - 1930	21	
919.	CĂTINA, jud. Buzău-bis. Sf. Dimitrie; Corbu-bis. Sf. Nicolae; Valea Cătinei-bis. Intrarea în Biserică: chestionare.	1921	10	
920.	CĂTRUNEŞTI, jud. Ilfov-bis. Adormirea Maicii Domnului-chestionar.	1921	2	
921.	CĂTUNELE, jud. Mehedinţi-bisericile Adormirea Maicii Domnului şi Naşterea Maicii Domnului-chestionare.	1921	5	
922.	CĂTUNEŞTI, jud. Ilfov-bis. Adormirea Maicii Domnului; Surlari-bis. Adormirea Maicii Domnului; Măineasca-bis. parohială: chestionare şi deviz reparaţii.	1921 - 1927	16	
923.	CĂTUNU, jud. Dâmboviţa-bis. Sf. Nicolae; Hodărăşti-bisericile Sf. Ioan Botezătorul şi Adormirea Maicii Domnului: chestionare.	1921	9	
924.	CĂŢĂLEŞTI, com. Şerbeşti, jud. Bacău-bis. Sf. Vasile; Peletucii de Sus-bis. Sf. Ioan; Schimeni-bis. Sf. Nicolae: chestionare şi corespondenţă.	1921 - 1939	18	
925.	CĂŢCĂU, jud. Someş-biserică ortodoxă-cerere materiale ptr. construire.	1938	2	
926.	CĂZĂNEŞTI, com. Ciuteşti, jud. Argeş-bis. Cuv. Paraschiva-chestionar şi corespondenţă.	1921 - 1922	8	
927.	CĂZĂNEŞTI, jud. Ialomiţa-bis. Sf. Nicolae-chestionar.	1921	3	
928.	CĂZĂNEŞTI, jud. Mehedinţi-bisericile Sf. Nicolae, Intrarea în Biserică: chestionare şi corespondenţă.	1921 - 1938	16	
929.	CĂZĂNEŞTI, com. Cucuieţi, jud. Olt-bis. de lemn Sf. Nicolae-chestionar.	1921	2	
930.	CĂZĂNEŞTI, com. Bârseşti, jud. Vâlcea-biserica Sf. Dimitrie şi Sf. Gheorghe-chestionar, descriere pictură, datare (1488), deviz consolidare şi restaurare pictură; semnatari: I. Mihail, Al. Referendaru.	1921 - 1934	27	
931.	CEACĂRU, jud. Brăila-bisericile Sf. Nicolae şi Sf-ţii Împăraţi: chestionare.	1921	4	
932.	CEAMURLIA DE SUS, jud. Tulcea-bis. Sf. Gheorghe; Camena-bis. Sf. Mina: chestionare.	1921	14	
933.	CEARANGU, com. Drincea, jud. Mehedinţi-biserica Sf-ţii Voievozi; Drincea-bis. Sf. Nicolae: chestionare.	1921	4	
934.	CEATĂLCHIŞA, com. Lascăr Catargi, jud. Tulcea-bis. de lemn Sf. Nicolae-chestionar.	1921	2	
935.	CEAURU, jud. Gorj-bis. Sf-ţii Arhangheli-corespondenţă, adrese despre incendiul din 1944.	1921 - 1944	3	
936.	CEGANI, jud. Ialomiţa-bis. Cuv. Paraschiva-chestionar.	1921	3	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
937.	CELAR, jud. Romanaţi-bis. Sf. Nicolae-chestionar, corespondenţă, descriere, deviz restaurare; bis. Intrarea în Biserică-chestionar; semnatari: N. Ghika-Budeşti, I.L. Atanasescu.	1921 - 1933	25	
938.	CELEIU, jud. Gorj-bis. de lemn Cuv. Paraschiva; Racoţi-bis. de lemn Sf. Nicolae; Costeni-bis. Sf. Nicolae: chestionare.	1921	11	
939.	CELEIU, jud. Romanaţi-bis. Sf. Nicolae; Vârtop-bis. Adormirea Maicii Domnului: chestionare	1921	3	
940.	CELEIU, jud. Romanaţi-cetatea romană-corespondenţă, pr. verbal ptr. descoperirea a 19 monede vechi; semnatari: V. Brătulescu, Min. de Interne.	1920 - 1943	5	
941.	CELNATA, com. Husnicioara, jud. Mehedinţi-bis. de lemn Sf. Ioan Botezătorul-chestionar, descriere stare şi bunuri mutate în biserica nouă; semnatar: Al. Bărcăcilă.	1921 - 1933	8	
942.	CEPARI, jud.Argeş - bis.Înălţarea Domnului - chestionar, corespondenţă, borderou cu cheltuieli pentru reparaţii, recepţie lucrări, deviz reparaţii; Negoşul-bis. Intrarea în Biserică-chestionar; semnatari: Al.Referendaru, Em.Costescu, V.Moisescu.	1921 - 1952	107	
943.	CEPARI, jud. Romanaţi - bis.Intrarea în Biserică - chestionar, cerere a episcopie ptr.dărâmare, CMI nu aprobă, se cer releveu şi fotografii; bis.Sf.Treime-chestionar, deviz pictură din nou, condiţii speciale pentru restaurare soclu exterior; semnatari: H.Teodoru, Em.Costescu, Gr.Ionescu.	1921 - 1949	23	
944.	CEPLEA, com. Broşteni, jud.Gorj - bis.Sf.Nicolae; Broşteni - bis.Sf.Nicolae şi Sf. Alexandru: chestionare şi corespondenţă.	1921 - 1947	15	
945.	CEPTURA, jud. Prahova - biserica Intrarea în Biserică şi Sf-ţii Împăraţi - chestionar, descriere stare de ruină; Valea Gardului - biserica Adormirea Maicii Domnului - chestionar; Şoimescu - biserica de lemn - chestionar; Rotari - biserica Adormirea Maicii Domnului - chestionar.	1921-1952	20	
946.	CERAŞU, jud, Prahova - biserica Sf. Nicolae; Slanu - bis. Sf-ţii Împăraţi: chestionare.	1921	4	
947.	CERĂT, jud. Dolj - biserica Cuv. Paraschiva - chestionar şi deviz reparaţii.	1921	5	
948.	CERĂT, jud. Dolj - biserica Sf.Ioan Gură de Aur - corespondenţă, deviz reparaţii şi releveu.	1951	11	
949.	CERBĂL, jud. Hunedoara - biserica veche de lemn - cerere de demolare ruine.	1943	1	

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
950.	CERBU, jud. Argeş - biserica Cuv. Paraschiva - chestionar şi corespondenţă.	1921	5	
951.	CERBURENI, jud. Argeş - biserica Cuv. Paraschiva; Bărbălăteşti - biserica de lemn Sf. Ion Botezătorul; Barovireşti - biserica de lemn Sf-ţii Îngeri; Valea Iaşului - biserica Adormirea Maicii Domnului; chestionare.	1921	16	
952.	CERCEI, com. Dobreşti, jud. Muscel - biserica Adormirea Maicii Domnului; Fureşti - biserica Cuv. Paraschiva; Dobreşti - biserica Înălţarea Domnului : chestionare.	1921	7	
953.	CERNA, jud. Tulcea, biserica Sf-ţii Voievozi - chestionar	1921	4	
954.	CERNAIA, jud. Mehedinţi - biserica Sf. Nicolae - chestionar, corespondenţă, deviz reparaţii.	1921 - 1935	22	
955.	CERNAVODĂ, jud. Constanţa - templul roman - adrese pentru întreţinere şi împrejmuire (1939); biserica Sf-ţii Împăraţi - chestionar, sesizare privind devastare în timpul primului război mondial.	1921 - 1939	7	
956.	CERNĂTEŞTI, jud. Buzău - biserica de lemn Sf-ţii Voievozi; Săpoca - biserica de lemn Sf. Nicolae; Zărneşti - biserica de lemn Sf-ţii Împăraţi : chestionare.	1921	6	
957.	CERNĂTEŞTI, jud. Dolj, biserica Sf. Nicolae; Ţiu - bis. Sf. Nicolae: chestionare şi corespondenţă.	1921 - 1929	7	
958.	CERNĂUCA, jud. Cernăuţi - biserica Hurmuzăcheştilor - corespondenţă şi plan situaţie; semnatar: H.Teodoru.	1939	4	
959.	CERNĂUŢI, Bucovina - biserica de lemn - corespondenţă şi deviz restaurare; semnatar:H.Teodoru.	1942 - 1943	6	
960.	CERNĂUŢI, Bucovina - muzeul Bucovinei (din 1946, mutat la Suceava) - corespondenţă, referate despre capitele sculptate găsite la mănăstirea Horocea, program activitate, buget de cheltuieli, raport activitate în 1947, găsirea unor pietre cu inscripţii în jurul bis.Sf. Dumitru din Suceava; semnatari: V.Brătulescu, H.Teodoru.	1937 - 1947	28	
961.	CERNELELE, jud. Dolj - biserica Sf-ţii Împăraţi - chestionar şi corespondenţă: Troaca - bis. Sf. Nicolae- chestionar.	1921 - 1935	12	
962.	CERNEŢI, jud. Mehedinţi - bis.Sf. Treime - chestionar, descriere stare deplorabilă, deviz reparaţii; bis. Adormirea Maicii Domnului - deviz reparaţii şi întreţinere (cu planşe), corespondenţă; semnatari: N.Ghika-Budeşti, Em.Costescu.	1921 - 1951	31	
963.	CERNEŢI, jud. Mehedinţi - cula Tudor Vladimirescu - corespon-			

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	denţă, propunere pentru folosire ca muzeu.	1935	3	
964.	CERNICA, jud. Ilfov - mănăstirea Cernica - chestionar, corespondenţă, adresă despre restaurare pictură paraclis fără aviz CMI, oferte pentru restaurare bis. Sf. Nicolae, deviz reparaţii şi consolidare bis. Sf. Nicolae (1928-1931), proces verbal de degradări în urma cutremului (1940), deviz consolidare bis. Sf. Nicolae şi clopotniţă; Tânganu-bis.Adormirea Maicii Domnului - chestionar; semnatari: I.Mihail, S.Becu, V.Brătulescu, stareţul Zosima, Em. Costescu, H.Teodoru.	1921 - 1949	107	
965.	CERŞANELE, jud. Argeş - biserica Duminica Tuturor Sfinţilor - corespondenţă.	1921	2	
966.	CERŢEŞTI, jud. Tutova -bisericile Sf. Gh. şi Adormirea Maicii Domnului - chestionare.	1921	6	file degradate
967.	CERVENIA, jud. Teleorman -biserica Sf. Nicolae - chestionar.	1921	2	
968.	CETATEA, jud. Dolj - biserica Sf. Gheorghe - chestionar şi corespondenţă.	1921	10	
969.	CETĂŢENI, jud. Muscel - bisericile Sf. Teodor Tiron şi Intrarea în Biserică - chestionare.	1921	4	
970.	CETĂŢENI, jud. Muscel - schitul Negru Vodă - corespondenţă, descriere stare; deviz reparaţii (1930-1931);deviz consolidare dare stâncă (1944), condiţii speciale, deviz reparaţii curente (1946), schiţe şi plan de situaţie: semnatari: Em.Costescu, V.Drăghiceanu, H.Teodoru, V. Brătulescu.	1915 - 1947	66	
971.	CETĂŢUIA, com. Nadişa, jud. Bacău - biserica Sf. Nicolae, Nadişa - biserica de lemn Sf. Nicolae; Pietricica - biserica de lemn Adormirea Maicii Domnului, Răchitiş - biserica de lemn Sf. Dumitru; Stungari - biserica de lemn Sf-ţii Voievozi: chestionare.	1921	10	
972.	CEUAŞUL DE CÂMPIE, jud. Mureş - bis. de lemn - corespondenţă.	1949	4	
973.	CEZIENI, jud. Romanaţi - biserica Sf. Dumitru - chestionar, descriere inscripţie: Frăsinet - biserica Sf. Nicolae, chestionar.	1921	6	
974.	CHEIA, com. Moeciu, jud. Braşov - biserica Adormirea Maicii Domnului - istoric şi releveu.	1939	25	
975.	CHEIA, jud. Prahova - biserica Sf. Treime - chestionar, cerere subvenţionare pentru reparaţii.	1921 - 1938	7	
976.	CHEIA, jud. Vâlcea - schitul Iezer (cu biserica Intrarea în Biserică) - corespondenţă, chestionar, referat cu descriere, deviz restaurare (1946); schitul Pahomie (ruine) - corespondenţă, cerere cercetare, stare; bis. Sf-ţii Voievozi - chestionar, corespondenţă, deviz întreţinere şi consolidare, caiet de sarcini pentru restaurare pictură; semnatari: P. Demetrescu, N.Ghika-Budeşti,I.L.Atanasescu, Şt.Balş, I.Mihail).	1921-1946	60	
977.	CHERESIG, jud. Bihor - turn de apărare (sec.XV) - corespondenţă despre degradare.	1929	5	
978.	CHETREŞTI, jud. Vaslui - biserica Buna Vestire (Deleşti) - chestionar, corespondenţă, deviz reparaţii; Răduleşti - biserica de lemnn Sf.Gheorghe - chestionar; semnatari: V. Brătulescu, Şt. Balş, V.Moisescu.	1921 - 1946	25	
979.	CHIAJNA, jud. Ilfov - Sf. Nicolae; Dudu - biserica Sf. Gheorghe; Budeni - biserica Sf-ţii 40 de Mucenici - chestionar, corespondenţă, cu referiri la ruinele bisericii Giuleasca; semnatar: V.Moisescu.	1921 - 1944	14	
980.	CHICHINEŢU, jud. Brăila - biserica Înălţarea Domnului - chestionar	1921	3	
981.	CHILIA, jud. Olt - biserica Adormirea Maicii Domnului şi Sf. Nicolae; Ciorăca - biserica Cuv. Paraschiva: chestionare.	1921	8	
982.	CHILIA, com. Oteşani, jud. Vâlcea - biserica de lemn Sf-ţii Îngeri; Muret - biserica Sf-ţii Îngeri; Durta - bis. Buna Vestire: chestionare, corespondenţă.	1921 - 1938	23	
983.	CHILIA VECHE, jud. Tulcea - biserica de lemn Sf-ţii Voievozi - chestionar.	1921	2	
984.	CHILIENI DE SUS, com. Mireni, jud. Tutova - biserica Adormirea Maicii Domnului; Chilieni de jos - biserica de lemn Adormirea Maicii Domnului; chestionare.	1921	4	
985.	CHILIILE, jud. Roman - biserica Adormirea Maicii Domnului, Bucium - biserica Sf. Nicolae: chestionare.	1921	5	
986.	CHINCIŞ, jud. Târnava Mică - biserică de lemn - adrese, cerere materiale pentru reparaţii.	1938	5	
987.	CHIRNOGI, jud. Ilfov - biserica Sf. Nicolae: Stupinele - biserica Adormirea Maicii Domnului şi capela din cimitir: chestionare.	1921	7	
988.	CHIOAIA, com. Telejna, ,jud. Vaslui - conacul şi parcul Elena Cuza - corespondenţă pentru clasare mon.istoric, descriere, articole din presă, 2 planşe; semnatari: Al.Lapedatu, H.Teodoru, Min. Culturii Naţionale şi al Cultelor - N.Russo Crutzescu.	1942	30	
989.	CHIOARA, jud. Ialomiţa - biserica Sf. Nicolae - chestionar, corespondenţă, demolare.	1921 - 1924	8	
990.	CHIOJDEANCA, jud. Prahova - biserica de lemn Cuvioasa Paraschiva - chestionar, releveu, deviz reparaţii, caiet de sarcini (tipizat), deviz restaurare pictură;			

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	Nucet - biserica de lemn Sf. Dumitru - chestionar, deviz reparaţii, releveu; Trenu - bis. Cuv.Paraschiva - chestionar; semnatari: V.Moisescu, S.Becu, V. Brătulescu, I.Mihail.	1943	90	
991.	CHIOJDENI, jud. Rm.Sărat - biserica de lemn Sf-ţii Voievozi - chestionar.	1921	3	
992.	CHIOJDU, jud. Buzău - biserica Sf-ţii Împăraţi; Poiniţele - biserica de lemn Sf-ţii Arhangheli: chestionare.	1921	4	
993.	CHIORCEŞMEA, jud. Constanţa - bis. Sf. Gheorghe; Taşpunar - biserica Sf. Ilie: chestionare.	1921	4	
994.	CHIOSTEL, jud. Constanţa - biserica Adormirea Maicii Domnului - chestionar.	1921	2	
995.	CHIPEREŞTI, com. Ţuţora, jud.Iaşi - biserica de lemn Sf. Nicolae; Oprişeni - biserica Sf-ţii Voievozi: chestionare.	1921	5	
996.	CHIRAGI, jud. Constanţa - biserica Adormirea Maicii Domnului - chestionar.	1921	2	
997.	CHIRALEŞ, jud. Năsăud - biserica - cerere strămutare în Sf. Gheorghe, jud. Trei Scaune, CMI aprobă: semnatari: N.Iorga, V. Brătulescu	1940	1	
998.	CHIRIACU, jud. Vlaşca - biserica Sf. Nicolae; Bev.-bis.Cuv. Paraschiva: chestionare.	1921	5	
999.	CHIROIU, jud. Ilfov - biserica Sf. Nicolae; Roşiori - biserica Adormirea Maicii Domnului: chestionare.	1921	7	
1000.	CHIŞCANI, jud. Brăila - biserica Cuv.Paraschiva; Lacu Sărat - biserica Sf.Ilie şi Pantelimon: chestionare.	1921	5	
1001.	CHISELET, jud. Ilfov - biserica Adormirea Maicii Domnului - chestionar.	1921	2	
1002.	CHIŢORANI, com. Bucov, jud. Prahova - biserica Sf. Stelian - chestionar, corespondenţă, deviz, consolidare şi reparaţii (1942), descriere, 3 foto înainte de consolidare, caiet sarcini pentru restaurare pictură, concluzii după restaurare; biserica de lemn Sf. Nicolae - chestionar; Bucov- biserica Sf. Treime - chestionar; semnatari: I.Mihail, Em.Costescu, Şt. Balş.	1921 - 1946	67	
1003.	CIAMURLIA DE JOS, jud. Constanţa - biserica Adormirea Maicii Domnului; Gangajia - biserica Sf-ţii Voievozi: chestionare.	1921	10	
1004.	CILIBIA, jud. Buzău - biserica de lemn Sf-ţii Voievozi; Mânzu - biserica Sf.Ilie; Movila Oii - biserica Sf. Nicolae: chestionare.	1921	7	
1005.	CILIENI, jud. Romanaţi - biserica Sf. Nicolae - chestionar.	1921	3	
1006.	CINCIŞ, jud. Hunedoara - biserica Pogorârea Sf. Duh- descriere, istoric, deviz consolidare şi reparaţii urgente, descriere pictură, 3 planşe - releveu; semnatari: V.Moisescu, V. Brătulescu.	1943 - 1952	42	
1007.	CIOARA-DOICEŞTI, jud. Brăila - biserica Sf. Treime - chestionar.	1921	2	
1008.	CIOARA-NEGRU VODĂ, jud. Brăila - biserica Sf. Nicolae - chestionar.	1921	2	
1009.	CIOARA, com. Malu, jud. Ialomiţa - biserica Sf. Nicolae; Malu - biserica Adormirea Maicii Domnului: Broşteni - biserica Sf. Nicolae - chestionare.	1921	7	file deteriorate
1010.	CIOARA, jud. Teleorman - biserica Sf. Gheorghe, chestionar.	1921	3	
1011.	CIOBANI, com. Martalogi, jud. Argeş - biserica Sf. Nicolae şi Cuv. Paraschiva - chestionar.	1921	4	
1012.	CIOBANU, jud. Constanţa - biserica Sf. Ioan Teologul - chestionar.	1921	2	
1013.	CIOCANU, jud. Muscel - schitul Ciocanu - memoriu cu descriere şi propuneri restaurare biserică, măsurători, 4 planşe cu releveu; semnatar: H.Teodoru.	1944 - 1945	21	
1014.	CIOCANU, jud. Tutova - biserica Adormirea Maicii Domnului; Movileni - biserica Izvorul Tămăduirii: chestionare.	1921	7	file deteriorate
1015.	CIOCĂNAI, com. Moşoaia, jud. Argeş - biserica Sf. Nicolae; Curăturile - biserica Sf. Treime: Lăzăreşti - biserica Sf. .Dumitru; Lunga - biserica Sf. Dumitru; Piscu Moşului - biserica Cuvioasa Paraschiva: chestionare.	1921	21	
1016.	CIOCĂNEŞTI, jud. Ialomiţa - biserica Sf. Nicolae - chestionar.	1921	4	
1017.	CIOCĂNEŞTI, jud. Ilfov - bis. Sf. Elisabeta; Ciocani - biserica Sf-ţii Voievozi; Urziceana - biserica Sf. Nicolae: chestionare.	1921	8	
1018.	CIOCĂNEŞTI, jud. Ilfov - castelul şi parcul Cantacuzino - corespondenţă, primăria comunei cere înlăturarea stemei familiei Ghica, CMI respinge cererea, degradări produse de locuitori, decret de clasare monument istoric, descriere, istoric, adresă despre naţionalizare şi deposedare de mobilier şi obiecte de artă; semnatari: C. Daicoviciu, V. Brătulescu, V. Moisescu, Ministerul Artelor şi Informaţiilor.	1948 - 1952	24	
1019.	CIOCĂNEŞTI, jud. Romanaţi - biserica Adormirea Maicii Domnului - chestionar şi corespondenţă.	1921 - 1939	11	
1020.	CIOCEŞTI, jud. Teleorman - biserica Intrarea în Biserică - chestionare.	1921	3	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
1021.	CIOCHINA, jud. Ialomiţa - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921	2	
1022.	CIOCILE, jud. Brăila - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar.	1921	3	
1023.	CIOFRÂNGENI, jud. Gorj - bis. Sf. Nicolae; Burluşi - bis. Buna Vestire; Duculeşti - bis. S-ţii Îngeri; Gibeşti bis. de lemn Intrarea în Biserică; Lacurile - bis. Sf. Dimitrie; Piatra - bis. de lemn Sf-ţii Îngeri; Schitu Matei - bis. S-ţii Voievozi: chestionare, corespondenţă.	1921 - 1933	44	
1024.	CIOHORÂNI, com. Miroslăveşti, jud. Suceava - bis. Sf. Nicolae - chestionar; Miteşti - bis. de lemn S-ţii Voievozi - chestionar; Miroslăveşti - bis. de lemn Cuv. Paraschiva - chestionar, corespondenţă, presupunerea că ar fi din timpul domniei lui Ştefan cel Mare; semnatari: P. Demetrescu, V. Brătulescu.	1921 - 1925	14	
1025.	CIOLANU PANGĂL, jud. Vlaşca - bis. Sf-ţii Voievozi - chestionar.	1921	2	
1026.	CIOLĂNEŞTI, jud. Teleorman - bis. Sf. Nicolae - chestionar	1921	5	
1027.	CIOMAGI, com. Mânzăleşti, jud. Buzău - bis. de lemn Sf-ţii Voievozi; Apostoni - bis. de lemn Sf-ţii Voievozi: chestionare.	1921	4	
1028.	CIORANII DE SUS, jud. Prahova - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar; Cioranii de jos-bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar, deviz reparaţii, descriere, numeroase modificări; semnatar: H.Teodoru.	1921 - 1942	16	
1029.	CIORĂŞTI, com. Glodeni, jud. Gorj - bis. de lemn Sf. Gheorghe - chestionar; Băsnegi - bis. de lemn Cuvioasa Paraschiva - chestionar; Ohaba - bis. de lemn Sf. Nicolae - chestionar, corespondenţă, stare, propunere demolare şi construire bis. nouă, proiect construire (cu 1 planşă); semnatari: Şt.Balş, Ministerul Cultelor.	1921 - 1947	38	
1030.	CIORĂŞTI, jud. Rm.Sărat - bis. Adormirea Maicii Domnului; Codreşti - bis. de lemn Schimbarea la Faţă: chestionare.	1921	5	
1031.	CIORÂNCA, jud. Buzău - bisericile Cuv.Paraschiva şi Sf-ţii Împăraţi; Limpeziş - bis. Sf-ţii Împăraţi: chestionare.	1921	7	
1032.	CIOROBORENI, jud. Mehedinţi - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921	6	
1033.	CIOROBUC, jud. Neamţ - ruinele bisericii fostului schit de pe muntele Ceahlău - corespondenţă, cu pecetea (ştampila) mănăstirii Durău la 1904.		1	
1034.	CIOROGÂRLA, jud. Ilfov - mănăstirea Ciorogârla Samurcăşeşti - corespondenţă, deviz restaurare pictură paraclis Sf.Ioan (1937), deviz reparaţii bis. Sf.Treime (1939), chestionar, adrese despre urmări cutremur, caiet de sarcini şi deviz restaur. tâmplă, proiect consolid. şi reparaţii biserică, chilii, arhondaric, capelă (cu 4 planşe şi 3 foto biserică - 1941), descriere arhitectură şi pictură, sesizare dispariţie pietre tombale, după restaurare: semnatari: Em.Costescu, I.Mihail, V.Moisescu, P.Antonescu, prefectul jud.Ilfov (Th.Ciurea), patriarhul Nicodim, Al.Tzigara-Samurcaş.	1921 - 1943	128	
1035.	CIOROIAŞ, jud. Dolj - bis. Sf. Andrei; Cioroiu Nou - bis. Sf. Haralambie: chestionare.	1921	6	
1036.	CIOROIU, jud. Romanaţi - bis. Sf-ţii Voievozi - chestionar, descriere, deviz reparaţii (1928), caiet sarcini ptr. reparaţii pictură (1938), recepţie lucrări, deviz consolid.; bis. Sf-ţii Împăraţi - chestionar; semnatari: I. L. Atanasescu, I. Mihail.	1921 - 1941	35	
1037.	CIOVÂRNĂŞANI, jud. Mehedinţi - bisericile de lemn Sf-ţii Voievozi şi Sf-ţii Îngeri - chestionare şi corespondenţă.	1921 - 1937	10	
1038.	CIREAŞOV, jud. Olt - bis. Sf-ţii Voievozi - chestionar, corespondenţă, deviz reparaţii, cu 2 planşe (releveu, 1922); Pârliţi - bis. Naşterea Maicii Domnului - chestionar.	1921 - 1922	34	
1039.	CIREŞU, com. Gruiu, jud. Argeş - bis. Adormirea Maicii Domnului; Siliştea - bis. Sf. Nicolae: chestionare.	1921	12	
1040.	CIREŞU, jud. Mehedinţi - bis. de lemn Sf-ţii Voievozi - chestionar; Jupâneşti - bis. de lemn Sf. Ioan Botezătorul - chestionar, corespondenţă, stare ruină; semnatar: Al.Bărcăcilă.	1921 - 1933	10	
1041.	CISLĂU, jud. Buzău - bis. Naşterea Maicii Domnului - chestionar, corespondenţă, stare, referate, deviz reparaţii (1931), licitaţie ptr. obţinere reparţii, deviz reconstruire clopotniţă (1939), deviz consolidare şi reparaţii (1941), un releveu cu clopotniţa; Buda-piatră de mormânt ptr. doamna Neaga - corespondenţă, deviz ptr. aşezare în bis. parohială (1937); Gura Băscei - bis. Sf. Nicolae - chestionar; Bărăşti - bis. Cuv. Paraschiva - chestionar, deviz restaurare (1942); semnatari: episcop Ghenadie, P. Demetrescu, V. Brătulescu, H. Teodoru, V. Moisescu.	1921 - 1942	115	
1042.	CISNĂDIE, jud. Sibiu - bis. evanghelică - corespondenţă, amenajări în zonă.	1947	3	
1043.	CIŞMELE, jud. Ismail - valul lui Traian - adrese despre plantaţii în zonă.	1939	3	
1044.	CIUCUROVA, jud. Tulcea - bis. Acoperământul Maicii Domnului - chestionar.	1921	2	
1045.	CIUGUZEL, jud. Alba - bis. de lemn - corespondenţă.	1927	2	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
1046.	CIULNIŢA, jud. Ialomiţa - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921	2	
1047.	CIUMAŞI, jud. Bacău - bis. de lemn Sf. Nicolae; Ilieşi - bis. de lemn Sf-ţii Voievozi; Iteşti - bis. de lemn Sf-ţii Voievozi: chestionare.	1921	6	
1048.	CIUMEŞTI, jud. Muscel - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar, corespondenţă, deviz reparaţii şi restaurare pictură; Mărăcineni - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921 - 1936	20	
1049.	CIUMULEŞTI, jud. Suceava - bis. Cuv. Paraschiva; Cămârzani - bis. Sf. Gheorghe: chestionare.	1921	2	
1050.	CIUNCI, com. Ghizdăneşti, jud. Romanaţi - bis. Adormirea Maicii Domnului; Ghizdăneşti - bisericile Sf. Ioan şi Sf-ţii Voievozi; Lupănceşti - bis. Sf. Nicolae: chestionare.	1921	8	
1051.	CIUNGA, jud. Alba - bis. de lemn - corespondenţă, stare.	1939	7	
1052.	CIUNTEŞTI, jud. Bihor - bis. de lemn - corespondenţă, stare.	1931	2	
1053.	CIUPELE, jud. Dâmboviţa - bis. Sf-ţii Împăraţi - chestionar.	1921	2	
1054.	CIUPELNIŢA, jud. Prahova - bis. Adormirea maicii Domnului - chestionar; Trestienii de Jos - chestionar; Sicrita - bis. Sf. Nicolae - chestionar, corespondenţă despre stare (ruină).	1921 - 1944	11	
1055.	CIUPERCENI, com. Flămânda, jud. Teleorman - bis. Adormirea Maicii Domnului; Flămânda - bis. Sf. Gheorghe: chestionare.	1921	6	
1056.	CIUPERCENII NOI, jud. Dolj - bis. Sf. Gheorghe; Ciupercenii Vechi - bis. Sf. Gheorghe; Smârdan - bis. Sf. Ioan Botezătorul: chestionare.	1921	8	
1057.	CIURARI, jud. Teleorman - bis. Sf. Nicolae - chestionar	1921	3	
1058.	CIUREA, jud. Iaşi - bis. de lemn Sf. Nicolae; Piciorul Lupului - bis. Sf-ţii Arhangheli; Poiana cu Cetate - bis. Sf. Nicolae; Slobozia bis. Sf. Nicolae: chestionare.	1921	9	
1059.	CIUREŞTI, jud. Tutova - bis Sf. Nicolae - chestionar; bis. de lemn Sf-ţii Voievozi - chestionar, descriere, deviz reparaţii.	1921 - 1939	18	file dete-rio-rate te
1060.	CIUTA, com. Măgura, jud. Buzău - bis. Intrarea în Biserică - chest., deviz, corespondenţă, restaurare.	1921 - 1952	12	
1061.	CIUTURA, jud. Dolj - bis. Sf-ţii Voievozi - chestionar, corespondenţă, deviz restaurare; semnatari: I.L.Atanasescu, N.Ghika-Budeşti	1921 - 1938	26	
1062.	CIZER, jud. Bihor - bis. de lemn Tuturor Sfinţilor - corespondenţă, contribuţia lui Horea la construirea bisericii, istoric.	1947	7	
1063.	CĂINENI, jud. Argeş, Bis. Sf-ţii Îngeri - chestionar, corespondenţă, deviz reparaţii (1946); bis. Sf. Nicolae - chestionar - deviz reparaţii învelitoare; Grebleşti - capela eroilor Sf. Nicolae - chestionar, referat, descriere, deviz amenajare osuar, deviz restaurare (1944), notă ptr. executare mobilier, 1 planşă cu amenajare osuar; semnatari: V. Moisescu, H. Teodoru.	1921 - 1947	64	
1064.	CĂINENI, jud. Gorj - bis. Schimbarea la Faţă - chestionar; bis. de lemn Sf. Nicolae - chestionar; Tetila - bis. de lemn Sf-ţii Voievozi - chestionar, deviz reparaţii (1934); Curtişoara - bis. de lemn Sf. Nicolae - chestionar; bis. Sf. Ioan Botezătorul, zisă Cornoiu - chestionar, corespondenţă, deviz reparaţii, întreţinere (1935); Şofrăceni - bis. de lemn Intrarea în Biserică - chestionar; semnatari: H.Teodoru, I.L. Atanasescu.	1921 - 1935	54	
1065.	CÂINENI, jud. Rm. sărat - bis. Sf. Nicolae; Stăvărăşti - bis. Sf-ţii Voievozi: chestionare.	1921	4	
1066.	CĂINENI, jud. Vâlcea - bis. Sf. Nicolae - chestionar, adrese, deviz restaurare, referate; Robeşti - bis. Sf-ţii Voievozi - chestionar, corespondenţă, deviz restaurare; semnatar: Şt. Balş.	1921 - 1943	22	
1067.	CÂLCEŞTI, com. Pârâu, jud. Gorj - bis. de lemn Sf. Nicolae - chestionar.	1921	4	
1068.	CÂLNIC, jud. Alba - cetatea Câlnic - corespondenţă, descriere, istoric, cererile primăriei Câlnic şi ale prefecturii Alba ptr. scoatere din categoria monumentelor şi demolare, CMI nu aprobă; semnatari: Şt. Balş, Pref. jud. Alba, Primăria Câlnic, H. Teodoru.	1948	12	
1069.	CÂMPENI, jud. Romanaţi - bis. Sf. Nicolae şi Sf-ţii Arhangheli - chestionar.	1921	3	
1070.	CÂMPEŞTI, com. Bălceşti, jud. Gorj - bis. de lemn Intrarea în Biserică - chestionar, corespondenţă, deviz restaurare (1935), descriere; Cârligi - bis. de lemn Cuvioasa Paraschiva; Pereşti - bis. de lemn Intrarea în Biserică; Bălceşti - bis. Sf. Ilie: chestionare.	1921 - 1933	18	
1071.	CÂMPINA, jud. Prahova - schitul Poiana Câmpina - corespondenţă, stare, deviz restaurare biserică (1939), descriere; Slobozia - bis. Sf. Nicolae - chestionar; semnatari:V. Brătulescu, S. Becu.	1921 - 1946	38	
1072.	CÂMPINA, jud. Prahova - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar, corespondenţă, deviz restaurare (1941), 1 planşă; bis. Sf. Treime - chestionar, referate, descriere, deviz consolidare şi reparaţii biserică şi clopotniţă veche (1941), 3 foto biserică (după cutremurul din 1940), cereri ale primăriei ptr. construire biserică nouă; bis. Sf-ţii Voievozi -			

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	chestionar, corespondenţă, deviz reparaţii (1938), recepţie lucrări, descrierea distrugerilor din timpul bombardamentului (1943), deviz reparaţii; semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu, Em. Costescu, Ionescu Berechet, Şt. Balş.	1921 - 1946	109	
1073.	CÂMPINA, jud. Prahova - casa B.P.Haşdeu - corespondenţă, date juridice, donaţii, devastarea din timpul ocupaţiei; bis. Sf-ţii Voievozi - corespondenţă; Brazi - bis. Sf. Treime - corespondenţă; semnatari: Adrian Maniu, rezident regal (I. Peter).	1920 - 1940	11	
1074.	CÂMPU MARE, jud. Olt - bis. Cuv. Paraschiva; Murgeşti - bis. Sf-ţii Voievozi: chestionare.	1921	4	
1075.	CÂMPULUNG, jud. Muscel - bis. Apa Sărată (Tuturor Sfinţilor) - chestionar, corespondenţă, cerere finanţare ptr. reparaţii; semnatar: I. Mihail.	1921 - 1935	5	
1076.	CÂMPULUNG, jud. Muscel - biserica şi turnul Bărăţia - deviz reparaţii turn (1939); corespondenţă, deviz ptr. încastrarea în zidul bisericii a pietrei de mormânt a Comitelui Laurenţiu (1944), deviz completare ornamente la clopotniţă (cu un plan, 1944), recepţie lucrări; semnatar: H. Teodoru.	1939 - 1945	24	
1077.	CÂMPULUNG, jud. Muscel - bis. Bradul (ruine) - adresă despre vestigii cercetate.	1926	2	
1078.	CÂMPULUNG, jud. Muscel - bis. Sf. Dumitru (Bughea de Jos); bisericile Adormirea Maicii Domnului, Sf-ţii Apostoli, Schimbarea la Faţă (Bughea de Sus): chestionare.	1921	9	
1079.	CÂMPULUNG, jud. Muscel - bis. Flămânda (Învierea Domnului), chestionar, referate, reconstituire fereastră (cu 2 planuri)	1921 - 1942	8	
1080.	CÂMPULUNG, jud. Muscel - bis. Şubeşti (Sf-ţii Împăraţi) - chestionar, corespondenţă, referate, deviz restaurare (1927), deviz restaurare ferestre (1943), norme pentru refacere învelitoare (1948); bis. Sf. Gheorghe -deviz restaurare pictură (1930), deviz reparaţii (1931-1933), recepţie lucrări, corespondenţă; bis. Fundeni - deviz reparaţii şi împrejmuire (1932-1933), corespondenţă, deviz restaurare pictură (1934); semnatari: I.Mihail, S. Becu, N. Ghika-Budeşti, N. Iorga, H. Teodoru.	1921 - 1948	124	
1081.	CÂMPULUNG, jud. Muscel - bis. Fundeni - corespondenţă, divergenţe privind proprietate teren, menţinerea funcţiei de muzeu; semnatari: V.Brătulescu, I.Mihail.	1927 - 1945	17	
1082.	CÂMPULUNG, jud. Muscel - bis. Sf. Gheorghe - deviz reparaţii (1931), recepţie lucrări, corespondenţă; semnatari: S. Becu, Mitropolia Ungro-Vlahiei.	1928 - 1931	8	
1083.	CÂMPULUNG, jud. Muscel - bis. Sf. Ilie - chestionar, deviz consolidare şi reparaţii (1943), deviz refacere ferestre şi ornamente de lut smălţuit (1944), recepţie lucrări, norme ptr. restaurare acoperiş (1947), sesizare înstrăinare pietre tombale cu inscripţii; semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu, primar Gh. Tănăsescu.	1921 - 1947	49	
1084.	CÂMPULUNG, jud. Muscel - bis. Sf. Marina - chestionar, corespondenţă, deviz restaurare (1943), instrucţiuni; semnatar: H. Teodoru.	1921 - 1943	31	
1085.	CÂMPULUNG, jud. Muscel - bis. Sf. Niculae (Nicuţ) - chestionar, corespondenţă.	1921 - 1922	6	
1086.	CÂMPULUNG, jud. Muscel - bis. Intrarea în Biserică (Scheiu) - chestionar.	1921	2	
1087.	CÂMPULUNG, jud. Muscel - bis. Sf-ţii. Apostoli (Vişoiu) - chestionar.	1921	2	
1088.	CÂMPULUNG, jud. Muscel - bis. domnească (Sf.-ţii Voievozi) - chestionar, corespondenţă.	1921 - 1925	7	
1089.	CÂMPULUNG, jud. Muscel - mănăstirea Negru Vodă - corespondenţă; cercetare(1913) deviz reparaţii urgente; semnatari: Al. Lapedatu, I.D.Traganescu	1919	15	
1090.	CÂMPULUNG, jud. Muscel - mănăstirea Negru Vodă - corespondenţă, propunere amenajare orfelinat (cu schiţă); deviz reparaţii acoperiş biserică (1919); bis. domnească Sf-ţii Voievozi - ofertă ptr. reparaţii (1920); Cetăţeni, com, Stoeneşti - bis. rupestră a schitului Radu Negru - corespondenţă, descriere, pictură; Aninoasa - m-rea Aninoasa - corespondenţă, deviz refacere învelitoare la casele ansamblului (cu 1 plan de situaţie, 1920), sesizare dispariţie două icoane împărăteşti, descriere ansamblu; Ciumeşti - bis. parohială - corespondenţă, deviz reparaţii (cu releveu, 1920); Călineşti - bis. veche - corespondenţă; Vrăneşti - bis. Sf-ţii Apostoli - corespondenţă.	1919 - 1920	93	
1091.	CÂMPULUNG, jud. Muscel - mănăstirea Negru Vodă - corespondenţă, deviz ptr. canalizare ape pluviale (cu schiţe, 1926); controverse privind ridicarea unei clădiri în zonă; semnatari: V. Drăghiceanu, N. Ghika-Budeşti, N. Iorga.	1926	15	
1092.	CÂMPULUNG, jud. Muscel - mănăstirea Negru Vodă - corespondenţă, deviz reparaţii zid incintă, deviz reparaţii (1928), releveu seminar.	1928	13	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
1093	. CÂMPULUNG, jud. Muscel - mănăstirea Negru Vodă - corespondenţă, deviz reparaţii învelitoare, deviz execuţie mobilier la muzeu, caiet de sarcini şi condiţiuni speciale (tipizat), planşe ptr. mobilier; semnatari: Al.Lăpedatu, H.Teodoru, V. Brătulescu.	1946	27	
1094	. CÂMPULUNG, jud. Muscel - mănăstirea Negru Vodă - adrese, deviz restaurare casa Matei Basarab (1943), referate, condiţii speciale ptr. restaurare, mulţumirile Patriarhului ptr. buna colaborare cu CMI, avizul şi contractul ptr. restaurare, deviz instalaţii electrice, referate ptr. restaurare clopotniţă şi arhondaric; semnatari: H. Teodoru, Patriarhul Nicodim, V. Brătulescu.	1938 - 1943	76	
1095	. CÂMPULUNG, jud. Muscel - mănăstirea Negru Vodă - istoric (de preot Isbăşescu, la 1905), situaţie cu restaurarea casei administraţiei ptr. folosire ca orfelinat (1920), deviz restaurare turlă clopotniţă (cu un plan, 1944), sesizare cu dispariţia unor odoare din patrimoniul mănăstirii, inventar cu obiecte lipsă faţă de inventarul din 1902, adrese despre incendiu (1934), urmări, deviz reparaţii clopotniţă (1934), recepţie lucrări, deviz reparaţii muzeu (1936), deviz restaurare stăreţie (1947), referate ptr. mobilier muzeu, deviz restaurare foişor, casa-muzeu,paraclis(1938),releveu clopotniţă, contract ptr. restaurare foişor, referate despre urmările cutremurului (1940), referat ptr. restaurare pictură paraclis (1948); semnatari: P. Demetrescu, N. Ghika-Budeşti, V. Drăghiceanu, mitropolia Ungro-Vlahiei, S. Becu, H. Teodoru. Şt. Balş, N. Iorga, Al. Lăpedatu.	1905 - 1948	334	
1096	. CÂMPULUNG, jud. Muscel - mănăstirea Negru Vodă - deviz restaurare casa Matei Basarab ptr. folosire ca muzeu.	1943	17	
1097	. CÂMPULNG, jud. Muscel - mănăstirea Negru Vodă - contract restaurare muzeu, caiet sarcini (tipizat), planşe muzeu, ofertă restaurare, licitaţie.	1943	43	
1098	. CÂMPULNG, jud. Muscel - mănăstirea Negru Vodă - chestionar, descriere pisanie paraclis, recepţie montare mobilier muzeu (cu planşe, detalii), acte financiare, semnatari: A. Scheletti, H. Teodoru.	1921 - 1947	78	
1099	. CÂMPULNG, jud. Muscel - mănăstirea Negru Vodă - constituire comitet ptr. organizare muzeu, descriere secţiuni muzeu (1932), descoperirea unui fragment de portal gotic, descriere, schiţă (1946), donaţie (10.000.000 lei) a guvernatorului Băncii Naţionale, deviz amenajare muzeu şi instalaţii electrice, recepţie lucrări; semnatari: prefectul jud. Muscel (Gr. Grecescu), H. Teodoru, V. Brătulescu, patriarhul Nicodim, C. Daicoviciu, Al. Lăpedatu, Banca Naţională, A. Sheletti, N. Iorga.	1932 - 1947	140	
1100	. CÂMPULUNG, jud. Muscel - mănăstirea Negru Vodă - corespondenţă, deviz suplimentar ptr. restaurar. clopotniţă şi stăreţie (1944), recepţie lucrări restaurare casa M. Basarab, deviz restaurare casa-muzeu (cu 1 planşă, 1944), referate, deviz restaurare chilii (1944), listă cu obiecte ptr. muzeu (1948), norme ptr. consolidare cruci (1948); semnatari: H. Teodoru, Şt. Balş, prefect T. Nicolau, Al. Lăpedatu, C. Daicoviciu.	1944 - 1948	241	
1101	. CÂMPULNG, jud. Muscel - bis. Cloaşterului (ruine) - referate, descriere, depunerea unor fragmente de piatră la muzeul m-rii Negru Vodă; Goleşti - fântână - traducerea inscripţiilor; semnatar: H. Teodoru.	1944	8	
1102	. CÂMPURILE - Gura Văii, jud. Putna - casa Ion Roată - corespondenţă, descriere, schiţe: semnatar: P. Constantinescu - Iaşi.	1950	11	
1103	. CÂNDEŞTII DE SUS, jud. Buzău - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar, referate, devize restaurare; Cândeştii de jos - bis. Sf-ţii Voievozi - chestionar, deviz restaurare (1930), semnatari: V. Moisescu, S. Becu.	1921 - 1946	62	
1104	. CÂNDEŞTII DIN VALE, jud. Dâmboviţa - bis. de lemn Cuv. Paraschiva - chestionar, deviz restaurare (1943), descriere, deviz restaurare (1950); Cândeşti - bis. Cuv. Paraschiva - chestionar; Dragodăneşti - bis. Înălţarea Domnului - chestionar; Velinaş - bis. Cuv. Paraschiva - chestionar; semnatar: V. Moisescu.	1921 - 1950	44	
1105	. CÂNDEŞTI, com. Albeşti, jud. Muscel - bisericile Adormirea Maicii Domnului şi Naşterea Maicii Domnului: chestionare.	1921	4	
1106	. CÂNDEŞTI, jud. Neamţ - bsierică de lemn - corespondenţă ptr. amenajare cavou în locul rămas după mutarea bisericii în satul Traian, controverse privind terenul, cereri ptr. construirea unei şcoli; semnatar: prefectura Neamţ.	1926 - 1928	22	
1107	. CÂNDEŞTI, jud. Rm. Sărat - schitul Recea - corespondenţă, deviz construire casă parohială, deviz restaurare biserică (1947), recepţie lucrări; semnatari: H. Teodoru, Şt. Balş.	1947 - 1948	47	
1108	. CÂRBEŞTI, jud. Gorj - bis. de lemn (Văleni) - chestionar, descriere stare critică, deviz restaurare (releveu,			

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	1946); Dâmbova - bis. de lemn Sf. Dumitru - chestionar; Tălveşti - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921 - 1949	59	
1109	CÂRCEA, jud. Dolj - bis. Sf. Nicolae - chestionar, deviz restaurare (1937), descriere pictură, recepţie lucrări; Preajba - bis. Sf. Gheorghe - chestionar, descriere, deviz reparaţii (1925 şi 1945); semnatari: I. Mihail, V. Moisescu.	1921 - 1945	67	
1110	CÂRJA, jud. Tutova - bisericile Naşterea Maicii Domnului şi Sf. Nicolae: chestionare.	1921	6	
1111	CÂRJELARI, jud. Tulcea - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar.	1921	4	
1112	CÂRJOAIA, jud. Iaşi - pod de piatră - corespondenţă, presupunerea că ar exista din vremea lui Ştefan cel Mare; semnatar: Şt. Balş.	1943	7	
1113	CÂRLIG, com. Glodeanu, jud. Buzău - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar; Casota -bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar.	1921	6	
1114	CÂRLĂMĂNEŞTI, jud. Tutova - bisericile Adormirea Maicii Domnului şi Sf. Nicolae - chestionare.	1921	5	
1115	CÂRLIGAŢI, jud. Fălciu - bis. Sf. Gheorghe - deviz reparaţii exterioare (1938), corespondenţă, deviz reparţii (1940); semnatari: N. Iorga, Şt. Balş.	1938 - 1942	16	
1116	CÂRLIGAŢI, jud. Teleorman - bis. Sf. Gheorghe şi Sf-ţii Voievozi - chestionar.	1921	3	
1117	CÂRLIGELE, jud. Rm. Sărat - bisericile de lemn Sf. Nicolae şi Sf-ţii Voievozi - chestionare şi corespondenţă; Blidarele - bis. de lemn Sf. Nicolae - chestionar.	1921 - 1931	10	
1118	CÂRLIGI, jud. Neamţ - bis. Trei Ierarhi - chestionar şi corespondenţă; Soci - bis. Sf-ţii Voievozi - chestionar; Dudeşti - bis. Sf-ţii Apostoli - chestionar.	1919-1942	17	
1119	CÂRLIGU, com. Dulceşti, jud. Roman - bis. de lemn Adormirea Maicii Domnului - chestionar; Roşiori - bis. de lemn Izvorul Maicii Domnului - chestionar; Dulceşti - bis. Pogorârea Sf. Duh - chestionar, referat, deviz reparaţii.	1921 - 1946	22	
1120	CÂRLOGANI, jud. Romanaţi - bis. Sf-ţii Împăraţi - chestionar; ruinele mănăstirii Locusteanu - corespondenţă; Beculeşti - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921 - 1943	17	
1121	CÂRLONEANU, com. Putiniciu, jud. Teleorman - bis. Sf-ţii Împăraţi - chestionar.	1921	2	
1122	CÂRNA, jud. Dolj - bis. Sf-ţii Voievozi şi Adormirea Maicii Domnului - chestionar.	1921	3	
1123	CÂRNU, com. Rusavaţ, jud. Buzău - schitul Cârnu - chestionar, adrese, referate despre stare, devastare biserică, articol din ziarul "Universul" (1934), date istorice, descriere, caiet de sarcini ptr. restaurare pictură; semnatari: I. Mihail, N. Iorga.	1921 - 1936	26	
1124	CÂRSTĂNEŞTI, jud. Vâlcea - bis. Adormirea Maicii Domnului; Urşi - bis. Sf. Ioan Botezătorul; Cuceşti - bis. Buna Vestire; Bogdăneşti - bis. Cuv. Paraschiva: chestionare.	1921	8	
1125	CÂRŢA, jud.Făgăraş - bis. luterană şi ruine mănăstire cisterciană - adrese, descriere, deviz întreţinere şi consolidare (1940), semnalarea existenţei unui studiu al restaurărilor (în limba germană) la muzeul Brukenthal; semnatari: Em. Costescu, H. Teodoru.	1940 - 1941	11	
1126	CÂŞLA, jud. Tulcea - bis. Sf. Gheorghe - chestionar.	1921	2	
1127	CÂRTOJANI, jud. Vlaşca - bis. Sf. Gheorghe - chestionar.	1921	3	
1128	CLĂTEŞTI, com. Mitreni, jud. Ilfov - bis. Adormirea Maicii Domnului; Mitreni - bis. Sf. Nicolae; Valea Roşie - bis. Sf. Gheorghe: chestionare.	1921	7	
1129	CLEANOVU, jud. Mehedinţi - bis. Sf-ţii Împăraţi - chestionar.	1921	3	
1130	CLEJANI, jud. Vlaşca - bis. Sf-ţii. Voievozi - chestionar, descriere, pictură de Tătărescu, deviz reparaţii (1937-39), 2 planşe (fereastră), recepţie lucrări restaurare pictură (1939), deviz restaurare pictură; semnatari: Em. Costescu, I. Mihail.	1921 - 1942	48	
1131	CLEJANI, jud. Vlaşca - conacul Mişu Anastasievici - corespondenţă, descriere, stare ruină, decret regal ptr. declarare mon. istoric (1936); semnatari: V. Brătulescu, Prefectura Vlaşca.	1936 - 1943	13	
1132	CLINCENI, jud. Ilfov - bis. Sf. Nicolae - chestionar, corespondenţă, deviz pictare din nou (1934), referat despre reparaţii; semnatari: I. Mihail, D. Ionescu Berechet.	1921 - 1947	17	
1133	CLIPICEŞTI, jud. Putna - bis. Sf-ţii Voievozi; Vităneşti - bis. Sf. Dumitru: chestionare.	1921	4	
1134	CLOPODIA, jud. Timiş Torontal - biserică ortodoxă - corespondenţă, starea critică, descriere, propunere dărâmare, CMI nu acceptă, biserica este demolată (1937), CMI dispune cercetarea celor vinovaţi; semnatari: I. Miloia, H. Teodoru.	1929 - 1938	11	
1135	CLOŞANI, jud. Mehedinţi - bis. de lemn (Motru) - chestionar şi corespondenţă.	1921 - 1947	7	
1136	CLUJ - biserica ortodoxă centrală, str. Biserica ortodoxă nr. 6 - adrese, cerere reparaţii, descrierea reparaţiilor necesare, deviz restaurare (1938), condiţii speciale ptr. iconostas nou; biserica reformată - corespondenţă, deviz restaurare (1951); biserica romano-catolică Sf. Mihail - corespondenţă, referat ptr. restaurare, deviz restaurare (1940); biserica greco-catolică (Bob) - corespondenţă,			

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	cerere reparaţii, condiţiii speciale ptr. adausuri la clopotniţă (1947); semnatari: H. Teodoru, episcopul Iuliu Hossu, V. Brătulescu, Şt. Balş.	1938 - 1951	66	
1137	. Cluj - casă (sala Memorandiştilor), str. Memorandului, nr. 21 - adresă, CMI nu acceptă demolarea; bastion Bethlen - corespondenţă, deviz reparaţii (1951); casă str. Molotov nr. 2 - corespondenţă, controverse privind montare firmă; semnatari: N. Iorga, primăria Cluj (Richard Filipescu), V. Moisescu, Uniunea Artiştilor Plastici (filiala Cluj).	1938 - 1952	30	
1138	. CLUJ - muzeul etnografic - proces verbal predare tezaur arheologic de la Apahida (1923), controverse în legătură cu folosirea parcului, acte juridice; muzeul eparhial - corespondenţă; semnatar: N. Iorga.	1923 - 1938	18	
1139	. COASTA, com. Goleşti, jud. Argeş - bis. Cuv. Paraschiva; Drăgăneşti - bis. Sf. Nicolae; Poeniţa - bis. Sf. Gheorghe: chestionare.	1921	6	
1140	. COBADIN, jud. Constanţa - bis. Sf. Gheorghe (Caciamac) - chestionar.	1921	3	
1141	. COBIA, jud. Dâmboviţa -schitul Cobia (cu bis. Sf. Nicolae) - corespondenţă, starea critică, deviz reparaţii biserică şi clopotniţă (1935), schiţe case schit, referat despre lucrări neaprobate de CMI, deviz pictură (1936), deviz consolidare biserică şi clopotniţă (1941); Copăcei - bis. de lemn Cuv. Paraschiva - chestionar; Frăsinei - bis. de lemn Cuv. Paraschiva - chestionar; semnatari: N. Ghika-Budeşti, Şt. Balş, H. Teodoru, I. Mihail.	1921 - 1941	77	
1142	. COBÂLEA VECHE, jud. Soroca - bis. Schimbarea la Faţă - corespondenţă.	1938	1	
1143	. COCA ANTIMIREŞTI, com. Nicoleşti, jud. Buzău - bis. de lemn Înălţarea Domnului - chestionar; Podul Muncii - bis. de lemn Sf-ţii Voievozi - chestionar; Coca Schei - bis. de lemn Sf-ţii Voievozi - chestionar; Petrăcheşti - bis. de lemn Sf-ţii Apostoli - chestionar, deviz restaurare.	1921 - 1928	17	
1144	. COCARGEAUA, jud. Ialomiţa - bisericile Sf. Ioan Botezătorul şi Sf. Nicolae; Buliga - bis. Adormirea Maicii Domnului: chestionare.	1921	8	
1145	. COCARGEAUA, jud. Ialomiţa - ruine picior de pod - corespondenţă; semnatar: prefectura Ialomiţa.	1921	1	
1146	. COCORĂŞTI, jud. Romanaţi - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921	2	
1147	. COCOREZENI, com. Fâlfani, jud. Argeş - bis. Cuv. Paraschiva - chestionar; Cochineşti - bis. Cuv. Paraschiva - chestionar; Cochineştii de Jos - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar, deviz restaurare pictură (1943); Fâlfani - bis. Sf-ţii Voievozi - chestionar;			

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	Popeşti Corbeşti - bis. de lemn Cuv. Paraschiva - chestionar, corespondenţă.	1921 - 1942	29	
1148	. COCHIRLENI, jud. Const. - bis. Sf. Dimitrie - chestionar.	1921	2	
1149	. COCORA, jud. Ialomiţa - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921	2	
1150	. COCORĂŞTI, jud, Prahova - bis. Sf. Dumitru; Goruna - bis. Sf-ţii Voievozi: chestionare.	1921	4	
1151	. COCORĂŞTI COLŢ, jud. Prahova - bis. Buna Vestire; Grind - bis. Sf. Treime: chestionare.	1921	4	
1152	. COCUI, com. Mirceşti, jud. Ilfov - bis. Sf. Nicolae - chestionar, deviz reparaţii (1926), corespondenţă.	1921 - 1929	22	
1153	. CODRENI, jud. Ilfov - bis. Schimbarea la Faţă (a fostului schit) - chestionar, corespondenţă, deviz intervenţie urgentă la biserică, casă veche şi curte (1940-1947), deviz restaurare clopotniţă (1929), recepţie lucrări; Coţofanca - bis. filială - chestionar; Fântâna Doamnei - bis. Schimbarea la Faţă - chestionar; Preasna Nouă - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar; Curbăneşti - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar; semnatari: V.Moisescu, S.Becu,P. Demetrescu.	1921 - 1947	142	
1154	. COGEALÂC, jud. Constanţa - bis. Adormirea Maicii Domnului; Inancişme - bis. Înălţarea Domnului: chestionare.	1921	4	
1155	. COJASCA, jud. Dâmboviţa - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921	2	
1156	. COJOCARU, jud. Dâmboviţa - bis. Sf. Nicolae; Meri - bis. Sf. Nicolae: chestionare.	1921	4	
1157	. COJOCNA, jud. Cluj - bis. ortodoxă de lemn - corespondenţă, deviz reparaţii.	1938	5	
1158	. COLACU, jud. Dâmboviţa - bis. Naşterea Maicii Domnului - coresp., caiet sarcini şi deviz restaurare pictură;deviz reparaţii(cu releveu, 1926) semnatar: I. Mihail, St. Becu	1926 - 1939	22	
1159	. COLACU, jud. Putna - bis. Sf-ţii. Voievozi; Podurile - bis. Buna Vestire: chestionare.	1921	4	
1160	. COLANU, jud. Dâmboviţa - bis. Adormirea Maicii Domnului; Priseaca - bis. Sf-ţii Împăraţi; Ulmi - bis. Adormirea Maicii Domnului: chestionare.	1921	8	
1161	. COLELIA, jud.Ialomiţa - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar şi corespondenţă.	1921 - 1923	20	
1162	. COLCEAG, jud. Prahova - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921	2	
1163	. COLIBAŞI, jud. Argeş - bis. Vieroşi - corespondenţă; descriere degradări, deviz consolidare (1953).	1952 - 1953	12	file de gradate
1164	. COLIBAŞI, jud. Dâmboviţa - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar.	1921	3	
1165	. COLIBAŞI, jud. Ilfov - bis. parohială; Goştinari Belu - bis. Adormirea Maicii Domnului: chestionare.	1921	6	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
1166	. COLIBAŞI, jud. Muscel - bis. Sf-ţii Apostoli - chestionar.	1921	2	
1167	. COLIBAŞI, jud. Mehedinţi - bis. de lemn Sf. Vasile - chestionar, corespondenţă; Valea Boerească - bis. de lemn Înălţarea Domnului - chestionar; Lazu - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921 - 1950	9	
1168	. COLIBAŞU, jud. Romanaţi - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar.	1921	3	
1169	. COLONEŞTI, jud. Olt - bisericile Sf. Treime, Sf-ţii Voievozi, Cuv. Paraschiva: chestionare.	1921	8	
1170	. COLONEŞTI, jud. Tecuci - bis. Trei Ierarhi; Valea Matei - bis. de lemn Sf. Nicolae; Spirea de Sus - bis. Sf-ţii Voievozi: chestionare.	1921	8	
1171	. COLĂREŢI, jud. Mehedinţi - bis. Sf-ţii Arhangheli; Adunaţii Teiului - bis. de lemn Sf. Nicolae: chestionare.	1921	5	
1172	. COLŢEA, jud. Brăila - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921	3	
1173	. COLŢEŞTI, jud. Vâlcea - bis. de lemn Cuv. Paraschiva - chestionar, deviz reparaţii.	1921 - 1938	5	
1174	. COLŢII DE JOS, com. Colţi, jud. Buzău - bis. de lemn Naşterea Maicii Domnului; Muscelul Cărămănesc - bis. de lemn Sf-ţii Voievozi; Aluniş - bis. Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul; Valea Boului - bis. de lemn Sf-ţii Voievozi: chestionare.	1921	8	
1175	. COLŢU, com. Ungheni, jud. Argeş - bis. Sf. Nicolae - chestionar, corespondenţă, descriere, deviz consolidare (cu un plan); Ungheni - bis. Cuv. Paraschiva - chestionar, deviz reparaţii (1943), corespondenţă; semnatar: Şt. Balş.	1921 - 1943	31	
1176	. COLUN, jud. Făgăraş - bis. Ortodoxă - corespondenţă, descriere, deviz restaurare (cu releveu), semnatar: S. Becu.	1943 - 1944	18	
1177	. COMANA, jud. Constanţa - bis. de lemn - corespondenţă.	1938	4	
1178	. COMANA, jud. Vlaşca - mănăstirea Comana - chestionar, corespondenţă, descriere stare, constituire (1923) "Asociaţiune pentru restaurarea mănăstirii Comana", (preşedinte - deputatul Nic. Bălănescu), deviz restaurare (1924-1925); referate despre cripta amenajată sub paraclis, deviz reparaţii biserică (1932-1936), controverse ptr. teren, starea jalnică a mănăstirii (1935), istoric cu lucrările de restaurare la biserică (1935-1936), recepţie lucrări (1937), caiet ataşament restaurare casa domnească (1939); semnatari: N.Ghika-Budeşti, P. Demetrescu, S.Becu, Prefectura Vlaşca, V. Brătulescu, N. Iorga.	1920 - 1939	280	
1179	. COMANA, jud. Vlaşca - mănăstirea Comana - corespondenţă, schiţe, retrocedare teren mănăstire, deviz restaurare, pictură biserică (1940), deviz restaurare casa domnească, clopotniţă, zid incintă (1940), descriere avarii după cutremur (1940), deviz consolidare fosta stăreţie (1941), deviz consolidare şi reparaţii biserică şi clopotniţă (1942), recepţie lucrări (1943), referate, deviz reparaţii stăreţie, chilii, zid incintă (1941-1946), referat despre stare (1952); semnatari: Em.Costescu, I. Mihail, Ministerul de Interne, V. Moisescu, Ministerul Culturii Naţionale şi al Cultelor (N. Russo-Crutzescu), V. Brătulescu, V. Moisescu.	1940 - 1952	330	
1180	. COMANCA, com. Devesel, jud. Romanaţi - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921	6	
1181	. COMANI, jud. Olt - bis. Cuv. Paraschiva - chestionar, istoric, starea de degradare.	1921 - 1932	9	
1182	. COMARNA, com. Poieni, jud. Iaşi - bis. Sf-ţii Împăraţi - chestionar, corespondenţă.	1921 - 1947	4	
1183	. COMARNIC, jud. Prahova - bis. Sf. Nicolae - chestionar; Secăria - bis. Buna Vestire - chestionar; Posada - schitul Lespezi - chestionar, referat cu descriere, deviz reparaţii biserică (1942), corespondenţă; semnatari: I. Mihail, S. Becu, H. Teodoru.	1921 - 1951	41	file degradate
1184	. COMĂNEŞTI, jud. Bacău - bis. Sf. Spiridon - chestionar, corespondenţă; Siepani - bis. de lemn Sf. Nicolae - chestionar.	1921 - 1923	8	
1185	. COMĂNEŞTI, jud. Mehedinţi - bis. de lemn Sf-ţii Apostoli; Crainici - bis. Intrarea în Biserică; Molavi - bis. Sf-ţii Voievozi; Pestriţa - bis. de lemn Adormirea Maicii Domnului: chestionare.	1921	17	
1186	. COMĂNEŞTI, jud. Suceava - bis. Adormirea Maicii Domnului - corespondenţă, descriere, deviz reparaţii (1938 şi 1943); semnatari: N. Iorga, H. Teodoru, Şt. Balş.	1937 - 1944	53	
1187	. COMĂNIŢA, com. Deleni, jud. Olt - bis. Sf. Treime - referat descriere, deviz reparaţii şi restaurare pictură (1935-1938), recepţie lucrări; semnatar: I. Mihail.	1935 - 1940	29	
1188	. COMIŞANI, jud. Dâmboviţa - bis. Sf-ţii Arhangheli; Lazurile - bis. Sf-ţii Voievozi; Nisipuri - bis. Sf-ţii Apostoli: chestionare.	1921	7	
1189	. COMÂNDĂREŞTI, jud. Botoşani - bis. Sf. Nicolae, bis. de lemn Sf. Elefterie (Reuseni), bis. de lemn Sf-ţii Împăraţi (Rediu): chestionare.	1921	8	
1190	. COMLOŞUL MARE, jud. Timiş - parcul şi castelul Naco - corespondenţă despre distrugeri.	1927 - 1928	4	
1191	. COMALĂU, jud. Trei Scaune - vestigii romane - adresă despre expropriere teren, obiecte depuse la muzeul din Sf. Gheorghe; semnatar: N. Iorga.	1935	2	
1192	. COMOŞTENI, jud. Dolj - bis. Sf. Nicolae; Zavalu - bis. Sf. Nicolae:			

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	chestionare.	1921	8	
1193	. CONDRACHE, com. Condrăcheşti, jud. Tecuci - bis. de lemn Sf. Ioan Botezătorul; Drăgeşti - bis. de lemn Adormirea Maicii Domnului; Floreşti - bis. de lemn Sf. Dumitru; Gherdana - bis. Sf. Dimitrie; Ocheni - bis. Sf-ţii Apostoli: chestionare.	1921	12	
1194	. CONDURATU, jud. Prahova - bis. Sf-ţii Împăraţi - chestionar.	1921	2	
1195	. CONSTANTINEŞTI, jud. Olt - bis. Sf-ţii Voievozi - chestionar, corespondenţă.	1921 - 1946	15	
1196	. CONSTANŢA - bis. Sf-ţii Apostoli - chestionar; bis, Adormirea Maicii Domnului - chestionar; catedrala episcopală - descriere urmări bombardament (1941), propuneri restaurare; semnatari: H. Teodoru, Episcopia Constanţa.	1921 - 1942	9	
1197	. CONSTANŢA - farul vechi - descriere stare, corespondenţă.	1942	6	
1198	. CONSTANŢA - moscheea Azizie - corespondenţă, cerere dărâmare, CMI nu aprobă; geamia Hunchiar - referat despre urmările bombardamentului din 1941; moscheea Carol I - adrese, deviz reparaţii şi amenajări (1938), descriere, deviz reparaţii urgente (cu releveu, 1951); semnatari: N. Iorga, Primăria Constanţa (Nicolae Oprescu), Legaţia Regală a Egiptului, S. Becu, V. Moisescu.	1930 - 1951	49	
1199	. CONSTANŢA - muzeul regional - liste cu obiecte noi achiziţionate, adrese despre descoperiri vestigii antice, corespondenţă, schiţă cu ziduri cetate descoperite (1915), memoriu cu situaţia muzeului între 1928-1945; semnatari: Al. Lapedatu, Prefectura Constanţa, I. Andrieşescu, V. Pârvan.	1913 - 1946	102	
1200	. CONŢEŞTII DE JOS, com. Conţeşti, jud. Dâmboviţa - bis. Sf. Nicolae - chestionar, corespondenţă, deviz restaurare; Conţeştii de Sus - bis. Sf. Nicolae - chestionar; Călugăreni - bis. Înălţarea Domnului - corespondenţă, inscripţii, demolarea bisericii.	1921 - 1942	28	
1201	. CONŢEŞTI, com. Davideşti, jud. Muscel - bis. Sf. Ioan Botezătorul; Davideşti - bisericile Sf-ţii Împăraţi şi Înălţarea Domnului: chestionare.	1921	9	
1202	. CONŢEŞTI, jud. Teleorman - bis. Sf. Nicolae - chestionar, corespondenţă, deviz consolidare şi reparaţii.	1921 - 1942	23	
1203	. COPACIU, com. Ghimpaţi, jud. Vlaşca - bis. Sf-ţii Împăraţi - chestionar; Cravu - bis. de lemn Sf. Nicolae - chestionar.	1921	5	
1204	. COPĂCEL, jud. Bihor - bis. de lemn - adresă ptr. mutare în localitatea Topeşti.	1944	1	
1205	. COPĂCENI DE SUS, com. Copăceni, jud. Ilfov - bis. Adormirea; Bujoreni - bis. Sf. Nicolae; Mănăstirea - Bis. Adormirea Maicii Domnului: chestionare şi corespondenţă.	1921 - 1937	10	
1206	. COPĂCENI, jud. Vâlcea - bis. Buna Vestire - chestionar; Bălteni - bis. parohială - corespondenţă şi referate ptr. consolidare şi reparaţii.	1921 - 1943	17	
1207	. COPĂCEŞTI, com. Bălteni, jud. Gorj - bis. Sf. Nicolae - chestionar, referat ptr. reparaţii; Găneşti - bis. Sf. Vasile - chestionar, corespondenţă; Bălteni - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921 - 1936	16	
1208	. COPĂCIOASA, jud. Gorj - bis. de lemn Buna Vestire - chestionar; Pişteşti - bis. de lemn Sf. Treime - chestionar; Ceratul - bis. Sf. Dumitru - chestionar, deviz restaurare.	1921 - 1938	7	
1209	. COPUZU, jud. Ialomiţa - bis. Înălţarea Domnului; Crăsanii de Sus - bis. de lemn Adormirea şi bis. Sf. Nicolae; Crăsanii de Jos - bis. Sf. Nicolae: chestionare.	1921	11	
1210	. CORABIA, jud. Romanaţi - bis. Sf. Nicolae - chestionar; bis. Sf. Treime -chestionar; bis. Sf. Ioan Botezătorul - chestionar, deviz construire cafas, corespondenţă; bis. Sf. Dumitru (Daşova) - chestionar; bis. Sf. Spiridon - chestionar, caiet de sarcini ptr. restaurare pictură.	1921 - 1937	24	
1211	. CORBASCA, jud. Tecuci - bis. de lemn Sf-ţii Voievozi - chestionar, corespondenţă, deviz restaurare; Pogleţu - bis. de lemn Buna Vestire - chestionar; Marvila - bis. Cuv. Paraschiva - chestionar; Scărişoara - bis. de lemn Sf. Nicolae - chestionar.	1921 - 1941	18	
1212	. CORBENI, com. Vărtina, jud. Romanaţi - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar.	1921	2	
1213	. CORBII DIN VALE, com. Corbi, jud. Argeş - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar; Gheordun - bis. de lemn Sf-ţii Îngeri - chestionar; Ginerica - bis. Adormirea şi Sf-ţii Voievozi - chestionar; Măgureni - bis. Adormirea şi Sf. Treime - chestionar; Schitu - bis. Intrarea în Biserică - chestionar.	1921	23	file degradate
1214	. CORBI, jud. Muscel - bis. Sf. Treime - chestionar, corespondenţă; Piua - bis. de lemn; Poinarei - bis. de lemn Cuv. Paraschiva; Alexandria - bis. parohială; Jghiab - bis. parohială: chestionare.	1921 - 1938	13	
1215	. CORBII CIUNGI, jud. Vlaşca - bis. Sf. Treime; Vânători Mici - bis. Naşterea Maicii Domnului: chestionare.	1921	4	
1216	. CORBII MARI, jud. Vlaşca - bis. Sf. Treime - chestionar, corespondenţă, deviz restaurare pictură (1929); semnatari: I. Mihail.	1921 - 1930	9	
1217	. CORBIŢA, jud. Tecuci - bisericile de lemn Intrarea în Biserică, Sf-ţii Împăraţi, Adormirea Maicii Domnului;			

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	Şerbăneşti - bis. Trei Ierarhi: chestionare.	1921	9	
1218	. CORBŞORI, jud. Muscel - bis. Naşterea Maicii Domnului - chestionar.	1921	2	
1219	. CORBU, jud. Olt - bis. Adormirea Maicii Domnului (Vităneşti) - chestionar; Bis. Adormirea (Brănişteni) - chestionar; bis. Adormirea (Sârbi Măgura) - chestionar, corespondenţă, deviz restaurare (cu releveu), 1945.	1921 - 1945	25	
1220	. CORBU, jud. Rm. Sărat - bis. Cuv. Paraschiva - chestionar.	1921	2	
1221	. CORCOVA, jud. Mehedinţi - bis. Sf-ţii. Voievozi - chestionar, descriere, deviz reparaţii (1925).	1921 - 1925	8	
1222	. CORLĂŢELU, jud. Mehedinţi - bis. Pogorârea Sf. Duh - chestionar.	1921	4	
1223	. CORLĂŢENI, jud. Dorohoi - bis. de lemn; Mătieni - bis. Trei Ierarhi; Fandolica - bis. Sf-ţii Împăraţi; Dimăcheni - bis. Adormirea Maicii Domnului: chestionare şi corespondenţă.	1921 - 1934	18	
1224	. CORMENIŞ, jud. Cluj - bis. de lemn Răstoci - corespondenţă.	1951 - 1952	4	
1225	. CORNĂŢEL, jud. Argeş - bis. Cuvioasa Paraschiva; Vulpeşti - bis. Adormirea Maicii Domnului: chestionare şi descriere.	1921	10	file degradate
1226	. CORNĂŢELU, jud. Dâmboviţa - bis. A.M.D. - referate, deviz reparaţii (1938), releveu după cutremur (1940), deviz consolidare (1942); Cocoş - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar; Slobozia - bis. Sf. Nicolae - chestionar; semnatari: S. Becu, V. Moisescu.	1921 - 1942	58	
1227	. CORNĂŢEL, com. Albeşti, jud. Olt - schitul Seaca (cu bis. Adormirea) - chestionar, apeluri ptr. reparaţii, descriere, istoric, releveu biserică (plan şi secţiuni), deviz reparaţii biserică (1944), deviz reparaţii învelitoare biserică (1948); bis. de lemn Sf-ţii Voievozi - chestionar, memoriu despre lucrări reparaţii executate fără aprobare CMI; semnatari: I.L.Atanasescu, H. Teodoru, Em. Costescu.	1921 - 1949	123	
1228	. CORNĂŢEL, jud. Putna - bis. Sf-ţii Voievozi - chestionar.	1921	2	
1229	. CORNEŞTI, jud. Dâmboviţa - bis. Sf-ţii Împăraţi - chestionar, referate, deviz reparaţii (1936 şi 1942, cu planuri), descriere urmări cutremur, reparaţii turlă; Cristeasca - bis. Sf. Ioan Bogoslavul - chestionar, corespondenţă, stare ruină.	1921 - 1949	59	
1230	. CORNEŞTI, com. Miroslava, jud. Iaşi - bis. Buna Vestire; Ciurbeşti - bis. de lemn Sf. Nicolae; Miroslava - bis. Naşterea Maicii Domnului; Ezereni - bis. de lemn Sf. Nicolae; Proselnici - bis. Sf-ţii Voievozi: chestionare, corespondenţă, devize reparaţii.	1921 - 1940	33	

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
1231	. CORNETU, com. Izvoru, jud. Dolj - bis. Sf. Dumitru - chestionar, corespondenţă, deviz reparaţii (1932), recepţie lucrări (1935); semnatari: I.L.Atanasescu.	1921 - 1935	32	
1232	. CORNETU, jud. Ilfov - bis. Cuv. Paraschiva - chestionar.	1921	4	
1233	. CORNI, jud. Botoşani - bis. Duminica Tuturor Sfinţilor - chestionar, corespondenţă, deviz reparaţii acoperiş; Serafineşti - bis. de lemn Sf. Nicolae - chestionar.	1921 - 1938	25	
1234	. CORNI, jud. Fălciu - bis. de lemn Sf. Dumitru - referat, descriere, stare, deviz restaurare.	1939	5	
1235	. CORNI, com. Liteni, jud. Suceava - bis. Sf-ţii Voievozi; Liteni - bis. Adormirea Maicii Domnului; Rotunda - bis. Adormirea: chestionare.	1921	6	
1236	. CORNI DE SUS, com. Corni, jud. Tecuci - bis. de lemn Sf. Nicolae; Giurgeni - bis. de lemn Cuv. Paraschiva; Ungheni - bis. de lemn Sf-ţii Voievozi: chestionare; Tătărăşti - bis. Înălţarea Domnului: chestionar şi corespondenţă.	1921 - 1943	10	
1237	. CORNU, jud. Dolj - bisericile Sf. Dumitru şi Sf. Nicolae; Teiu - bis. Sf. Dumitru: chestionare.	1921	8	
1238	. CORNUL DE JOS, com. Cornurile, jud. Prahova - bis. Duminica Tuturor Sfinţilor; Belciugu - bis. Adormirea Maicii Domnului: chestionare.	1921	3	
1239	. CORNU DE SUS, com. Cornu Câmpina, jud. Prahova - bis. Înălţarea Domnului - chestionar, corespondenţă, deviz restaurare (1941), recepţia lucrări (1943), referiri la deviz restaurare ptr. mănăstirea Negru Vodă (Câmpulung); Cornu de Jos - bis. Cuv. Paraschiva - chestionar; Nucet - bis. Sf. Dumitru - deviz restaur. clopotniţă.	1921 - 1943	41	
1240	. COROBĂILE, com. Drăgoteşti, jud. Mehedinţi - bis. Sf-ţii Împăraţi; Drăgoteşti - bis. Sf-ţii Voievozi; Bohorelul - bis. de lemn Sf. Nicolae: chestionare.	1921	8	
1241	. COROD, jud. Tecuci - bisericile Adormirea Maicii Domnului, Cuv. Paraschiva. Sf-ţii Voievozi, Sf. Nicolae; Blânzi - bis. Adormirea Maicii Domnului; Brătuleşti - bis. Sf. Nicolae: chestionare.	1921	14	
1242	. CORVINEŞTI, jud. Năsăud - biserică ortodoxă - adrese, semnalarea vechimii clopotului (1531), cererea de a fi declarat obiect istoric, conflicte cu Consistoriul evanghelic ptr. păstrarea clopotului (revendicat de saşi), CMI decide neînstrăinarea clopotului; semnatari: V. Brătulescu, Ministerul Cultelor şi Artelor.	1938 - 1940	20	
1243	. COSÂMBEŞTI, jud. Ialomiţă - bis. Sf. Nicolae; Popeşti - bis. Adormirea şi Sf-ţii Arhangheli;			

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	Giumăşani - bis. Înălţarea Domnului: chestionare.	1921	7	
1244	. COSLEGIU, jud. Prahova - bis. Sf-ţii Împăraţi - chestionar, referate, deviz consolidare şi reparaţii (cu releveu 1941-1943); Dărvari - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar; Pantazi - bis. Trei Ierarhi - chestionar; Radila - bis. Sf. Ioan Botezătorul - chestionar, deviz reparaţii (1939); semnatari: N. Iorga, V. Moisescu.	1921 - 1943	61	
1245	. COSLOGENI, jud. Ialomiţa - bis. de lemn Sf. Nicolae - chestionar.	1921	2	
1246	. COSMEŞTI, jud. Vlaşca - bis. Sf. Filofteia - chestionar; Blejeşti - bis. de lemn Sf. Nicolae - chestionar; Sericu - bis. filială - corespondenţă şi deviz reparaţii (1930).	1921 - 1930	12	
1247	.COSMINA DE SUS, com. Cosminele, jud. Prahova - bis. de lemn Trei Ierarhi; Cosmina de Jos - bis. Înălţarea Domnului: chestionare.	1921	4	
1248	. COSTACHE NEGRI (fost Mânjina), jud. Covurlui - casa muzeu C.Negri - adrese, descriere activitate vornicul C. Negri, declarare casă monument istoric (1943), referat ptr. amenajare, inscripţie, releveu; bis. Sf-ţii Apostoli - chestionar; semnatari: Consiliul de Miniştri (Ovidiu Al. Vlădescu), Al Lapedatu, Şt. Balş.	1921 - 1944	64	
1249	. COSTEA, com. Fileşti, Jud. Covurlui - bis. Sf-ţii Voievozi - chestionar.	1921	2	
1250	. COSTEŞTI, jud. Argeş - bis. Adormirea Maicii Domnului; Teleşti - bis. Sf-ţii Voievozi: chestionare şi corespondenţă.	1921 - 1940	15	file de-gra-date
1251	. COSTEŞTII DIN VALE, com. Costeşti, jud. Dâmboviţa - bis. Sf. Gheorghe - chestionar, referate, deviz restaurare.	1921 - 1924	5	
1252	. COSTEŞTI, jud. Vâlcea - schitul Sf. Grigore (Păpuşa) - chestionar, corespondenţă, deviz reparaţii biserică şi camera pustnicului de la Gura Peşterii (1941); bis. de lemn - chestionar, deviz reparaţii acoperiş; Ciorobeşti - bis. Intrarea în Biserică - chestionar, corespondenţă; Pietreni - bis. Sf. Nicolae ("40 de izvoare") - corespondenţă, referate, descriere, dorinţa parohiei de a reface schitul, devize restaurare arhitectură şi pictură biserică; semnatari: I.L.Atanasescu, Al.Referendaru, Ministerul Cultelor şi Artelor.	1921 - 1944	104	
1253	. COSTIENII DE JOS, Com. Costien, jud. Rm. Sărat - bis. Sf-ţii Împăraţi; Costienii Mari - bis. Sf. Nicolae; Zoiţa - bis. Adormirea Maicii Domnului: chestionare.	1921	9	
1254	. COSTIŞA, jud. Neamţ - bis. Sf-ţii Împăraţi - chestionar; Sbereşti - bis. Naşterea Sf. Ioan Botezătorul - chestionar, corespondenţă, deviz reparaţii (cu releveu).	1921 - 1941	21	

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
1255	. COSTÂNA, jud. Suceava - bis. parohială - corespondenţă, deviz reparaţii, schiţă.	1936 - 1950	7	
1256	. COŞARENI, jud. Ialomiţa - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921	3	
1257	. COŞOVĂŢU DUMBRAVA, jud. Mehedinţi - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar, corespondenţă, parohia cere dărâmarea, CMI nu aprobă, deviz restaurare (1922), descriere ruinare; Deleni - bis. de lemn Sf. Nicolae - chestionar; Ţânţaru - bis. Sf. Nicolae - chestionar, corespondenţă, deviz reparaţii (1946); semnatari: Gr. Cerchez, Al. Referendaru.	1921 - 1946	61	
1258	. COŞOVENII DE JOS, jud. Dolj - bis Sf-ţii Voievozi - chestionar, referat, deviz restaurare.	1921 - 1931	20	
1259	. COŞOVENII DE SUS, jud. Dolj - bisericile Adormirea şi Sf. Nicolae - chestionare, corespondenţă, deviz restaurare, releveu.	1921 - 1938	93	
1260	. COŞULA, jud. Botoşani - bis. Sf-ţii Voievozi (Copălău) - chestionar.	1921	2	
1261	. COŞULA, jud. Botoşani - mănăstirea Coşula - chestionar, corespondenţă, deviz reparaţii clopotniţă (1925-1926), deviz reparaţii biserică (1929), referate despre reparaţii şi restaurare pictură, deviz restaurare biserică şi zid împrejmuire (1938), caiet de sarcini ptr. restaurare pictură, conflicte cu spitalul din zonă ptr. clădiri, recepţie lucrări reparaţii (1939), deviz reparaţii biserică şi zid înconjurător (1943), schiţe - plan de situaţie; semnatari: Ministerul Cultelor şi Artelor, H. Teodoru, I. Mihail, Şt. Balş, Patriarhia, mitropolitul Moldovei (Irineu), N. Iorga, Ministerul Sănătăţii.	1921 - 1947	224	
1262	. COTENI, com. Obârşia, jud. Romanaţi - bis. Sf. Dimitrie; Obârşia - bis. Adormirea Maicii Domnului; Obârşia Nouă - bis. Sf-ţii Voievozi; Câmpu Părului - bis. Sf-ţii Împăraţi: chestionare.	1921	7	
1263	. COTEŞTI, jud. Muscel - bis. Naşterea Maicii Domnului - chestionar.	1921	2	
1264	. COTEŞTI, jud. Rm Sărat - schitul Coteşti (cu bis. Sf. Treime şi Pogorârea Sf. Duh) - chestionar, corespondenţă, deviz reparaţii (1939), referate, deviz consolidare biserică (1941), schiţe, caiet de sarcini (tipizat); bis. parohială Sf-ţii Voievozi şi bis. filială Sf. Nicolae - chestionare; Sluţi - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar; Odobeasca - bis. de lemn Adormirea - chestionar.	1921 - 1942	61	
1265	. COTEANA, jud. Olt - bis. Adormirea Maicii Domnului; Ipoteşti - bis. Sf. Nicolae: chestionare.	1921	4	
1266	. COTMEANA, com. Săpunari, jud.			

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	Argeş - mănăstirea Cotmeana (cu bis. Buna Vestire) - chestionar, corespondenţă, descriere stare, deviz restaurare biserică (1922-1923), deviz reparaţii zid incintă şi clopotniţă (1924-1926); semnatari: Gr. Cerchez, N. Ghika-Budeşti, V. Drăghiceanu.	1919 - 1930	66	file deteriorate
1267	. COTMENIŢA, com. Groşi, jud. Argeş - bis. de lemn (Băbana) - chestionar şi corespondenţă; Valea Caprii - bis. Sf. Nicolae; Spireşti Neguleşti - bis. Intrarea în Biserică: chestionare.	1921 - 1940	16	
1268	. COTNARI, jud. Iaşi - bis. catolică - corespondenţă, deviz restaurare (1928), releveu, referate, recepţie lucrări, descoperirea unei pietre de mormânt (presupus al arhitectului lui Petru Rareş), semnalarea degradării monumentului (1943); semnatari: H. Teodoru, Primăria Cotnari.	1928 - 1943	21	
1269	. COTNARI, jud. Iaşi - bis. domnească Cuvioasa Paraschiva - chestionar, referate, descriere stare, deviz restaurare (1933), deviz reconstruire pridvor (cu 1 planşă, 1933), deviz reparaţii curente (1938), deviz reparaţii uşă şi amenajare morminte în jurul bisericii (cu planşe, 1943-1945); Hodura - bis. Sf. Nicolae - chestionar; Zbiereni - bis. Sf. Nicolae - chestionar; semnatari: I. Mihail, H. Teodoru, Şt. Balş, Aurel Popa (secretar de Stat), P. Antonescu.	1921 - 1945	64	
1270	. COTNARI, jud. Iaşi - pivniţele domneşti (sec. XVI) - corespondenţă despre deteriorare, deviz restaurare (1951); Costuleni - bis. Nicolae - chestionar; Hiliţa - bis. Sf. Dumitru - chestionar; Macăreşti - bis. Sf. Ioan Botezătorul - chestionar; semnatar: Em. Costescu.	1921 - 1951	22	
1271	. COTOROIA, com. Ruptura, jud, Mehedinţi - bis. Sf. Nicolae; Ruptura - bis. de lemn Sf. Ioan Botezătorul: chestionare.	1921	9	
1272	. COTOROIA, jud. Tutova - bis. Sf-ţii Voievozi - chestionar.	1921	3	
1273	. COTU CIORII, jud. Buzău - bis. Adormirea Maicii Domnului; Bâlhacu - bis de lemn Sf. Gheorghe; Bălteni - bis. Sf. Dumitru: chestionare.	1921	5	
1274	. COTU LUNG, jud. Brăila - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921	2	
1275	. COTU VAMEŞULUI, jud. Roman - bis. Sf. Dumitru - chestionar.	1921	3	
1276	. COTUMBA, com. Agaş, jud. Bacău - bis. Pogorârea Sf. Duh - chestionar, corespondenţă.	1921 - 1925	7	
1277	. COŢOFĂNEŞTI, jud, Putna - bis. Sf. Gheorghe - chestionar.	1921	3	
1278	.COŢOFENII DIN DOS, jud. Dolj - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar.	1921	4	
1279	. COŢOFENII DIN FAŢĂ, jud. Dolj - bis. Sf. Gheorghe, Adormirea Maicii Domnului - chestionar, corespon-			

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	denţă, memoriu ptr. reparaţii, deviz reparaţii (1922-1924 şi 1939), deviz restaurare pictură (1928), recepţie lucrări; semnatari: P. Demetrescu, Al. Referendaru, I. Mihail.	1921 - 1939	56	
1280	. COŢOFENII DIN FAŢĂ, jud. Dolj - casa Aga Coţofeanu - corespondenţă, deviz reparaţii.	1952	17	
1281	. COVODINEŞTI, jud. Covurlui - bisericile Sf. Gheorghe şi Adormirea; Rugineni - bis. Sf. Arhangheli: chestionare.	1921	10	
1282	. COVASNA VOINEŞTI, jud. Trei Scaune - bis. ortodoxă veche - adresă a parohiei ptr. demolare, CMI nu aprobă.	1939	2	
1283	. COVRIGI, jud. Mehedinţi - bis. Naşterea Maicii Domnului - chestionar.	1921	2	
1284	. COZIA, jud. Vâlcea - mănăstirea Cozia (cu bis. mare Sf. Treime şi bis. mică Sf-ţii Apostoli), ruine Cozia veche - corespondenţă, descriere stare (1920), listă cu lucrări reparaţii necesare, chestionare, deviz reparaţii curente la clădiri incintă, semnalarea evacuării din mănăstire a refugiaţilor ruşi (1922), deteriorări produse de refugiaţi, declararea ruinelor Cozia veche monument istoric (1923), devize restaurare pictură biserica mare (1929-1931), concept inscripţie ptr. mormântul lui Mircea cel Bătrân (1930), memoriu privind învelitoare de aramă la bis. mare (cu 3 planuri, 1931), deviz reparaţii paraclis sud (1932), semnalarea descoperirii unei pietre de mormânt lângă Cozia veche, depunerea la muzeul mănăstirii, devize restaurare bolniţă şi paraclis (1933); semnatari: D. Onciul, V.Drăghiceanu, Al.Referendaru, Min. de Război, Min. Cultelor şi Artelor, Gr. Cerchez, I. Mihail, A. Verona, episcop Nifon Craioveanu, I.L.Atanasescu, N. Iorga, H. Teodoru.	1920 - 1934	246	
1285	. COZIA, jud. Vâlcea - mănăstirea Cozia şi ruine Cozia veche - corespondenţă, releveu, schiţă, inscripţie cu piatră tombală Mircea cel Bătrân, istoricul mănăstirii, descrierea restaurărilor până la 1936 (cu bibliografie), recepţie lucrări, "Programul" reînhumării osemintelor lui Mircea cel Bătrân şi ale Teodorei (mama lui Mihai Viteazu) - tipizat, 1938, referate, deviz restaurare consolidare bolniţă (cu 1 plan, 1940-1943), paraclise, fântână, stăreţie, chilii (1941-1943), adrese ptr. înfiinţarea unui colegiu militar de copii orfani din războiul de reîntregire în clădiri ale mănăstirii (1942), condiţii speciale şi 2 planuri ptr. executare mobilier în biserica mare şi bolniţă (1944); Cozia veche - corespon-			

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	denţă, deviz restaurare (cu 2 planuri), referate, condiţii speciale ptr. restaurare, 3 planşe ptr. conservare ruine (1944); semnatari: N. Iorga, I.L.Atanasescu, N. Ghika - Budeşti, P. Antonescu, H. Teodoru, Min. Apărării Naţionale.	1935 - 1944	276	
1286	. COZIA, jud. Vâlcea - mănăstirea Cozia şi ruine Cozia veche - corespondenţă, deviz reparaţii învelitoare bolniţă (1945), deviz construire zid împrejmuire (1945), recepţie lucrări, deviz confecţionare uşi şi reparaţii chilii (1944), deviz consolidare zid incintă şi restaurare paraclis (1945), planşe mobilier biserica mare şi bolniţă (1944), recepţie lucrări învelitoare (1945), deviz reparaţii învelitoare clădiri incintă N. şi E. (1946-1947), adresă şi plan ptr. construire cabană în zona mănăstirii (1946), deviz consolidare zid incintă şi contraforţi dinspre râul Olt (1948), recepţie lucrări, foto (1949); Cozia veche - adresă despre evenimentele petrecute în perioada 1929-1948, descriere ruine biserică; semnatari: V. Brătulescu, H.Teodoru, V.Moisescu, C. Daicoviciu, I.L.Atanasescu, Şt. Balş.	1944 - 1950	226	
1287	. COZMEŞTI, jud. Tecuci - bis. Adormirea Maicii Domnului; Furcenii Noi - bis. Sf-ţii Voievozi: chestionare.	1921	6	
1288	. CRACU MUNTELUI, jud. Mehedinţi - bis. parohială - chestionar.	1921	2	
1289	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Adormirea Maicii Domnului (Oota) - chestionar, referate, releveu, deviz restaurare (1928), deviz reparaţii pictură, deviz confecţionare tâmplă, recepţie lucrări; semnatari: I.Mihail, I.L.Atanasescu, N.Ghika-Budeşti.	1921 - 1931	34	
1290	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf-ţii Apostoli - chestionar, corespondenţă, descriere starea precară, deviz restaurare (1941 şi 1943); semnatari: I.L.Atanasescu, Ministerul Finanţelor.	1921 - 1945	46	
1291	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf-ţii Arhangheli şi Trei Ierarhi - chestionar, corespondenţă, istoric, descriere stare, acte financiare, deviz restaurare (1929), deviz pictură din nou (1930), descriere pisanie, recepţie lucrări, deviz consolidare şi reparaţii (cu 1 plan, 1942-1948); semnatari: I.L.Atanasescu, episcop Nifon Craioveanul, I.Mihail, H.Teodoru.	1921 - 1949	155	
1292	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf-ţii Arhangheli - cercetare şi descriere stare, situaţii cheltuieli ptr. restaurare.	1929	32	
1293	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf.-ţii Arhangheli - acte financiare justificative ptr. restaurare.	1930 - 1932	25	
1294	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf-ţii Arhangheli - acte financiare justificative ptr. restaurare.	1930	25	
1295	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf-ţii Arhangheli - acte financiare justificative ptr. restaurare.	1930	13	
1296	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf-ţii Arhangheli - acte financiare justificative ptr. restaurare.	1928 - 1930	66	
1297	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf-ţii Arhangheli - acte financiare justificative ptr. restaurare.	1929	16	
1298	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf-ţii Arhangheli - acte financiare justificative ptr. restaurare.	1929	68	
1299	. CRAIOVA, jud. Dolj - vis. Sf. Nicolae (Belivaca) - chestionar, corespondenţă, descriere, deviz restauare (1934), norme ptr. restaurare pictură (1950); casa parohială - corespondenţă, deviz ptr. construire (cu releveu, 1949); semnatari: I. Mihail, I.L.Atanasescu.	1921 - 1950	46	
1300	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf. Dumitru - listă cu proprietari şi clădiri de expropriat ptr. sistematizare străzi în jurul bisericii (1903), corespondenţă, deviz-ofertă ptr. executare tâmplă (1922), referate, apeluri ptr. fonduri de restaurare, deviz executare pardoseală şi uşă principală (1933), deviz executare tâmplă (1935); semnatari:N. Ghika-Budeşti, Senatul şi Camera Deputaţilor, Gr. Cerchez, primărie Craiova, H. Teodoru, I.L. Atanasescu.	1903 - 1940	174	
1301	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf. Gheorghe Nou - chestionar, corespondenţă, descriere stare, inventar cu pietrărie rămasă de la vechea biserică; semnatari: P. Antonescu, episcop Galaction.	1921 - 1938	21	
1302	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf. Gheorghe Vechi - corespondenţă, deviz reparaţii învelitoare (1921) deviz construire cafas (1927), CMI nu aprobă, deviz restaurare (1937), memoriu ptr. restaurare pictură.	1920 - 1944	32	
1303	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Hagi Enuşi - chestionar, corespondenţă, deviz reparaţii (1926), recepţie lucrări; printre semnatar: S. Becu.	1921 - 1927	20	
1304	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Ilie - chestionar şi corespondenţă.	1921 - 1941	5	
1305	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf-ţii Ioachim şi Ana (Hârşu) - chestionar, corespondenţă, deviz pictură din nou (1938), recepţie lucrări; printre semnatari: I. Mihail.	1921 - 1938	15	
1306	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf. Ioan (Hera) - chestionar, descriere, deviz restaurare (1931), oferte ptr. restaurare pictură, deviz restaurare pictură (1933), recepţie lucrări, deviz consolidare (1941); semnatari: I.L.Atanasescu, I.Mihail.	1921 - 1941	49	
1307	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf. Ioan Sebastian - chestionar, 9 planşe releveu şi 5 planşe restaurare (1929),			

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	corespondenţă, recepţie lucrări pictură (1932), descriere după cutremur, deviz consolidare şi restaurare (1943), recepţie lucrări; semnatari: I.L.Atanasescu, V.Brătulescu.	1921 - 1944	58	
1308	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Madona Dudu (demolată) - chestionar; bis. Madona Mântuleasa - chestionar, corespondenţă.	1921 - 1941	11	
1309	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf. Nicolae (Brânduşa) - chestionar, corespondenţă, caiet de sarcini ptr. restaurare pictură (1939).	1921 - 1940	16	
1310	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf. Nicolae (Craioviţa) - chestionar, corespondenţă, deviz reparaţii (1946); semnatari: Min. Cultelor, Em. Costescu.	1945 - 1946	13	
1311	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf. Nicolae (Dorobănţia) - chestionar şi corespondenţă.	1921 - 1930	3	
1312	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf. Nicolae (Ungureni) - chestionar, corespondenţă, deviz restaurare (1939), recepţie lucrări, referate, deviz restaurare (1943), istoric, deviz restaurare pictură (1948), 1 plan catapeteasmă; semnatari: I.L.Atanasescu, Arhiepiscopia Craiovei.	1921 - 1950	73	
1313	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Obedeanu - corespondenţă, copie după testamentul lui Constantin Obedeanu, vel paharnic (1753), un exemplar cu ziarul "Drapelul" (1.01.1916), chestionar, deviz reparaţii (1921-1924), semnalarea reparării picturii fără aviz CMI (1930), recepţie lucrări, deviz restaurare (1935), scurt istoric, descriere stare, proiect de lege ptr. reglementarea vetrei bisericii, 1 plan de situaţie, copii după hrisoave, bugetul şi situaţia cu averea mobilă şi imobilă (tipizat, 1939-1940), deviz restaurare (cu releveu şi planşe restaurare, 1941-1947); semnatari: Al.Referendaru, I.Mihail, I.L.Atanasescu, N.Iorga, Al.Lapedatu.	1915 - 1947	230	
1314	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf. Mina (Petre Boji) - chestionar, istoric, descriere, deviz restaurare (1934 şi 1940), conflicte ale CMI cu parohia, deviz reparaţii şi construire turle (1942-1944); bis. Sf. Gheorghe vechi - deviz reparaţii (1920), corespondenţă; semnatari: I.L.Atanasescu, N.Iorga, H.Teodoru.	1920 - 1944	82	
1315	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis Sf. Spiridon - chestionar, descriere, deviz reparaţii (1923), corespondenţă; printre semnatari: Al.Referendaru.	1921 - 1933	20	
1316	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Toţi Sfinţii (Băşica) - chestionar, corespondenţă, descriere.	1921 - 1925	7	
1317	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Trei Ierarhi (Postelnicul Fir) - corespondenţă, deviz consolidare (1941), caiet de sarcini ptr. restaurare pictură (1942), instrucţiuni ptr. pictarea bisericilor din ţară (1943); semnatari: I. Mihail, Min. Culturii şi al Cultelor, H. Teodoru.	1936 - 1946	43	
1318	. CRAIOVA, jud. Dolj - bis. Sf. Treime (paraclisul familiei Ştirbey) chestionar.	1921	3	
1319	. CRAIOVA, jud. Dolj - Comisiunea Monumentelor Istorice (sediul regionalei Oltenia) - corespondenţă, acte financiare şi administrative.	1936	32	
1320	. CRAIOVA, jud. Dolj - Comisiunea Monumentelor Istorice (sediul regionalei Oltenia) - corespondenţă, acte financiare şi administrative.	1939	16	
1321	. CRAIOVA, jud. Dolj - CMI (sediul regionalei Oltenia) - corespondenţă, fonduri, buget, raport activitate; semnatari: I.L.Atanasescu, N.Iorga, Em.Costescu, H.Teodoru.	1927 - 1944	79	
1322	. CRAIOVA, jud. Dolj - CMI (sediul regionalei Oltenia) - corespondenţă, deviz ptr. reparaţii şi amenajare casă din curtea bis. Sf. Dumitru ptr. sediu CMI (cu planuri, 1927).	1926 - 1927	18	
1323	. CRAIOVA, jud. Dolj - CMI (sediul regionalei Oltenia) - corespondenţă, raport activitate.	1928	39	
1324	. CRAIOVA, jud. Dolj - CMI (sediul regionalei Oltenia) - corespondenţă, situaţie cu fonduri ptr. restaurare.	1929	28	
1325	. CRAIOVA, jud. Dolj - CMI (sediul regionalei Oltenia) - corespondenţă, acte financiare, administrative, inventar obiecte birou; semnatar: I.L.Atanasescu.	1930 - 1938	86	
1326	. CRAIOVA, jud. Dolj - CMI (sediul regionalei Oltenia) - corespondenţă, acte financiare şi administrative.	1933	47	
1327	. CRAIOVA, jud. Dolj - CMI (sediul regionalei Oltenia) - corespondenţă, acte administrative, conflicte cu primăria privind sediul, semnalarea arderii arhivei primăriei (documente de valoare, datate începând cu 1830), plan de situaţie, istoric ansamblu bis. Sf. Dumitru, descoperirea unor vestigii arheologice; semnatari: I.L.Atanasescu, N. Ghika-Budeşti, Arhivele Statului (Craiova), primar C.Potârcă, C.S.Nicolăescu-Plopşor.	1932 - 1943	126	
1328	. CRAIOVA, jud. Dolj - casele Băniei - corespondenţă.	1943	1	
1329	. CRAIOVA, jud. Dolj - casa Glogoveanu - corespondenţă.	1939	1	
1330	. CRAIOVA, jud. Dolj - hanul mănăstirii Hurezi - corespondenţă.	1920	2	
1331	. CRAIOVA, jud. Dolj - muzeul regional - corespondenţă, inventar cu obiecte predate muzeului în urma demolării bisericii Sf. Gheorghe din Văleni-Budini (Gorj), semnalarea găsirii unei stele funerare (de origine romană) în com. Cioroiu, cererea de a fi donată muzeului; semnatari: Şt. Ciuceanu (dir. muzeului),			

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	I.L.Atanasescu, C.S. Nicolăescu-Plopşor, Al. Lapedatu.	1913 - 1947	21	
1332	. CRASNA DIN VALE, com. Crasna, jud. Gorj - bis. de lemn Adormirea; Crasna din Deal - bis. de lemn Intrarea în Biserică; Cărpinişu din Vale - bis. de lemn Intrarea în Biserică; Cărpinişu de Sus - bis. de lemn Cuvioasa Paraschiva: chestionare.	1921	11	
1333	. CRĂCIUNENII DE JOS, jud. Olt - bis. Adormirea Maicii Domnului; Crăciunenii de Sus - bis. Sf. Treime: chestionare.	1921	4	
1334	. CRĂEŞTI, jud. Covurlui - bisericile Sf. Nicolae şi Sf-ţii Voievozi: chestionare şi corespondenţă.	1921	8	
1335	. CRĂGUEŞTI, jud. Mehedinţi - bis. Adormirea Maicii Domnului; Cocorova - bis. de lemn Sf. Ilie: chestionare.	1921	4	
1336	. CREMENEA, jud. Mehedinţi - bis. de lemn Sf. Ilie - chestionar.	1921	2	
1337	. CREŢENI, jud. Vâlcea - bis. parohială - chestionar; Popeşti - bis. Sf. Nicolae; Izvoru - bis. Sf. Nicolae; Petroasa - bis. de lemn Adormirea; Besneşti - bis. de lemn Sf. Nicolae: chestionare; Mreneşti - bis. de lemn Intrarea în Biserică - chestionar, corespondenţă, memorii cu istoric, descriere, deviz restaurare.	1921 - 1922	26	
1338	. CREŢEŞTI, jud. Ilfov - bis. parohială; Sinteşti - bis. Adormirea Maicii Domnului; Creţeşti Sinteşti - bis. Sf. Treime: chestionare.	1921	6	
1339	. CREŢEŞTII DE SUS, jud. Fălciu - bis. parohială - corespondenţă.	1938	3	
1340	. CREŢULEASCA, com. Ştefăneşti Lipovăţ, jud. Ilfov - bis. Sf-ţii Împăraţi - chestionar; Ştefăneştii de Sus - bis. Sf. Nicolae - chestionar, corespondenţă, deviz reparaţii; Ştefăneştii de Jos - Bis. - chestionar.	1921 - 1934	18	
1341	. CREŢULEŞTI-FĂLCOIANU, jud. Ilfov - bis. Mănăstirea (Rebegeşti) - corespondenţă, referate, descriere, importanţă, pericolul distrugerii datorită amenajărilor lacului Buftea şi a râului Colentina, planuri de situaţie, cerere ptr. protejarea capelei Ştirbei (Buftea), caiet de sarcini ptr. ridicarea verticală a bisericii (1935), recepţie lucrări (1936), referate despre consolidare şi extragere pictură, articol din presa vremii, deviz restaurare pictură (1936), recepţie lucrări, deviz consolidare şi reparaţii (1941), deviz confecţionare uşi împărăteşti (1942); semnatari: N. Ghika-Budeşti, Em.Prager, H.Teodoru, I.Mihail, N.Iorga.	1934 - 1942	168	
1342	.CREVEDIA, jud. Ilfov - bis. Sf. Nicolae (Cocani) - corespondenţă.	1927	2	
1343	. CREVEDIA MICĂ, com. Zădăriciu, jud. Vlaşca - bis. Sf. Gheorghe - chestionar; Zădăriciu - bis. Sf. Nicolae - chestionar, corespondenţă, deviz reparaţii (cu 2 planşe, 1945).	1921 - 1945	30	
1344	. CREVEDIA MARE, jud. Vlaşca - bis. Sf-ţii Împăraţi; Coşoaia - bis. de lemn Sf. Ioan; Crevenicu Mare - bis. Sf. Nicolae: chestionare.	1921	9	
1345	. CRICĂU, jud. Alba - bis. reformată - corespondenţă.	1937	2	
1346	. CRISTEASCA, jud. Prahova - bis. Sf. Ioan Teologul (ruină) - corespondenţă, descriere, releveu.	1951	9	
1347	. CRISTEŞTI, jud. Alba - bis. de lemn - corespondenţă.	1938	3	
1348	. CRISTEŞTI, jud. Botoşani - bis. de lemn Sf-ţii Voievozi - chestionar, corespondenţă, deviz restaurare; Schitul Orăşeni - bis. de lemn Schimbarea la Faţă - chestionar, corespondenţă, deviz restaurare.	1921 - 1938	28	
1349	. CRISTEŞTI, jud. Suceava - bis. Sf-ţii Voievozi - chestionar, corespondenţă, descriere pictură, articol din ziarul "Curentul" (1938), deviz reparaţii; Boureni - bis. Naşterea Maicii Domnului - chestionar; Soci - schitul Soci - chestionar, corespondenţă, descriere; Hereşti - bis. Cuvioasa Paraschiva - chestionar; Homiţa - bis. de lemn Sf-ţii Apostoli - chestionar; Moţca - bis. de lemn Sf. Nicolae - chestionar; Broşteni - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar, deviz reparaţii; semnatari: I. Mihail, N. Iorga.	1921 - 1947	34	
1350	. CRISTIAN, jud. Braşov - bis. ortodoxă - corespondenţă, descriere pictură, deviz restaurare arhitectură şi pictură (1931), referate; semnatari: prefectura Braşov, I.Mihail, H. Teodoru.	1931 - 1932	21	
1351	. CRISTINEŞTI, com. Doljoc, jud. Hotin - casă şi capelă B.P. Haşdeu - corespondenţă, decret regal (887/13.03.1940) de declarare monumente istorice, referate şi declaraţii despre demolare, cererea conservării ruinelor; semnatari: V. Brătulescu, Prefectura Hotin (G. Berescu).	1940 - 1943	26	
1352	. CRIŞCIOR, jud. Hunedoara - biserică ortodoxă - corespondenţă, referat despre starea picturii, caiet de sarcini ptr. restaurare; semnatar: I.Mihail.	1936 - 1937	3	
1353	. CRIVA, com. Piatra, jud. Romanaţi - bis. Sf. Nicolae; Piatra bis. Sf. Dimitrie; Spurcaţi - bis. Sf. Nicolae: chestionare; Enoşeşti - bis. Sf. Ilie - chestionar, corespondenţă, descriere pictură, stare şi degradare pictură.	1921 - 1935	29	
1354	. CRIVINA, jud. Mehedinţi - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921	3	
1355	. CRIVINA, jud. Prahova - bis. Sf-ţii Împăraţi - chestionar, corespondenţă.	1921 - 1945	8	
1356	. CRIVINA, com. Poenari Apostoli,			

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	jud. Prahova - bis. Sf-ţii Împăraţi - chestionar; Poenari Apostoli - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar, corespondenţă, deviz reparaţii (1931), releveu; Poenarii Vechi - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921 - 1931	26	
1357	. CRIVINA DE SUS, jud. Severin - bis. ortodoxă - corespondenţă.	1936	2	
1358	. CRIVIŢUL, jud. Ilfov - bis. ortodoxă - corespondenţă.	1921	1	
1359	. CÂMPOAIA, jud. Olt - bis. Sf. Nicolae - corespondenţă, referate, deviz restaurare, releveu; Ungurei - bis. Sf. Gheorghe - chestionar.	1921 - 1946	62	
1360	. CRÂNGENI, jud. Teleorman - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921	3	
1361	. CRÂNGUL, jud. Ilfov - bis. Sf. Nicolae; Fundulea - bis. Sf. Nicolae; Gostilele - bis. parohială: chestionare.	1921	6	
1362	. CRÂNGURILE DE JOS, com. Crângurile, jud. Dâmboviţa - bis. Cuv. Paraschiva; Crângurile de Sus - bis. Cuv. Paraschiva; Răteşti - bis. Sf-ţii Voievozi: chestionare.	1921	7	
1363	. CRÂNGURILE, com. Strâmba; Vlaşca - biserica Sf. Ioan - chestionar; Strâmba - bis. Sf. Nicolae - chestionar; Strâmba de Sus - bis. Sf-ţii Voievozi - chestionar; beci vechi - coresp.	1921 - 1939	7	
1364	. CROVU, jud. Dâmboviţa - bis. Cuv. Paraschiva - chestionar; Voineşti Micleşti - bis. Sf. Nicolae - chestionar, corespondenţă.	1921 - 1923	10	
1365	. CRUCEA, jud. Ialomiţa - bis. Sf. Dimitrie - chestionar.	1921	2	
1366	. CRUCEA, jud. Suceava - schitul Rarău (cu bis. Adormirea Maicii Domnului); bis. Sf-ţii Voievozi; Cojoci - bis. de lemn Sf. Nicolae: chestionare.	1921 - 1922	6	
1367	. CRUCEA DE JOS, jud. Putna - schitul Sf. Ioan - chestionar; Satu Nou - bis. Sf. Ioan Botezătorul; Chicerea - bis. Sf-ţii Voievozi: chestionare.	1921	10	
1368	. CRUNŢI, jud. Ialomiţa - bis. Sf. Nicolae - chestionare.	1921	2	
1369	. CRUŞEŢU, jud. Dolj - bisericile de lemn Sf. Ioan Botezătorul şi Sf. Nicolae - fişe monumente.	1921	2	
1370	. CRUŞOV, jud. Romanaţi - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921	2	
1371	. CUBLEŞU, jud. Cluj - bis. de lemn - corespondenţă.	1938	1	
1372	. CUCA, com. Măcăi, jud. Argeş - bis. de lemn Sf-ţii Voievozi şi bis. Intrarea în Biserică: chestionare; Măcăi - bis. Cuv. Paraschiva; Sineşti - bis. Sf-ţii Voievozi: chestionare.	1921	13	
1373	. CUCA, com. Oasile, jud. Covurlui - bis. Sf-ţii Voievozi; Slobozia Ventura - bis. Sf-ţii Împăraţi; Cotros - bis. de lemn Sf. Pantelimon: chestionare.	1921	9	
1374	. CUCI, com. Bozieni, jud. Roman - bis. Adormirea Maicii Domnului; Săcăleni - bis. Sf-ţii Voievozi; Bozieni - bis. Sf. Nicolae; Crăeşti - bis. Cuv. Paraschiva: chestionare; Bozieni-Balş - bis. Înălţarea Domnului - chestionar, corespondenţă, descriere, deviz reparaţii (1943); semnatar: Şt. Balş.	1921 - 1943	27	
1375	. CUCOVA, jud. Putna - bis. Adormirea Maicii Domnului - chestionar.	1921	3	
1376	. CUCUEŢI, jud. Teleorman - bis. Sf. Gheorghe - chestionar.	1921	3	
1377	. CUCUEŢII DE SUS, com. Ireşti, jud. Putna - bis. Sf-ţii Voievozi; Ireşti - bis. Adormirea Maicii Domnului şi bis. Sf-ţii Voievozi; Şerbeşti - bis. Sf. Nicolae şi bis. Adormirea Maicii Domnului: chestionare.	1921	12	
1378	. CUCURUZU, jud. Vlaşca - bisericile Sf-ţii Împăraţi şi Adormirea Maicii Domnului - chestionare şi corespondenţă.	1921 - 1943	10	
1379	. CUCUTENI, com. Vulcana, jud. Dâmboviţa - bis. Sf. Treime - chestionar.	1921	3	
1380	. CUCUTENI, com. Băiceni, jud. Iaşi - bis. Sf-ţii Voievozi - chestionar; Cucuteni-Dumeşti - bis. Schimbarea la Faţă - corespondenţă, deviz reparaţii (1941); Cojeasca Veche - bis. Naşterea Sf. Ioan Botezătorul - chestionar.	1921 - 1945	53	
1381	. CUDALBI, jud. Covurlui - bisericile Cuv. Paraschiva, Sf-ţii Voievozi, Sf. Dumitru, Adormirea: chestionare.	1921	10	
1382	. CULEUŢI, jud. Cernăuţi - bis. de lemn - corespondenţă şi deviz reparaţii.	1938	4	
1383	. CUNGREA, com. Ciomăgeşti, jud. Argeş - bis. Sf. Nicolae; Brătia - bis. Cuv. Paraschiva: chestionare.	1921	6	
1384	. CURĂTEŞTI, com. Tăriceni, jud. Ilfov - bis. Sf. Nicolae - chestionar; Tăriceni - bis. Sf. Nicolae - chestionar, corespondenţă, deviz reparaţii (1932); Odaia Vlădichii - bis. Adormirea Maicii Domnului (ruină) - chestionar, corespondenţă, aviz demolare.	1921 - 1945	21	
1385	. CUPTOARE, jud. Caraş Severin - bis. ortodoxă - corespondenţă.	1939	1	
1386	. CURCANI, jud. Ilfov - bis. Sf-ţii Împăraţi - chestionar.	1921	3	
1387	. CURSEŞTI-RĂZEŞI, com. Curseşti, jud. Vaslui - bis. de lemn Sf-ţii Voievozi - chestionar, deviz reparaţii (1943); Curseşti Mănăstiri - bis. Sf. Nicolae - chestionar.	1921 - 1943	21	
1388	. CURTEA DE ARGEŞ, jud. Argeş - bis. Capu Dealului - corespondenţă, solicitare ajutor bănesc ptr. construire şi dotare.	1935 - 1943	3	
1389	. CURTEA DE ARGEŞ, jud. Argeş - bis. Intrarea în Biserică (Bradul-Bătuşari) - chestionar, corespondenţă, deviz şi caiet de sarcini ptr. restaurare pictură (1943), deviz reparaţii curente (1943); semnatari: H.Teodoru, I.Mihail, A.Verona,	1921 -		

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	S.Becu, A.Popa, secretar de stat.	1943	15	
1390	. CURTEA DE ARGEŞ, jud. Argeş - bis. Adormirea Maicii Domnului (Drujeşti) - chestionar, corespondenţă, semnalarea degradării, biserica este închisă, referate, descriere, devize restaurare (1940, 1941, 1944), 6 planşe, CMI aprobă să fie folosită drept capelă militară; semnatari: Primăria Curtea de Argeş, S.Becu, Em.Costescu, V.Brătulescu, V.Moisescu, Episcopia Argeş.	1921 - 1944	52	
1391	. CURTEA DE ARGEŞ, jud. Argeş - bis. Sf-ţii Îngeri - chestionar, apel ptr. ajutor bănesc în scopul reparării, corespondenţă, ajutorul considerabil al lui Mihail Dumitrescu ptr. restaurare, referat despre restaurare, restaurarea este criticabilă, deviz restaurare pictură (1929), recepţie lucrări, deviz reparaţii şi întreţinere (1941); semnatari: V.Drăghiceanu, H.Teodoru, Min.Cultelor şi Artelor, I.Mihail, Em.Costescu, P.Antonescu.	1921 - 1942	47	
1392	. CURTEA DE ARGEŞ, jud. Argeş - bis. domnească Sf. Nicolae - listă cu corespondenţă din perioada 1909-1921, memoriu despre restaurarea picturii (1919-1920), descoperirea mormintelor domneşti în urma săpăturilor arheologice (1920), controverse în legăutră cu pardosirea bisericii, corespondenţă acte financiare; semnatari: V.Drăghiceanu, D.Norocea (pictor), Min.Cultelor şi Artelor.	1909 - 1921	50	
1393	. CURTEA DE ARGEŞ, jud. Argeş - bis. domnească Sf. Nicolae - corespondenţă dintre CMI şi Hans Wiertelberger pentru examinare pictură.	1914 - 1915	19	
1394	. CURTEA DE ARGEŞ, jud. Argeş - bis. domnească Sf. Nicolae - corespondenţă, state de plată ptr. pictorul restaurator Gh.Teodorescu, adresă a parohiei (opunerea parohului desfacerii învelitorii de aramă, desfacere ordonată de germani în timpul ocupaţiei, respingerea dărâmării bisericii hotărâtă de Lecomte du Noüy), referate, deviz consolidare şi reparaţii zid împrejmuire (1926), 1 plan de situaţie al curţii domneşti (1928), deviz restaurare biserică (ferestre şi inscripţii) şi curtea domnească (1929), desene-schiţe împrejmuire şi trotuar, referat cu situaţia restaurărilor (1930); semnatari: V.Drăghiceanu, Prefectura Argeş, I.Mihail, C.Daicoviciu, Tzigara Samurcaş, P.Demetrescu, Em.Costescu. H.Teodoru.	1922 - 1930	184	
1395	. CURTEA DE ARGEŞ, jud. Argeş - bis. domnească Sf. Nicolae - corespondenţă, deviz confecţionare placă de marmură ptr. morminte (1930), proces verbal de predare obiecte din patrimoniul bisericii unei noi biserici din parohie (1936), referate, deviz restaurare clopotniţă (1936), situaţii cu finalizara lucrărilor, recepţie lucrări, deviz amenajare mormânt (1938), controverse în legătură cu proprietatea terenului (zona rezervată), cereri expropriere case din zonă (1939-1943), acte juridice, descriere urmări cutremur (1940), referate şi deviz ptr. reparaţii curente (1951); semnatari: H.Teodoru, Gr. Cerkez, V.Drăghiceanu, episcop Nichita, Min. Instrucţiunii, al Cultelor şi Artelor, N.Iorga, A.Maniu, I.Mihail, V.Brătulescu, C.Daicoviciu.	1930 - 1952	192	
1396	. CURTEA DE ARGEŞ, jud. Argeş - bis. Episcopală - corespondenţă, descriere reparaţii executate în 1915, planşe ptr. reparaţii învelitoare (1939), proces verbal al Comisiei de pictură bisericească (constatări şi propuneri, 1923), referat despre reparaţii învelitoare, recepţie lucrări, adresă cu dorinţa CMI de a transforma mănăstirea Curtea de Argeş în necropolă domnească (1938), referat despre frescele bisericii aflate în muzeul de artă religioasă (1938), devize ptr. restaurarea vechii uşi laterale, înlocuire baldachin, reaparaţii învelitoare şi reparaţii curente (1938), deviz restaurare pictură (1939), licitaţie ptr. obţinerea restaurării, listă cu antreprenori specializaţi (1939), caiet de sarcini ptr. restaurare; semnatari: N.Ghika-Budeşti, N.Iorga, episcopii Argeşului (Visarion, Nichita, Grigorie), H.Teodoru, Gr.Cerkez, A.Verona, Em.Costescu, secretaul Casei regale (G.Stavăr).	1916 - 1939	250	
1397	. CURTEA DE ARGEŞ, jud. Argeş - bis. Episcopală - corespondenţă, referate despre întreruperea restaurării, caiet de sarcini ptr. restaurare, recepţie lucrări (1942, 1943), referat cu lichidarea lucrărilor (1943), deviz ptr. completare învelire cu plumb a baldachinului (1943), deviz chituire învelitoare de plumb la biserică (1946); semnatari: Alex. Popovici (arh. restaurator), mareşalul Curţii regale (S.Mardari), episcopii Argeşului (Dionisie, Emilian), Em.Costescu, I.Mihail, A.Popa, Şt.Balş, patriarhul Nicodim, V.Brătulescu, H.Teodoru.	1940 - 1949	171	
1398	. CURTEA DE ARGEŞ, jud. Argeş - bis. Olari - referat cu descriere şi reparaţii necesare după cutremur, deviz consolidare şi reparaţii (1941), deviz restaurare (1943), deviz			

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	reparaţii (1944), descriere stare, propuneri reparaţii; semnatari: Em.Costescu, S.Becu, episcop Argeş (Emilian), V.Moisescu.	1941 - 1944	33	
1399	. CURTEA DE ARGEŞ, jud. Argeş - bis. Sânnicoară (ruine) - corespondenţă, deviz întreţinere; semnatar: V.Moisescu.	1920 - 1938	6	
1400	. CURTEA DE ARGEŞ, jud. Argeş - bis. Intrarea în Biserică (Valea Şesului) - referat ptr. reparaţii, deviz reparaţii.	1933	5	
1401	. CURTEA DE ARGEŞ, jud. Argeş - fântâna "Meşterul Manole" - corespondenţă, deviz amenajare scări, deviz ptr. amenajare teren şi construire împrejmuire (1945), releveu fântână şi proiect amenajare teren (4 planşe), fragment din ziarul "Adevărul" (22.09.1921); semnatari: P.Demetrescu, episcopii de Argeş (Nichita şi Iosif), V.Brătulescu, V.Moisescu.	1921 - 1945	30	
1402	. CURTEA DE ARGEŞ, jud. Argeş - muzeul eparhial - adrese, transferul unor obiecte din patrimoniul muzeului la biserica Antim şi muzeul "Casei Bisericii" din Bucureşti (1917), se cere restituirea, listă cu obiecte predate la biserica Antim, listă cu			

Nr. ord.	Cuprinsul unităţii de păstrare	Anul sau anii extremi	Nr. file	Obs.
	obiecte returnate muzeului de CMI; semnatari: episcopii de Argeş (Nichita şi Grigorie), patriarhul Nicodim, V.Brătulescu.	1931 - 1937	28	
1403	. CURTEŞTI, jud. Botoşani - bis. Sf. Nicolae; Căiceni - bis. Sf. Nicolae; mănăstirea Doamna - bis. Sf. Pantelimon; Troşeni - bis. Sf. Nicolae: chestionare.	1921	9	
1404	. CURTICI, jud. Arad - bis. de lemn - corespondenţă, cerere pictare biserică; Dumbrava - bis. de lemn - corespondenţă; Groşi - bis. de lemn - cerere reparaţii.	1925 - 1938	4	
1405	. CURTIŞOARA, jud. Romanaţi - bis. de lemn Cuv. Paraschiva (ruină), bis. de zid Cuv. Paraschiva, bis. de lemn Sf-ţii Voievozi: chestionare şi corespondenţă.	1921 - 1934	12	
1406	. CUŞLEA, jud. Putna - bis. parohială (distrusă de război) - chestionar.	1921	3	
1407	. CUŞMIR, jud. Mehedinţi - bis. Sf-ţii Voievozi; Cuşmirul Nou - bis. Sf-ţii Împăraţi: chestionare.	1921	4	
1408	. CUŞTELNIC, jud. Târnava Mică - bis. de lemn - corespondenţă ptr. reparaţii.	1937 - 1940	4	
1409	. CUZA VODĂ, jud.Ialomiţa - bis. Sf. Ioan Botezătorul; Ceacu - bis. Sf. Nicolae: chestionare.	1921	4	

http://patrimoniu.gov.ro

Tehnoredactarea, culegerea și tiparul realizate
la TIPORED S.R.L. București
Tel.: 315 82 07 interior 147; Tel./fax: 778 69 76

http://patrimoniu.gov.ro

Foto: Aurelian STROE

ACEST NUMĂR
A APĂRUT CU SPRIJINUL FUNDAŢIEI SOROS

ISSN 1221-552X

http://patrimoniu.gov.ro